

Radosław Mącik Beata Romejko Konrad Konefał

LUBELSKIE OBSERWATORIUM GOSPODARCZE

AKTUALNE TRENDY I PROGNOZOWANE ZMIANY

Radosław Maćik Beata Romejko Konrad Konefał

LUBELSKIE OBSERWATORIUM GOSPODARCZE

AKTUALNE TRENDY
I PROGNOZOWANE ZMIANY

EUROPERSPEKTYWA
Lublin 2010

Opracowanie redakcyjne:

Monika Kranz-Szurek

Projekt okładki:

Dariusz Szurek

Publikacja opracowana w ramach projektu „Lubelskie obserwatorium gospodarcze” realizowanego przez firmę Euoperspektywa Beata Romejko w okresie 01.11.2009-31.10.2010. Kierownik projektu: Monika Kranz-Szurek.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego; Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet VIII „Regionalne kadry gospodarki”, Działanie 8.1 „Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie”, Poddziałanie 8.1.2 „Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie” na podstawie umowy o dofinansowanie numer 253/POKL.08.01.02-06-010/09-00 podpisanej z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego dnia 29 października 2009 roku.

© Copyright by Euoperspektywa Beata Romejko, Lublin 2010

ISBN: 978-83-930312-2-1

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Euoperspektywa Beata Romejko

20-411 Lublin, ul. Wolska 11A

www.euoperspektywa.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI

Radosław Mącik

Profil gospodarczy województwa lubelskiego. Diagnoza i ocena zróżnicowania wewnątrzregionalnego.....6

Konrad Konefał

Analiza zwolnień grupowych w województwie lubelskim w latach 2006-2010.....157

Beata Romejko

Prognoza tworzenia i likwidacji miejsc pracy w województwie lubelskim na podstawie danych statystycznych.....181

Beata Romejko

Raport z badań przedsiębiorstw z terenu województwa lubelskiego.....236

WSTĘP

Prezentowana publikacja jest końcowym rezultatem i zarazem podsumowaniem prac wykonanych w trakcie trwania projektu „Lubelskie obserwatorium gospodarcze” realizowanego przez firmę badawczą Europerspektywa w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VIII „Regionalne kadry gospodarki”, Poddziałanie 8.1.2 „Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie” na podstawie umowy podpisanej z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego.

Jednym z głównych założeń projektu było wskazanie w województwie lubelskim branż przechodzących procesy modernizacyjne i adaptacyjne, a także takich, które wymagają przeprowadzenia tego typu procesów. Celem badań było ponadto poznanie trendów rozwojowych i opracowanie prognoz zmian gospodarczych w naszym regionie. Działania te miały na celu nie tylko uzyskanie wiedzy na temat aktualnej sytuacji gospodarczej oraz sytuacji panującej na lubelskim rynku pracy. W dłuższej perspektywie powinny się one również przyczynić do tworzenia efektywnych i wysokiej jakości programów i projektów na rzecz działań zaradczych oraz instrumentów szybkiego reagowania wykorzystywanych w przypadku wystąpienia niespodziewanej zmiany gospodarczej.

Starając się w jak najlepszym stopniu osiągnąć zakładane rezultaty, realizatorzy projektu podjęli się wykonania w jego ramach badań przedsiębiorców z terenu województwa lubelskiego, a także przygotowania na podstawie dostępnych danych trzech analiz dotyczących naszego regionu: analizy gospodarczej, analizy zwolnień grupowych oraz analizy-prognozy tworzenia i likwidacji miejsc pracy. Powstałe w ten sposób prace stanowią kolejną część niniejszej książki.

Pierwsze z opracowań, zatytułowane *Profil gospodarczy województwa lubelskiego. Diagnoza i ocena zróżnicowania wewnątrzregionalnego*, poświęcone zostało analizie oraz ocenie wewnętrznego zróżnicowania struktury sektorowej gospodarki w obrębie województwa lubelskiego. Znajdują się w nim ponadto informacje dotyczące najbardziej rozwojowych i wymagających restrukturyzacji branż oraz wnioski i rekomendacje dla polityki gospodarczej regionu. Z kolei *Analiza zwolnień grupowych w województwie lubelskim w latach 2006-2010*, wykorzystująca dostępne w lubelskich urzędach pracy dane statystyczne, ukazuje strukturę zwolnień grupowych w podziale na powiaty naszego regionu. Założeniem *Prognozy tworzenia*

i likwidacji miejsc pracy w województwie lubelskim na podstawie danych statystycznych było wskazanie kierunków (sekcji PKD i zawodów), w jakich będzie następował wzrost zatrudnienia oraz takich, w których wystąpi likwidacja miejsc pracy w województwie lubelskim. Ostatnim elementem publikacji jest *Raport z badań przedsiębiorstw z terenu województwa lubelskiego*. Badania te, którymi w okresie od lutego do kwietnia 2010 roku objęto trzystu pracodawców, miały na celu nie tylko określenie branż przechodzących procesy modernizacyjne i adaptacyjne oraz takich, które powinny je przejść, lecz również poznanie ich wewnętrznej kondycji.

Do współpracy w ramach projektu zaangażowane zostały osoby specjalizujące się w problematyce związanej z rynkiem pracy, posiadające niezbędną w tym zakresie wiedzę i doświadczenie. W grupie tej znaleźli się Radosław Mącik, doktor ekonomii z Katedry Marketingu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Beata Romejko, socjolog i badacz z wieloletnim stażem, założyciel firmy badawczej Europerspektywa, oraz Konrad Konefał, badacz, absolwent psychologii oraz zarządzania i marketingu.

Lubelskie obserwatorium gospodarcze. Aktualne trendy i prognozowane zmiany to publikacja skierowana głównie do przedstawicieli instytucji rynku pracy, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i pracodawców, a także do wszystkich tych, dla których kwestie związane z lubelską gospodarką i rynkiem pracy są ważnymi, wymagającymi nieustannej refleksji, zagadnieniami. Przekazując niniejszą książkę, realizatorzy projektu mają nadzieję, że przedstawione w niej dane i wyniki będą cennym materiałem wykorzystywanym w pracy przez osoby zaangażowane w problematykę modernizacji przedsiębiorstw oraz wspierania procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych na Lubelszczyźnie.

Radosław Maćk

Profil gospodarczy
województwa lubelskiego.
Diagnoza i ocena zróżnicowania
wewnątrzregionalnego

I. STRESZCZENIE

Niniejsze opracowanie powstało w ramach projektu „Lubelskie obserwatorium gospodarcze” jako jedna z jego głównych części.

Ponieważ ogólna struktura sektorowa gospodarki województwa lubelskiego jest dobrze znana i ustabilizowana, również w układzie branż wewnątrz poszczególnych sekcji według PKD, szczególną uwagę poświęcono w opracowaniu na analizę i ocenę wewnętrznego zróżnicowania wspomnianej struktury w obrębie województwa, co dotychczas pomijano w dostępnych badaniach i opracowaniach.

Zakres dostępnych danych wtórnych ograniczył analizę prowadzoną na poziomie powiatów do poszczególnych sekcji według PKD 2004 (dla obecnie obowiązującej klasyfikacji PKD 2007 nie istnieją dane za okresy historyczne), w części przypadków były to sekcje o większym udziale w strukturze gospodarki.

Wśród celów opracowania ważny charakter miało wskazanie rozwojowych oraz wymagających restrukturyzacji branż w województwie i jego powiatach, a także dostarczenie na podstawie przeprowadzonych analiz wniosków i rekomendacji dla polityki gospodarczej regionu.

Opracowanie składa się z pięciu zasadniczych części:

- ✓ wprowadzenia – zawierającego opis podejścia analitycznego oraz ogólną charakterystykę województwa i jego gospodarki,
- ✓ krótkiej analizy dokumentów programowych i dotychczas wykonanych analiz w tym zakresie,
- ✓ analizy współczynników lokalizacji wykonanej dla województwa jako całości oraz poszczególnych powiatów, biorąc pod uwagę liczbę podmiotów gospodarczych i jej zmiany w poszczególnych sekcjach w okresie analizy oraz – odrębnie – liczbę osób pracujących w sekcjach i jej zmiany,
- ✓ analizy przesunięć udziałów opartej na zmianach liczby pracujących dla województwa i jego powiatów,
- ✓ wniosków i rekomendacji opartych na przeprowadzonych analizach.

Należy pamiętać, że województwo lubelskie należy do grupy regionów Polski, które charakteryzują się niższymi niż przeciętne w kraju wartościami wskaźników rozwoju gospodarczego. Pod względem PKB na 1 mieszkańca województwo lubelskie plasuje się na przedostatnim miejscu w rankingu województw (za 2007 rok). Niewielki jest także udział województwa w tworzeniu krajowej wartości dodanej brutto, czemu towarzyszy niekorzystna struktura i od dłuższego czasu

prawie niezmienna struktura wartości dodanej w regionie, charakteryzująca się zbyt dużym udziałem sektora rolnego oraz zbyt małym udziałem przemysłu i usług w jej tworzeniu (co szczegółowo omówiono w głównej części opracowania).

Struktura gospodarki regionu w układzie czterech głównych sektorów: rolniczego, przemysłowego oraz usług rynkowych i nierynkowych jest odmienna od większości pozostałych województw w Polsce (poza niektórymi województwami Polski Wschodniej) i wewnątrznie zróżnicowana, co także należy wziąć pod uwagę.

W przekroju terytorialnym istotny jest fakt bardzo dużego zróżnicowania przestrzennego specjalizacji w obrębie województwa – stąd w głównej części opracowania poświęcono takim analizom najwięcej miejsca. Wspomniane zróżnicowanie w dużej części jest efektem dostępności określonych zasobów produkcyjnych i decyzji lokalizacyjnych, głównie przemysłu z przeszłości. Brak znaczących inwestycji w ostatnim okresie w części obszarów to zróżnicowanie pogłębia.

Przeprowadzona analiza, oparta na współczynnikach lokalizacji oraz ocenie przesunięć udziałów, pozwala wskazać listę sekcji według PKD 2004, które uznane mogą zostać za kluczowe dla rozwoju województwa oraz jego poszczególnych powiatów w sensie posiadania wysokiej specjalizacji, wysokiej dynamiki rozwoju lub pilnej restrukturyzacji. Tak więc:

- ✓ budownictwo, handel i naprawy, ochrona zdrowia i opieka społeczna (odpowiednio sekcje: F, G i N) są to obecnie najbardziej rozwojowe branże w województwie lubelskim, przy czym korzystna sytuacja w tych sekcjach w niewielkim stopniu wynika z przewag konkurencyjnych regionu;
- ✓ pośrednictwo finansowe (sekcja J) oraz hotele i restauracje (sekcja H), jak również sektor rolniczy (sekcje A i B łącznie) i edukacja (sekcja M), a także górnictwo (sekcja C) mają względnie dobrą pozycję konkurencyjną, która w porównaniu z wcześniejszą grupą jest w większej części efektem specyfiki regionu;
- ✓ relatywnie najsłabsza pozycja konkurencyjna w województwie dotyczy sektora przemysłu (sekcje C+D+E łącznie), szczególnie przetwórstwa przemysłowego, a także sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność).

Porównując wyniki uzyskane różnymi metodami, widoczne stają się procesy restrukturyzacyjne, np. w sekcji przetwórstwo przemysłowe czy też sektorze rolniczym. Należy również zauważyć, iż o ile analizy oparte na współczynnikach lokalizacji i ich względnych zmianach nie precyzują przyczyn specjalizacji, a jedynie

jej poziom i jego zmiany, to analiza przesunięć udziałów pozwala na – dość nieprecyzyjne co prawda – rozdzielenie zmian strukturalnych według ich przyczyn. W przypadku województwa lubelskiego pozytywny wpływ dla większości sekcji ma ogólny rozwój kraju i związany z nim potencjał rozwojowy, negatywny wpływ struktura gospodarki i lokalna jej konkurencyjność – co wyraźnie widać na szczeblu powiatowym.

W opracowaniu zawarto również – zarówno w głównych częściach, jak i w sekcji podsumowującej – szereg zaleceń i rekomendacji, z których za najważniejsze należy uznać:

- ✓ konieczność uwzględnienia dużego zróżnicowania przestrzennego województwa i lokalnych przewag konkurencyjnych,
- ✓ konieczność wykorzystania istniejących lokalnie zasobów dla rozwoju dziedzin, w których istnieje dystans rozwojowy w stosunku do reszty kraju,
- ✓ potrzeba wspierania tworzenia i rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw jako istotnego czynnika rozwoju zatrudnienia i tworzenia wartości dodanej,
- ✓ potrzeba intensyfikacji działań proinnowacyjnych, projakościowych i proeksploatacyjnych skierowanych do przedsiębiorstw mniejszych,
- ✓ konieczność wspierania rozwoju branż wskazanych jako bardziej konkurencyjne i rozwojowe, bez ograniczania wsparcia dla branż pozostałych, by nie tłumić lokalnych pomysłów i inicjatyw oraz ułatwić wykorzystanie istniejących zasobów,
- ✓ konieczność lokalnego wspierania procesów restrukturyzacyjnych w taki sposób, by zmiany strukturalne nie powodowały zanikania pewnych rodzajów działalności lub pogorszenia konkurencyjności w restrukturyzowanych branżach,
- ✓ potrzeba wspierania przetwórstwa produkowanych na terenie województwa produktów rolnych i niskoprzetworzonych, by zwiększyć wytwarzaną lokalnie wartość dodaną,
- ✓ konieczność zwiększenia dostępności komunikacyjnej obszaru województwa i inwestycji infrastrukturalnych o publicznym charakterze, by w efekcie ułatwić funkcjonowanie lokalnych przedsiębiorstw i poprawić warunki życia ludności.

Podsumowując, przedstawiona analiza, nie pretendując do wyczerpania tematu, zwraca uwagę na nieco inne kwestie niż raporty dotychczasowe. Nie dostarczając szczegółowych informacji o konkretnych produktach i wąskich specjalizacjach, zwraca jednak przede wszystkim uwagę na elementy, które przy analizach na poziomie zagregowanym są uśredniane i nie są wyraźnie widoczne.

II. WPROWADZENIE

2.1. Cel analizy, główne metody oraz wykorzystane dane

Głównym celem prezentowanej analizy dotyczącej konkurencyjności branż i sektorów w gospodarce województwa lubelskiego jest wskazanie na poziomie województwa rodzajów aktywności gospodarczej, które w poszczególnych powiatach mają wysoką lub niską konkurencyjność na tle kraju. Prezentowane analizy mają głównie charakter diagnostyczny – opisują obecną sytuację w regionie i tendencje jej zmian w analizowanym zakresie w porównaniu z okresami przeszłymi.

Wybór podejścia zdezagregowanego, w którym zasadnicza część analiz wykonywana jest na poziomie powiatowym i porównywana z analogicznymi analizami dla całego województwa, wynika z dużego zróżnicowania wewnętrznego województwa – szczególnie w zakresie specjalizacji sektorowej ich gospodarki. Przyjęcie jedynie wojewódzkiego poziomu analizy uśrednia wartości dla mniejszych jednostek przestrzennych, „ukrywając” wspomniane zróżnicowanie, a analizy na poziomie podregionów, pomimo dużej dostępności danych, nie prowadzą do interesujących wniosków – głównie z powodu nieco sztucznego podziału województwa na podregiony, w którym – przynajmniej w dwu przypadkach – więzi pomiędzy powiatami wchodzącymi w skład podregionu są dość słabe.

Przedstawiane podejście oparte jest nie na prezentacji właściwie surowych danych statystycznych, lecz na wykorzystywaniu ich w postaci nieprzetworzonej tylko tam, gdzie było to konieczne. Zamiarem autora było również uniknięcie powielania prac analitycznych wykonanych na potrzeby już gotowych analiz gospodarki województwa, a także odniesienie do dokumentów programowych wskazujących kierunki zmian i rozwoju w jego gospodarce.

Zasadnicza część analizy przeprowadzona została z zastosowaniem klasycznych metod analizy na poziomie specjalizacji regionów, tj. z wykorzystaniem współczynników lokalizacji (*LQ – location quotients*) oraz ich zmian na określonych okresach czasu, a także analizy przesunięć udziałów (*shift-share analysis*). Szczegółowy opis tych technik analitycznych zawarto w początkowych częściach czwartego i piątego rozdziału opracowania. Uzupełniający charakter miały analizy skupień wykonane dla określenia podobieństwa i zróżnicowania wchodzących w skład województwa powiatów, a także techniki graficznej prezentacji danych w postaci wykresów rozrzutu oraz kartogramów.

Analizy prezentowane w opracowaniu wykonano w większości w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Statystycznego w Lublinie

zawarte w publikacjach GUS i US w Lublinie (głównie w postaci elektronicznej) oraz dostępnych poprzez portal statystyczny GUS danych zawartych w Banku Danych Regionalnych oraz innych dostępnych drogą internetową bazach danych.

Ponieważ w układzie powiatów nie są dostępne wszystkie dane gromadzone przez instytucje statystyki publicznej, jak również dostępność danych w przekroju czasu nie zawsze jest zadowalająca (głównie w odniesieniu do danych najnowszych), w analizach oparto się na liczbach podmiotów gospodarczych i jej zmianach oraz liczbach pracujących w gospodarce narodowej (tam, gdzie było to możliwe, ogółem, z uwzględnieniem rolnictwa indywidualnego, w pozostałych przypadkach w oparciu o dane podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób). Informacje te w przekroju powiatów i sekcji według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w wersji 2004 stanowią główne dane analizowane w opracowaniu.

Przyjęcie klasyfikacji sekcji według PKD 2004, a nie obecnie obowiązującej PKD 2007, podyktowane było brakiem danych według nowej klasyfikacji za okresy wcześniejsze od 2009 roku, co uniemożliwiłoby porównania w czasie, podczas gdy dane według PKD 2004 są nadal publikowane przez instytucje statystyki publicznej.

W wykonanych analizach na poziomie powiatowym nie posługiwano się wartościami wynikającymi z tzw. rachunków narodowych, tj. regionalnym poziomem PKB i wielkością wartości dodanej, ponieważ są one dostępne jedynie do poziomu podregionów i publikowane z dużym opóźnieniem – w chwili opracowywania niniejszego raportu najnowsze dane na ten temat dotyczyły roku 2007.

Ze względu na cel analizy – uwzględnienie zróżnicowania terytorialnego – nie analizowano struktury branżowej gospodarki województwa dokładniej niż na poziomie sekcji według PKD 2004, nie starano się również wykonywać formalnych prognoz, a jedynie postawić diagnozę stanu obecnego.

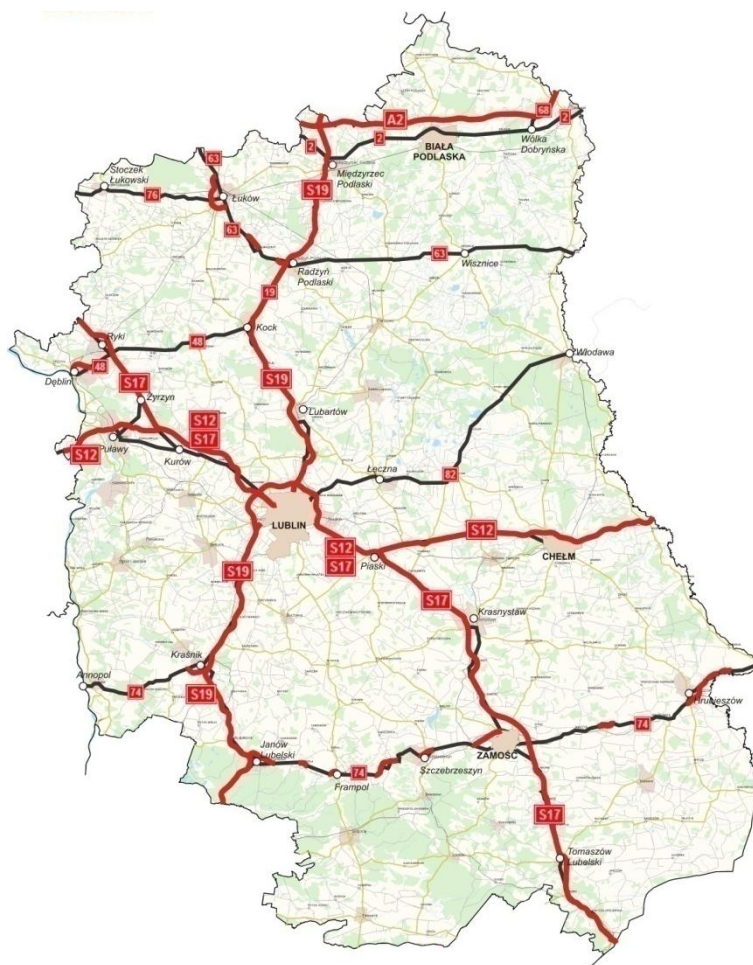
Wykonane analizy tylko częściowo – na poziomie liczby podmiotów gospodarczych – uwzględniają zmiany wywołane spowolnieniem gospodarczym końca roku 2008 i roku 2009. Dla liczby pracujących ostatnie dane dotyczą roku 2008, a dane o bezrobociu są szczegółowo analizowane w innych opracowaniach. Także wpływ czynników o charakterze klęsk żywiołowych – powodzi, która dotknęła powiaty przylegające do rzeki Wisły w maju 2010 roku (szczególnie gminę Wilków), powodując znaczące straty w wyspecjalizowanych w sadownictwie i produkcji owoców miękkich oraz chmielu gospodarstwach rolnych – ze zrozumiałych względów nie mogły zostać uwzględnione.

2.2. Ogólna charakterystyka województwa lubelskiego

2.2.1. Warunki naturalne, dostępność regionu i ludność województwa

Województwo lubelskie jest trzecim co do powierzchni województwem w kraju (zajmując obszar 25122 km², tj. ok. 8% powierzchni Polski). Położone jest w środkowo-wschodniej Polsce, od wschodu granicząc z Ukrainą i Białorusią. Z pozostałych stron sąsiaduje z podlaskim, mazowieckim, świętokrzyskim i podkarpackim. Przez teren Lubelszczyzny przebiegają ważne drogowe i kolejowe szlaki komunikacyjne Europy – w kierunku równoleżnikowym: z Londynu/Paryża, do Moskwy/Chin i dalej na Syberię, a także z Berlina do Kijowa; a w kierunku południkowym z krajów bałtyckich ku portom Morza Czarnego. Pomimo tego województwo jest obecnie słabo dostępne komunikacyjnie – zarówno jeśli chodzi o długość, klasyfikację, jak i stan dróg oraz kolejnictwa czy brak lotniska komunikacyjnego. Rozpoczynana budowa sieci dróg ekspresowych (por. rys. 2.1.), jak i planowane remonty głównego szlaku kolejowego przyniosą efekty najwcześniej za kilka-kilkanaście lat. Z kolei potrzebne lotnisko nie będzie prawdopodobnie odgrywać dużego znaczenia w ruchu pasażerskim krajowym i międzynarodowym ze względu na bliskość dużego portu lotniczego Warszawy.

Rysunek 2.1. Docelowa sieć dróg krajowych i autostrad w województwie lubelskim

Źródło: GDDKiA, Oddział w Lublinie, dostępne online: <http://www.gddkia.gov.pl/images/use/b/bb782399a39fa071fea10c68b057e187.jpg> [dostęp: 25-05-2010].

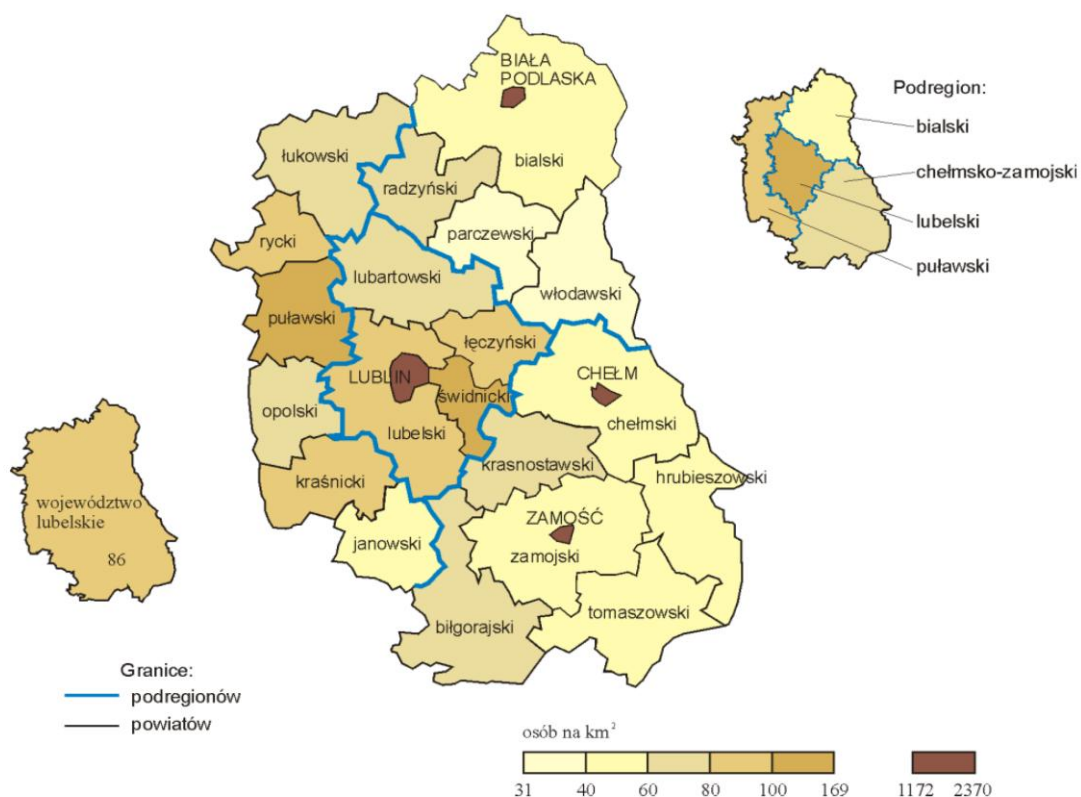
Województwo lubelskie podzielone jest administracyjnie na 20 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu (Lublin, Chełm, Zamość, Biała Podlaska) oraz 213 gmin (z czego 20 to gminy miejskie, 21 – miejsko-wiejskie i 172 – wiejskie). W województwie dla celów statystycznych wyróżniono 4 podregiony (poziom NTS3), tj. lubelski, chełmsko-zamojski, biański oraz puławski (od 2007 roku). Stolicą województwa i najważniejszym jego ośrodkiem gospodarczym, kulturalnym oraz naukowym jest miasto Lublin (ok. 360 tys. mieszkańców).

Lubelszczyznę na koniec roku 2009 zamieszkiwało 2157,2 tys. osób (ok. 5,7% ludności kraju), przy czym począwszy od połowy lat 90-tych XX wieku liczba ludności w lubelskim powoli spada – w roku 2009 w porównaniu z rokiem

poprzednim o ok. 0,2%, głównie z powodu ujemnego przyrostu naturalnego i migracji.¹

Województwo lubelskie na tle kraju jest słabo zurbanizowane i zaludnione. W lubelskim jedynie 46,5% społeczeństwa zamieszkiwało w miastach (w Polsce ogółem ok. 61%).² Na koniec 2009 roku gęstość zaludnienia wynosiła przeciętnie 86 osób na km² (1042 osoby/km² w miastach i 48 osób/km² na wsi). W porównaniu z przeciętną gęstością zaludnienia w Polsce wynoszącą ok. 122 osób/km² jest to ok. 30% mniej.

Rysunek 2.2. Gęstość zaludnienia w województwie lubelskim według powiatów (stan na koniec 2009 roku)

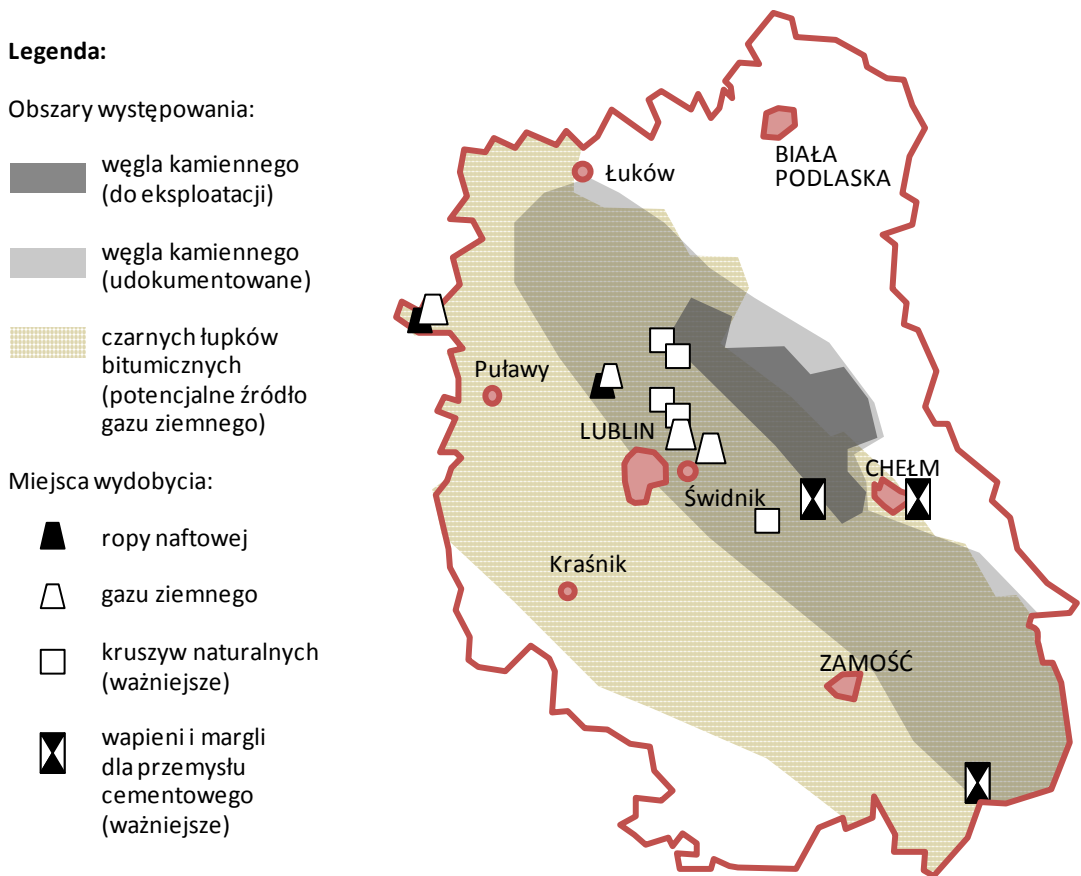
Źródło: *Stan, ruch naturalny i wędrówkowy ludności w województwie lubelskim w 2009*, opracowanie sygnałowe, Urząd Statystyczny w Lublinie, czerwiec 2010, s. 2; dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_ludnosc_2009_rok.pdf [dostęp: 10-06-2010].

¹ Por. *Stan, ruch naturalny i wędrówkowy ludności w województwie lubelskim w 2009*, opracowanie sygnałowe, Urząd Statystyczny w Lublinie, czerwiec 2010, s. 1-7; dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_ludnosc_2009_rok.pdf [dostęp: 10-06-2010].

² Zob. *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski w latach 2000-2009*, notatka informacyjna, GUS, styczeń 2010, s. 1-2, dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_lu_podsta_info_o_rozwoju_demograf_polski_2000-2009.pdf [dostęp: 20-04-2010].

Województwo lubelskie posiada udokumentowane złoża węgla kamiennego w pasie ciągnącym się od okolic Łukowa i Radzyna Podlaskiego do Hrubieszowa (Lubelskie Zagłębie Węglowe). Występują też duże zasoby surowców mineralnych, głównie wykorzystywanych w przemyśle cementowym i budownictwie, takich jak wapień, margiel i kreda, glina, piasek budowlany i szklarski oraz wody mineralne. Istnieją również udokumentowane zasoby ropy naftowej i gazu ziemnego – o znaczeniu lokalnym – eksploatowane w okolicach Lublina i Stężycy. Duża część powierzchni województwa według ostatnich szacunków może być miejscem przyszłego wydobycia gazu ziemnego z czarnych łupków bitumicznych. Rozmieszczenie wspomnianych surowców mineralnych przedstawiono na rysunku 2.3.

Rysunek 2.3. Rozmieszczenie zasobów wybranych surowców mineralnych na terenie województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych i map Państwowego Instytutu Geologicznego.

Także warunki naturalne dla produkcji rolniczej są na ogół na terenie województwa lubelskiego sprzyjające, przy czym za główny obszar produkcji rolniczej (uprawy polowe) uznaje się zaznaczoną na rysunku 2.4. rejon produkcyjny I, a w rejonie nadwiślańskim (III) koncentruje się produkcja sadownicza oraz owoców miękkich i chmielu – w obu przypadkach te działy produkcji są wyraźną specjalizacją, w tym eksportową, rolnictwa województwa lubelskiego. Należy podkreślić także wzrost produkcji warzyw na terenie województwa.

Rysunek 2.4. Obszary produkcyjne rolnictwa w województwie lubelskim

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego [z 1999 roku], mapa 1.083, dostępne online: http://www.plan.lubelskie.pl/Tom_1/Mapy/M1_083.jpg [dostęp: 26-05-2010].

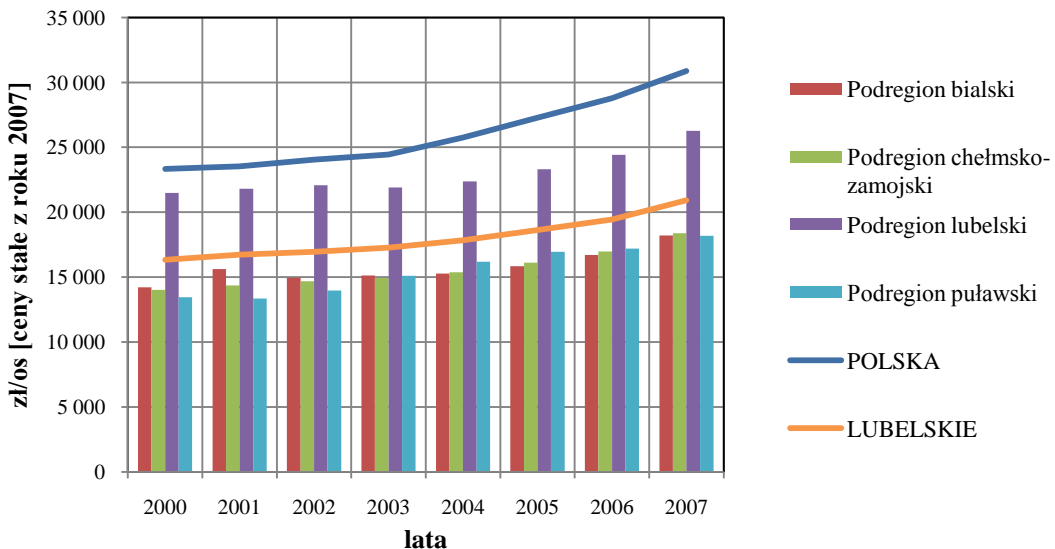
2.2.2. Gospodarka województwa lubelskiego

2.2.2.1. Regionalne rachunki narodowe

Regionalne rachunki produktu krajowego brutto (PKB) dla Polski na poziomach NTS2 i NTS3 dostępne są obecnie jedynie jako dane roczne do roku 2007 włącznie. Brak nowszych danych oraz danych kwartalnych dla tych poziomów agregacji uniemożliwia ich analizę.

W okresie 2000-2007 regionalny PKB (w cenach stałych) w przeliczeniu na 1 mieszkańca rósł wolniej niż PKB Polski (rys. 2.5.), przy czym wartość PKB na osobę była najwyższa w podregionie lubelskim, a w omawianym okresie najszybszą dynamiką wzrostu charakteryzował się podregion puławski – w okresie 2000-2002 posiadający najniższy wskaźnik w województwie, a w latach 2004-2006 rozwijający się najbardziej dynamicznie.

Rysunek 2.5. Produkt krajowy brutto (PKB) na 1 mieszkańca [w zł] w podregionach województwa lubelskiego na tle województwa i kraju (ceny stałe roku 2007)^a

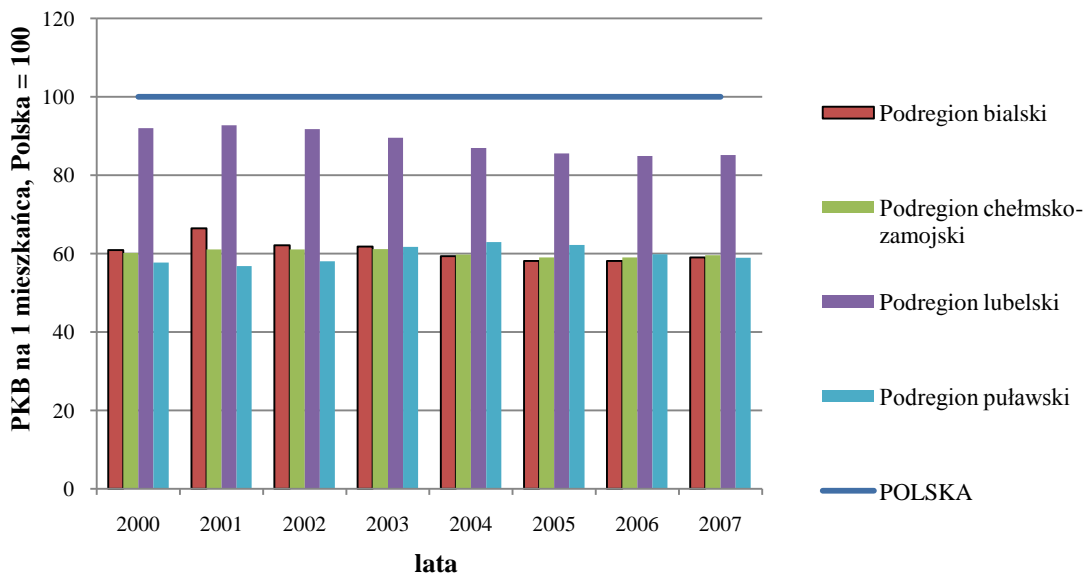
^a użyto deflatora PKB dla całego kraju

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych, baza dostępna: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks); *Ceny w gospodarce narodowej w 2008 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2009, s. 56, dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_CH_ceny_w_gospodarce_narodowej_2008.pdf [dostęp: 14-05-2010].

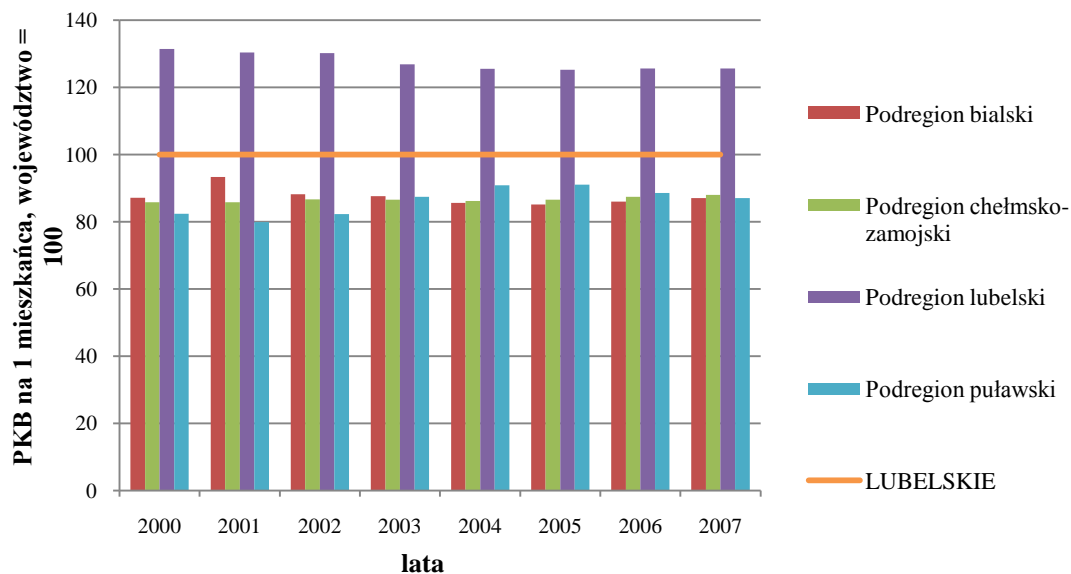
PKB na mieszkańca w podregionach województwa lubelskiego wyrażone w procentach średniej krajowej i wojewódzkiej zaprezentowano na rysunku 2.6. Wyraźnie widoczne jest wolniejsze tempo rozwoju województwa i jego podregionów na tle kraju (rys. 2.6a), szczególnie podregionu lubelskiego (wartości PKB dla podregionów wyrażone w procentach średniej krajowej spadają). Dla określenia względnych zmian w obrębie województwa wskazano na rysunku 2.6b zmiany w stosunku do średniej wojewódzkiej w omawianym okresie – głównym spostrzeżeniem jest tutaj zmniejszenie się różnic pomiędzy podregionami, częściowo w wyniku szybszego ich rozwoju (także pod wpływem prowadzonej polityki regionalnej), ale też wolniejszego rozwoju kluczowego dla regionu podregionu lubelskiego, co nie może być ocenione pozytywnie

Rysunek 2.6. Produkt krajowy brutto (PKB) na 1 mieszkańca [w % średniej] w podregionach województwa lubelskiego na tle województwa i kraju (ceny stałe roku 2007)^a

a) w % średniej dla Polski

b) w % średniej dla województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych, baza dostępna: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks).

Wartość dodana brutto wytworzona na terenie województwa lubelskiego ogółem wyniosła 3,9% wartości wytworzonej w całym kraju, przy czym największy udział na tle kraju miał sektor rolniczy (7%), a najmniejszy – sektor przemysłowy (3%) – co określa specjalizację województwa jako regionu rolniczego, słabo uprzemysłowionego oraz z dużym udziałem usług, szczególnie nierynkowych w strukturze wartości dodanej. W tabeli 2.1. zestawiono informacje o wartości dodanej wytworzonej w województwie lubelskim na tle kraju.

**Tabela 2.1. Wartość dodana brutto w 2007 roku (ceny bieżące)
– województwo lubelskie na tle kraju**

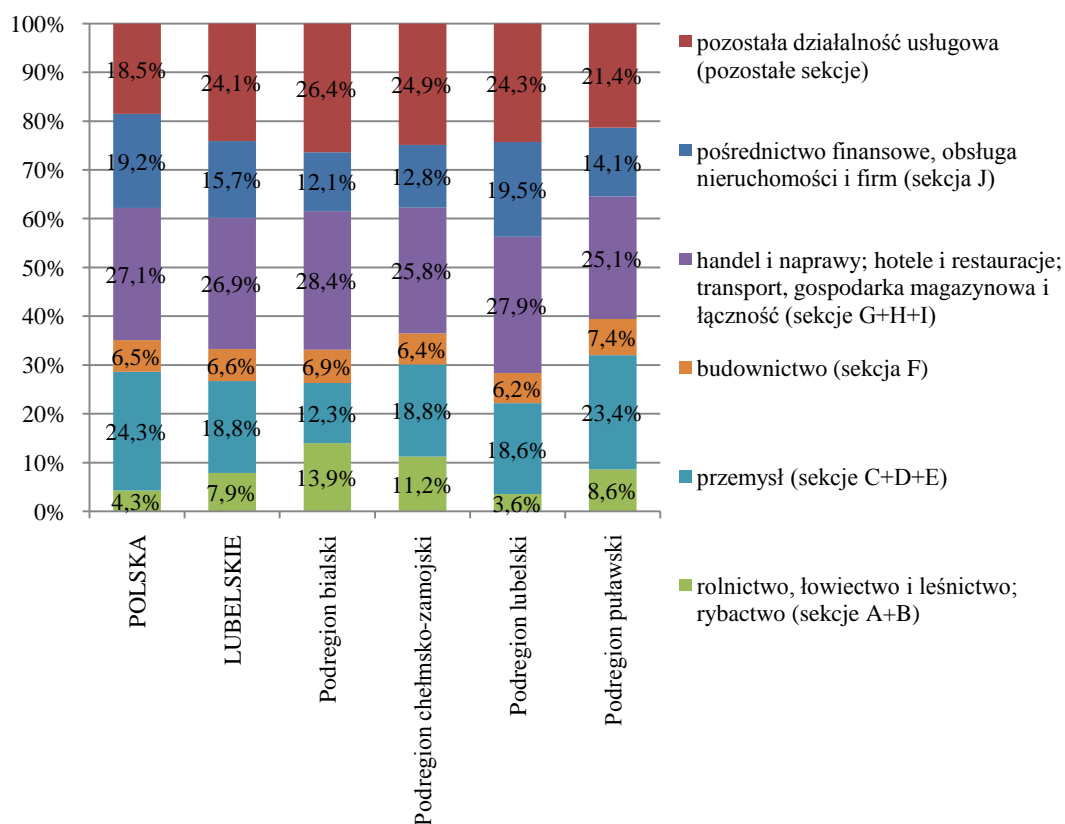
Sekcje i grupy sekcji według PKD	Jednostka miary	Jednostka terytorialna					
		POLSKA	LUBELSKIE	Podregion bialski	Podregion chełmsko-zamojski	Podregion lubelski	Podregion puławski
Ogółem	[mln zł]	1 029 442	39 683	4 919	10 495	16 419	7 850
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo (sekcje A+B)	[mln zł]	44 064	3 126	686	1 180	583	676
przemysł (sekcje C+D+E)	[mln zł]	250 395	7 472	607	1 977	3 054	1 835
budownictwo (sekcja F)	[mln zł]	67 089	2 611	338	670	1 020	583
handel i naprawy; hotele i restauracje; transport, gospodarka magazynowa i łączność (sekcje G+H+I)	[mln zł]	278 955	10 660	1 397	2 708	4 582	1 973
pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm (sekcja J)	[mln zł]	198 070	6 244	593	1 348	3 196	1 107
pozostała działalność usługowa (pozostałe sekcje)	[mln zł]	190 869	9 570	1 298	2 612	3 984	1 676
Ogółem	[% z Polska]	100,0%	3,9%	0,5%	1,0%	1,6%	0,8%
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo (sekcje A+B)	[% z Polska]	100,0%	7,1%	1,6%	2,7%	1,3%	1,5%
przemysł (sekcje C+D+E)	[% z Polska]	100,0%	3,0%	0,2%	0,8%	1,2%	0,7%
budownictwo (sekcja F)	[% z Polska]	100,0%	3,9%	0,5%	1,0%	1,5%	0,9%

handel i naprawy; hotele i restauracje; transport, gospodarka magazynowa i łączność (sekcje G+H+I)	[% z Polska]	100,0%	3,8%	0,5%	1,0%	1,6%	0,7%
pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm (sekcja J)	[% z Polska]	100,0%	3,2%	0,3%	0,7%	1,6%	0,6%
pozostała działalność usługowa (pozostałe sekcje)	[% z Polska]	100,0%	5,0%	0,7%	1,4%	2,1%	0,9%
Ogółem	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	12,4%	26,4%	41,4%	19,8%
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo (sekcje A+B)	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	21,9%	37,7%	18,7%	21,6%
przemysł (sekcje C+D+E)	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	8,1%	26,5%	40,9%	24,6%
budownictwo (sekcja F)	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	12,9%	25,7%	39,1%	22,3%
handel i naprawy; hotele i restauracje; transport, gospodarka magazynowa i łączność (sekcje G+H+I)	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	13,1%	25,4%	43,0%	18,5%
pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm (sekcja J)	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	9,5%	21,6%	51,2%	17,7%
pozostała działalność usługowa (pozostałe sekcje)	[% z woj. lubelskie]	x	100,0%	13,6%	27,3%	41,6%	17,5%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych, baza dostępna: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks).

Podregion chełmsko-zamojski jest wyspecjalizowany w rolnictwie (na tle kraju i województwa), z kolei w podregionie lubelskim relatywnie dużo wartości dodanej pochodzi z sektora przemysłowego, budownictwa oraz handlu i napraw wraz z dołączonymi sekcjami (G, H, I). Podregion puławski ma charakter przemysłowo-rolniczy, a podregion bialski tworzy najmniej wartości dodanej w województwie (mając charakter rolniczy i nieuprzemysłowiony) – por. tabela 2.1. oraz rysunek 2.7., który przedstawia udziały sektorów i sekcji w całości wartości dodanej wytworzone w poszczególnych jednostkach terytorialnych.

Rysunek 2.7. Struktura wewnętrzna wartości dodanej wytworzonej w podregionach województwa lubelskiego (2007 rok, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych, baza dostępna: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks).

Zwracając uwagę na wewnętrzne struktury tworzonej w podregionach i województwie lubelskim wartości dodanej (rys. 2.7.), zauważyć można dominujący udział usług o charakterze rynkowym oraz duży udział usług nierynkowych. Zróznicowanie podregionów wyraża się głównie różnicami w zakresie udziału sektorów rolnego i przemysłowego w strukturze wartości dodanej – ten pierwszy ma większy udział w podregionach chełmsko-zamojskim oraz bialskim, a drugi w puławskim i lubelskim (wartościowo większy niż w chełmsko-zamojskim, procentowo nieco mniejszy).

Należy zwrócić uwagę, iż Lubelszczyzna jest obszarem słabo uprzemysłowionym, z przemysłem rozmieszczonym „wyspowo”, jednak forsowanie dużych inwestycji przemysłowych z reguły w tym regionie nie jest efektywne, należy raczej dążyć do wykorzystania istniejącego potencjału w tym zakresie i takiej restrukturyzacji branżowej, której osiągalne byłyby relatywnie duże efekty bez szkody dla środowiska naturalnego sprzyjającego rolnictwu i turystyce, a jednocześnie dążyć do rozwoju usług rynkowych skierowanych na zewnątrz województwa (w tym również na eksport) ze względu na ograniczony popyt wewnętrzny na nie.

2.2.2.2. Podmioty gospodarcze

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w województwie lubelskim jest stosunkowo niska na tle kraju. W województwie lubelskim w końcu kwietnia 2010 roku do rejestru REGON wpisanych było 158,2 tys. podmiotów, tj. więcej 3,8% niż rok wcześniej, co wskazuje – łącznie z relatywnie dużą ilością podmiotów rentownych na tle kraju – na dobre radzenie sobie przedsiębiorstw z symptomami spowolnienia gospodarczego. Sektor prywatny stanowił 96,4% ogółu podmiotów – o 3,9% podmiotów więcej w stosunku do ubiegłego roku. Dość dynamicznie rosła liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (rys. 2.8.) – wzrost o 4,1% i spółek prawa handlowego – o 4,8% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Rysunek 2.8. Podmioty gospodarki narodowej w województwie lubelskim zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych form prawnych (stan w dniu 30 IV 2010)

^a Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Źródło: *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego*, Urząd Statystyczny w Lublinie, nr 4/2010, kwiecień 2010, s. 13 (uzupełniono o % zmianę 2010/2009), dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_komunikat_kwiecien_2010.pdf [dostęp: 20-05-2010].

Liczba podmiotów gospodarczych w powiatach województwa i sekcjach zarejestrowanych w systemie REGON na koniec roku 2009 została zebrana w tabeli 2.2.

**Tabela 2.2. Liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON
według sekcji PKD 2004 na koniec 2009 roku dla powiatów województwa lubelskiego**

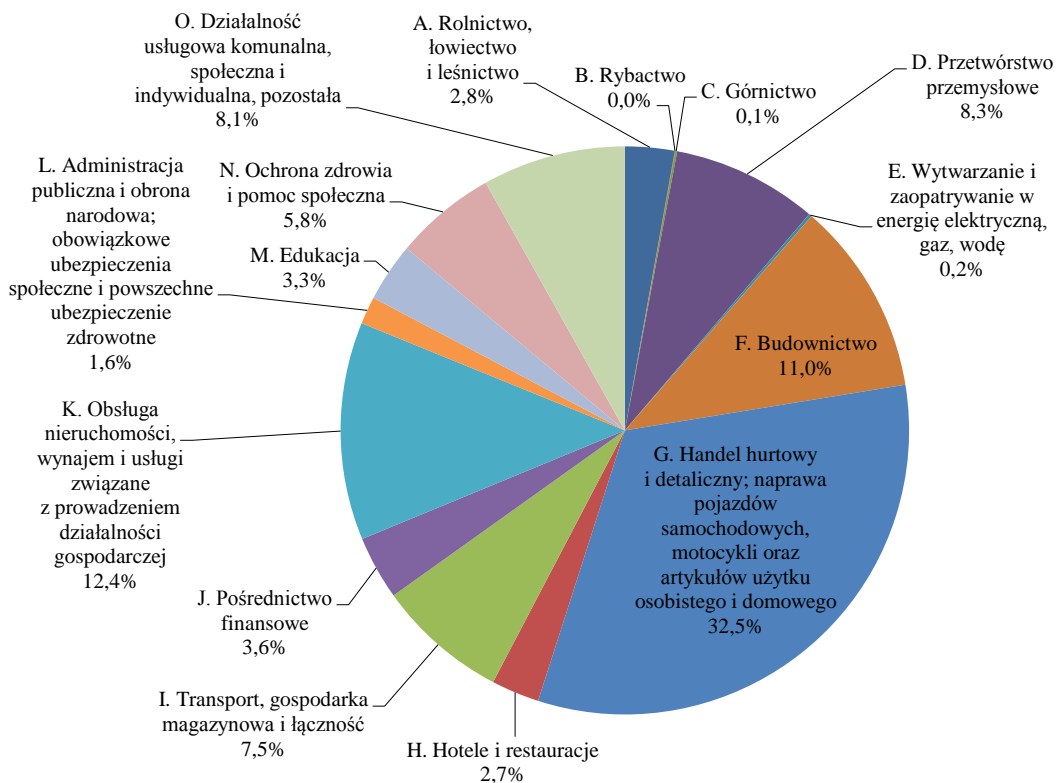
Jednostki terytorialne	Liczba podmiotów gospodarczych w sekcjach według PKD 2004															
	Ogółem	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
woj. lubelskie	156 180	4 397	38	174	12 937	268	17 211	50 775	4 273	11 647	5 668	19 357	2 449	5 217	9 038	12 727
bialski	5 781	432	1	11	424	12	751	1 718	126	502	189	485	192	188	269	481
parczewski	2 159	126	3	2	214	6	247	690	64	101	43	184	79	77	130	193
radzyński	3 522	189	1	5	285	8	560	1 026	64	263	127	270	92	136	203	293
włodawski	2 442	132	2	1	198	8	296	711	108	111	56	303	66	86	134	230
m. Biała Podlaska	5 183	78	1	4	315	5	495	1 732	113	475	244	775	26	128	405	386
biłgorajski	6 823	263	0	7	847	16	835	2 317	135	439	202	554	157	235	334	482
chełmski	3 138	194	2	6	277	8	440	976	79	217	118	225	97	137	120	242
hrubieszowski	4 000	226	0	0	292	14	417	1 480	98	287	132	303	97	119	200	335
krasnostawski	3 406	107	1	7	227	5	357	1 158	79	260	106	322	116	156	200	305
tomaszowski	6 449	269	0	3	528	29	717	2 450	162	393	198	548	156	225	288	483
zamojski	5 757	355	11	3	574	19	654	1 953	197	449	171	339	215	167	218	432
m. Chełm	5 583	51	1	4	372	6	510	1 799	198	458	247	862	23	190	380	482
m. Zamość	7 699	86	1	4	512	16	645	2 883	242	520	287	1 067	27	239	507	663
lubartowski	5 161	176	1	19	502	15	790	1 666	151	284	144	482	135	173	211	412
lubelski	8 780	297	2	11	810	13	1 080	2 819	200	827	289	926	185	289	375	657
łęczyński	2 890	94	1	15	243	3	332	940	88	181	113	266	70	129	128	287
świdnicki	4 968	74	0	9	513	8	543	1 578	156	307	208	670	53	185	243	421
m. Lublin	39 815	229	3	22	2 942	29	3 548	11 740	959	3 257	1 764	7 601	88	1 152	3 082	3 396
janowski	3 150	137	1	1	343	4	389	1 061	120	185	97	210	91	133	158	220
kraśnicki	5 499	179	1	2	505	7	638	1 799	155	359	217	559	112	205	333	428
łukowski	7 274	296	1	15	666	11	1 154	2 432	129	627	183	583	106	251	289	531
opolski	3 504	125	2	7	261	6	314	1 338	86	316	85	300	91	121	170	282
puławski	9 488	197	1	11	733	10	1 011	3 269	477	626	325	1 147	101	307	493	780
rycki	3 709	85	1	5	354	10	488	1 240	87	203	123	376	74	189	168	306

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z oczywistych względów podmioty gospodarcze skupione są w większych ośrodkach miejskich, szczególnie w mieście Lublin, powiecie lubelskim oraz w powiatach puławskim, biłgorajskim i tomaszowskim.

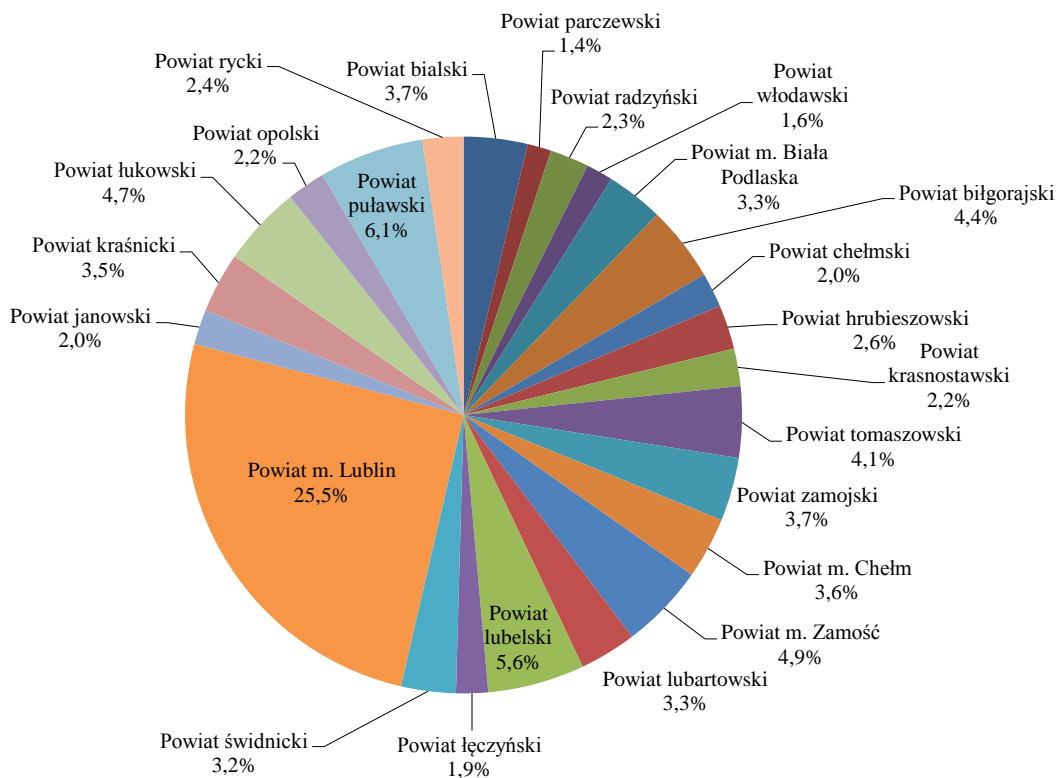
Strukturę podmiotów według sekcji PKD w województwie przedstawiono na rysunku 2.9., a według powiatów na rysunku 2.10. W sekcjach dominują podmioty w sekcji G – handel i naprawy stanowiące prawie jedną trzecią wszystkich zarejestrowanych podmiotów oraz sekcje K i F. Przestrzennie co czwarty podmiot zlokalizowany jest w mieście Lublin, a relatywnie większy udział mają powiaty puławski i lubelski.

Rysunek 2.9. Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w województwie lubelskim – stan na koniec roku 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

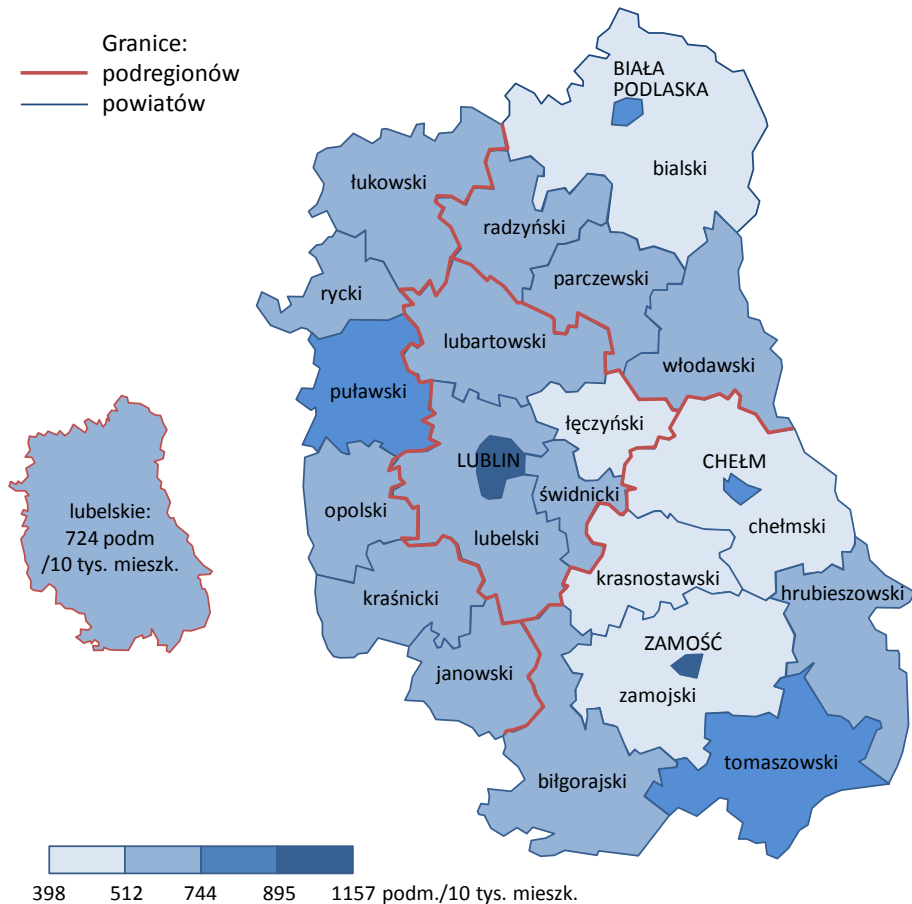
Rysunek 2.10. Struktura podmiotów gospodarczych według powiatów w województwie lubelskim – stan na koniec roku 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ponieważ porównania jednostek przestrzennych najdogodniej wykonuje się za pomocą wskaźników natężenia, liczby podmiotów w poszczególnych powiatach odniesiono do liczby mieszkańców tych powiatów, otrzymując wskaźnik w postaci liczby podmiotów przypadającej na 10 tys. mieszkańców danego obszaru. Otrzymano dość niskie na tle kraju wartości tego wskaźnika i dość zróżnicowane – por. mapa na rysunku 2.11.

Rysunek 2.11. Liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 10 tys. mieszkańców (stan na koniec 2009 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

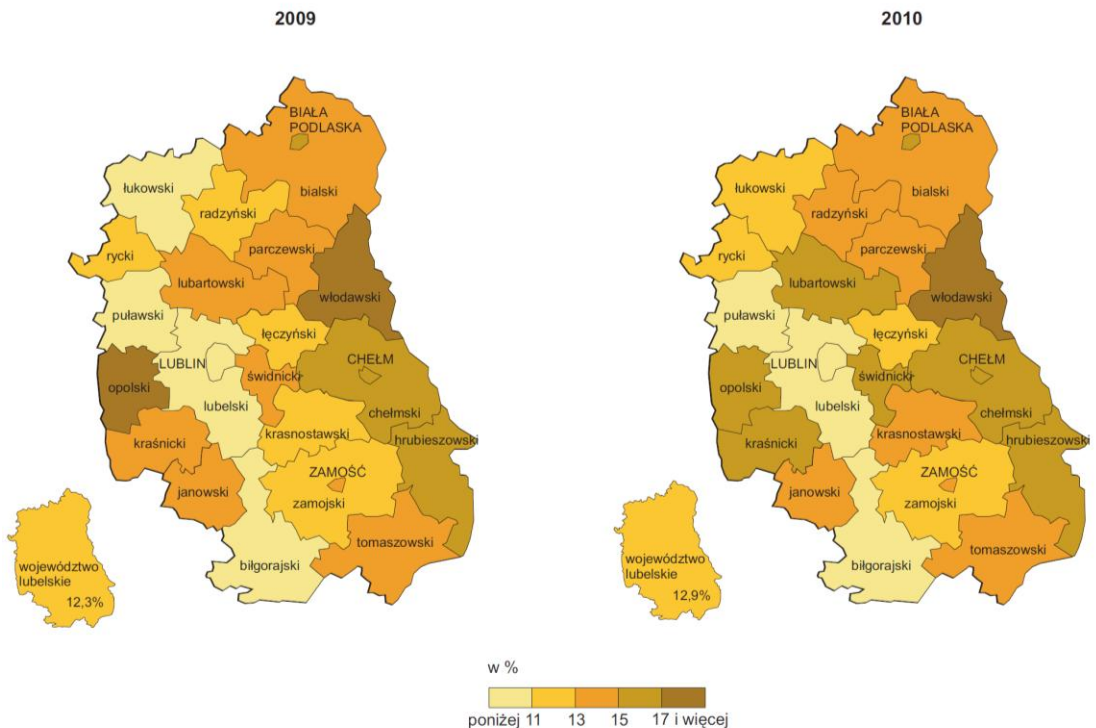
Największa ilość podmiotów gospodarczych przypada na 10 tys. mieszkańców w miastach Zamość i Lublin (w obu przypadkach nieco ponad 1100). Pozytywnie od przeciętnej odbiegają również powiaty miasta Biała Podlaska i miasta Chełm oraz puławski i tomaszowski. Najmniej podmiotów przypada na 10 tys. mieszkańców w powiecie chełmskim (nieco poniżej 400) oraz powiatach zamojskim, krasnostawskim,łęczyńskim i białskim.

2.2.2.3. Bezrobocie w województwie lubelskim

Bezrobocie w województwie lubelskim na tle innych województw o niskich dochodach jest dość niskie, głównie dzięki wysokiej liczbie pracujących w rolnictwie.

Poziom bezrobocia, rosnący w trakcie roku 2009 z powodu spowolnienia gospodarczego (o ok. 0,6 punktu procentowego w układzie kwiecień 2010 do kwietnia 2009), w pierwszych miesiącach 2010 roku przestał rosnąć i ustabilizował się – dane dotyczące poziomu bezrobocia w układzie powiatowym przedstawia rysunek 2.12.

Rysunek 2.12. Stopa bezrobocia rejestrowanego w kwietniu (lata 2009-2010)

Źródło: *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego*, Urząd Statystyczny w Lublinie, nr 4/2010, kwiecień 2010, s. 8 dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_komunikat_kwiecień_2010.pdf [dostęp: 20-05-2010).

Najwyższa stopa bezrobocia rejestrowanego – ponad 17% – dotyczyła powiatu włodawskiego. Znacząco bezrobocie zmalało w powiecie opolskim (głównie w wyniku oddania do użytku inwestycji sektora publicznego), a wzrosło w powiatach krańskim, lubartowskim i świdnickim (przede wszystkim w wyniku zwolnień grupowych w większych przedsiębiorstwach tych powiatów).

O ile poziom bezrobocia jest istotny dla warunków życia ludności i tempa wzrostu gospodarczego, to dla potrzeb niniejszego opracowania nie ma powodu, aby dokładnie analizować wielkość bezrobocia i jego zmiany.

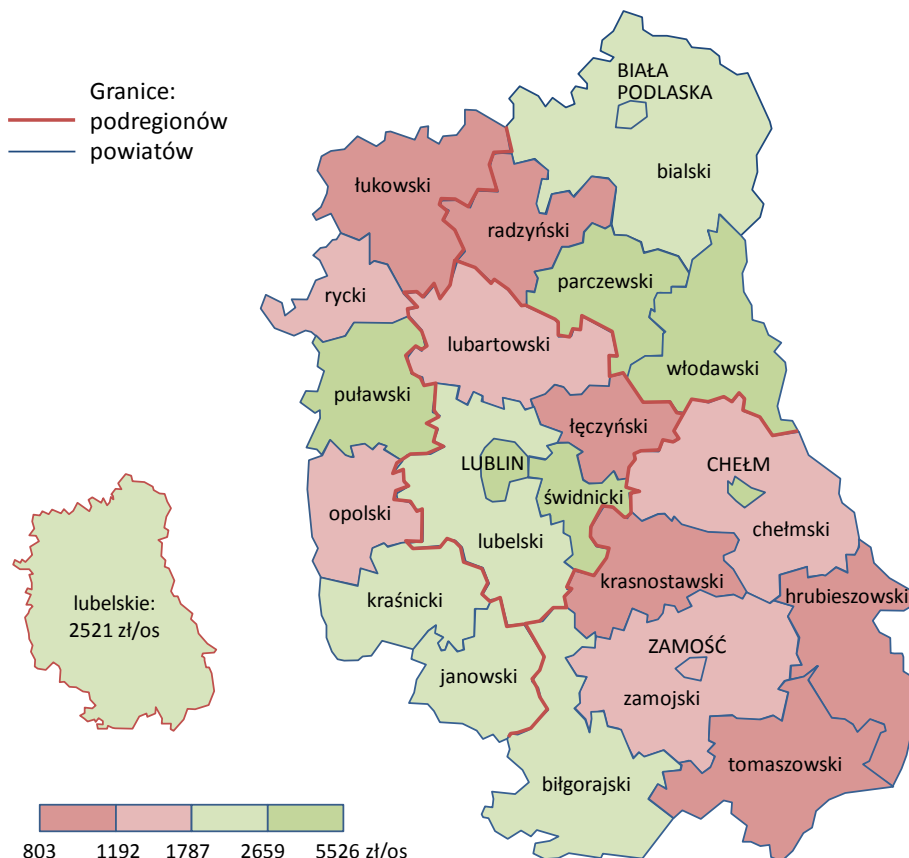
2.2.2.4. Wartość zaabsorbowanych środków z Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności

Pomoc publiczna, szczególnie dotycząca inwestycji w infrastrukturę, rozwój przedsiębiorczości i poprawę innowacyjności przedsiębiorstw, w znacznym stopniu przyczynia się do rozwoju regionów.

Niestety ogólny poziom absorpcji środków europejskich jest w województwie lubelskim dość niski na tle kraju, pomimo dostępności do środków w ramach PO Rozwój Polski Wschodniej oraz RPO Województwa Lubelskiego.

W województwie lubelskim według danych z Systemu Informatycznego Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK 07-13) na koniec maja 2010 roku poziom absorpcji środków finansowych w oparciu o wartość podpisanych umów był w przeliczeniu na 1 mieszkańca mocno zróżnicowany (wartość najwyższa – w mieście Lublin jest prawie siedmiokrotnie większa w stosunku do najniższej – w powiatach łukowskim i krasnostawskim) – rysunek 2.13.

Rysunek 2.13. Wartość podpisanych umów w ramach Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności dla perspektywy finansowej lat 2007-2013 w przeliczeniu na 1 mieszkańca (stan na koniec maja 2010)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Systemu Informatycznego Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK 07-13), dostępne online: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx

Wartość zaabsorbowanych środków dla województwa (w przeliczeniu na 1 mieszkańca) jest obecnie niższa prawie o 40% w stosunku do średniej krajowej, co sprzyja niestety szybszemu rozwojowi innych części kraju, a w województwie lubelskim utrwała tradycyjną strukturę gospodarki.

III. SPECJALIZACJA SEKTOROWA WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO W DOTYCHCZASOWYCH OPRACOWANIACH I DOKUMENTACH PROGRAMOWYCH

Specjalizacja sektorowa województwa lubelskiego zgodnie z dostępnymi danymi statystycznymi i dotychczasowymi opracowaniami może być uznana za dość tradycyjną i ustabilizowaną – w układzie głównych sektorów ekonomicznych nie ulegała znaczącym zmianom w okresie ostatnich dziesięciu lat.

Wśród dotychczasowych dokumentów programowych podejmujących problematykę specjalizacji sektorowej województwa lubelskiego należy zwrócić szczególną uwagę na:

- ✓ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego z 2002 roku*³ – głównie tom I,
- ✓ *Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020* (zaktualizowaną w 2009 roku)⁴,
- ✓ *Strategię Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej*⁵.

Tom I *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego* zawiera aktualną na koniec lat 90-tych XX wieku diagnozę stanu województwa lubelskiego, również w aspekcie ekonomicznym, obejmując obszerną analizę zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwoju województwa (głównie w rozdziałach III – gospodarcze uwarunkowania zewnętrzne oraz rozdziałach X, IX i XI – odnoszącym się odpowiednio do gospodarczych uwarunkowań wewnętrznych rozwoju, a także uwarunkowań społecznych i infrastrukturalnych). Informacje zawarte w tym dokumencie wskazują na tradycyjną strukturę gospodarki województwa i jego niską pozycję konkurencyjną na tle kraju. Istotne dla posługiwania się częścią analityczną wspomnianego planu zagospodarowania jest – z samej jego istoty – podejście nastawione na wskazanie wewnętrznego zróżnicowania województwa, także w sferze ekonomicznej.

³ Wersja elektroniczna planu dostępna jest pod adresem: <http://www.plan.lubelskie.pl/> [dostęp: 20-07-2010].

⁴ Wersja elektroniczna strategii dostępna jest pod adresem: <http://www.lubelskie.pl/index.php?Pid=1093> [dostęp: 20-07-2010].

⁵ Wersja elektroniczna dostępna jest pod adresem: http://www.polskawschodnia.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/93/Strategia_PW_po_RM.pdf [dostęp: 20-06-2010].

Z kolei zawartość *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020* (tom I – analityczny wraz z aneksem oraz II – cele i priorytety strategii wraz z diagnozą strategiczną i projekcją rozwoju) dostarcza informacji z okresu późniejszego (do ok. 2004 roku w wersji wyjściowej oraz do roku 2007 w wersji zaktualizowanej). Również zawartość tych dokumentów wskazuje na niską konkurencyjność gospodarki regionu pomimo występowania pewnych czynników prorozwojowych; dobrze oddaje wnioski z oceny stanu gospodarki regionu poniższy fragment *Strategii*:

„Z przeprowadzonej analizy wynika, że gospodarka regionu boryka się z całym ciągiem poważnych problemów o charakterze strukturalnym, które w dużym stopniu ograniczają jej zdolność konkurowania i wpływają negatywnie na perspektywy przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Na niską konkurencyjność regionalnej gospodarki ma również wpływ słabo rozwinięta infrastruktura ekonomiczna i techniczna regionu oraz słabość sektora przedsiębiorczości.

Niezależnie od występujących licznych słabości, regionalna gospodarka wykazuje również szereg endogenicznych (wewnętrznych) potencjałów rozwoju. Przy odpowiednim wsparciu środkami z zewnątrz mogą one znacznie wzmocnić pozycję konkurencyjną regionalnej gospodarki i nadać jej określony profil specjalizacji. Biorąc pod uwagę wewnętrzne potencjały rozwoju regionu, wydaje się, że jednym z wiodących obszarów specjalizacji gospodarczej województwa powinna być produkcja wysokiej jakości żywności oraz rozwój odnawialnych źródeł energii. Towarzyszyć temu powinien rozwój kompleksowego systemu usług specjalistycznych we współpracy z firmami globalnymi, oparty między innymi o przygraniczne położenie regionu oraz dostępność licznych i dobrze wykształconych zasobów pracy.”⁶

Liczne odniesienia do wspomnianej *Strategii*, jak również zestawienia istotnych danych porównawczych zawiera także *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*⁷, w której syntetycznie sytuacja sektorowa województwa przedstawiona została w sposób następujący:

„Problemem gospodarki regionu jest niska wydajność pracy, niekorzystna struktura gospodarki, mała konkurencyjność i innowacyjność, dominacja rolnictwa

⁶ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020*, Tom II, Cele i Priorytety Strategii oraz System Wdrażania, Zarząd Województwa Lubelskiego, kwiecień 2009, s. 12, dostępne online: http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/teksty/StrategiaRozwoju_TomII.doc [dostęp: 20-06-2010].

⁷ *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 30 grudnia 2008 roku, dostępne online: http://www.polska.wschodnia.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/93/Strategia_PW_po_RM.pdf [dostęp: 20-06-2010].

jako sektora o niskiej wartości dodanej. W przemyśle przewagę mają gałęzie tradycyjne (niskiej technologii). Niekorzystnym zjawiskiem jest też niewielkie tempo modernizacji i wymiany majątku trwałego. Rozwój przedsiębiorczości charakteryzuje się niskim tempem wzrostu. Rynek pracy cechuje duża nadwyżka podaży pracy nad popytem, [...] mimo niższej oficjalnej stopy bezrobocia. Informuje to o wysokim poziomie bezrobocia ukrytego. Niekorzystne warunki na rynku pracy, brak możliwości uzyskania odpowiednich dochodów i ich socjalny charakter skutkują generalnie niskim poziomem jakości życia mieszkańców regionu.

Rolnictwo stanowi jeden z najważniejszych działów gospodarki województwa lubelskiego. Przetwórstwo rolno-spożywcze było i jest jedną z najlepiej rozwiniętych dziedzin gospodarki regionu. Wyraźne jest jednak zjawisko rozdrobnienia gospodarstw rolnych. W ostatnich latach ulega też zmniejszeniu areał upraw [...]. Problemem społecznym są tereny, gdzie nastąpił upadek państwowych gospodarstw rolnych i związanej z nimi infrastruktury. Duża skala występujących zaniedbań wskazuje na konieczność wsparcia finansowego wszelkich przedsięwzięć warunkujących rozwój rolnictwa i przebudowy struktury agrarnej wsi, zmiany funkcji obszarów wiejskich oraz nadanie im charakteru wielofunkcyjnego.

Walory województwa stwarzają m.in. możliwości rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji.”⁸

Zawarte w *Strategii Rozwoju Polski Wschodniej* dane dotyczące potencjału rozwoju województwa lubelskiego na tle kraju i pozostałych województw Polski Wschodniej wskazują na nie najgorszy potencjał społeczny w porównaniu do pozostałych województw z tej grupy, ale – jak już wspomniano – z problemami demograficznymi i niską przedsiębiorczością oraz na dość niski poziom potencjału gospodarczego w dziedzinach innych niż rolnictwo, a szczególnie słaby w odniesieniu do przemysłu charakteryzującego się ogólnie niską innowacyjnością.⁹

Ze względu na ogólną znajomość wspomnianych dokumentów oraz ich łatwą dostępność w niniejszym opracowaniu nie odnoszono się dokładnie do ich treści, wskazując jedynie kwestie najistotniejsze z punktu widzenia celu przygotowania niniejszego opracowania.

Z kolei w grupie opracowań analitycznych i badawczych traktujących szerzej o specjalizacji sektorowej województwa lubelskiego i/lub trendach gospodarczych i koniunkturze gospodarczej w województwie wskazać należy (m.in.):

⁸ *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 30 grudnia 2008 rok, s. 14.

⁹ *Ibidem*, s. 21-33.

- ✓ *Województwo lubelskie w przestrzeni europejskiej*, autorstwa A. Miszczuka i H. Ponikowskiego¹⁰,
- ✓ *Analiza aktualnej sytuacji trendów rozwojowych i prognoza zmian społeczno-gospodarczych w województwie lubelskim*, wykonana przez Instytut Badań i Analiz Grupy Olsztyńskiej Szkoły Biznesu¹¹,
- ✓ raporty z projektu „Aktualny i przyszły profil gospodarczy województwa lubelskiego”, wykonane przez ASM Kutno – z uwzględnieniem opracowań:
 - *Aktualny profil gospodarczy województwa lubelskiego*,¹²
 - *Poziom i struktura innowacji w województwie lubelskim i ich wpływ na zmiany profilu specjalizacyjnego regionu*,¹³
 - *Prognozy profilu gospodarczego województwa lubelskiego*,¹⁴
- ✓ cykliczne raporty w ramach projektu „Lubelski Barometr Gospodarczy” realizowanego w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Zamościu,¹⁵ najnowszy raport dotyczy I półrocza 2010 roku,
- ✓ *Ocena instrumentów zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego*, autorstwa B. Józwicka i in.¹⁶.

Wymienione opracowania sytuują województwo lubelskie na tle regionów Unii Europejskiej i Polski, charakteryzując je jako słabo rozwinięty gospodarczo obszar o wyraźnie rolniczym charakterze i utrwalonej strukturze sektorowej,

¹⁰ A. Miszczuk, H. Ponikowski, *Województwo lubelskie w przestrzeni europejskiej*, Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin, styczeń 2009, dostępne online: <http://www.fim.lublin.pl/euro2012/01-000.php> [dostęp: 21-06-2010].

¹¹ *Analiza aktualnej sytuacji trendów rozwojowych i prognoza zmian społeczno-gospodarczych w województwie lubelskim*, Instytut Badań i Analiz Grupy Olsztyńskiej Szkoły Biznesu, Lublin, styczeń 2009, dostępne online: <http://www.trendygospodarcze.lubelskie.pl/> [dostęp: 21-06-2010].

¹² I. Świeczewska, *Aktualny profil gospodarczy województwa lubelskiego (raport z badań)*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, październik 2009, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Aktualny_profil_gospodarczy_wojewodztwa_lubelskiego_raport.pdf [dostęp: 20-06-2010].

¹³ *Poziom i struktura innowacji w województwie lubelskim i ich wpływ na zmiany profilu specjalizacyjnego regionu (raport końcowy)*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, listopad 2009, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Poziom_i_struktura_innowacji_w_wojewodztwie_lubelskim_raport_koncowy.pdf [dostęp: 20-06-2010].

¹⁴ A. Gajdos, *Prognozy profilu gospodarczego województwa lubelskiego*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, marzec 2010, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Raport_Prognozy.pdf [dostęp: 20-06-2010].

¹⁵ Dostępne online: <http://lbg.wszia.edu.pl/> [dostęp: 20-06-2010].

¹⁶ B. Józwick, M. Sagan, P. Zalewa, O. Gorbaniuk, *Ocena instrumentów zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego*, Lublin 2009, dostępne online: http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/1_084.pdf [dostęp: 20-06-2010].

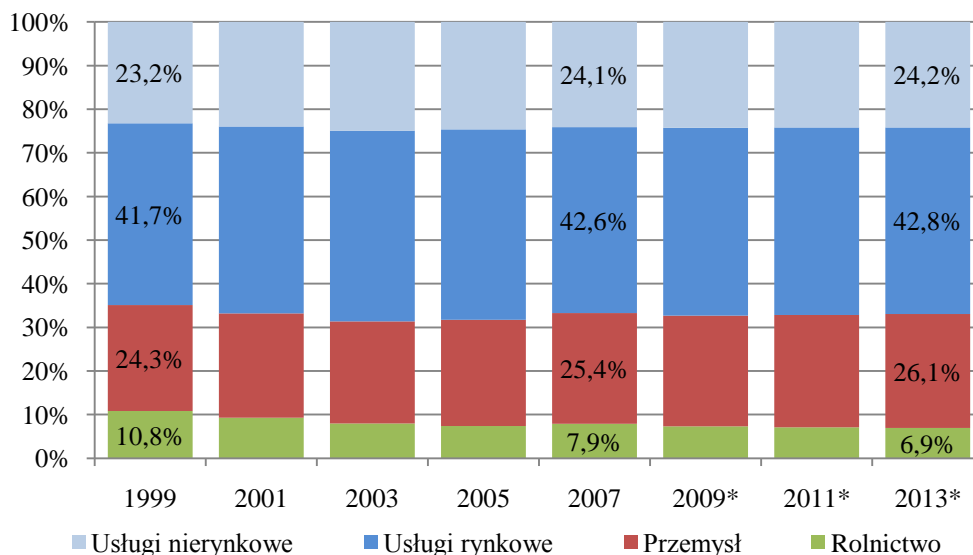
z przewagą usług rynkowych, relatywnie dużym znaczeniem rolnictwa i usług nierynkowych (na tle kraju) oraz względnie małym przemysłu.

W strukturze sektorowej województwa największy udział w tworzeniu wartości dodanej mają usługi rynkowe (około 42%), a najmniejszy i spadający – rolnictwo – posiadające jednak największy (i do chwili obecnej spadający powoli) udział w strukturze pracujących (por. rys. 3.1.). Ogólnie struktura sektorowa przy obu sposobach pomiaru jest ustabilizowana – nie zmienia się istotnie na przestrzeni ostatnich 10 lat.

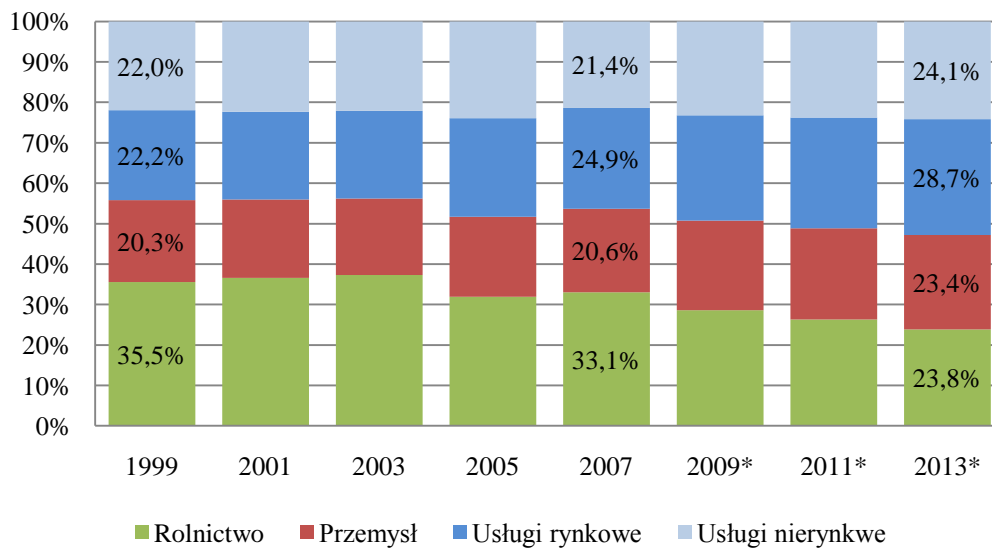
Wykonane prognozy zakładają zmniejszenie udziału liczby pracujących w rolnictwie o ok. 10 punktów procentowych w horyzoncie roku 2013 na rzecz z raczej równomiernym przemieszczeniem pracujących do pozostałych 3 głównych sektorów. Budzi to wątpliwości co do realności uzyskania takiego efektu, szczególnie ze względu na nadal słaby rozwój przemysłu oraz wpływ światowego kryzysu gospodarczego i krajowego spowolnienia, co skutkuje brakiem poważniejszych inwestycji zagranicznych i spoza regionu w tym sektorze, mogących przyczynić się do wzrostu zatrudnienia. Bardziej prawdopodobne jest zwiększenie zatrudnienia w sektorze usług rynkowych, jednak brak zmian udziału tego sektora w tworzeniu wartości dodanej przy większym zatrudnieniu oznaczać prawdopodobnie będzie spadek wydajności pracy w tym sektorze.

Rysunek 3.1. Obecna i prognozowana struktura sektorowa województwa lubelskiego

a) w oparciu o wartość dodaną brutto

b) w oparciu o liczbę pracujących

* wartości prognozowane

Źródło: A. Gajdos, *Prognozy profilu gospodarczego województwa lubelskiego*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, marzec 2010, s. 34 i 37, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Raport_Prognozy.pdf [dostęp: 20-06-2010].

Dokładniejsze analizy na poziomie sekcji według PKD zawarto w opracowaniu *Aktualny profil gospodarczy województwa lubelskiego*¹⁷, jednak analiza na poziomie całego województwa oraz podregionów nie pozwala uwzględnić wewnętrznego zróżnicowania regionu, co jest słabością tego opracowania.

Szczegółowe, bieżące informacje o koniunkturze gospodarczej w regionie przygotowywane przez Urząd Statystyczny w Lublinie oraz w ramach projektu „Lubelski Barometr Gospodarczy”, jak również inne badania pozwalały jednoznacznie stwierdzić, że „reakcje podmiotów gospodarczych z terenu województwa lubelskiego zarówno gospodarstw domowych, jak i przedsiębiorców są zbliżone do reakcji podmiotów w całym kraju, następują jednak z pewnym opóźnieniem”¹⁸. Jednak w II kwartale 2010 roku badania koniunktury wskazały, że dalszej poprawie koniunktury w kraju towarzyszy jej pogorszenie w województwie lubelskim¹⁹, co należy uznać za niepokojące ze względu na zwiększanie dystansu rozwojowego w stosunku do reszty kraju.

Od dłuższego czasu zauważana jest niska atrakcyjność inwestycyjna województwa lubelskiego, omówienie wcześniejszych analiz w tym zakresie oraz własne wyniki badań przedstawiają autorzy opracowania pt. *Ocena instrumentów zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego*, którzy stwierdzają m.in., że: „panujący w regionie klimat inwestycyjny jest czynnikiem zniechęcającym zarówno przedsiębiorstwa lokalne, jak i zagraniczne do podejmowania działalności inwestycyjnej, a instytucje otoczenia biznesu charakteryzują się niską sprawnością we wspieraniu przedsiębiorstw”²⁰.

Konkludując, w dotychczasowych – zarówno wcześniejszych, jak i przygotowywanych na bieżąco – opracowaniach struktura sektorowa województwa lubelskiego i jej zmiany w wyniku oddziaływania czynników koniunkturalnych i systemowych oceniane są jako mało korzystne dla województwa i utrudniające jego rozwój.

Istotnym ograniczeniem istniejących opracowań jest analizowanie struktury sektorowej gospodarki województwa jako całości bądź na poziomie podregionów, bez odzwierciedlenia dużego wewnętrznego zróżnicowania widocznego już na poziomie powiatów, szczególnie według poszczególnych sekcji PKD. Próbę analizy tego zróżnicowania podjęto w niniejszym raporcie.

¹⁷ Por. I. Świeczewska, *Aktualny profil gospodarczy...*, s. 25-51.

¹⁸ E. Adamowicz, *Rekomendacje dla regionalnej polityki gospodarczej*, Lubelski Barometr Gospodarczy. Raporty, nr 5/2010, s. 116, dostępne online: <http://lbg.wszia.edu.pl/wp-content/uploads/raport-nr-5.pdf> [dostęp: 12-08-2010].

¹⁹ Ibidem, s. 116.

²⁰ B. Józwiak, M. Sagan, P. Zalewa, O. Gorbaniuk, *Ocena instrumentów...*, s. 5.

IV. ANALIZA WSPÓŁCZYNNIKÓW LOKALIZACJI (LOCATION QUOTIENTS)

4.1. Metodyka analizy współczynników lokalizacji

Współczynnik lokalizacji (location quotient) jest prostym i popularnym narzędziem analizy specjalizacji ekonomicznej regionów. Wskaźnik ten mierzy koncentrację działalności gospodarczej określonego typu na badanym obszarze regionalnym lub lokalnym w stosunku do obszaru odniesienia (tj. obszaru wyższego poziomu – dla podziałów administracyjnych: kraju, województwa, powiatu). Współczynnik ten obliczany jest zazwyczaj w oparciu o liczbę podmiotów gospodarczych lub poziom zatrudnienia w określonych sektorach i branżach.

Formuła obliczeniowa dla współczynnika lokalizacji jest następująca:²¹

$$LQ_{i,t} = \frac{\frac{e_{i,t}}{e_t}}{\frac{E_{i,t}}{E_t}}$$

gdzie:

$LQ_{i,t}$ – współczynnik lokalizacji w sektorze/sekcji i w okresie t

$e_{i,t}$ – analizowana zmienna w obszarze badanym, sektorze i , w okresie t

e_t – analizowana zmienna w obszarze badanym ogółem, w okresie t

$E_{i,t}$ – analizowana zmienna w obszarze odniesienia, sektorze i , w okresie t

E_t – analizowana zmienna w obszarze odniesienia ogółem, w okresie t

Wartość współczynnika lokalizacji większa od 1 wskazuje na większy w obszarze badanym udział danego sektora lub sekcji niż średnio w obszarze odniesienia, co przy założeniu podobnej produktywności we wszystkich regionach i jednorodnej konsumpcji sugeruje powstawanie lokalnej nadwyżki określonych dóbr i usług, ponad popyt lokalny, które muszą być sprzedane poza granicami obszaru badanego, co w dalszej kolejności powoduje napływ środków pieniężnych

²¹ Por. Khan, N., *Quantitative methods in geographical research*, Concept Publishing Company, 1998, s. 80; American Planning Association, *Planning and urban design standards*, John Wiley & Sons, 2006, s. 507.

do sektora/sekcji na badanym obszarze, a tym samym świadczy o konkurencyjności obszaru w danej dziedzinie.

Z kolei wskaźnik lokalizacji niższy niż 1 oznacza potencjalny niedobór pewnych rodzajów działalności gospodarczej, który powoduje konieczność dostarczenia spoza regionu określonych produktów i usług, aby zaspokoić popyt lokalny, co łączy się z wpływem środków finansowych z regionu.

Należy również zauważyć, że granica $LQ = 1$ jako punktu podziału zwykle traktowana jest jako umowna, tj. wartości w zakresie $0,9 < LQ < 1,1$ traktuje się jako wskazujące na wartość analizowanej zmiennej podobną do wartości dla obszaru odniesienia.

Dokładniejsza analiza współczynnika lokalizacji wymaga również uwzględnienia jego zmian wraz z upływem czasu. W tym celu oblicza się tempo zmiany współczynnika lokalizacji w trakcie kilkuletniego okresu czasu na podstawie wartości LQ dla dwu punktów w czasie według formuły:

$$\Delta LQ_i = \frac{LQ_{i,t} - LQ_{i,t-1}}{LQ_{i,t-1}}$$

gdzie:

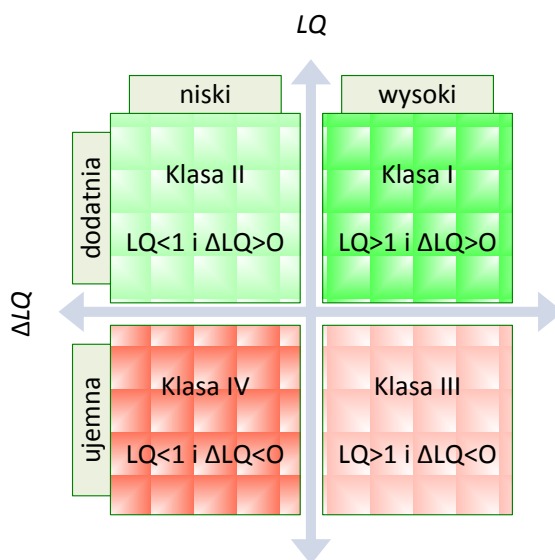
ΔLQ_i – tempo zmiany współczynnika lokalizacji w sektorze/sekcji

$LQ_{i,t}$ – współczynnik lokalizacji w sektorze/sekcji i w okresie t (końcowym analizy)

$LQ_{i,t-1}$ – współczynnik lokalizacji w sektorze/sekcji i w okresie $t-1$ (początkowym analizy)

Posiadając informacje dotyczące wartości wskaźnika lokalizacji i tempa jego zmiany, w porównaniu ze wcześniejszym okresem można wykonać graficzną analizę porównawczą pozycji wszystkich lub wybranych sektorów/sekcji, posługując się wykresem rozrzutu, w którym zgodnie ze schematem przedstawionym na rysunku 4.1. wyróżnia się cztery strefy (klasy), za punkt podziału obierając wartości 1 dla LQ oraz 0 dla ΔLQ .

Rysunek 4.1. Schemat klasyfikacji sektorów/sekcji w oparciu o macierz uwzględniającą wartości LQ i ΔLQ

Źródło: opracowanie własne.

Posługując się przedstawioną na rysunku 4.2. macierzą, można klasyfikować dany sektor lub sekcję do jednej z czterech klas, wskazując jednocześnie następujące rekomendacje dla polityki regionalnej w zakresie wspierania przedsiębiorstw:

Klasa I – obejmuje branże, które posiadają wysoką wartość wskaźnika lokalizacji ($LQ > 1$) oraz korzystną dynamikę zmian ($\Delta LQ > 0$). Przynależność do tej klasy stanowi najbardziej pożądaną sytuację, a podmioty zarejestrowane w sekcjach należących do tej grupy traktowane są jako „koła napędowe” lokalnej gospodarki.

Klasa II – obejmuje sekcje charakteryzujące się niskim poziomem lokalnej koncentracji ($LQ < 1$), ale wykazujące wzrost współczynnika lokalizacji ($\Delta LQ > 0$). Podmioty w sekcjach zaliczonych do tej klasy, ze względu na korzystny kierunek zmian LQ , mogą stać się w przyszłości potencjalnym źródłem dochodów dla gospodarki lokalnej.

Klasa III – grupuje podmioty gospodarcze w branżach wykazujących wysoki wskaźnik lokalizacji ($LQ > 1$), ale o zmniejszającym się znaczeniu dla regionu ze względu na ujemną dynamikę rozwoju ($\Delta LQ < 0$). Dla sekcji w tej klasie należy dokładnie przeanalizować przyczyny spadku potencjału gospodarczego mierzonego

współczynnikiem lokalizacji i opracować narzędzia wsparcia kluczowych dla regionu sekcji w celu poprawy ich sytuacji konkurencyjnej i ekonomicznej oraz zmniejszenia odpływu kapitału z regionu.

Klasa IV – grupuje sekcje o najmniejszym znaczeniu dla rozwoju gospodarki lokalnej, tj. o niskiej wartości wskaźnika lokalizacji ($LQ < 1$) i niekorzystnym kierunku jego zmian ($\Delta LQ < 0$). Wsparcie sektorów trwale zaliczonych do klasy IV przez politykę regionalną jest z reguły nieefektywne w sensie relacji nakładów do uzyskiwanych efektów.

4.2. Analiza współczynników lokalizacji w oparciu o liczbę podmiotów

4.2.1. Analiza współczynników lokalizacji – poziom województwa

Na podstawie formuł przedstawionych w punkcie 4.1. niniejszego opracowania obliczono na podstawie danych GUS i US w Lublinie współczynniki lokalizacji (LQ) oparte na liczbie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w głównych sekcjach według PKD 2004 dla lat 2009 (ostatnie dostępne dane) oraz 2005 i 2001 (tj. w odstępach czteroletnich). Dodatkowo obliczono przyrosty względne wskaźników lokalizacji pomiędzy analizowanymi punktami czasu (ΔLQ). Uzyskane informacje zestawiono w tabeli 4.1.

W analizowanym okresie korzystne – znacząco przekraczające 1 – wartości współczynnika lokalizacji posiadały następujące sekcje według PKD 2004: administracja publiczna i obrona narodowa; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne (sekcja L), górnictwo (sekcja C), edukacja (sekcja M) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (sekcja E) oraz ochrona zdrowia i pomoc społeczna (sekcja N). Niestety dla większości ze wspomnianych sekcji (poza górnictwem) zanotowano spadek wartości współczynników lokalizacji – co należy uznać za pośredni dowód spadku konkurencyjności wspomnianych sekcji na tle kraju. Dla sekcji G – handel i naprawy – uzyskano niewielki wzrost współczynnika lokalizacji ponad 1,1.

Tabela 4.1. Wartości współczynników lokalizacji dla sekcji według PKD 2004 oraz ich przyrosty względne dla lat 2009, 2005 i 2001

Wybrane sekcje według PKD 2004	Wskaźnik lokalizacji (LQ)			Przyrost względny LQ	
	2009	2005	2001	2009-2005	2005-2001
A. rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	1,12	1,16	1,41	-0,028	-0,179
B. rybactwo	0,45	0,38	0,36	0,194	0,051
C. górnictwo	1,39	1,30	1,21	0,075	0,072
D. przetwórstwo przemysłowe	0,85	0,82	0,81	0,032	0,023
E. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	1,21	1,38	1,58	-0,127	-0,126
F. budownictwo	0,96	0,93	0,93	0,037	-0,003
G. handel i naprawy	1,11	1,10	1,08	0,008	0,022
H. hotele i restauracje	0,86	0,84	0,84	0,032	0,003
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	1,04	1,03	0,99	0,013	0,034
J. pośrednictwo finansowe	1,04	1,04	1,04	0,006	-0,007
K. obsługa nieruchomości i firm	0,72	0,76	0,80	-0,049	-0,048
L. administracja publiczna i obrona narodowa; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	2,17	2,24	2,23	-0,034	0,005
M. edukacja	1,24	1,28	1,40	-0,031	-0,082
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1,18	1,19	1,15	-0,006	0,028
O. działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	1,11	1,09	1,03	0,020	0,056

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

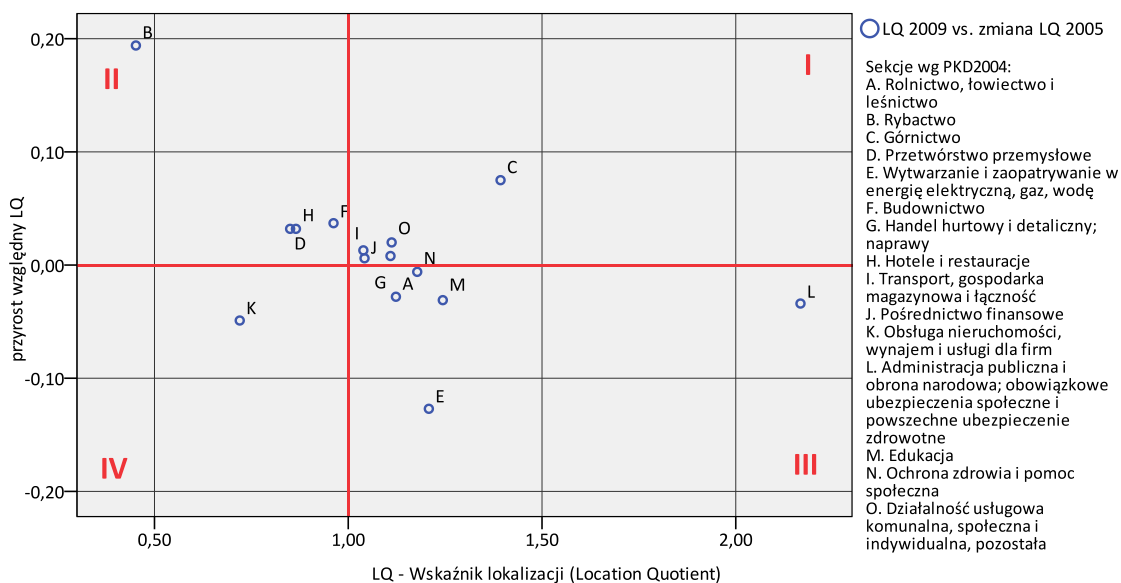
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W tym samym okresie znacząco niższe niż 1 wartości LQ zanotowano w sekcjach: K – obsługa nieruchomości i firm (z tendencją do spadku) oraz D – przetwórstwo przemysłowe i H – hotele i restauracje (z niewielką tendencją wzrostową). Dla rybactwa (sekcja B) pomimo bardzo niskich wartości LQ, uzyskano duży jego wzrost – co wskazuje na rozwój tego sektora.

Pozycja pozostałych – niewymienionych odrębnie – sekcji w zasadzie nie ulegała w badanym okresie większym zmianom – można założyć, że ich konkurencyjność na tle kraju jest przeciętna i stabilna.

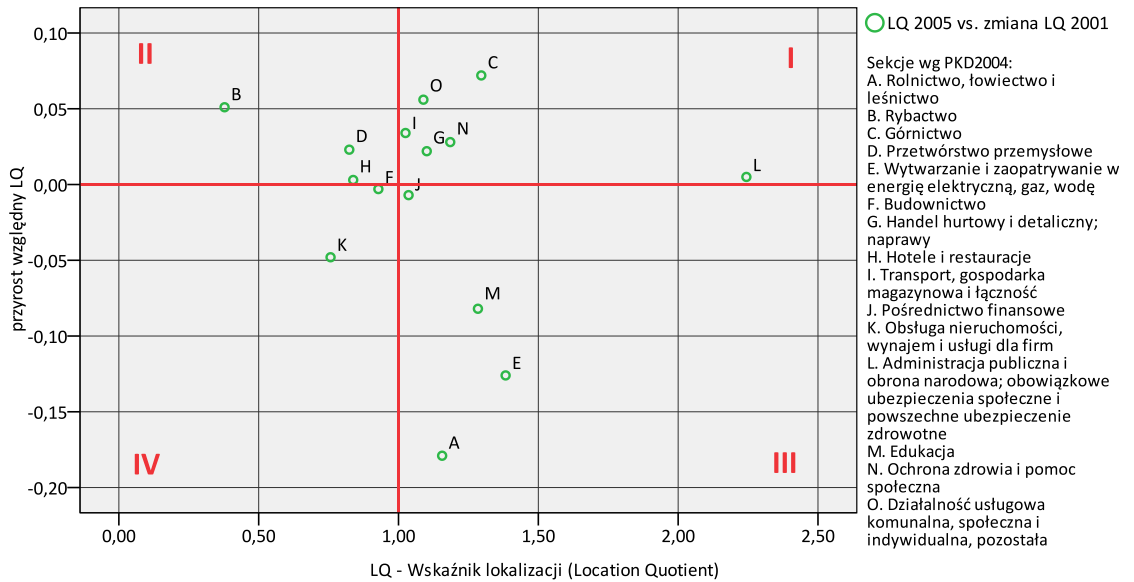
Analizowane dane przedstawiono graficznie na rysunkach 4.2.-4.4., dokonując klasyfikacji sekcji do typowych czterech klas – zgodnie ze schematem z rysunku 4.1. Rysunek 4.2. przedstawia wartości współczynników lokalizacji dla roku 2009 na tle przyrostu względnego od roku 2005, a rysunek 4.3. – analogicznie sytuację z roku 2005 względem zmiany w porównaniu z rokiem 2001. Z kolei na rysunku 4.4. połączono dane z obu podokresów analizy dla uwidocznienia zmian w całym badanym okresie.

Rysunek 4.2. Wartości współczynników lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – województwo lubelskie 2009 rok na tle roku 2005

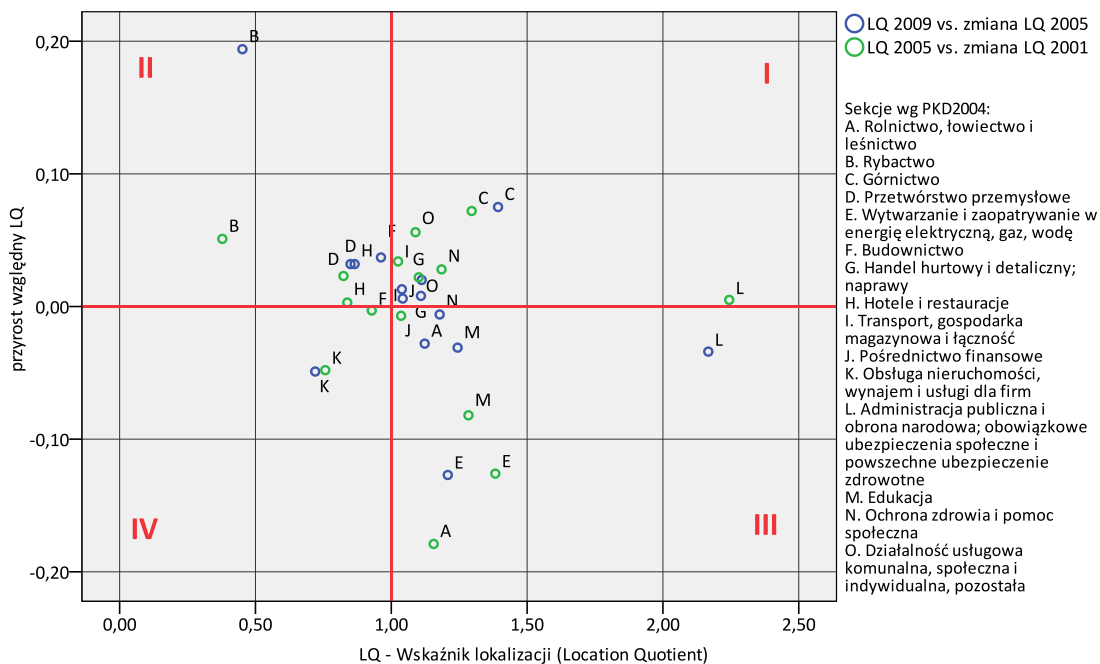
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4.3. Wartości współczynników lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – województwo lubelskie 2005 rok na tle roku 2001

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4.4. Wartości współczynników lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – województwo lubelskie – porównanie podokresów analizy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zaprezentowane wykresy uwidaczniają dość stabilny charakter struktury branżowej gospodarki województwa lubelskiego – znaczące różnice pozycji w obu lub jednym z analizowanych wymiarów dotyczą jedynie:

- ✓ sektora rolniczego²² (sekcje A i B według PKD 2004) – znaczące spowolnienie spadku znaczenia dla sekcji A i duży wzrost niskiej konkurencyjności w sekcji B – prawdopodobnie jest to efekt akcesji Polski do Unii Europejskiej i objęcia tego sektora Wspólną Polityką Rolną oraz podobnymi programami,
- ✓ edukacji (sekcja M) – zahamowanie spadku konkurencyjności – być może pod wpływem działań w obrębie EFS,
- ✓ sekcji L i O (odpowiednio: administracja publiczna i obrona narodowa, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz działalność usługowa komunalna,

²² Należy zwrócić uwagę, że dane dotyczące przedsiębiorstw w sekcji A nie zawierają osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne i – podobnie jak dla pozostałych sekcji – przedsiębiorstw zatrudniających do 9 osób.

- społeczna i indywidualna, pozostała) – w obu przypadkach spada tempo zmian współczynnika lokalizacji,
- ✓ sekcji E (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę), w której konkurencyjność na poziomie regionu trwale spada – współczynniki lokalizacji maleją z okresu na okres w szybkim tempie.

Tabela 4.2. Zestawienie klas dla współczynników lokalizacji i ich względnych zmian w obu podokresach czasowych analizy – województwo lubelskie

Podokresy analizy	Klasa dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
2009 w por. do 2005	III	II	I	II	III	II	I	II	I	I	IV	III	III	III	I
2005 w por. do 2001	III	II	I	II	III	IV	I	II	I	III	IV	I	III	I	I
ocena zmian klas ^a	0	0	0	0	0	+	0	0	0	+	0	-	0	-	0

^a „+” – zmiana korzystna, „0” – bez zmiany, „-” – zmiana niekorzystna

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Również na poziomie klas uwzględniających wartość współczynnika lokalizacji oraz jego względną zmianę w podokresach czasowych analizy w piętnastu analizowanych sekcjach według PKD 2004 struktura gospodarcza i specjalizacja województwa lubelskiego mogą zostać ocenione jako stabilne – por. tabela 4.2. Dla 73,3% sekcji klasa nie uległa zmianie, w 2 przypadkach (13,3%) poprawiła się (pośrednictwo finansowe – sekcja J oraz budownictwo – sekcja F) i również w dwóch przypadkach pogorszyła się (sekcje L i N).

4.2.2. Analiza współczynników lokalizacji sekcji – poziom powiatów

4.2.2.1. Wartości współczynników lokalizacji i ich zróżnicowanie przestrzenne

Analiza współczynników lokalizacji na poziomie zagregowanym, tj. całego województwa ze swojej natury niweluje zróżnicowanie według wewnętrznych jednostek terytorialnych, stąd też potrzeba wykonania jej na poziomie zdezagregowanym – w tym przypadku powiatów (świadczą o tym zawarte w tabeli 4.3.-4.6. wysokie współczynniki zmienności wartości LQ w ujęciu przestrzennym).

Wybór powiatowego szczebla analizy (inną możliwością był poziom podregionów) jest uzasadniony istnieniem wewnętrznych lokalnych więzi społecznych i gospodarczych na tym poziomie, które na poziomie podregionów są zdecydowanie słabsze, tym bardziej, że wyróżniony w 2007 roku podregion puławski grupuje powiaty dość oddalone i częściowo niepowiązane (nawet komunikacyjnie), a tym bardziej administracyjnie, ze sobą.

Ze względu na dużą ilość prezentowanych danych w tej części opracowania skupiono się silniej na okresie 2005-2009, wyniki analizy prezentując najpierw tabelarycznie w postaci zbiorczej, a następnie graficznie w układzie sekcji PKD. Dla okresu 2001-2005 wykonano jedynie wybrane zestawienia tabelaryczne. Analizę podsumowano, wskazując na dominujące klasy według konkurencyjności sekcji oraz dokonując analiz grup powiatów według ich podobieństwa ze względu na wartości współczynników lokalizacji i ich względne zmiany.

Wartości współczynników lokalizacji obliczonych dla poszczególnych sekcji według PKD 2004 w układzie powiatów w oparciu o liczbę podmiotów gospodarczych w 2009 roku²³ wskazują na silne zróżnicowanie przestrzenne struktury branżowej gospodarki województwa w układzie powiatów. Dla większości sekcji PKD uzyskano współczynniki zmienności znacznie przekraczające zwyczajowo przyjętą granicę 10% (dla trzynastu sekcji z piętnastu, najwyższe wartości: 129% dla rybactwa oraz 86% dla górnictwa – wynikają z warunków naturalnych).

²³ Analizowano liczbę podmiotów o zatrudnieniu większym niż 9 osób, nie uwzględniano w sekcji A indywidualnych gospodarstw rolnych (ze względu na dostępność danych).

Tabela 4.3. Wartości współczynników lokalizacji w 2009 roku dla powiatów województwa lubelskiego

Jednostki terytorialne	Współczynniki lokalizacji dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
województwo lubelskie	1,12	0,45	1,39	0,85	1,21	0,96	1,11	0,86	1,04	1,04	0,72	2,17	1,24	1,18	1,11
białski	2,98	0,32	2,38	0,75	1,46	1,13	1,01	0,69	1,21	0,94	0,49	4,59	1,21	0,95	1,13
parczewski	2,33	2,58	1,16	1,02	1,96	1,00	1,09	0,94	0,65	0,57	0,50	5,06	1,33	1,23	1,22
radzyński	2,14	0,53	1,77	0,83	1,60	1,39	0,99	0,57	1,04	1,04	0,45	3,61	1,44	1,17	1,13
włodawski	2,16	1,52	0,51	0,83	2,31	1,06	0,99	1,40	0,63	0,66	0,72	3,73	1,31	1,12	1,28
m. Biała Podlaska	0,60	0,36	0,96	0,62	0,68	0,83	1,14	0,69	1,28	1,35	0,87	0,69	0,92	1,59	1,02
biłgorajski	1,54	0,00	1,28	1,27	1,65	1,07	1,16	0,63	0,90	0,85	0,47	3,18	1,28	1,00	0,96
chełmski	2,47	1,18	2,39	0,91	1,79	1,22	1,06	0,80	0,96	1,08	0,42	4,27	1,63	0,78	1,05
hrubieszowski	2,25	0,00	0,00	0,75	2,46	0,91	1,26	0,77	1,00	0,95	0,44	3,35	1,11	1,02	1,14
krasnostawski	1,25	0,55	2,57	0,68	1,03	0,91	1,16	0,73	1,06	0,89	0,55	4,71	1,71	1,20	1,22
tomaszowski	1,66	0,00	0,58	0,84	3,17	0,97	1,30	0,79	0,85	0,88	0,49	3,34	1,30	0,91	1,02
zamojski	2,46	3,55	0,65	1,02	2,32	0,99	1,16	1,08	1,09	0,85	0,34	5,16	1,08	0,77	1,02
m. Chełm	0,36	0,33	0,90	0,68	0,76	0,80	1,10	1,12	1,14	1,27	0,90	0,57	1,27	1,39	1,18
m. Zamość	0,45	0,24	0,65	0,68	1,46	0,73	1,28	0,99	0,94	1,07	0,81	0,48	1,16	1,34	1,17
lubartowski	1,36	0,36	4,60	1,00	2,05	1,34	1,10	0,92	0,77	0,80	0,54	3,61	1,25	0,83	1,09
lubelski	1,35	0,42	1,57	0,95	1,04	1,07	1,10	0,72	1,31	0,95	0,61	2,91	1,23	0,87	1,02
łęczyński	1,30	0,64	6,49	0,86	0,73	1,00	1,11	0,96	0,87	1,12	0,53	3,35	1,66	0,90	1,35
świdnicki	0,59	0,00	2,26	1,06	1,13	0,95	1,08	0,99	0,86	1,20	0,78	1,47	1,39	1,00	1,16
m. Lublin	0,23	0,14	0,69	0,76	0,51	0,78	1,01	0,76	1,14	1,27	1,11	0,31	1,08	1,58	1,16
janowski	1,73	0,59	0,40	1,12	0,89	1,08	1,15	1,20	0,82	0,88	0,39	3,99	1,57	1,02	0,95
kraśnicki	1,30	0,34	0,45	0,94	0,90	1,01	1,12	0,89	0,91	1,13	0,59	2,81	1,39	1,23	1,06
lukowski	1,62	0,26	2,58	0,94	1,06	1,38	1,14	0,56	1,20	0,72	0,47	2,01	1,29	0,81	1,00
opolski	1,42	1,06	2,50	0,76	1,21	0,78	1,30	0,78	1,26	0,70	0,50	3,59	1,29	0,99	1,10
puławski	0,83	0,20	1,45	0,79	0,74	0,93	1,18	1,59	0,92	0,98	0,70	1,47	1,21	1,06	1,12
rycki	0,91	0,50	1,69	0,98	1,90	1,15	1,14	0,74	0,76	0,95	0,59	2,76	1,90	0,92	1,13
współczynnik zmienności	51%	129%	86%	18%	47%	18%	8%	28%	20%	21%	32%	50%	17%	22%	9%

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zawarte w tabeli 4.3. współczynniki lokalizacji potwierdzają fakt, że – pomimo wewnętrznego zróżnicowania – przewagi konkurencyjne województwa lubelskiego i jego powiatów dotyczą głównie działalności w zakresie usług nierynkowych (sekcje L, M, N, O), sektora rolniczego z wyłączeniem rybactwa (sekcja A) handlu i napraw (sekcja G) oraz – lokalnie – górnictwa (przeważnie surowców budowlanych) – sekcja C.

Analiza danych z tabel 4.4. i 4.5., w których zestawiono wartości współczynników lokalizacji dla okresów historycznych (lat 2005 i 2001), wskazuje – w porównaniu do sytuacji bieżącej – na istnienie tylko niewielkich zmian konkurencyjności branż w województwie w układzie powiatów na tle kraju na przestrzeni czasu objętego analizą.

Tabela 4.4. Wartości współczynników lokalizacji w 2005 roku dla powiatów województwa lubelskiego

Jednostki terytorialne	Współczynniki lokalizacji dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
woj. lubelskie	1,16	0,38	1,30	0,82	1,38	0,93	1,10	0,84	1,03	1,04	0,76	2,24	1,28	1,19	1,09
bialski	3,15	0,00	2,73	0,77	2,56	0,97	1,04	0,76	1,07	1,06	0,53	4,98	1,26	0,88	1,10
parczewski	2,84	2,73	0,00	0,88	1,53	0,83	1,09	1,10	0,70	0,75	0,49	5,74	1,62	1,12	1,15
radzyński	2,34	0,54	1,00	0,78	3,33	1,42	1,04	0,49	0,87	0,93	0,44	4,02	1,46	1,18	1,18
włodawski	2,54	2,31	1,43	0,75	1,73	0,95	0,96	1,31	0,66	0,78	0,81	3,94	1,50	1,24	1,21
m. Biała Podlaska	0,51	0,36	1,34	0,63	0,20	0,74	1,15	0,64	1,24	1,44	0,86	0,69	0,95	1,58	1,10
biłgorajski	1,74	0,27	0,76	1,26	2,13	0,92	1,17	0,64	0,97	0,81	0,49	3,36	1,24	0,92	0,88
chełmski	3,11	1,39	3,23	0,92	3,50	1,01	1,07	0,76	1,00	0,98	0,38	4,94	1,80	0,73	1,00
hrubieszowski	2,09	0,00	0,00	0,68	2,33	0,85	1,28	0,73	1,03	0,95	0,45	3,10	1,27	0,90	1,15
krasnostawski	1,49	1,01	0,94	0,65	1,70	0,90	1,09	0,63	1,18	1,09	0,53	4,72	1,93	1,29	1,19
tomaszowski	1,56	0,29	0,00	0,78	4,03	0,91	1,24	0,79	0,95	0,88	0,52	3,54	1,49	0,92	1,03
zamojski	2,05	0,34	0,62	1,00	2,82	1,01	1,12	1,02	1,19	0,85	0,36	5,81	1,23	0,75	0,97
m. Chełm	0,40	0,66	1,53	0,70	0,92	0,78	1,14	0,91	1,08	1,39	0,81	0,55	1,34	1,38	1,21
m. Zamość	0,37	0,00	0,64	0,64	1,02	0,81	1,27	0,91	0,80	1,10	0,84	0,51	1,19	1,30	1,13
lubartowski	1,26	0,35	4,51	1,07	2,91	1,32	1,07	0,81	0,79	0,76	0,59	3,41	1,35	0,86	1,06
lubelski	1,52	0,48	2,01	0,98	0,67	0,99	1,07	0,73	1,37	0,85	0,62	3,42	1,40	0,74	1,00
łęczyński	1,46	0,65	6,65	0,78	1,46	0,95	1,06	0,74	0,98	1,09	0,71	3,53	1,60	0,89	1,28
świdnicki	0,63	0,00	2,13	0,95	1,29	0,99	1,07	0,92	0,84	1,14	0,88	1,59	1,38	1,05	1,08
m. Lublin	0,23	0,18	0,62	0,72	0,47	0,83	1,00	0,77	1,14	1,19	1,16	0,28	1,03	1,57	1,16
janowski	1,99	0,59	0,54	1,02	0,33	0,89	1,13	1,30	0,92	0,84	0,41	4,21	1,65	1,20	0,88
kraśnicki	1,13	0,33	0,93	0,88	1,11	1,03	1,08	0,92	0,93	1,20	0,63	2,97	1,50	1,27	1,03
łukowski	2,11	0,27	1,74	1,00	1,64	1,25	1,16	0,53	1,00	0,78	0,44	2,22	1,45	0,77	0,95
opolski	1,50	1,09	2,03	0,69	1,22	0,66	1,28	0,92	1,18	0,74	0,59	3,75	1,41	0,94	1,01
puławski	0,86	0,19	1,40	0,78	0,74	0,91	1,17	1,38	0,86	1,00	0,72	1,52	1,09	1,17	1,15
rycki	1,06	0,48	1,33	1,07	1,88	1,07	1,12	0,89	0,65	0,89	0,70	2,60	1,77	1,02	0,94
współczynnik zmienności	54%	114%	95%	20%	60%	18%	8%	27%	19%	20%	31%	52%	17%	23%	10%

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ukształtowana w przeszłości struktura branżowa gospodarki, z niewielkim udziałem sektora przemysłowego i dużym na tle kraju sektora rolniczego, została w pewnym sensie utrwalona przez zmiany systemowe, skutkujące postępującą likwidacją, w tym upadłościową dużych zakładów przemysłowych (które z przyczyn wewnętrznych oraz ogólnej koniunktury gospodarczej nie były w stanie skutecznie konkurować z innymi regionami i państwami), za którą nie poszły znaczące inwestycje (w tym zagraniczne) w przemysł i nowe lokalizacje zakładów przemysłowych, na co wpływ mogła mieć słaba infrastruktura, w tym komunikacyjna regionu.

Tabela 4.5. Wartości współczynników lokalizacji w 2001 roku dla powiatów województwa lubelskiego

Jednostki terytorialne	Współczynniki lokalizacji dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
woj. lubelskie	1,41	0,36	1,21	0,81	1,58	0,93	1,08	0,84	0,99	1,04	0,80	2,23	1,40	1,15	1,03
bialski	3,88	0,00	1,76	0,80	5,42	0,97	0,98	0,75	0,93	1,14	0,44	5,11	1,42	0,93	1,13
parczewski	2,44	2,80	0,91	0,84	1,61	0,89	1,05	1,35	0,76	0,76	0,55	5,52	1,78	1,17	1,00
radzyński	2,11	0,55	2,15	0,78	4,78	1,61	1,00	0,49	0,78	0,94	0,47	3,79	1,41	1,04	1,11
włodawski	2,84	3,80	0,00	0,74	2,62	1,05	0,98	1,16	0,65	0,74	0,75	3,95	1,93	1,03	1,10
m. Biała Podlaska	0,38	0,00	1,13	0,61	0,22	0,75	1,19	0,67	1,11	1,54	0,83	0,86	1,00	1,54	1,13
biłgorajski	2,16	0,31	0,60	1,28	2,67	0,81	1,13	0,64	0,90	0,85	0,51	2,97	1,31	0,91	0,83
chełmski	3,65	0,00	1,37	0,87	3,65	0,92	1,07	0,70	1,02	1,15	0,36	4,41	1,85	0,67	0,95
hrubieszowski	2,43	0,00	0,53	0,67	0,94	0,85	1,25	0,87	0,95	0,82	0,42	3,19	1,52	1,02	1,02
krasnostawski	2,01	1,00	0,00	0,68	1,73	0,95	1,07	0,70	1,07	0,99	0,57	4,56	1,92	1,17	1,07
tomaszowski	2,08	0,32	0,00	0,77	4,27	0,88	1,21	0,78	0,85	0,82	0,58	3,47	1,63	0,93	0,91
zamojski	3,12	0,37	0,36	1,00	2,76	0,95	1,11	0,72	0,97	0,78	0,37	5,50	1,63	0,64	0,84
m. Chełm	0,35	0,64	1,54	0,74	1,10	0,79	1,10	1,12	1,13	1,48	0,80	0,77	1,62	1,30	1,12
m. Zamość	0,44	0,00	0,24	0,65	1,13	0,82	1,26	0,89	0,77	1,18	0,87	0,56	1,08	1,30	1,10
lubartowski	2,10	0,39	4,50	0,99	4,01	1,33	0,98	0,94	0,70	0,74	0,65	3,55	1,55	0,92	0,98
lubelski	2,70	0,28	2,94	0,98	0,63	0,95	1,02	0,77	1,29	0,76	0,63	3,14	1,61	0,65	0,83
łęczyński	2,58	0,66	7,63	0,64	1,13	0,92	1,07	0,69	1,10	1,13	0,69	2,75	1,63	0,84	1,09
świdnicki	1,06	0,00	1,58	0,93	1,41	0,96	1,04	0,99	0,77	1,10	0,98	1,59	1,40	1,04	1,01
m. Lublin	0,21	0,10	0,65	0,72	0,47	0,85	0,98	0,80	1,16	1,19	1,25	0,41	1,13	1,48	1,12
janowski	1,85	0,70	0,68	0,97	0,40	0,80	1,14	1,20	0,90	0,83	0,43	4,55	1,73	1,33	0,85
kraśnicki	1,47	0,35	1,01	0,84	0,80	1,02	1,06	0,93	0,87	1,14	0,65	3,06	1,59	1,25	1,05
łukowski	1,30	0,30	0,86	0,93	1,87	1,34	1,17	0,45	0,99	0,84	0,49	2,12	1,44	0,75	0,90
opolski	2,74	1,18	1,71	0,62	1,02	0,64	1,21	0,86	1,18	0,68	0,58	3,23	1,69	0,92	1,01
puławski	1,09	0,22	1,06	0,74	0,88	0,90	1,15	1,15	0,86	1,02	0,78	1,74	1,13	1,24	1,08
rycki	1,27	0,56	2,18	1,03	1,94	1,05	1,12	0,98	0,56	0,91	0,65	2,92	2,02	1,05	0,93
współczynnik zmienności	53%	149%	113%	20%	75%	22%	8%	26%	20%	24%	33%	49%	18%	24%	10%

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Trwające zmiany struktury przedsiębiorstw, w kierunku zwiększenia się liczby podmiotów małych i średnich oraz działających w szeroko pojętym sektorze usług, zrównoważyły wspomniane negatywne zjawiska w większości branż, w tym także w przetwórstwie przemysłowym.

Pozytywnym symptomem zmian współczynnika lokalizacji dla poszczególnych sekcji PKD jest zmniejszenie się zróżnicowania przestrzennego dla większości z branż (por. tab. 4.6.), co zostało osiągnięte – jak wynika z prezentowanych danych – poprzez zwiększenie się wartości współczynników lokalizacji w poszczególnych okresach²⁴, a więc przez rozwój specjalizacji (poza sekcją E – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę).

²⁴ Ponieważ klasyczny współczynnik zmienności obliczany jest jako procentowo ujęty stosunek odchylenia standardowego do średniej arytmetycznej, to spadek jego wartości musi wynikać albo ze zwiększenia średniej, albo ze zmniejszenia odchylenia standardowego.

Tabela 4.6. Współczynniki zmienności dla współczynników lokalizacji według sekcji PKD 2004 w latach 2001-2009

Rok	Współczynnik zmienności współczynnika lokalizacji dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
2009	51%	129%	86%	18%	47%	18%	8%	28%	20%	21%	32%	50%	17%	22%	9%
2005	54%	114%	95%	20%	60%	18%	8%	27%	19%	20%	31%	52%	17%	23%	10%
2001	53%	149%	113%	20%	75%	22%	8%	26%	20%	24%	33%	49%	18%	24%	10%
tendencja zmiany zmienności	-	-	—	-	—	-	0	+	0	-	0	0	-	-	-

Uwaga: „—” – silne zmniejszenie zmienności, „-” – zmniejszenie zmienności, „0” – brak zmiany, „+” – zwiększenie zmienności.

Źródło: opracowanie własne.

Niewielkie zwiększenie zróżnicowania współczynnika lokalizacji dla sekcji H (hotele i restauracje) wynika z koncentracji tej działalności na obszarach o silnej w regionie funkcji turystycznej. Utrzymanie poziomu zróżnicowania – bardzo małego dla sekcji G (handel i naprawy) oraz większego dla sekcji I, K, L – wynika z charakteru popytu na oferowane przez te sekcje usługi – przeważnie lokalnego.

Kolejnym krokiem w analizach na poziomie powiatów było ustalenie wartości względnych zmian współczynników lokalizacji w sekcjach PKD – które pozwoliło zidentyfikować branże o rosnącym znaczeniu dla regionu i te, których znaczenie w badanych okresach znacznie zmalało. Wyniki zestawiono w tabelach 4.7. i 4.8.

Pomiędzy 2005 a 2009 rokiem w przekroju powiatów wzrosło znaczenie dla regionu przetwórstwa przemysłowego (sekcja D), budownictwa (sekcja F), hoteli i gastronomii (H) oraz transportu, gospodarki magazynowej i łączności (sekcja I), jak również pozostałej działalności usługowej (sekcja O). Zauważalne są spadki konkurencyjności sekcji E (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę), sekcji K, L i M (odpowiednio: obsługa nieruchomości i firm; administracja publiczna i obrona narodowa, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne; edukacja) oraz sektora rolnego (sekcja A i B), przy czym dla rybactwa widoczny na poziomie wojewódzkim wzrost znaczenia sektora osiągnięty został dzięki wysokiej pozytywnej zmianie wyłącznie w jednym z powiatów (tj. zamojskim) – bez analizy na poziomie powiatowym sytuacja ta nie byłaby widoczna.

Natomiast w okresie poprzednim (lat 2001-2005) zmiany względne współczynników lokalizacji były przeciętnie mniejsze, przy czym dotyczyły głównie spadku konkurencyjności regionu w sekcjach E i A (odpowiednio: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę; oraz rolnictwo, łowiectwo

i leśnictwo), a także w edukacji (sekcja M) – z powodu niekorzystnych zmian demograficznych.

Tabela 4.7. Wartości względnej zmiany współczynników lokalizacji w latach 2009 i 2005 dla powiatów województwa lubelskiego

Jednostki terytorialne	Względna zmiana współczynnika lokalizacji dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
woj. lubelskie	-0,03	0,19	0,07	0,03	-0,13	0,04	0,01	0,03	0,01	0,01	-0,05	-0,03	-0,03	-0,01	0,02
białski	-0,05	x	-0,13	-0,02	-0,43	0,17	-0,03	-0,09	0,13	-0,11	-0,08	-0,08	-0,04	0,07	0,03
parczewski	-0,18	-0,05	x	0,15	0,28	0,20	0,00	-0,15	-0,07	-0,24	0,01	-0,12	-0,18	0,09	0,06
radzyński	-0,09	-0,03	0,77	0,06	-0,52	-0,02	-0,04	0,17	0,19	0,11	0,02	-0,10	-0,01	-0,01	-0,04
włodawski	-0,15	-0,34	-0,64	0,10	0,34	0,12	0,03	0,07	-0,04	-0,16	-0,11	-0,05	-0,12	-0,10	0,06
m. Biała Podlaska	0,17	-0,01	-0,28	-0,02	2,36	0,12	-0,01	0,08	0,03	-0,06	0,01	0,00	-0,03	0,00	-0,08
biłgorajski	-0,12	-1,00	0,69	0,01	-0,22	0,16	-0,01	-0,02	-0,07	0,05	-0,04	-0,05	0,03	0,09	0,10
chełmski	-0,21	-0,15	-0,26	-0,01	-0,49	0,21	-0,01	0,05	-0,04	0,10	0,09	-0,14	-0,10	0,07	0,05
hrubieszowski	0,08	x	x	0,10	0,06	0,07	-0,01	0,05	-0,03	0,00	-0,03	0,08	-0,13	0,13	-0,01
krasnostawski	-0,16	-0,46	1,74	0,05	-0,39	0,02	0,06	0,16	-0,10	-0,18	0,05	0,00	-0,12	-0,07	0,02
tomaszowski	0,07	-1,00	x	0,08	-0,21	0,07	0,04	0,01	-0,11	0,00	-0,04	-0,06	-0,13	-0,02	-0,01
zamojski	0,20	9,58	0,05	0,02	-0,17	-0,01	0,03	0,06	-0,08	0,01	-0,05	-0,11	-0,12	0,03	0,05
m. Chełm	-0,08	-0,50	-0,41	-0,02	-0,18	0,02	-0,04	0,24	0,06	-0,09	0,11	0,03	-0,05	0,01	-0,03
m. Zamość	0,20	x	0,02	0,07	0,43	-0,10	0,00	0,09	0,18	-0,02	-0,04	-0,05	-0,03	0,03	0,04
lubartowski	0,08	0,04	0,02	-0,07	-0,30	0,01	0,02	0,14	-0,03	0,05	-0,07	0,06	-0,07	-0,04	0,03
lubelski	-0,11	-0,12	-0,22	-0,04	0,55	0,09	0,02	-0,01	-0,04	0,11	-0,02	-0,15	-0,12	0,18	0,02
łęczyński	-0,11	-0,01	-0,02	0,10	-0,50	0,06	0,05	0,29	-0,11	0,03	-0,25	-0,05	0,04	0,01	0,05
świdnicki	-0,06	x	0,06	0,11	-0,12	-0,04	0,02	0,07	0,02	0,06	-0,11	-0,07	0,00	-0,05	0,07
m. Lublin	0,00	-0,21	0,11	0,05	0,08	-0,06	0,01	-0,02	0,00	0,07	-0,04	0,10	0,04	0,00	0,01
janowski	-0,13	0,01	-0,27	0,09	1,73	0,21	0,02	-0,07	-0,11	0,05	-0,06	-0,05	-0,04	-0,15	0,09
kraśnicki	0,15	0,02	0,51	0,07	-0,20	-0,01	0,03	-0,03	-0,02	-0,05	-0,07	-0,05	-0,08	-0,03	0,03
lukowski	-0,23	-0,04	0,49	-0,06	-0,35	0,11	-0,02	0,05	0,20	-0,08	0,05	-0,09	-0,11	0,05	0,04
opolski	-0,05	-0,03	0,23	0,11	-0,01	0,19	0,02	-0,15	0,07	-0,05	-0,15	-0,04	-0,09	0,06	0,09
puławski	-0,03	0,04	0,03	0,02	0,00	0,02	0,01	0,15	0,07	-0,02	-0,03	-0,03	0,10	-0,10	-0,02
rycki	-0,14	0,05	0,26	-0,08	0,01	0,08	0,02	-0,17	0,18	0,07	-0,15	0,06	0,07	-0,10	0,20

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne, znak „x” oznacza, że wypełnienie danej pozycji było niemożliwe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dysponując wartościami współczynników lokalizacji oraz ich względnymi zmianami w omawianych okresach sporządzono syntezę polegającą na wskazaniu – oddzielnie dla obu analizowanych podokresów – klas według propozycji zawartej na rysunku 4.1. Zestawienie takie zawiera tabela 4.9. Na jej podstawie określono udziały poszczególnych wyróżnionych klas dla powiatów (biorąc pod uwagę piętnaście analizowanych sekcji PKD) oraz dla sekcji (uwzględniając 24 powiaty i miasta na prawach powiatu).

Uwzględniając 375 par współczynników lokalizacji oraz ich względnych zmian w okresie 2005-2009, 102 (27,2%) sklasyfikowano w klasie III (sugerującej traconą wraz z upływem czasu przewagę konkurencyjną w branży na tle kraju), 101 (26,9%) w klasie I (najlepszej – sugerującej istnienie rosnącej przewagi konkurencyjnej analizowanej jednostki terytorialnej w danej branży na tle kraju), 89 (23,7%) w klasie IV (bez przewag konkurencyjnych o malejącym znaczeniu dla regionu) oraz 83 w klasie II (o niskim współczynniku lokalizacji, ale wysokim tempie jego wzrostu).

Tabela 4.8. Wartości względnej zmiany współczynników lokalizacji w latach 2005 i 2001 dla powiatów województwa lubelskiego

Jednostki terytorialne	Względna zmiana współczynnika lokalizacji dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
woj. lubelskie	-0,18	0,05	0,07	0,02	-0,13	0,00	0,02	0,00	0,03	-0,01	-0,05	0,01	-0,08	0,03	0,06
bialski	-0,19	x	0,55	-0,04	-0,53	0,00	0,07	0,01	0,15	-0,07	0,20	-0,03	-0,11	-0,05	-0,03
parczewski	0,16	-0,03	-1,00	0,06	-0,05	-0,06	0,04	-0,18	-0,07	-0,01	-0,11	0,04	-0,09	-0,04	0,16
radzyński	0,11	-0,02	-0,53	0,00	-0,30	-0,12	0,04	0,00	0,11	-0,01	-0,06	0,06	0,04	0,14	0,06
włodawski	-0,11	-0,39	x	0,01	-0,34	-0,10	-0,02	0,13	0,02	0,06	0,07	0,00	-0,22	0,21	0,10
m. Biała Podlaska	0,36	x	0,19	0,04	-0,10	0,00	-0,03	-0,04	0,12	-0,07	0,04	-0,19	-0,05	0,03	-0,02
biłgorajski	-0,19	-0,12	0,26	-0,02	-0,20	0,14	0,03	0,00	0,07	-0,05	-0,03	0,13	-0,05	0,00	0,05
chełmski	-0,15	x	1,36	0,06	-0,04	0,10	0,00	0,08	-0,02	-0,15	0,08	0,12	-0,03	0,08	0,06
hrubieszowski	-0,14	x	-1,00	0,01	1,47	0,01	0,02	-0,15	0,08	0,16	0,09	-0,03	-0,17	-0,11	0,12
krasnostawski	-0,26	0,01	x	-0,05	-0,02	-0,05	0,02	-0,09	0,10	0,10	-0,07	0,04	0,00	0,11	0,12
tomaszowski	-0,25	-0,11	x	0,01	-0,06	0,04	0,03	0,01	0,12	0,07	-0,11	0,02	-0,08	-0,01	0,14
zamojski	-0,34	-0,09	0,74	0,00	0,02	0,06	0,01	0,41	0,23	0,08	-0,01	0,06	-0,25	0,17	0,16
m. Chełm	0,14	0,03	-0,01	-0,06	-0,16	-0,01	0,04	-0,19	-0,05	-0,06	0,01	-0,28	-0,17	0,06	0,09
m. Zamość	-0,15	x	1,66	-0,02	-0,10	-0,01	0,01	0,02	0,03	-0,07	-0,04	-0,09	0,10	0,00	0,02
lubartowski	-0,40	-0,10	0,00	0,08	-0,27	-0,01	0,10	-0,14	0,14	0,03	-0,10	-0,04	-0,13	-0,06	0,08
lubelski	-0,44	0,74	-0,32	0,01	0,06	0,04	0,05	-0,06	0,06	0,12	-0,01	0,09	-0,13	0,13	0,21
łęczyński	-0,43	-0,01	-0,13	0,23	0,29	0,03	-0,01	0,08	-0,11	-0,04	0,02	0,28	-0,02	0,06	0,18
świdnicki	-0,40	x	0,35	0,02	-0,08	0,03	0,03	-0,07	0,09	0,03	-0,11	0,00	-0,01	0,01	0,07
m. Lublin	0,11	0,85	-0,05	0,01	0,01	-0,03	0,02	-0,03	-0,02	0,00	-0,07	-0,32	-0,09	0,06	0,04
janowski	0,08	-0,17	-0,20	0,05	-0,19	0,11	0,00	0,08	0,02	0,01	-0,03	-0,08	-0,05	-0,10	0,03
kraśnicki	-0,23	-0,04	-0,08	0,04	0,40	0,01	0,02	-0,02	0,07	0,05	-0,02	-0,03	-0,05	0,01	-0,01
lukowski	0,63	-0,10	1,02	0,07	-0,12	-0,07	0,00	0,18	0,01	-0,06	-0,10	0,04	0,00	0,03	0,06
opolski	-0,45	-0,07	0,18	0,11	0,20	0,03	0,06	0,06	0,00	0,08	0,01	0,16	-0,16	0,01	0,00
puławski	-0,21	-0,13	0,33	0,06	-0,16	0,01	0,01	0,19	0,00	-0,02	-0,07	-0,12	-0,03	-0,06	0,06
rycki	-0,16	-0,15	-0,39	0,04	-0,03	0,02	0,00	-0,09	0,15	-0,03	0,08	-0,11	-0,12	-0,03	0,01

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne, znak „x” oznacza, że wypełnienie danej pozycji było niemożliwe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Daje to łącznie ok. 49% par w obu klasach o rosnących współczynnikach lokalizacji i 51% o malejących, jak również ok. 54% par wskazujących przez wartość współczynnika lokalizacji na przewagę konkurencyjną i ok. 46%, dla których takiej przewagi nie ma. Wyniki te wskazują, że w okresie 2005-2009 województwo lubelskie raczej traciło swoją konkurencyjność na tle kraju, niż ją budowało.

Analizując procentowy udział poszczególnych klas dla sekcji według PKD 2004 w układzie powiatów, zauważyć można dominujące wartości klas – zebrane w tabeli 4.10.

**Tabela 4.9. Klasy według wartości współczynników lokalizacji
oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009
dla powiatów województwa lubelskiego w sekcjach według PKD 2004**

Jednostki terytorialne	Klasa dla sekcji według PKD 2004														
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
woj. lubelskie	III	II	I	II	III	II	I	II	I	I	IV	III	III	III	I
bialski	III	IV	III	IV	III	I	III	IV	I	IV	IV	III	III	II	I
parczewski	III	III	III	I	I	II	I	IV	IV	IV	II	III	III	I	I
radzyński	III	IV	I	II	III	III	IV	II	I	I	II	III	III	III	III
włodawski	III	III	IV	II	I	I	II	I	IV	IV	IV	III	III	III	I
m. Biała Podlaska	II	IV	IV	IV	II	II	III	II	I	III	II	II	IV	I	III
biłgorajski	III	IV	I	I	III	I	III	IV	IV	II	IV	III	I	II	II
chełmski	III	III	III	IV	III	I	III	II	IV	I	II	III	III	II	I
hrubieszowski	I	IV	IV	II	I	II	III	II	IV	II	IV	I	III	I	III
krasnostawski	III	IV	I	II	III	II	I	II	III	IV	II	III	III	III	I
tomaszowski	I	IV	IV	II	III	II	I	II	IV	II	IV	III	III	IV	III
zamojski	I	I	II	I	III	IV	I	I	III	II	IV	III	III	II	I
m. Chełm	IV	IV	IV	IV	IV	II	III	I	I	III	II	II	III	I	III
m. Zamość	II	IV	II	II	I	IV	I	II	II	III	IV	IV	III	I	I
lubartowski	I	II	I	IV	III	I	I	II	IV	II	IV	I	III	IV	I
lubelski	III	IV	III	IV	I	I	I	IV	III	II	IV	III	III	II	I
łęczyński	III	IV	III	II	IV	I	I	II	IV	I	IV	III	I	II	I
świdnicki	IV	IV	I	I	III	IV	I	II	II	I	IV	III	I	IV	I
m. Lublin	II	IV	II	II	II	IV	I	IV	III	I	III	II	I	I	I
janowski	III	II	IV	I	II	I	I	III	IV	II	IV	III	III	III	II
kraśnicki	I	II	IV	II	IV	III	I	IV	IV	III	IV	III	III	III	I
lukowski	III	IV	I	IV	III	I	III	II	I	IV	II	III	III	II	II
opolski	III	III	I	II	III	II	I	IV	I	IV	IV	III	III	II	I
puławski	IV	II	I	II	II	II	I	I	II	IV	IV	III	I	III	III
rycki	IV	II	I	IV	I	I	I	IV	II	II	IV	I	I	IV	I
dominanta (dla sekcji)	III	IV	I	II	III	I	I	II	IV	II	IV	III	III	II	I

Zródło: opracowanie własne.

Tabela 4.10. Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009 w sekcjach według PKD 2004 dla powiatów województwa lubelskiego

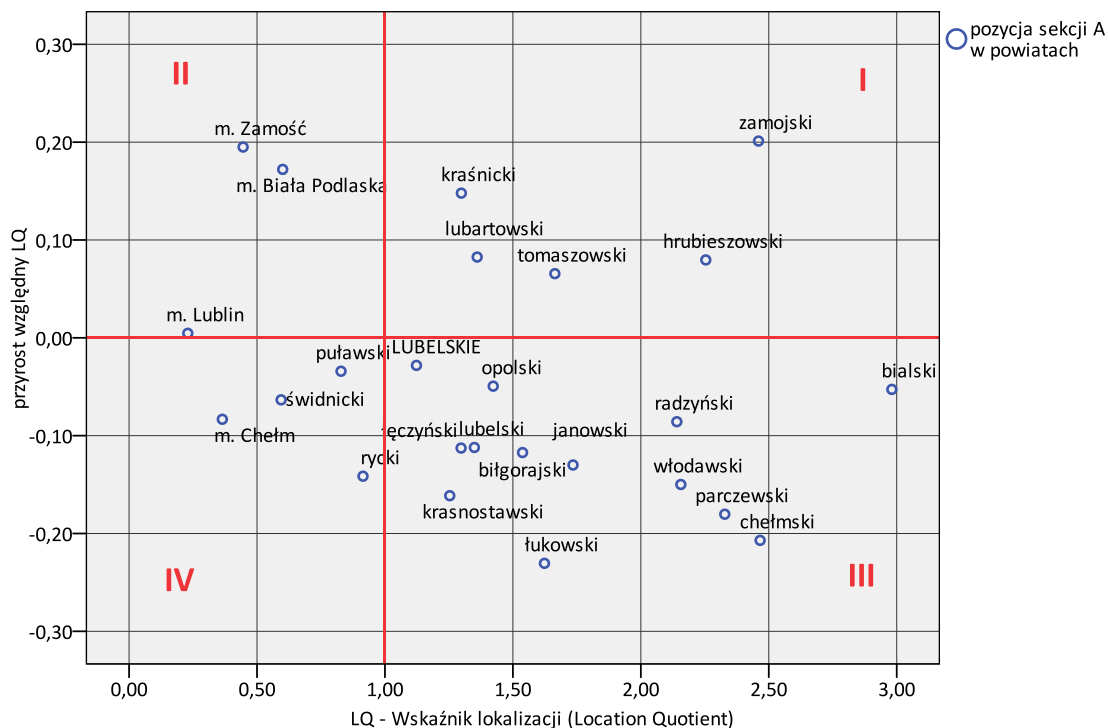
Wybrane sekcje według PKD 2004	% z powiatów				
	Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Ogółem
A. rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	20,0	12,0	52,0	16,0	100,0
B. rybactwo	4,0	24,0	16,0	56,0	100,0
C. górnictwo	40,0	12,0	20,0	28,0	100,0
D. przetwórstwo przemysłowe	20,0	48,0	0,0	32,0	100,0
E. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	24,0	16,0	48,0	12,0	100,0
F. budownictwo	40,0	36,0	8,0	16,0	100,0
G. handel i naprawy	64,0	4,0	28,0	4,0	100,0
H. hotele i restauracje	16,0	48,0	4,0	32,0	100,0
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	28,0	16,0	16,0	40,0	100,0
J. pośrednictwo finansowe	24,0	32,0	16,0	28,0	100,0
K. obsługa nieruchomości i firm	0,0	28,0	4,0	68,0	100,0
L. administracja publiczna; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	12,0	12,0	72,0	4,0	100,0
M. edukacja	24,0	0,0	72,0	4,0	100,0
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	24,0	32,0	28,0	16,0	100,0
O. działalność usługowa pozostała	64,0	12,0	24,0	0,0	100,0

Źródło: opracowanie własne.

4.2.2.2. Pozycje sekcji według PKD w układzie przestrzennym

Sektor rolniczy (sekcje A i B) charakteryzował się największym udziałem klas III i IV (odpowiednio) – przekraczającym w obu przypadkach 50% analizowanych jednostek terytorialnych. Na rysunku 4.5. przedstawiono zróżnicowanie pozycji tego sektora dla okresu 2005-2009 w powiatach.

Rysunek 4.5. Pozycja sekcji A – rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

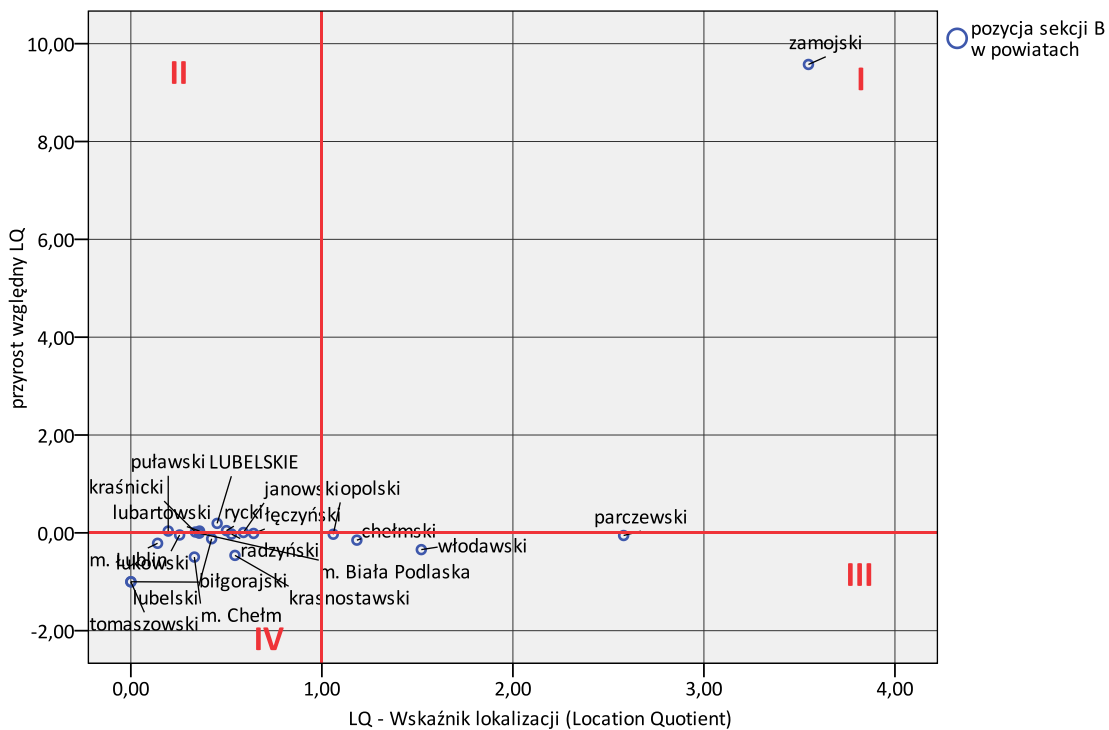
Uwaga: uwzględniono jedynie podmioty zatrudniające powyżej 9 osób, nie uwzględniono indywidualnych gospodarstw rolnych.

Źródło: opracowanie własne.

Z oczywistych względów poziom specjalizacji w produkcji rolniczej jest wyższy na terenach typowo rolniczych, bez dużych ośrodków miejskich, przy czym w klasie I klasyfikowane są powiaty o dużej liczbie większych gospodarstw oraz wyspecjalizowane w produkcji np. owoców miękkich (kraśnicki). W sekcji B, liczącej niewiele podmiotów w województwie, na pozycję powiatów wpływają niewielkie zmiany liczby przedsiębiorstw (rys. 4.6.), przy czym większość powiatów nie ma przewagi konkurencyjnej w tej sekcji.

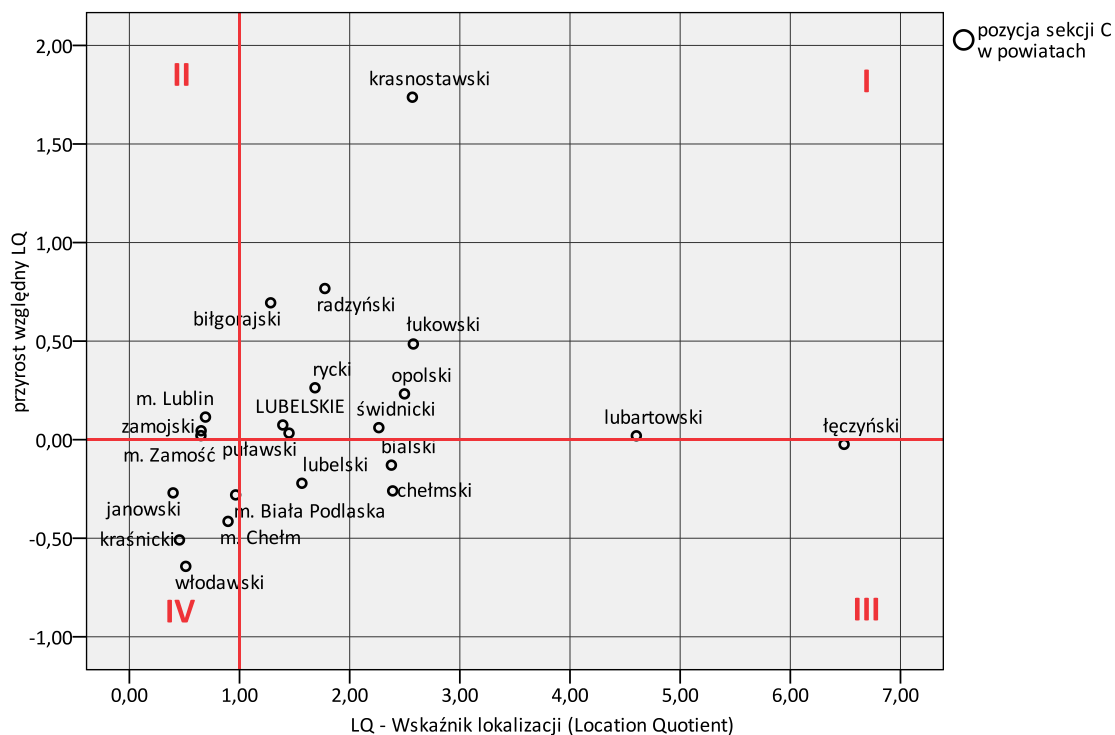
Dla sektora przemysłowego udziały były zróżnicowane, z dominującym udziałem klasy I dla górnictwa (pomimo dużego zróżnicowania terytorialnego), klasy II dla przetwórstwa przemysłowego oraz klasy III dla wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę (z udziałem ok. 40-50% powiatów). Na rysunkach 4.7.-4.9. przedstawiono zróżnicowanie pozycji tego sektora dla okresu 2005-2009 w poszczególnych powiatach.

Rysunek 4.6. Pozycja sekcji B – rybactwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

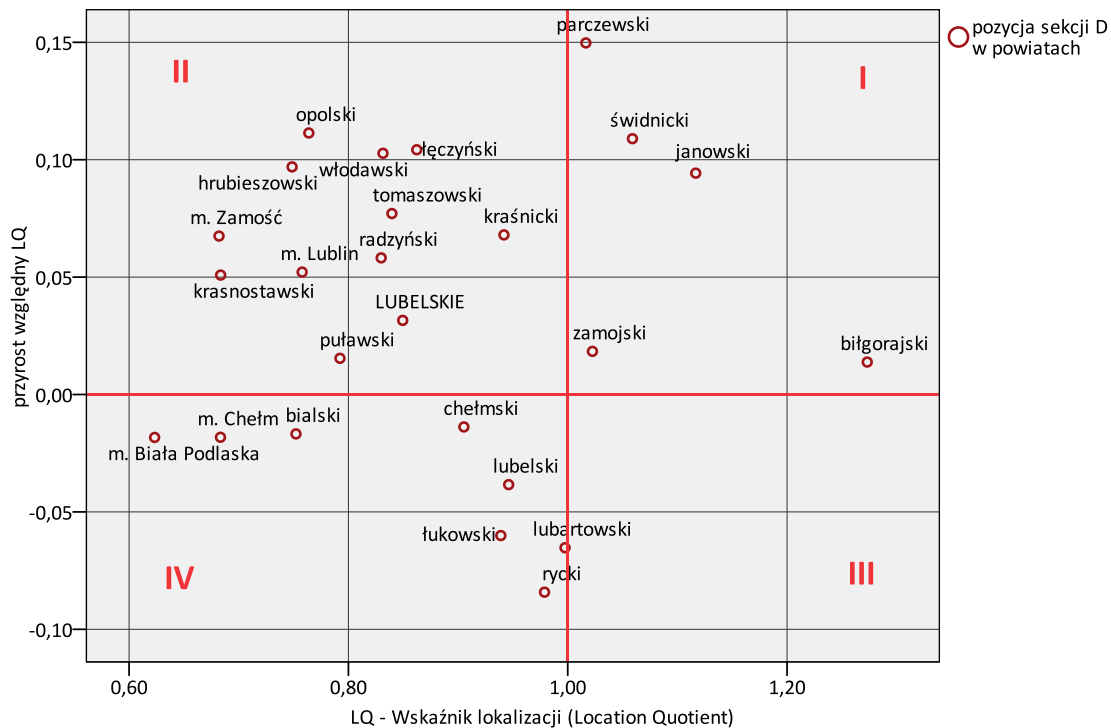
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.7. Pozycja sekcji C – górnictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

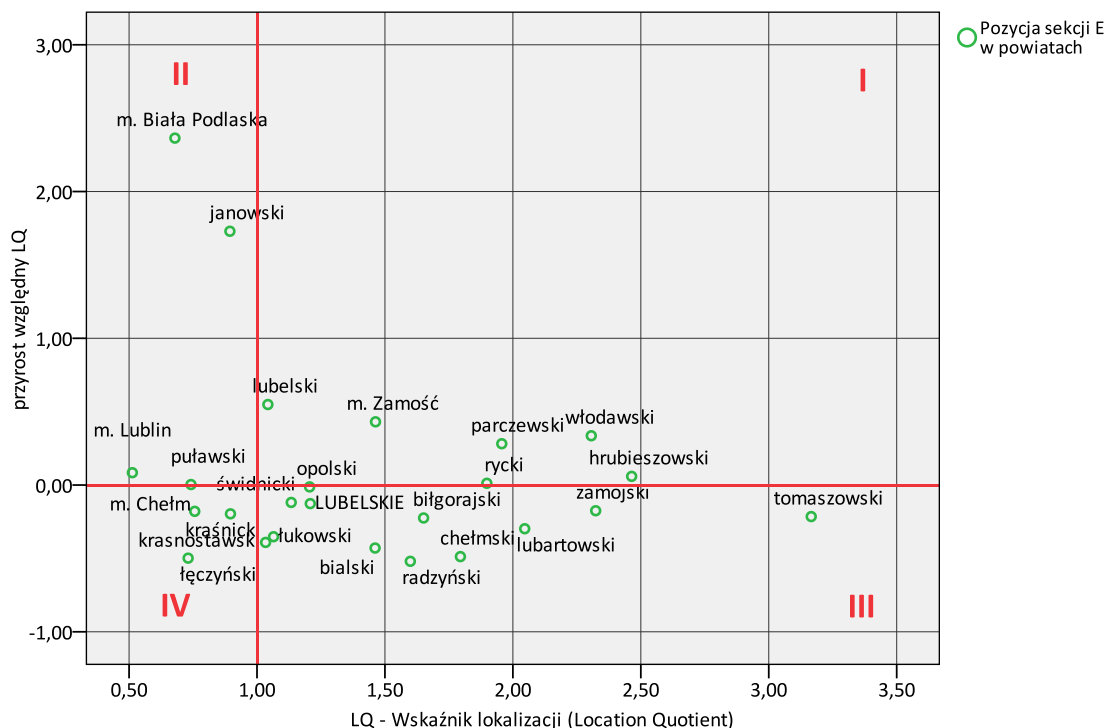
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.8. Pozycja sekcji D – przetwórstwo przemysłowe w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.9. Pozycja sekcji E – wytwarzanie i dostarczanie energii, wody i gaz w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

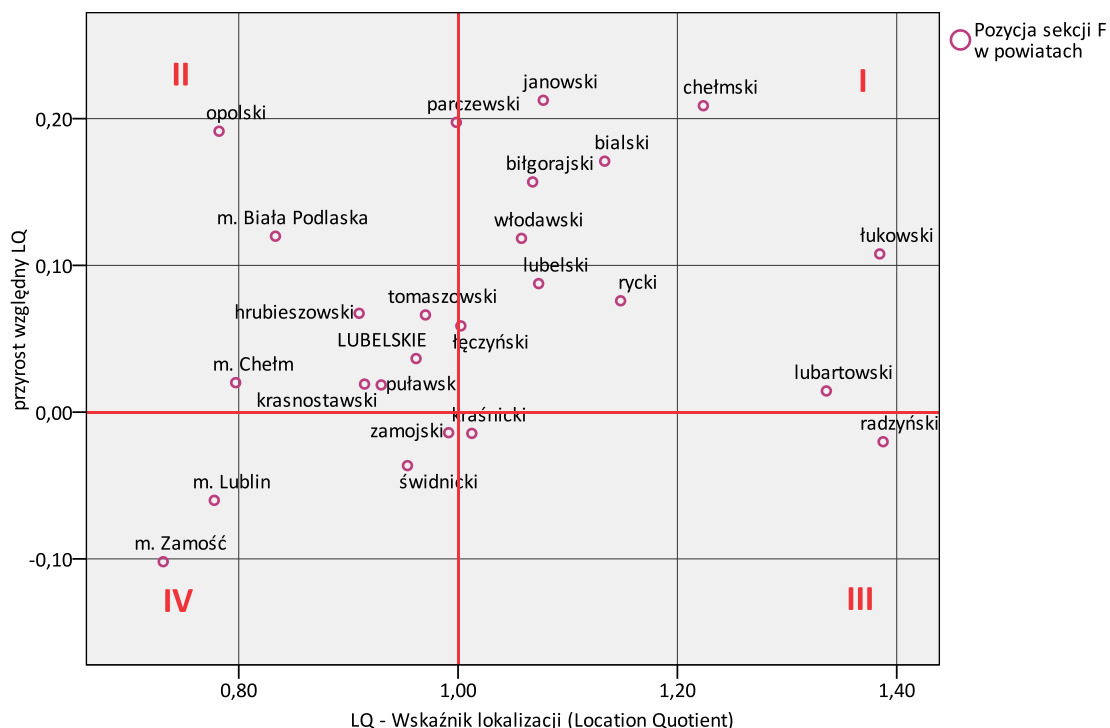

Źródło: opracowanie własne.

W sekcji C – górnictwo – poprawa pozycji konkurencyjnej w części powiatów (biłgorajski, radzyński, łukowski oraz opolski i rycki) jest pochodną dobrej koniunktury w budownictwie, bowiem większość przedsiębiorstw w tej sekcji zajmuje się wydobywaniem kruszyw i innych kopalin stosowanych w budownictwie. W sekcji D – przetwórstwo przemysłowe – korzystną pozycję konkurencyjną miały powiaty: parczewski, świdnicki i janowski, dla dużej części pozostałych przynależność do II klasy oznaczała potencjał poprawy pozycji konkurencyjnej w przyszłości.

Dla budownictwa dominowała klasa I, a udział klasy II był tylko niewiele mniejszy – ogólnie korzystna koniunktura w budownictwie doprowadziła do dużej konkurencyjności powiatów województwa lubelskiego na tle kraju lub tendencji do wykorzystania potencjału w tej dziedzinie – zazwyczaj dzięki relatywnie taniej sile roboczej (zarówno jeśli chodzi o niskokwalifikowanych pracowników fizycznych, jak i kadrę inżynierską) dostępnej w województwie.

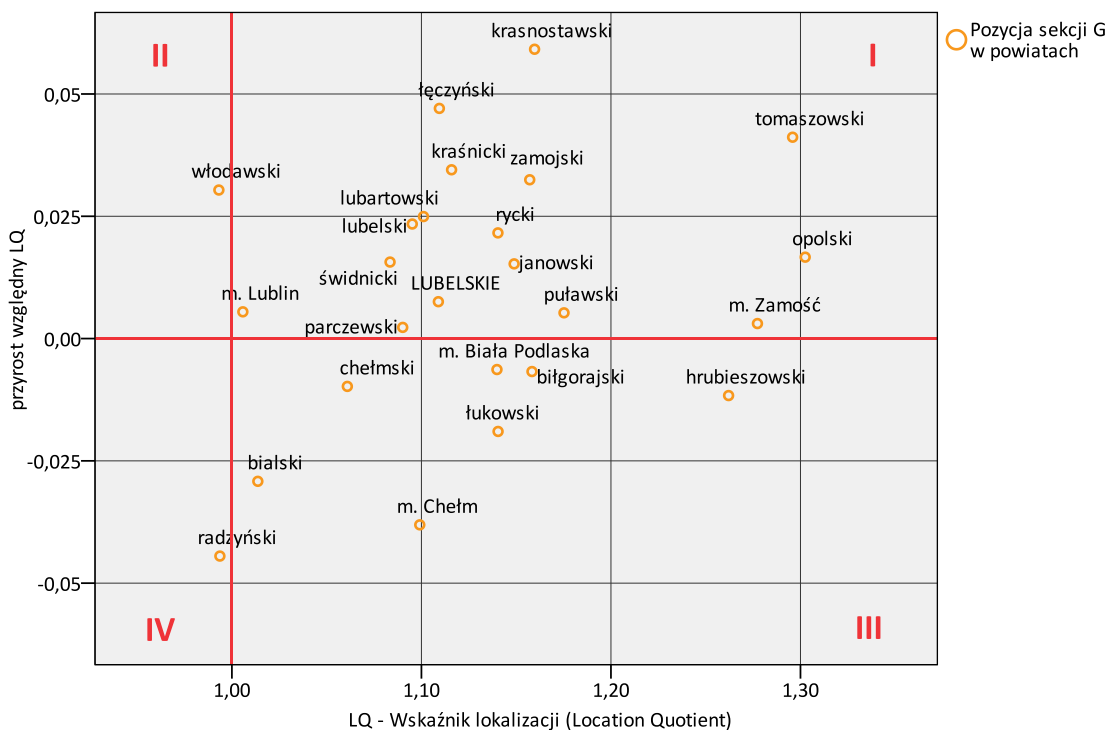
Rysunek 4.10. Pozycja sekcji F – budownictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei sekcja handel i naprawy w aż 64% powiatów została sklasyfikowana w klasie I (rys. 4.11.). Wiąże się to z ogólnokrajową tendencją do wzrostu konsumpcji spowodowaną wzrostem dochodów realnych w omawianym okresie oraz łatwiejszym dostępem do kredytów konsumpcyjnych. Dodatkowo dla podmiotów zajmujących się naprawami, np. w motoryzacji, duży napływ używanych pojazdów zwiększył zapotrzebowanie na usługi serwisowe.

Rys. 4.11. Pozycja sekcji G – handel i naprawy w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

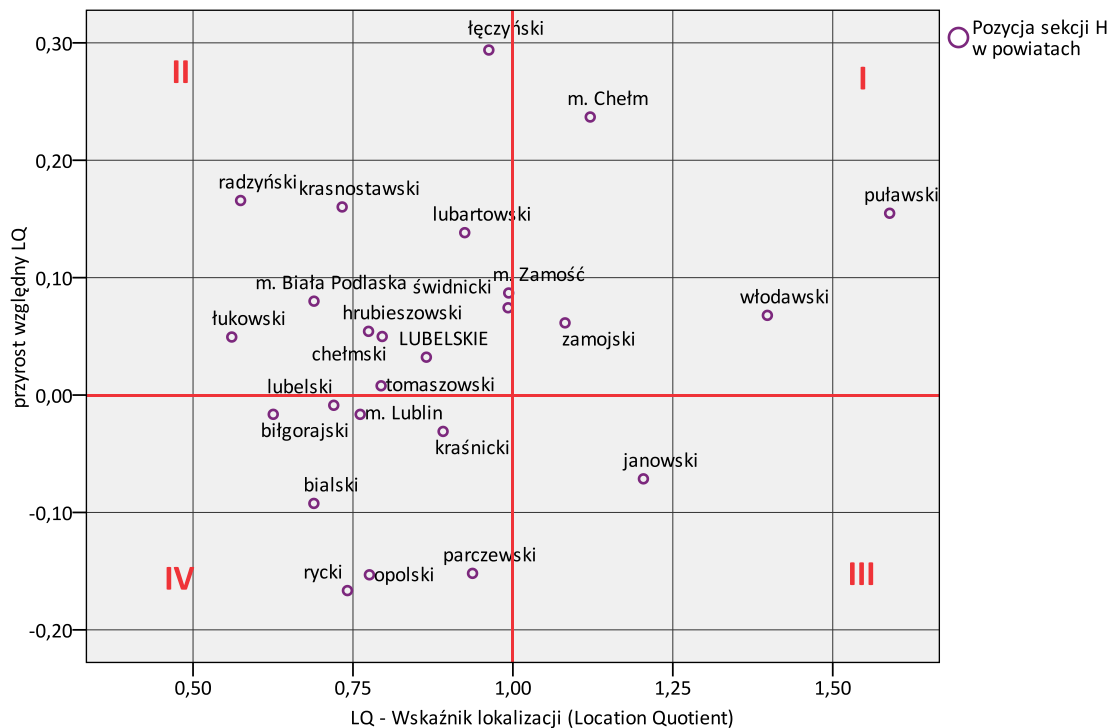
Źródło: opracowanie własne.

W przypadku sekcji hotele i restauracje duże udziały miały klasy II (48% powiatów) i IV (32%), w przypadku powiatów, które dla tej sekcji zaklasyfikowano w klasie II, wykorzystano dobrą koniunkturę w tej sekcji w omawianym okresie.

Działalność hotelarska i gastronomiczna najlepiej rozwijała się na terenach o silnej funkcji turystycznej, głównie w powiatach puławskim, włodawskim i zamojskim, ale też w mieście Chełm (rys. 4.12.). Ze względu na ujęcie w danych jedynie przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 9 osób prezentowane dane dotyczą w większości usług hotelarskich, w tym działalności ośrodków wypoczynkowych.

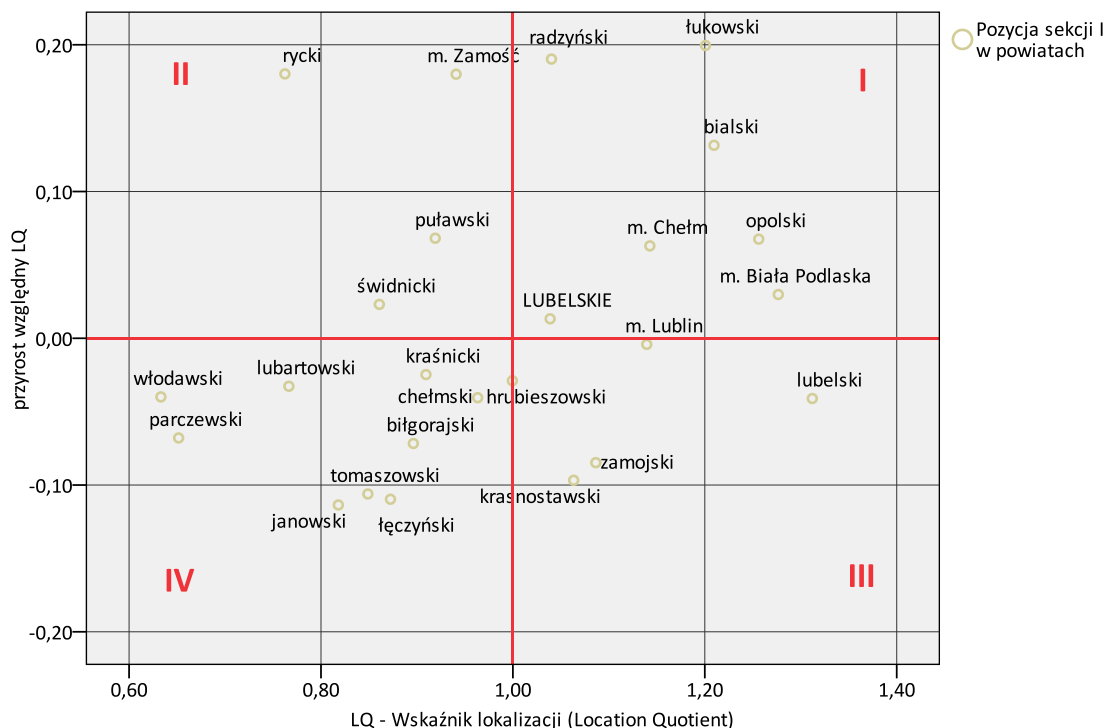
Transport, magazynowanie i łączność oraz obsługa nieruchomości i firm to sekcje z dominującym terytorialnie udziałem klasy IV (odpowiednio 40 i 68% jednostek terytorialnych), co jest wynikiem słabej infrastruktury regionu niesprzyjającej rozwojowi przedsiębiorstw. Graficznie pozycje powiatów dla tych sekcji przedstawiono na rysunkach 4.13. i 4.14.

**Rysunek 4.12. Pozycja sekcji H – hotele i restauracje
w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009
dla powiatów województwa lubelskiego**

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.13. Pozycja sekcji I – transport, magazynowanie i łączność w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

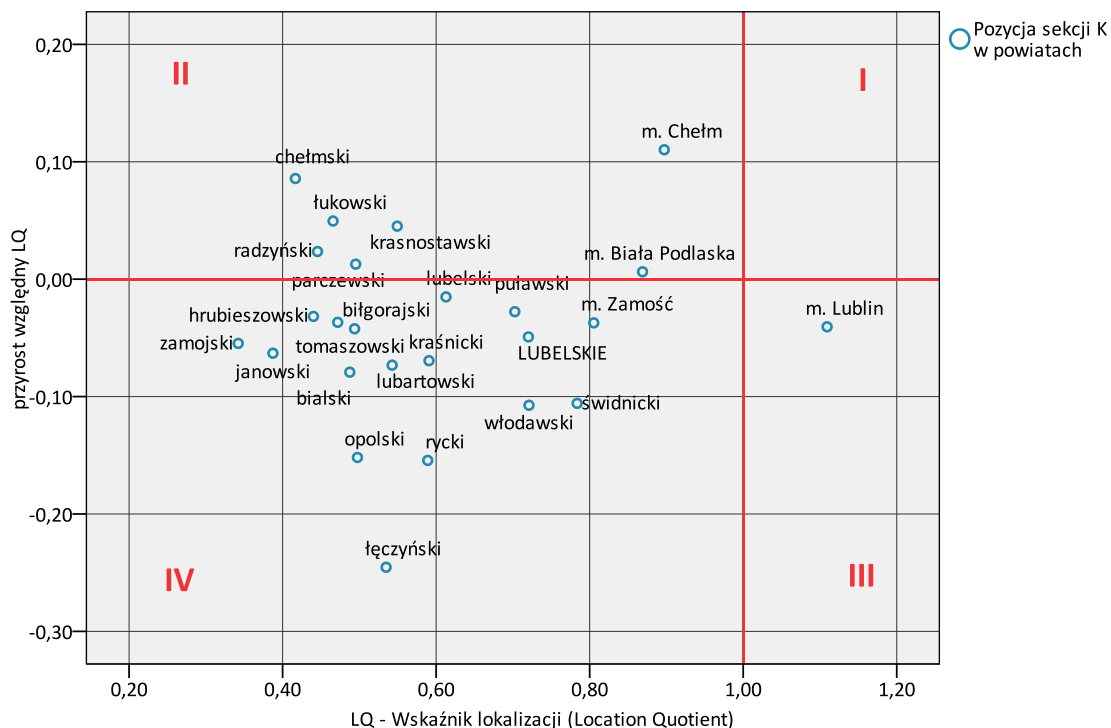
Źródło: opracowanie własne.

Dla sekcji I zauważalna jest zazwyczaj lepsza pozycja miast na prawach powiatów oraz otaczających je powiatów ziemskich oraz powiatu łukowskiego, przy czym w przypadku powiatu opolskiego brak szlaków drogowych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym nie stanowi przeszkody w rozwoju takiej działalności.

W sekcji K – obsługa nieruchomości i firm – pozycja konkurencyjna powiatów województwa lubelskiego jest generalnie słaba (rys. 4.14.), przy czym dla części jego obszaru istnieje duży potencjał wzrostu. Pozycja miasta Lublin – największego ośrodka miejskiego regionu – w omawianym okresie uległa pogorszeniu w tej sekcji.

Sytuacja słabości regionu w tej sekcji uwarunkowana jest prawdopodobnie słabymi lokalnymi więziami typu kooperacyjnego i outsourcingowego, jak również trudnością nawiązania podobnych więzi na poziomie krajowym i międzynarodowym.

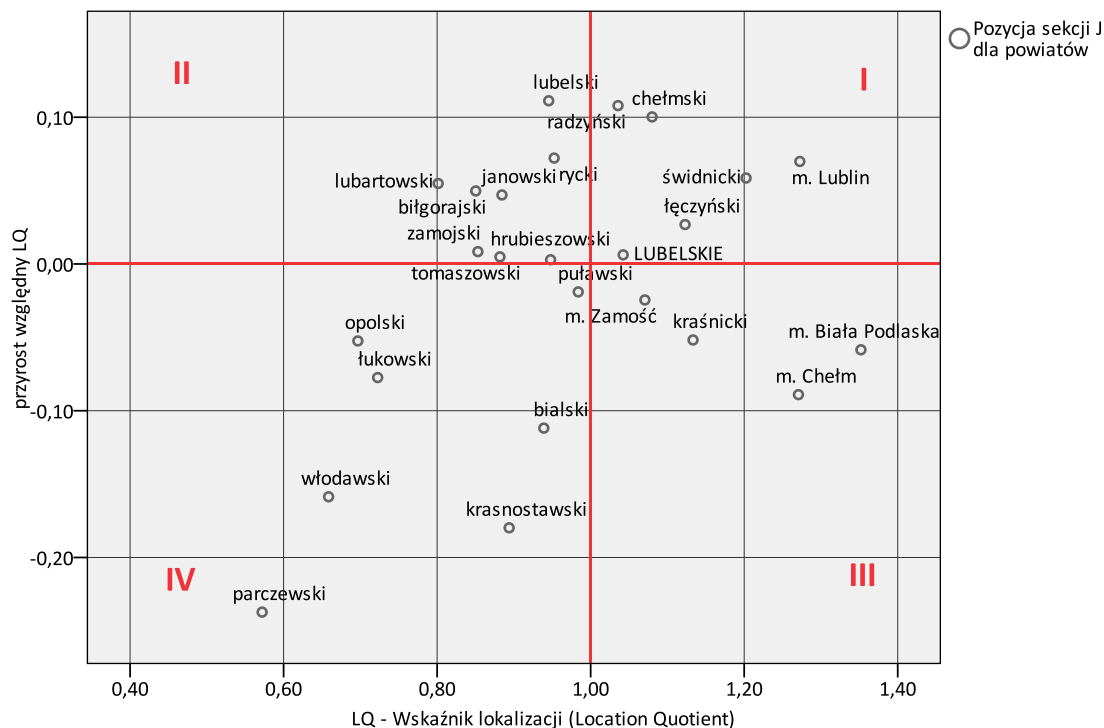
Rysunek 4.14. Pozycja sekcji K – obsługa nieruchomości i firm w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Sekcja pośrednictwo finansowe J plasowała się w poszczególnych powiatach w różnych grupach, z tendencją do dominacji klasy II (rys. 4.15.), co uwzględniając rozwój rynku w tej branży, pozwolić powinno na poprawę jej pozycji.

Rysunek 4.15. Pozycja sekcji J – pośrednictwo finansowe w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

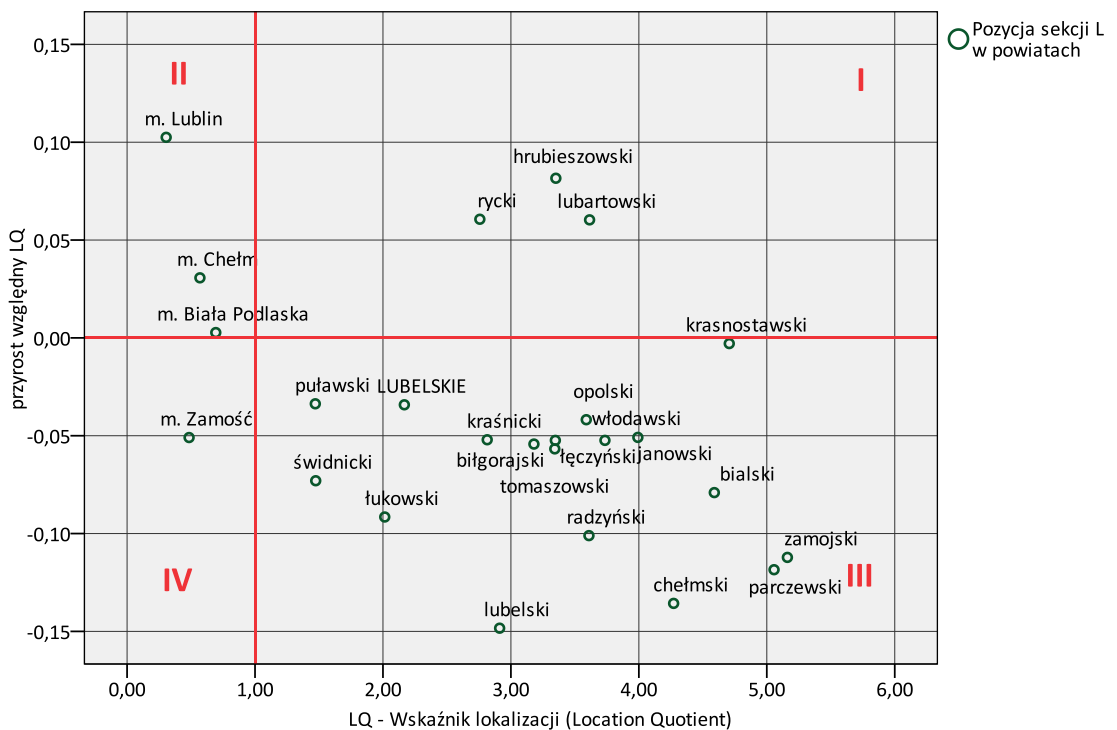
Źródło: opracowanie własne.

W tej sekcji (J) dobrą pozycję posiadają miasto Lublin i aglomeracyjnie powiązane z nim małe powiaty świdnicki i łęczyński oraz powiat chełmski. Nieco gorsza jest, ze względu na spadek współczynników lokalizacji, sytuacja pozostałych powiatów grodzkich w województwie oraz powiatu kraśnickiego. Ogólnie rozwojowi tej sekcji sprzyjają większe ośrodki miejskie i miejsca o wyższym poziomie dochodów.

Dla sektora usług nierynkowych w sekcjach M i L (edukacja oraz administracja publiczna i obrona narodowa, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne) zdecydowanie dominowała klasa III (w 72% powiatów w obu przypadkach), a dla pozostałej działalności usługowej (sekcja O) – klasa I (w 64% jednostek terytorialnych). W większości powiatów ochronę zdrowia i opiekę społeczną (sekcja N) sklasyfikowano w klasach II i III. Graficznie poziom konkurencyjności tych sekcji w powiatach przedstawiono na rysunkach 4.16.-4.19.

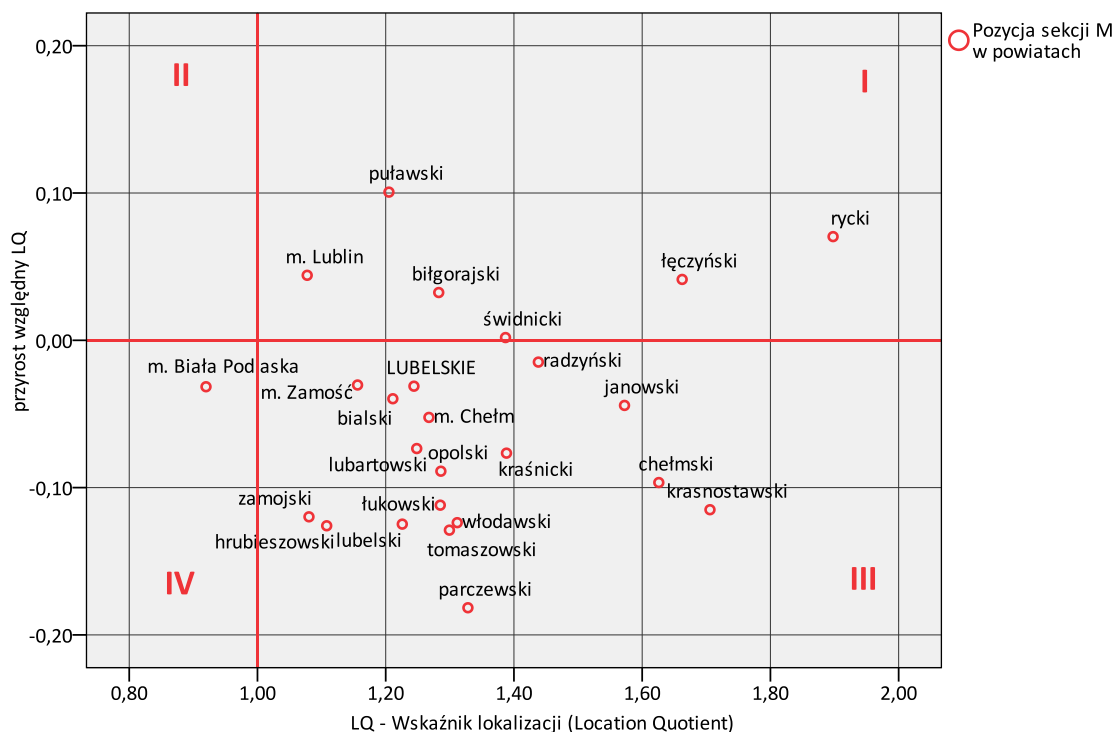
W sekcji L – administracja publiczna i obrona narodowa, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne – współczynniki lokalizacji dla większości jednostek terytorialnych województwa są bardzo wysokie (najczęściej rzędu 3-4), co oznacza duże nasycenie podmiotami tej sekcji w porównaniu z obszarem całego kraju. Typowo spadająca wartość tych współczynników z jednej strony może świadczyć o wolniejszym rozwoju liczby tych podmiotów na tle kraju – co w tej sekcji powinno być uznane za korzystne, ale z drugiej strony może oznaczać delokalizację np. jednostek wojskowych czy też administracji poza region.

Rysunek 4.16. Pozycja sekcji L – administracja publiczna i obrona narodowa, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.17. Pozycja sekcji M – edukacja w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

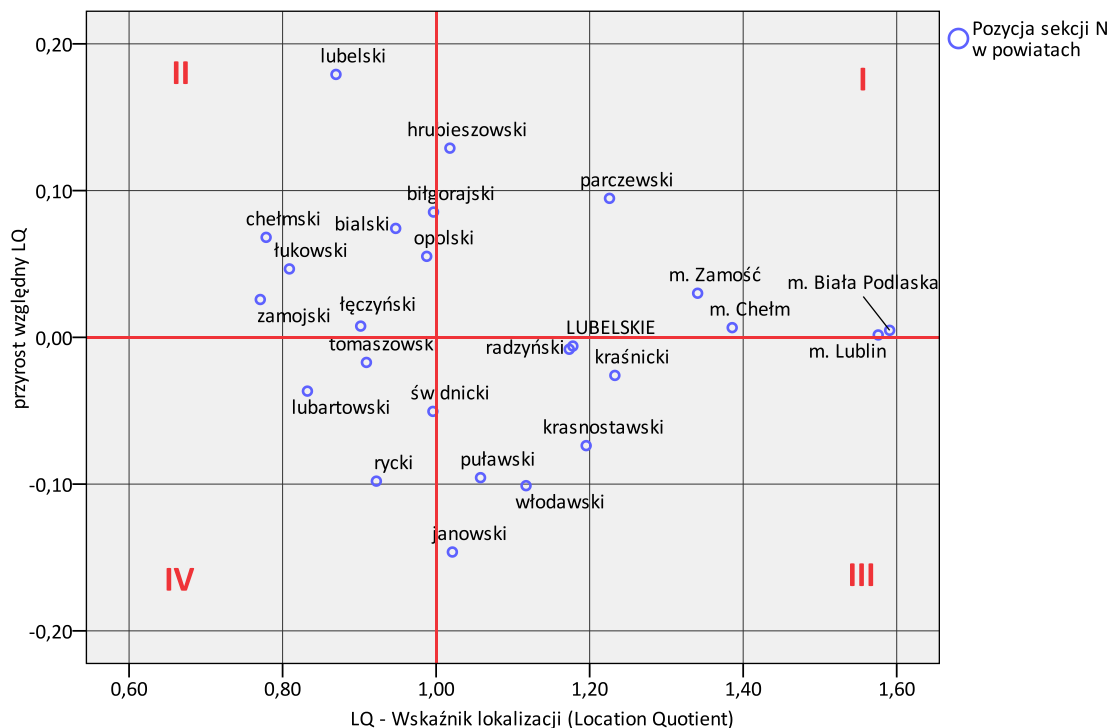

Źródło: opracowanie własne.

W sekcji M – edukacja (rys. 4.17.) – pozycja powiatów jest dość korzystna w sensie wartości współczynników lokalizacji, natomiast dla większości powiatów mają one tendencję do spadku. Rosnący poziom współczynników zanotowano w mieście Lublin i pobliskim powiecie łączyńskim oraz w dość oddalonych od centrum województwa i relatywnie silnych lokalnie ośrodkach w powiatach puławskim, ryckim i biłgorajskim.

W dziedzinie ochrony zdrowia i opiece społecznej (sekcja N – rys. 4.18.) korzystne wartości współczynników lokalizacji uzyskują w naturalny sposób większe ośrodki miejskie, grupujące więcej podmiotów lecznictwa zamkniętego oraz coraz częściej funkcjonujące większe jednostki prywatne, częściowo finansowane z kontraktów z NFZ. Należy podkreślić wzrost liczby podmiotów świadczących usługi opieki społecznej, a także szybki wzrost wskaźników lokalizacji, szczególnie w powiecie lubelskim.

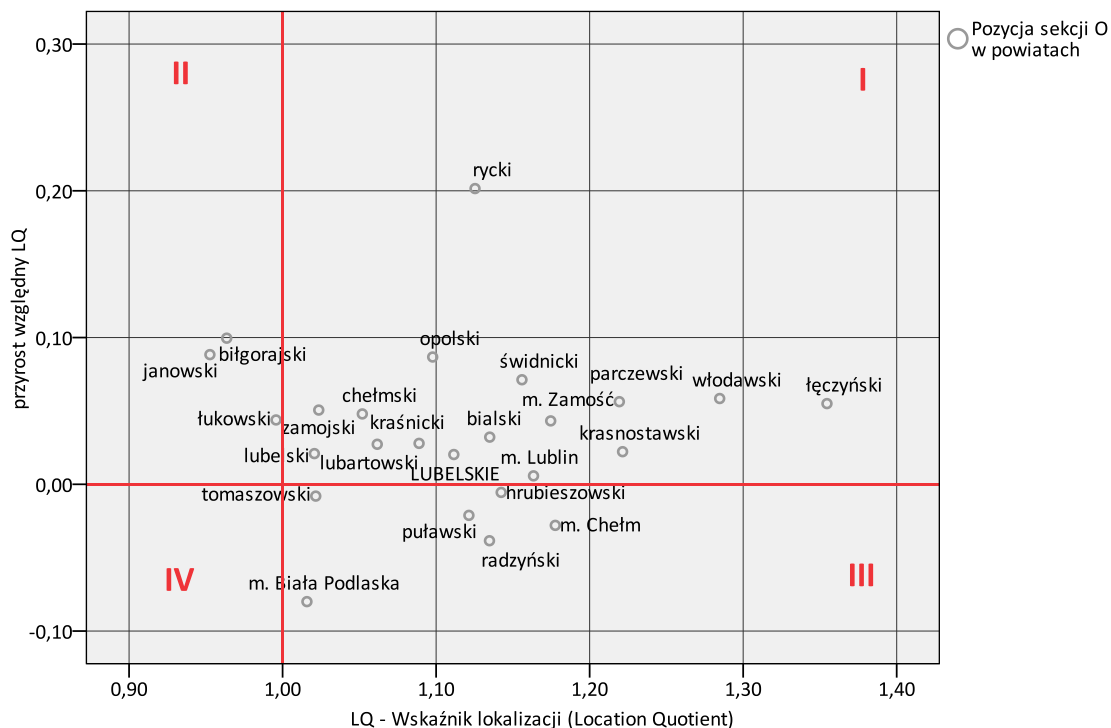
Rysunek 4.18. Pozycja sekcji N – ochrona zdrowia i opieka społeczna w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Duża liczba podmiotów funkcjonujących w sekcji O – pozostała działalność usługowa (rys. 4.19.) – i jej wzrost są specyficzne dla województwa lubelskiego. Dziedzina ta, pomimo właściwie nierynkowego charakteru, posiada przewagi konkurencyjne na tle kraju, chociaż w części powiatów liczba podmiotów w tej sekcji spadła w omawianym okresie.

Rysunek 4.19. Pozycja sekcji O – pozostała działalność usługowa w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

4.2.2.3. Typologia powiatów ze względu na przewagi konkurencyjne w sekcjach

Z kolei uwzględniając rozkład klas według sekcji w poszczególnych powiatach (uwidoczniony w tab. 4.11.), można, wskazując dominujące klasy, dokonać klasyfikacji powiatów według ich „syntetycznej” konkurencyjności na tle kraju. W ten sposób uzyskano pięć grup powiatów (cztery grupy z dominacją konkretnej klasy oraz grupę piątą o zróżnicowanym udziale klas bez wyraźnej dominanty). Przynależność do wyróżnionych grup wskazano odpowiednio w tabeli 4.11. oraz zaprezentowano na rysunku 4.20.

W pierwszej grupie powiatów z dominacją klasy I (najbardziej konkurencyjnych) sklasyfikowano powiaty: rycki, świdnicki, lubartowski, zamojski i łęczyński. Z kolei w grupie drugiej – z dominacją klasy II (o największym

potencjale rozwoju) – znalazły się miasta Biała Podlaska i Zamość oraz powiat puławski.

Najbardziej liczna grupa z dominacją klasy III liczy dziewięć powiatów (radzyński, bialski, chełmski, włodawski, krasnostawski, lubelski, janowski, opolski i łukowski). W grupie tej dominacja klasy III wskazuje na tracenie posiadanych przewag konkurencyjnych – te obszary wymagają większego wsparcia, by odwrócić tendencje ogólnego spadku ich konkurencyjności.

Tabela 4.11. Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009 w powiatach województwa lubelskiego dla sekcji według PKD 2004

Jednostki terytorialne	% z sekcji według PKD 2004					Dominanta (klasa dla powiatu)	Przynależność do skupienia obserwacji
	Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Ogółem		
woj. lubelskie	33,3	26,7	33,3	6,7	100,0	x	x
bialski	20,0	6,7	40,0	33,3	100,0	III	1
parczewski	33,3	13,3	33,3	20,0	100,0	x	2
radzyński	20,0	20,0	46,7	13,3	100,0	III	3
włodawski	26,7	13,3	33,3	26,7	100,0	III	2
m. Biała Podlaska	13,3	40,0	20,0	26,7	100,0	II	4
biłgorajski	26,7	20,0	26,7	26,7	100,0	x	2
chełmski	20,0	20,0	46,7	13,3	100,0	III	3
hrubieszowski	26,7	26,7	20,0	26,7	100,0	x	4
krasnostawski	20,0	26,7	40,0	13,3	100,0	III	3
tomaszowski	13,3	26,7	26,7	33,3	100,0	IV	1
zamojski	40,0	20,0	26,7	13,3	100,0	I	2
m. Chełm	20,0	20,0	26,7	33,3	100,0	IV	1
m. Zamość	26,7	33,3	13,3	26,7	100,0	II	4
lubartowski	40,0	20,0	13,3	26,7	100,0	I	5
lubelski	26,7	13,3	33,3	26,7	100,0	III	2

łęczyński	33,3	20,0	20,0	26,7	100,0	I	4
świdnicki	40,0	13,3	13,3	33,3	100,0	I	5
m. Lublin	33,3	33,3	13,3	20,0	100,0	x	4
janowski	20,0	26,7	33,3	20,0	100,0	III	3
kraśnicki	20,0	13,3	33,3	33,3	100,0	x	1
łukowski	20,0	26,7	33,3	20,0	100,0	III	3
opolski	26,7	20,0	33,3	20,0	100,0	III	2
puławski	26,7	33,3	20,0	20,0	100,0	II	4
rycki	46,7	20,0	0,0	33,3	100,0	I	5

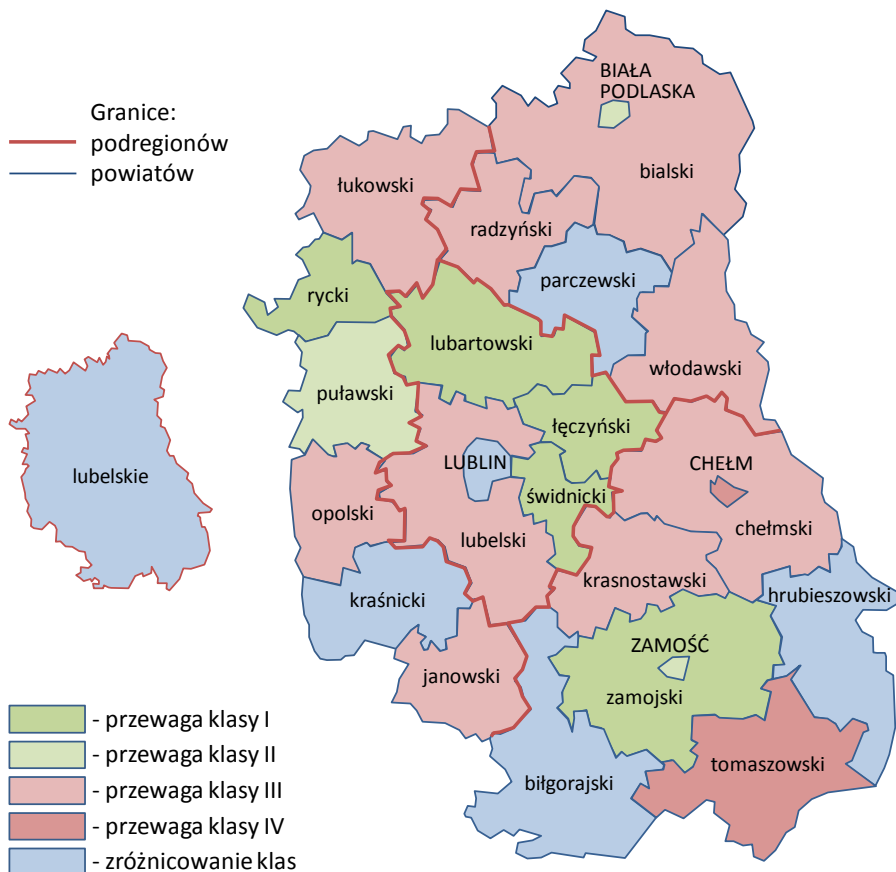
Uwaga: znak „x” oznacza, że wypełnienie danej pozycji było niemożliwe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W grupie z dominacją klasy IV znalazły się miasto Chełm oraz powiat tomaszowski. W obu przypadkach przewadze klasy IV towarzyszy relatywnie duży udział klasy III. Obszary te, pomimo bliskości wschodniej granicy Państwa, należy uznać za najmniej konkurencyjne w województwie – miasto Chełm z powodu przemysłu zaliczonego do klasy IV, a powiat tomaszowski ze względu na niską konkurencyjność sektora usług.

W grupie powiatów, w której wystąpiło duże zróżnicowanie klas, korzystnie wyróżniają się powiat parczewski (z dużym udziałem klas I i III – łącznie) oraz miasto Lublin (z dużym łącznym udziałem klas I i II). W przypadku powiatów hrubieszowskiego i biłgorajskiego mamy do czynienia z równomiernym rozkładem pozycji sekcji według klas, a w powiecie kraśnickim łącznie przeważają klasy III i IV (traci on wyraźnie swoją konkurencyjność).

Rysunek 4.20. Grupy powiatów w województwie lubelskim ze względu na dominującą klasę według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009

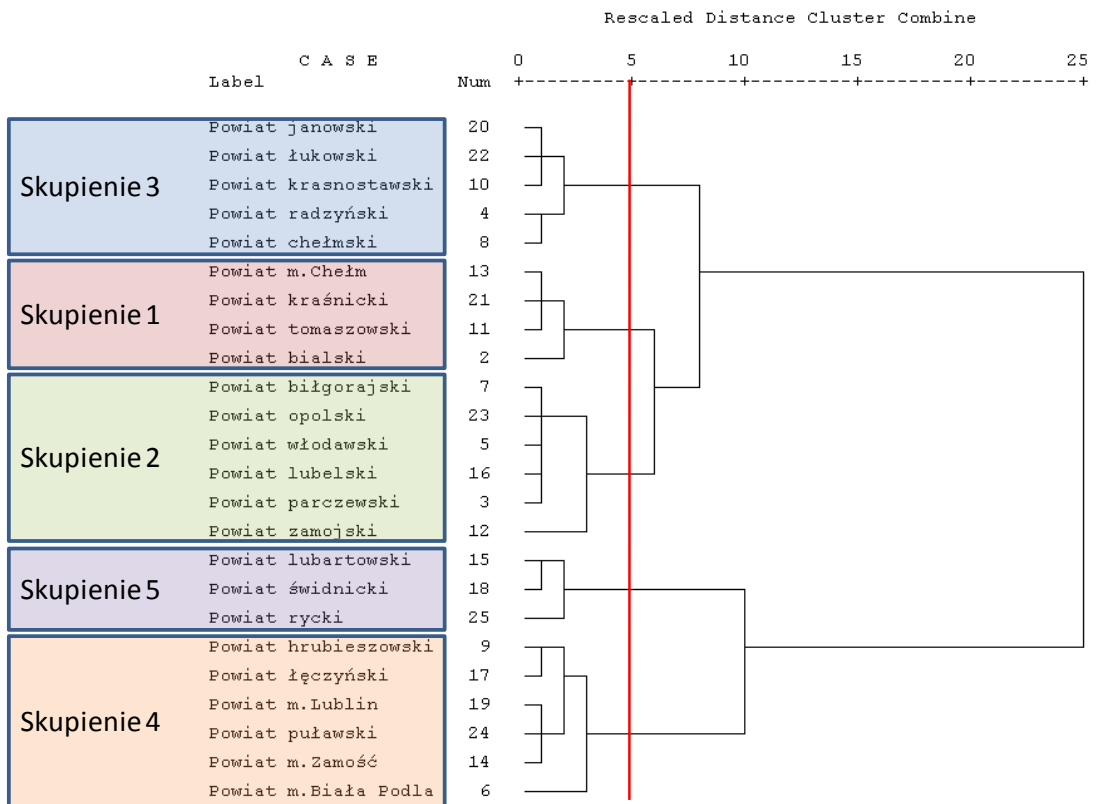

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 4.11. zawarto również przynależność powiatów do skupień – analizę skupień wykonano na danych tej tabeli w oparciu o tzw. metodę Warda, bazując na kwadracie odległości euklidesowych i wybierając na podstawie dendrogramu (rys. 4.21.) jako optymalną liczbę pięć skupień.

Otrzymane skupienia posiadają liczebność obserwacji pomiędzy 3 a 6, a układ 5 skupień wyraźnie grupuje podobne obszary. Przynależność do skupień zaznaczono również na mapie (rys. 4.22.), a dla opisu skupień wyznaczono przeciętne odsetki sekcji PKD należącej do każdej z czterech wyróżnianych klas (tab. 4.12.).

Rysunek 4.21. Dendrogram z analizy skupień metodą Warda w oparciu o kwadrat odległości euklidesowej – dane z tabeli 4.10.

Uwaga: czerwoną linią oznaczono przyjętą za podstawę wyznaczenia liczby skupień odległość wiązania równą 5.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.12. Opis skupień – średnie odsetki klas

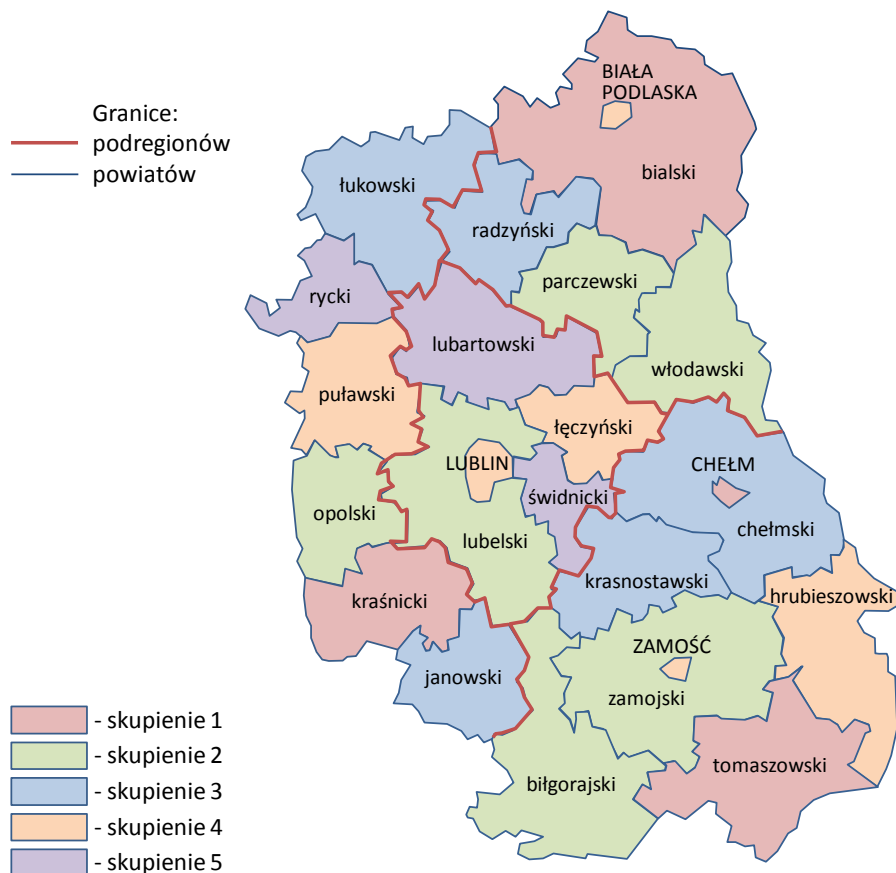
Skupienia	Liczebność skupienia [powiatów]	Przeciętny odsetek sekcji według PKD w danej klasie			
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV
Skupienie 1	4	18,33	16,68	31,68	33,30
Skupienie 2	6	30,02	16,65	31,10	22,23
Skupienie 3	5	20,00	24,02	40,00	15,98
Skupienie 4	6	26,67	31,10	17,77	24,47
Skupienie 5	3	42,23	17,77	8,87	31,10

Zródło: opracowanie własne.

Charakterystyczną cechą skupienia 1 jest wysoki udział klas IV i III dla sekcji według PKD, w związku z tym powiaty zaliczone do tego skupienia mogą być oceniane jako posiadające słabą pozycję konkurencyjną, która szybko się pogarsza. Do skupienia tego zaliczono powiaty: bialski, kraśnicki i tomaszowski oraz miasto Chełm.

Skupienie 2 charakteryzuje duży udział klas III i I, co oznacza powiaty o wysokich wartościach współczynników lokalizacji w sekcjach PKD, przy czym znaczenie ich maleje w przypadku klasy III lub rośnie – dla klasy pierwszej. Ogólnie powiaty te posiadają dość dobrą pozycję konkurencyjną na tle kraju. Zaliczono do skupienia 2 powiaty: lubelski, biłgorajski, zamojski, włodawski, parczewski i opolski.

Rysunek 4.22. Przynależność powiatów w województwie lubelskim do skupień według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w sekcjach PKD 2004 w latach 2005-2009

Źródło: opracowanie własne.

W skupieniu 3 wyraźnie dominuje klasa III dla sekcji PKD – pozycja konkurencyjna niegdyś niezła, obecnie pogarsza się w związku ze spadkiem dużych współczynników lokalizacji. Do skupienia tego zaliczono: krasnostawski, chełmski, zamojski, parczewski i łukowski – wymagają one pomocy dla poprawy konkurencyjności.

Skupienie 4 tworzą powiaty: miasto Lublin, miasto Biała Podlaska, łączyński, puławski i hrubieszowski. Skupienie to charakteryzuje się wysokim udziałem sekcji sklasyfikowanych w klasie II, tj. grupuje powiaty o dużym potencjale rozwoju w dziedzinach, które obecnie nie są typowymi dla gospodarki województwa, rosnące wartości współczynników lokalizacji pozwalają mieć nadzieję na poprawę ich pozycji konkurencyjne przez działanie w szybko rozwijających się dziedzinach.

Skupienie 5 łączy powiaty o strukturze klas wskazującej na restrukturyzację branżową, która przynosi efekty w postaci dużego udziału dziedzin sklasyfikowanych w klasie I (wysoka przewaga konkurencyjna), z jednocześnie sporym udziałem klasy IV (nierozwojowej). Zaliczono tutaj powiaty: rycki, lubartowski i świdnicki (skupienie to jest najmniejsze).

Podsumowując, analizy w przekroju sekcji PKD i powiatów oparte na liczbie przedsiębiorstw funkcjonujących w województwie i jej zmianach potwierdzają duże zróżnicowanie jednostek przestrzennych w województwie co do przewag konkurencyjnych i specjalizacji, wskazujące na niecelowość ich jednolitego traktowania na poziomie województwa, co powinno być uwzględnione w polityce regionalnej.

4.3. Analiza współczynników lokalizacji w oparciu o liczbę pracujących

4.3.1. Analiza współczynników lokalizacji – poziom województwa

Na podstawie formuł przedstawionych w punkcie 4.1. niniejszego opracowania obliczono na podstawie danych GUS i US w Lublinie współczynniki lokalizacji (LQ) oparte na liczbie pracujących w głównych sekcjach według PKD 2004 (ze względu na układ publikowanych danych łącznie traktując sekcje A i B – jako sektor rolniczy oraz C, D i E – jako sektor przemysłowy, z wyodrębnieniem jego części w postaci sekcji D – przetwórstwo przemysłowe) dla lat 2008 (ostatnie dostępne dane) i 2006 (tj. w odstępnie dwóch lat – ponieważ zatrudnienie zmienia się szybciej niż liczba przedsiębiorstw, zdecydowano się na mniejszy odstęp czasowy danych do porównania). Spodziewając się znaczących różnic dla wartości współczynników lokalizacji, posługiwano się zarówno danymi dotyczącymi pracujących ogółem łącznie z rolnictwem indywidualnym – częściowo szacunkowymi (wyłącznie dla województwa) oraz danymi dotyczącymi pracujących w podmiotach gospodarczych zatrudniających powyżej 9 osób (dla województwa i powiatów). Dodatkowo obliczono przyrosty względne wskaźników lokalizacji pomiędzy analizowanymi punktami czasu (ΔLQ). Uzyskane informacje zestawiono w tabeli 4.13.

Tak jak się spodziewano, w badanym okresie zaobserwowano znaczące różnice pomiędzy wartościami współczynników lokalizacji obliczonych

dla wszystkich pracujących w porównaniu do pracujących w podmiotach co najmniej małych, co naturalne szczególnie w rolnictwie (sekcje A i B łącznie).

Najwyższe wartości współczynnika lokalizacji w latach 2008 i 2006 przy pomiarze według pracujących ogółem uzyskano dla sektora rolniczego, a mierząc według pracujących w podmiotach powyżej 9 osób w edukacji oraz ochronie zdrowia i opiece społecznej (sekcje M i O). Znacząco niższe niż 1 wartości LQ dla obu sposobów analizy uzyskano w sektorze przemysłu, w tym w przemyśle przetwórczym (sekcja D) oraz w sekcjach: K – obsługa nieruchomości i firm, H – hotele i restauracje oraz I – transport, gospodarka magazynowa i łączność.

Największa dodatnia dynamika zmian współczynników lokalizacji dotyczyła sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność) oraz budownictwa (sekcja F), w obu przypadkach dla zatrudnienia w podmiotach co najmniej małych i była znacząco wyższa niż dla pracujących ogółem – oznaczać to może tendencje do koncentracji działalności w tych sekcjach.

Pozycja pozostałych – niewymienionych odrębnie – sekcji w zasadzie nie ulegała w badanym okresie większym zmianom – można założyć, że ich konkurencyjność na tle kraju jest przy pomiarze zatrudnieniem dość niska ($LQ < 1$), lecz stabilna.

Tabela 4.13. Wartości współczynników lokalizacji dla sekcji według PKD 2004 oraz ich przyrosty względne dla lat 2008 i 2006 – w oparciu o liczbę pracujących

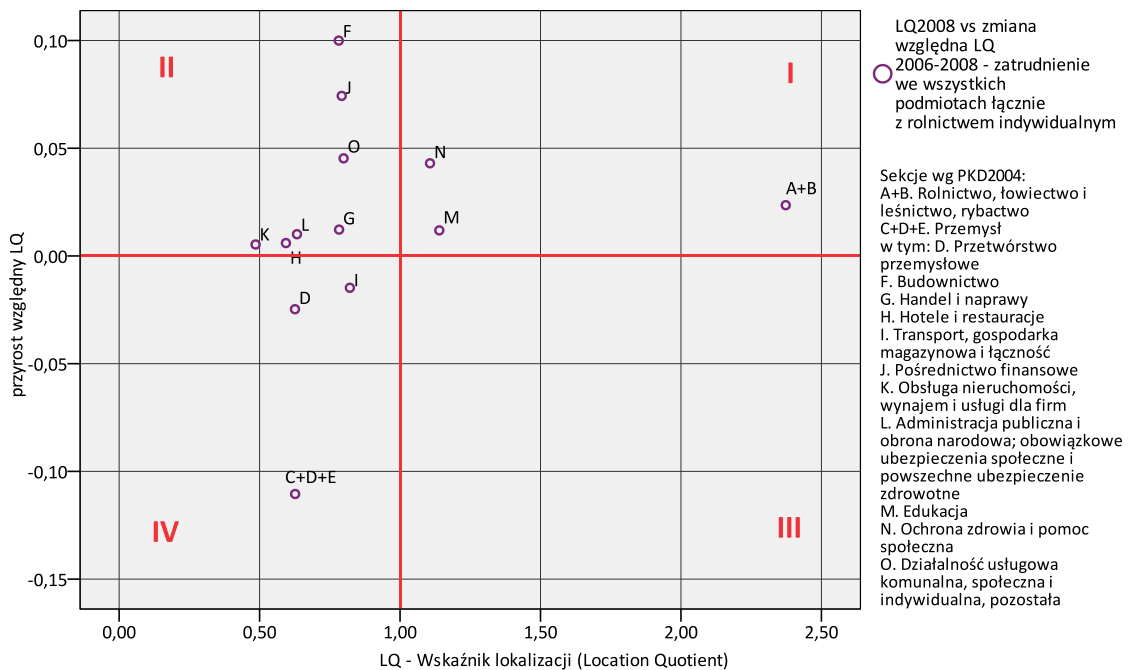
Wybrane sekcje według PKD 2004	Współczynnik lokalizacji (LQ)				Przyrost względny LQ 2008-2006	
	Dla wszystkich zatrudnionych łącznie z rolnictwem indywidualnym		Dla zatrudnionych w podmiotach gospodarczych zatrudniających powyżej 9 osób		Dla wszystkich zatrudnionych łącznie z rolnictwem indywidualnym	Dla zatrudnionych w podmiotach gospodarczych zatrudniających powyżej 9 osób
	2008	2006	2008	2006		
AB. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	2,37	2,32	1,06	1,43	0,02	-0,25
CDE. przemysł	0,63	0,70	0,81	0,82	-0,11	-0,02
<i>w tym: D. przetwórstwo przemysłowe</i>	0,63	0,64	0,80	0,83	-0,02	-0,03
F. budownictwo	0,78	0,71	1,06	0,93	0,10	0,14
G. handel i naprawy	0,78	0,77	0,93	0,93	0,01	0,00
H. hotele i restauracje	0,59	0,59	0,64	0,72	0,01	-0,12
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	0,82	0,83	1,02	0,79	-0,01	0,30
J. pośrednictwo finansowe	0,79	0,74	1,02	1,16	0,07	-0,12
K. obsługa nieruchomości i usługi dla firm	0,49	0,48	0,54	0,56	0,01	-0,03
L. administracja publiczna; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	0,63	0,63	1,27	1,29	0,01	-0,02
M. edukacja	1,14	1,13	1,49	1,54	0,01	-0,03
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1,11	1,06	1,47	1,47	0,04	0,00
O. działalność usługowa pozostała	0,80	0,76	0,96	1,00	0,05	-0,04

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

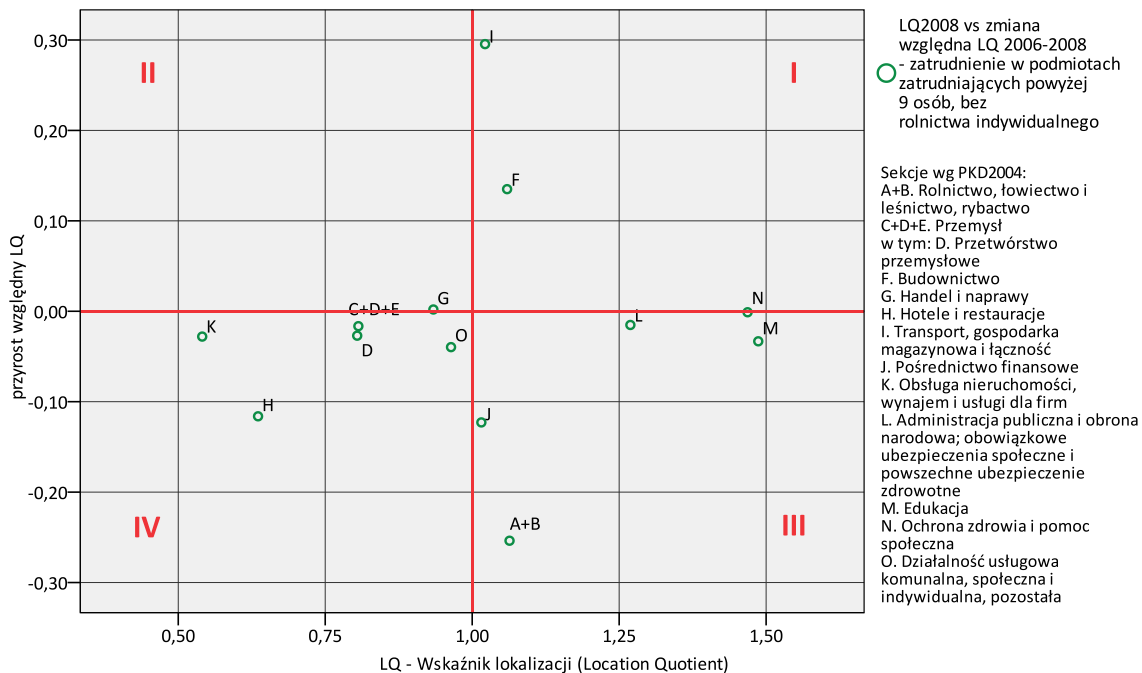
Analizowane dane przedstawiono graficznie na rysunkach 4.23.-4.25., dokonując klasyfikacji sekcji do typowych 4 klas – zgodnie ze schematem z rysunku 4.1. Rysunek 4.23. przedstawia wartości współczynników lokalizacji dla roku 2008 na tle przyrostu względnego od 2006 roku dla wszystkich pracujących, a rysunek 4.24. – dla pracujących w podmiotach zatrudniających ponad 9 osób (dla tego samego okresu czasu). Na rysunku 4.25. połączono dane z obu przekrojów analizy dla uwidocznienia ich zróżnicowania.

Rysunek 4.23. Współczynniki lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – pracujący ogółem łącznie z rolnictwem indywidualnym – województwo lubelskie 2008 rok na tle roku 2006

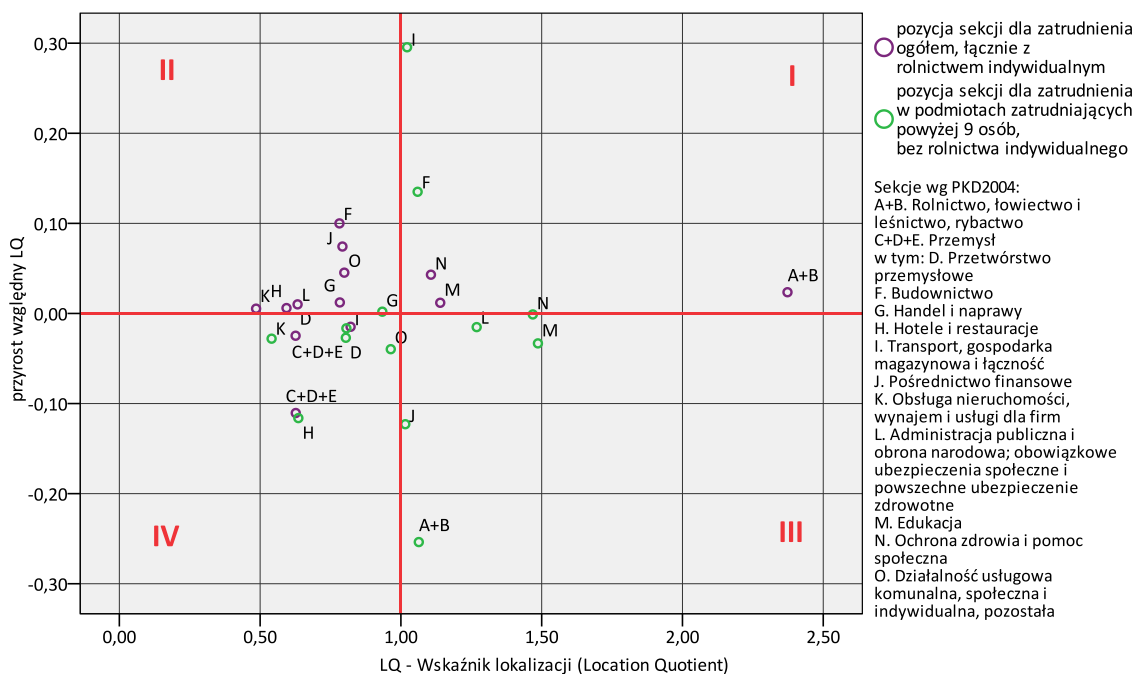
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4.24. Współczynniki lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – pracujący w podmiotach o zatrudniających 9+ – województwo lubelskie 2008 rok na tle roku 2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4.25. Współczynniki lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – porównanie wyników analizy dla obu podstaw liczenia LQ

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zaprezentowane wykresy uwiadcniają ogólnie stabilny charakter struktury branżowej gospodarki województwa lubelskiego – ocenianej według liczby pracujących i jej zmian – znaczące różnice pozycji w obu lub w jednym z analizowanych wymiarów wskazano wcześniej.

Tab. 4.14. Zestawienie klas dla współczynników lokalizacji i ich względnych zmian – województwo lubelskie

Podstawa obliczania LQ	Klasa dla sekcji i ich grup według PKD 2004												
	A+B	C+D+E	D	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
pracujący ogółem łącznie z rolnictwem indywidualnym	I	IV	IV	II	II	II	IV	II	II	II	I	I	II
pracujący w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób bez rolnictwa indywidualnego	III	IV	IV	I	II	IV	I	III	IV	III	III	I	IV
Zbieżność klas ^a	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-

^a „+” - klasa zbieżna, „-” – klasy różne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na poziomie klas uwzględniających wartość współczynnika lokalizacji oraz jego względną zmianę dla obu podstaw obliczeń (tab. 4.14.), zgodność klasy uzyskano dla czterech przypadków:

- ✓ przemysłu jako sektora, w tym przemysłu przetwórczego (sekcje C+D+E oraz D – w klasie IV – niskiej i spadającej konkurencyjności – najbardziej niekorzystnej),
- ✓ handlu i napraw (sekcja G) – klasie II – rozwoju i wzrostu konkurencyjności,
- ✓ ochrony zdrowia i opieki społecznej (sekcja N) – w klasie I – wysokiej konkurencyjności na tle kraju.

Dla dwu sekcji – I (transport, gospodarka magazynowa i łączność) oraz F (budownictwa) – analiza na podstawie zatrudnienia w podmiotach co najmniej małych daje wyższą klasę konkurencyjności (pierwszą, zamiast odpowiednio IV i II). W pozostałych siedmiu sekcjach ten sposób analizy dał w wyniku niższą klasę konkurencyjności – III lub IV zamiast I lub II – efekt ten jest wynikiem stosunkowo dużego na tle kraju zatrudnienia w mikroprzedsiębiorstwach i innych podmiotach bardzo małych, w tym w szeroko pojętym sektorze usług, co z jednej strony jest korzystne, ale jednocześnie często takim podmiotom brakuje – z różnych powodów – w tym braków wiedzy i umiejętności – przewag konkurencyjnych.

4.3.2. Analiza współczynników lokalizacji sekcji – poziom powiatów

4.3.2.1. Wartości współczynników lokalizacji i ich zróżnicowanie przestrzenne

Jak już wspomniano, analiza współczynników lokalizacji na poziomie zagregowanym, tj. całego województwa ze swojej natury niweluje zróżnicowanie według wewnętrznych jednostek terytorialnych, stąd też potrzeba wykonania jej na poziomie zdezagregowanym – powiatów²⁵ – także w oparciu o dane dotyczące liczby pracujących (świadczą o tym zawarte w tabelach 4.15.-4.16. wysokie współczynniki zmienności wartości LQ w ujęciu przestrzennym).

Wartości współczynników lokalizacji obliczono dla wybranych sekcji według PKD 2004 i ich grup (łącznie 10 sekcji i ich grup – było to uwarunkowane dostępnością danych w przekroju powiatów) w oparciu o liczbę pracujących w latach 2008 i 2006, ustalając również ich względne zmiany w analizowanym okresie. Analizę podsumowano, wskazując na dominujące klasy według konkurencyjności sekcji oraz dokonując analiz grup powiatów według ich podobieństwa.

Wartości współczynników lokalizacji obliczonych dla wybranych sekcji według PKD 2004 i ich grup w układzie powiatów w oparciu o liczbę pracujących w 2008 roku²⁶ wskazują na silne zróżnicowanie przestrzenne struktury branżowej gospodarki województwa w układzie powiatów. Dla wszystkich analizowanych sekcji PKD i ich grup uzyskano współczynniki zmienności znacznie przekraczające zwyczajowo przyjętą granicę 10% (w czterech przypadkach były to wartości przekraczające 50%, z najwyższymi wartościami: 75% dla sekcji hotele i restauracje oraz 73% dla sektora rolniczego (bez rolnictwa indywidualnego) – co jest odbiciem zróżnicowanych warunków naturalnych istotnych w rolnictwie i turystyce, a także zróżnicowanym popytem lokalnym na usługi sekcji H.

²⁵ Wybór powiatowego szczebla analizy jest uzasadniony istnieniem wewnętrznych lokalnych więzi społecznych i gospodarczych na tym poziomie, które na poziomie podregionów są zdecydowanie słabsze, tym bardziej, że wyróżniony w 2007 roku podregion puławski grupuje powiaty dość oddalone i częściowo niepowiązane (nawet komunikacyjnie), a tym bardziej administracyjnie, ze sobą.

²⁶ Analizowano liczbę podmiotów o zatrudnieniu większym niż 9 osób, nie uwzględniano w sekcji A indywidualnych gospodarstw rolnych (ze względu na dostępność danych).

**Tabela 4.15. Wartości współczynników lokalizacji w 2008 roku
dla powiatów województwa lubelskiego
(w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)**

Jednostki terytorialne	Współczynniki lokalizacji dla wybranych sekcji i ich grup według PKD 2004									
	AB ^a	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N
woj. lubelskie	2,18	1,04	0,81	1,06	0,93	0,64	1,02	1,02	1,49	1,47
bialski	3,03	2,31	0,62	0,83	0,79	0,40	2,89	0,52	1,75	0,85
parczewski	3,04	2,38	0,85	0,82	0,65	0,51	0,32	1,11	1,76	1,84
radzyński	2,95	0,97	1,05	0,35	0,67	0,03	0,97	0,85	1,56	1,74
włodawski	2,75	3,93	0,61	0,97	0,64	0,23	0,65	0,81	1,66	2,04
m. Biała Podlaska	0,23	0,57	0,54	1,70	1,36	0,89	1,35	1,05	1,15	1,26
biłgorajski	2,83	1,58	1,23	0,60	0,90	0,29	0,48	0,67	1,37	1,02
chełmski	3,66	2,63	0,71	0,39	0,36	0,60	1,10	0,57	2,42	1,42
hrubieszowski	3,34	3,68	0,63	0,48	0,75	0,28	1,22	0,76	1,71	1,73
krasnostawski	3,03	1,87	1,19	0,35	0,65	0,03	0,55	0,96	1,42	1,84
tomaszowski	2,95	3,63	0,91	0,77	0,82	0,17	0,94	0,76	1,60	1,36
zamojski	3,76	2,14	1,12	0,61	0,24	0,25	1,24	0,54	1,93	1,73
m. Chełm	0,19	0,23	0,61	1,15	1,12	0,46	1,49	0,91	1,34	1,51
m. Zamość	0,18	0,34	0,46	1,15	1,36	0,85	1,66	0,98	1,09	1,85
lubartowski	3,06	1,34	0,86	1,17	1,35	0,22	0,33	0,77	1,55	1,33
lubelski	3,34	2,86	0,95	0,69	0,96	0,38	0,44	1,47	1,87	1,29
łęczyński	2,20	0,55	1,66	0,21	0,57	0,49	0,79	0,66	1,29	0,66
świdnicki	1,68	0,94	1,79	0,42	0,79	0,21	0,31	0,55	0,92	0,95
m. Lublin	0,08	0,20	0,47	1,42	1,12	1,00	1,02	1,50	1,50	1,61
janowski	3,23	1,43	1,02	0,79	0,78	0,20	0,47	0,70	1,57	1,85
kraśnicki	2,65	1,13	1,26	1,32	0,75	0,24	0,52	0,78	1,30	1,41
lukowski	2,81	0,76	1,04	1,03	0,63	0,45	1,47	0,67	1,71	1,39
opolski	3,47	0,60	0,89	0,10	0,73	0,32	0,72	1,00	1,97	1,52
puławski	1,65	0,54	0,97	1,79	0,70	1,37	0,81	0,68	1,13	1,55
rycki	2,35	1,03	1,10	0,21	0,76	0,33	1,40	0,60	1,98	1,08
współczynnik zmienności	48%	73%	36%	58%	35%	75%	60%	32%	22%	24%

^a łącznie z rolnictwem indywidualnym.

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zawarte w tabeli 4.15. współczynniki lokalizacji oparte na liczbie pracujących potwierdzają fakt, że – pomimo wewnętrznego zróżnicowania – przewagi konkurencyjne województwa lubelskiego i jego powiatów dotyczą głównie sektora rolniczego, działalności w zakresie usług nierynkowych (analizowano sekcje M i N), oraz – lokalnie – sektora przemysłu (powiaty: świdnicki, łęczyński, kraśnicki, biłgorajski, krasnostawski i zamojski, w których zlokalizowane są większe zakłady przemysłowe – wyjątek to powiat puławski, dla którego uzyskano $LQ < 1$) oraz handlu i napraw (sekcja G) – w większych ośrodkach miejskich – miastach na prawach powiatu, a także budownictwa (jak wyżej oraz w powiatach puławskim i kraśnickim).

Analiza danych z tabeli 4.16., w której zestawiono wartości współczynników lokalizacji dla okresów roku 2006, wskazuje – w porównaniu do sytuacji bieżącej – na istnienie tylko niewielkich zmian konkurencyjności branż w województwie w układzie powiatów na tle kraju, przy czym dotyczyły one wyższej niż w późniejszym okresie konkurencyjności sektora przemysłu oraz mniejszej sektora handlu i napraw.

Tab. 4.16. Wartości współczynników lokalizacji w 2006 roku dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)

Jednostki terytorialne	Współczynniki lokalizacji dla wybranych sekcji i ich grup według PKD 2004									
	AB ^a	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N
woj. lubelskie	2,11	1,06	0,83	0,92	0,93	0,67	1,07	0,95	1,46	1,39
bialski	2,83	2,35	0,79	0,66	0,80	0,57	2,92	0,55	1,45	0,73
parczewski	2,87	2,68	0,82	1,17	0,69	0,66	0,36	1,03	1,64	1,62
radzyński	2,83	1,83	1,03	0,37	0,53	0,09	0,91	0,76	1,53	1,63
włodawski	2,60	3,96	0,69	0,72	0,55	0,14	0,71	0,62	1,63	1,84
m. Biała Podlaska	0,22	0,37	0,54	1,49	1,41	1,15	1,00	0,90	1,28	1,34
biłgorajski	2,77	1,59	1,33	0,42	0,60	0,19	0,57	0,70	1,39	1,06
chełmski	3,53	3,40	0,61	0,26	0,39	0,49	1,37	0,67	2,39	1,40
hrubieszowski	3,14	3,51	0,74	0,75	0,58	0,38	1,15	0,65	1,67	1,54
krasnostawski	2,88	1,87	1,20	0,30	0,55	0,12	0,51	0,81	1,38	1,80
tomaszowski	2,83	3,62	0,88	0,93	0,75	0,50	0,89	0,72	1,57	1,34
zamojski	3,57	1,69	1,09	0,25	0,32	0,12	1,21	0,53	1,97	1,60
m. Chełm	0,19	0,23	0,66	1,07	1,09	0,38	1,44	0,86	1,29	1,57
m. Zamość	0,18	0,33	0,47	1,18	1,32	0,76	1,54	1,20	1,09	1,73
lubartowski	2,91	1,10	0,91	0,76	1,28	0,34	0,45	0,92	1,51	1,31
lubelski	3,23	2,82	0,92	0,82	0,96	0,42	0,40	0,57	1,89	1,27
łęczyński	2,10	0,54	1,55	1,11	0,63	0,43	0,44	0,73	1,27	0,60
świdnicki	1,68	1,11	1,75	0,22	0,83	0,11	0,47	0,53	0,95	0,89
m. Lublin	0,08	0,22	0,48	1,05	1,21	1,06	1,19	1,43	1,51	1,52
janowski	3,11	1,38	1,13	0,96	0,45	0,04	0,42	0,63	1,58	1,73
kraśnicki	2,54	1,05	1,33	0,76	0,68	0,22	0,61	0,71	1,30	1,35
lukowski	2,69	0,75	1,05	0,95	0,61	0,57	1,54	0,56	1,62	1,36
opolski	3,29	0,49	0,89	0,34	0,65	0,04	0,79	1,00	1,95	1,47
puławski	1,56	0,56	1,00	1,76	0,75	1,27	0,83	0,70	1,06	1,37
rycki	2,25	1,04	1,06	0,72	0,81	0,88	1,47	0,64	1,64	0,91
współczynnik zmienności	47%	74%	34%	51%	39%	78%	60%	29%	21%	24%

^a łącznie z rolnictwem indywidualnym

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ukształtowana struktura branżowa gospodarki województwa lubelskiego, z niewielkim i malejącym udziałem sektora przemysłowego i dużym na tle kraju sektora rolniczego, powoduje, iż na poziomie podmiotów co najmniej małych w wielu sekcjach notowany jest spadek zatrudnienia (przy czym w tym samym czasie wzrasta liczba podmiotów w tych sekcjach), co wskazuje na rozwój mikroprzedsiębiorstw i tzw. samozatrudnienia, szczególnie w sekcjach usług.

Zmiany zróżnicowania przestrzennego współczynnika lokalizacji dla poszczególnych sekcji PKD w oparciu o liczbę pracujących dla większości z branż (por. tab. 4.17.) w okresie objętym analizą były niewielkie. Dla handlu i napraw oraz hoteli i gastronomii nieco się zróżnicowanie to zmniejszyło, a dla budownictwa, pośrednictwa finansowego oraz sektora przemysłu – nieco wzrosło.

Tabela 4.17. Wartości współczynników zmienności dla wskaźników lokalizacji dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)

Rok	Współczynnik zmienności współczynnika lokalizacji dla sekcji według PKD 2004									
	AB ^a	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N
2008	48%	73%	36%	58%	35%	75%	60%	32%	22%	24%
2006	47%	74%	34%	51%	39%	78%	60%	29%	21%	24%
tendencja zmiany zmienności	0	0	+	+	-	-	0	+	0	0

Uwaga: „-” – zmniejszenie zmienności, „0” – brak zmiany lub zmiana +/- 1 pp, „+” – zwiększenie zmienności.

Źródło: opracowanie własne.

Ciekawe jest niewielkie zmniejszenie zróżnicowania współczynnika lokalizacji dla sekcji H, gdy posługujemy się współczynnikiem lokalizacji obliczanym dla liczby pracujących, podczas gdy dla liczby przedsiębiorstw zróżnicowanie to rosło.

Kolejnym krokiem w analizach na poziomie powiatów było ustalenie wartości względnych zmian współczynników lokalizacji w sekcjach PKD, które pozwoliło zidentyfikować branże o rosnącym znaczeniu dla regionu i te, których znaczenie w badanym okresie znacznie zmalało. Wartości te zestawiono w tabeli 4.18.

Pomiędzy 2006 a 2008 rokiem w przekroju powiatów (na bazie zmian liczby pracujących) wzrosło znaczenie dla regionu handlu i napraw (sekcja G) oraz budownictwa (sekcja F), hoteli i gastronomii (H) czy sektora rolniczego bez uwzględnienia indywidualnych gospodarstw rolnych (sekcje A+B). W okresie tym zmalało znaczenie głównie sektora przemysłowego (sekcje C+D+E) – głównie z powodu restrukturyzacji zatrudnienia, edukacji (M) – jako efektu niżu demograficznego przełomu XX i XXI wieku, a także pośrednictwa finansowego (sekcja J). W pozostałych sekcjach zmiany były mniej znaczące.

**Tabela 4.18. Wartości względnej zmiany współczynników lokalizacji
w latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego
(w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)**

Jednostki terytorialne	Względna zmiana współczynnika lokalizacji dla sekcji według PKD 2004									
	AB ^a	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N
woj. lubelskie	0,03	-0,02	-0,03	0,15	0,00	-0,05	-0,04	0,07	0,02	0,05
białski	0,07	-0,02	-0,22	0,25	-0,01	-0,30	-0,01	-0,05	0,21	0,17
parczewski	0,06	-0,11	0,04	-0,29	-0,06	-0,22	-0,10	0,09	0,08	0,14
radzyński	0,04	-0,47	0,02	-0,05	0,27	-0,65	0,06	0,13	0,02	0,07
włodawski	0,05	-0,01	-0,12	0,36	0,17	0,61	-0,08	0,31	0,02	0,11
m. Biała Podlaska	0,05	0,55	0,01	0,14	-0,04	-0,23	0,35	0,17	-0,11	-0,06
biłgorajski	0,02	-0,01	-0,08	0,43	0,51	0,58	-0,15	-0,04	-0,01	-0,04
chełmski	0,04	-0,23	0,16	0,51	-0,08	0,23	-0,19	-0,14	0,01	0,02
hrubieszowski	0,07	0,05	-0,15	-0,36	0,29	-0,26	0,06	0,17	0,02	0,12
krasnostawski	0,05	0,00	0,00	0,16	0,19	-0,72	0,08	0,18	0,03	0,02
tomaszowski	0,04	0,00	0,03	-0,18	0,08	-0,67	0,05	0,05	0,02	0,02
zamojski	0,05	0,27	0,03	1,46	-0,27	1,10	0,03	0,01	-0,02	0,08
m. Chełm	0,00	-0,01	-0,07	0,08	0,03	0,21	0,03	0,05	0,04	-0,04
m. Zamość	-0,01	0,04	-0,04	-0,03	0,03	0,12	0,08	-0,18	0,00	0,07
lubartowski	0,05	0,22	-0,07	0,54	0,05	-0,36	-0,27	-0,16	0,03	0,01
lubelski	0,04	0,02	0,04	-0,16	0,01	-0,09	0,09	1,58	-0,01	0,02
łęczyński	0,04	0,02	0,07	-0,81	-0,10	0,13	0,78	-0,09	0,01	0,10
świdnicki	0,00	-0,15	0,03	0,90	-0,05	0,88	-0,35	0,03	-0,03	0,07
m. Lublin	-0,02	-0,08	-0,03	0,35	-0,08	-0,06	-0,15	0,05	0,00	0,06
janowski	0,04	0,04	-0,10	-0,18	0,73	4,35	0,11	0,11	-0,01	0,07
kraśnicki	0,04	0,08	-0,05	0,73	0,10	0,09	-0,15	0,09	0,00	0,04
łukowski	0,04	0,02	-0,01	0,08	0,04	-0,22	-0,05	0,20	0,06	0,02
opolski	0,06	0,22	0,01	-0,71	0,13	7,86	-0,08	0,00	0,01	0,04
puławski	0,06	-0,03	-0,03	0,01	-0,07	0,08	-0,03	-0,03	0,07	0,13
rycki	0,04	-0,01	0,04	-0,71	-0,06	-0,63	-0,05	-0,06	0,20	0,19

^a łącznie z rolnictwem indywidualnym

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości niekorzystne, zielonym – korzystne, czarnym – przeciętne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dysponując wartościami współczynników lokalizacji oraz ich względnymi zmianami w omawianych okresach, sporządzono syntezę polegającą na wskazaniu klas według propozycji zawartej na rysunku 4.1. Zestawienie takie zawiera tabela 4.18. Na jej podstawie określono udziały poszczególnych wyróżnionych klas dla powiatów (biorąc pod uwagę 10 analizowanych sekcji PKD i ich grup) oraz dla sekcji (uwzględniając 24 powiaty i miasta na prawach powiatu istniejące w województwie lubelskim).

Uwzględniając 250 par współczynników lokalizacji oraz ich względnych zmian w okresie 2006-2008, najwięcej, bo 91 (36,4%) znalazło się w klasie I (najlepszej – sugerującej istnienie rosnącej przewagi konkurencyjnej analizowanej jednostki terytorialnej w danej branży na tle kraju), 63 (25,2%) sklasyfikowano w klasie II (o niskim współczynniku lokalizacji, ale wysokim tempie jego wzrostu (rozwojowej), 64 (25,6%) w klasie IV (bez przewag konkurencyjnych o malejącym znaczeniu dla regionu) oraz 32 (12,8%) w klasie III (sugerującej traconą wraz z upływem czasu przewagę konkurencyjną w branży na tle kraju). Sytuacja mierzona liczbą pracujących wydaje się bardziej korzystna niż mierzona liczbą przedsiębiorstw – nieco większa liczba rozwojowych miejsc i branż (ok. 62%) niż zmniejszających swoje znaczenie (ok. 38%) musi być uznana za zadowalającą.

Analizując procentowy udział poszczególnych klas dla sekcji według PKD 2004 w układzie powiatów, zauważyć można dominujące wartości klas – zebrane w tabeli 4.10.

Tabela 4.19. Klasy według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego w sekcjach według PKD 2004

Jednostki terytorialne	Klasa dla sekcji według PKD 2004									
	AB ^a	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N
woj. lubelskie	I	III	IV	I	II	IV	III	I	I	I
bialski	I	III	IV	II	IV	IV	III	IV	I	II
parczewski	I	III	II	IV	IV	IV	IV	I	I	I
radzyński	I	IV	I	IV	II	IV	II	II	I	I
włodawski	I	III	IV	II	II	II	IV	II	I	I
m. Biała Podlaska	II	II	II	I	III	IV	I	I	III	III
biłgorajski	I	III	III	II	II	II	IV	IV	III	III
chełmski	I	III	II	II	IV	II	III	IV	I	I
hrubieszowski	I	I	IV	IV	II	IV	I	II	I	I
krasnostawski	I	I	III	II	II	IV	II	II	I	I
tomaszowski	I	I	II	IV	II	IV	II	II	I	I
zamojski	I	I	I	II	IV	II	I	II	III	I
m. Chełm	II	IV	IV	I	I	II	I	II	I	III
m. Zamość	IV	II	IV	III	I	II	I	IV	III	I
lubartowski	I	I	IV	I	I	IV	IV	IV	I	I
lubelski	I	I	II	IV	II	IV	II	I	III	I
łęczyński	I	II	I	IV	IV	II	II	IV	I	II
świdnicki	III	IV	I	II	IV	II	IV	II	IV	II
m. Lublin	IV	IV	IV	I	III	IV	III	I	III	I
janowski	I	I	III	IV	II	II	II	II	III	I
kraśnicki	I	I	III	I	II	II	IV	II	I	I
łukowski	I	II	III	I	II	IV	III	II	I	I
opolski	I	II	II	IV	II	II	IV	IV	I	I
puławski	I	IV	IV	I	IV	I	IV	IV	I	I
rycki	I	III	I	IV	IV	IV	III	IV	I	I
dominanta (dla sekcji)	I	I	IV	IV	II	IV	IV	II	I	I

Zródło: opracowanie własne.

Klasa I najczęściej odnotowywana była w sektorze rolniczym (oba sposoby pomiaru) oraz oświacie i ochronie zdrowia wraz z opieką społeczną, wysoki potencjał rozwoju przy rosnącym współczynniku lokalizacji (klasa II) wykazywały handel i naprawy oraz pośrednictwo finansowe. W klasie III – tracącej przewagi konkurencyjne w poszczególnych powiatach – znajdowały się ponownie edukacja oraz rolnictwo bez indywidualnych gospodarstw rolnych. Sektor przemysłu oraz transport i logistyka, a także budownictwo najczęściej klasyfikowano w powiatach w klasie IV – najmniej korzystnej, grupującej branże restrukturyzowane (por. tab. 4.19. i 4.20).

Tabela 4.20. Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008 w sekcjach według PKD 2004 dla powiatów województwa lubelskiego

Wybrane sekcje według PKD 2004	% z powiatów				
	Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Ogółem
A+B. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo (z rolnictwem indywidualnym)	80,0%	8,0%	4,0%	8,0%	100,0%
A+B. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo (bez rolnictwa indywidualnego)	32,0%	20,0%	28,0%	20,0%	100,0%
C+D+E. przemysł	20,0%	24,0%	20,0%	36,0%	100,0%
F. budownictwo	32,0%	28,0%	4,0%	36,0%	100,0%
G. handel i naprawy	12,0%	48,0%	8,0%	32,0%	100,0%
H. hotele i restauracje	4,0%	44,0%	0,0%	52,0%	100,0%
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	20,0%	24,0%	24,0%	32,0%	100,0%
J. pośrednictwo finansowe	20,0%	44,0%	0,0%	36,0%	100,0%
M. edukacja	68,0%	0,0%	28,0%	4,0%	100,0%
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	76,0%	12,0%	12,0%	0,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne.

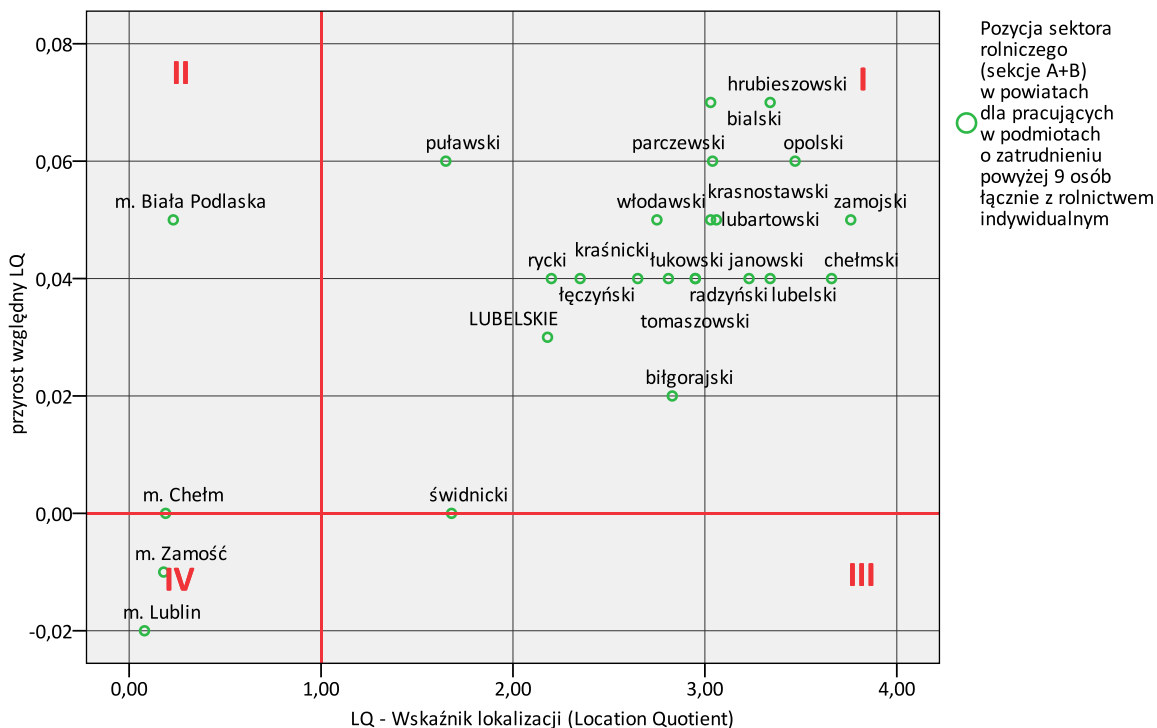
4.3.2.2. Pozycje sekcji według PKD w układzie przestrzennym

Sektor rolniczy (sekcje A i B) charakteryzował się największym udziałem klasy I dla analizy z uwzględnieniem rolnictwa indywidualnego na poziomie 80% analizowanych jednostek terytorialnych. Na rysunkach 4.26.-4.28. przedstawiono zróżnicowanie pozycji tego sektora dla okresu 2006-2008 w powiatach, odpowiednio przedstawiając zróżnicowanie pozycji sektora z uwzględnieniem rolnictwa indywidualnego (podejście bardziej oddające sytuację w województwie), bez tej części sektora oraz porównując oba podejścia.

Z oczywistych względów poziom specjalizacji w produkcji rolniczej jest wyższy na terenach bez dużych ośrodków miejskich, przy czym w klasie I klasyfikowane są praktycznie wszystkie powiaty poza tzw. grodzkimi (miastami na prawach powiatu). Nieco niższy poziom współczynników lokalizacji dla powiatów puławskiego (przy dużej dynamice wzrostu) oraz świdnickiego wynika z istnienia relatywnie dużego ośrodka miejskiego w powiecie i silnych, innych niż rolnicze, funkcjach – odpowiednio turystycznej i przemysłowej w pierwszym przypadku, a przemysłowej i usługowej w drugim.

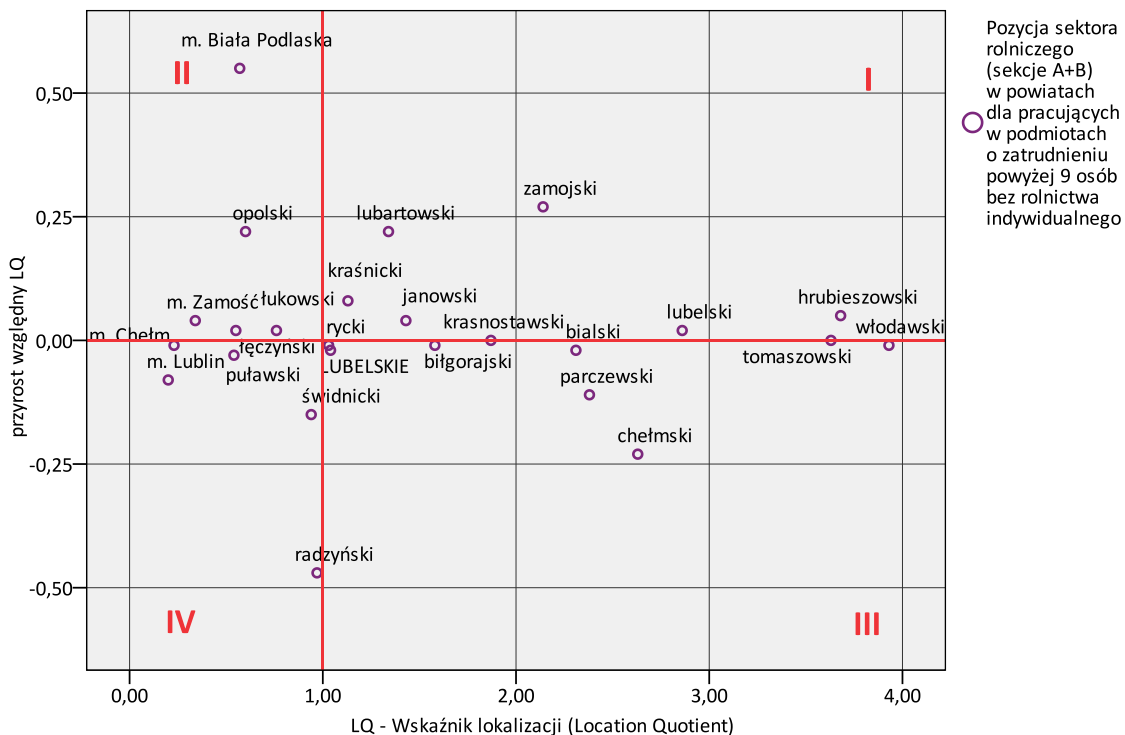
Wysoka specjalizacja w sektorze rolniczym z uwzględnieniem osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne i wysoka dynamika rozwoju dotyczy powiatów w pobliżu większych ośrodków miejskich i miejsc o specjalizacji w produkcji owoców (np. powiat opolski). Analizowane dane przedstawiono na rysunku 4.26.

Rysunek 4.26. Pozycja sektora rolniczego w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego (łącznie z rolnictwem indywidualnym)

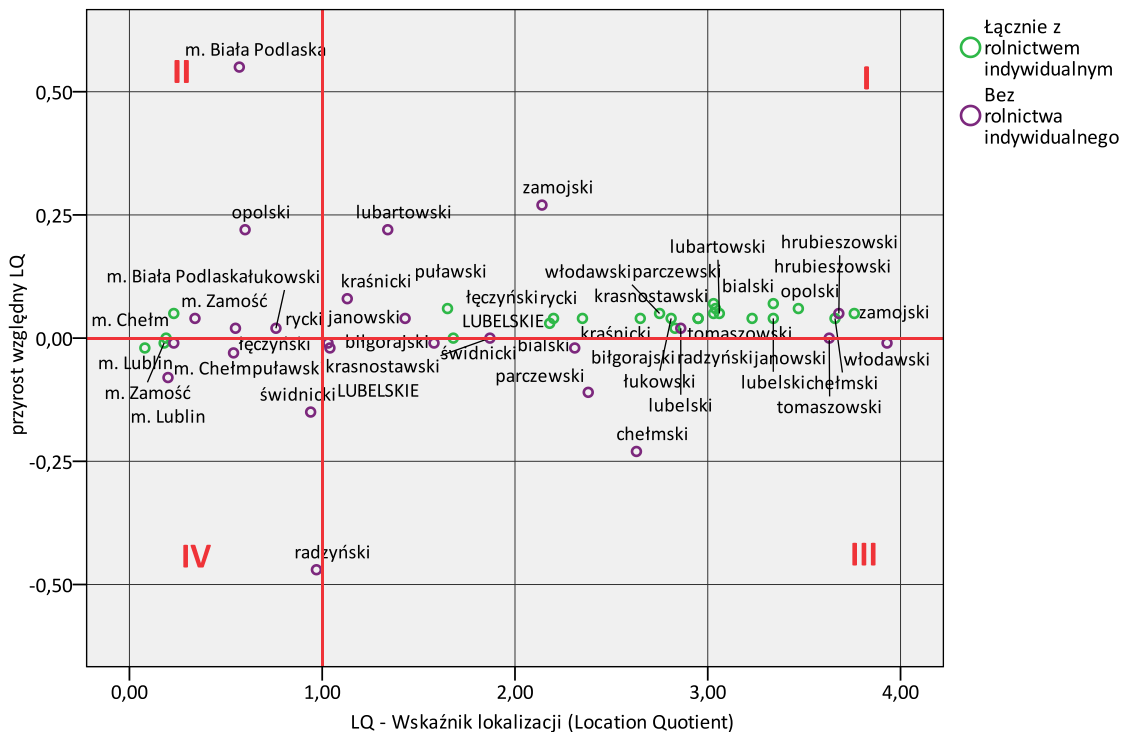
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.27. Pozycja sektora rolniczego w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego (bez rolnictwa indywidualnego)

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.28. Pozycja sektora rolniczego w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego – porównanie uwzględnienia lub nie rolnictwa indywidualnego w analizie

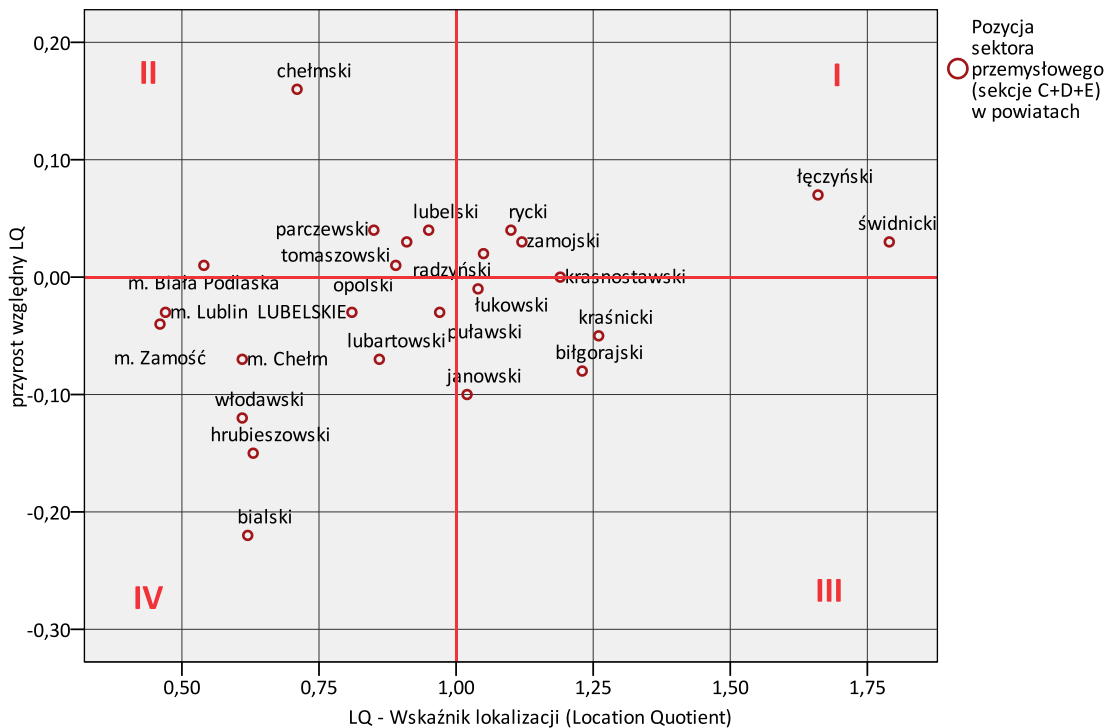
Źródło: opracowanie własne.

Nieuwzględnienie indywidualnych gospodarstw rolnych (rys. 4.27. i 4.28.) wyraźnie oddziela obszary o bardziej towarowej produkcji typowo rolniczej od większych miejscowości i obszarów wyspecjalizowanych w np. sadownictwie i warzywnictwie. Poziom zróżnicowania specjalizacji rolniczej bez uwzględnienia gospodarstw indywidualnych jest znacznie wyższy.

Dla sektora przemysłowego sytuacja nie jest zadowalająca – relatywnie niskie współczynniki lokalizacji zazwyczaj spadają – sektor przemysłowy traci znaczenie w województwie lubelskim, a jego konkurencyjność spada (większość powiatów sklasyfikowano w klasie IV i III). Jedynie dla powiatów świdnickiego i łęczyńskiego współczynniki lokalizacji były wysokie i rosły, a w powiecie chełmskim dynamika zmian była najwyższa na tle pozostałych powiatów województwa. Na rysunku 4.29. przedstawiono zróżnicowanie pozycji tego sektora dla okresu 2006-2008 w poszczególnych powiatach.

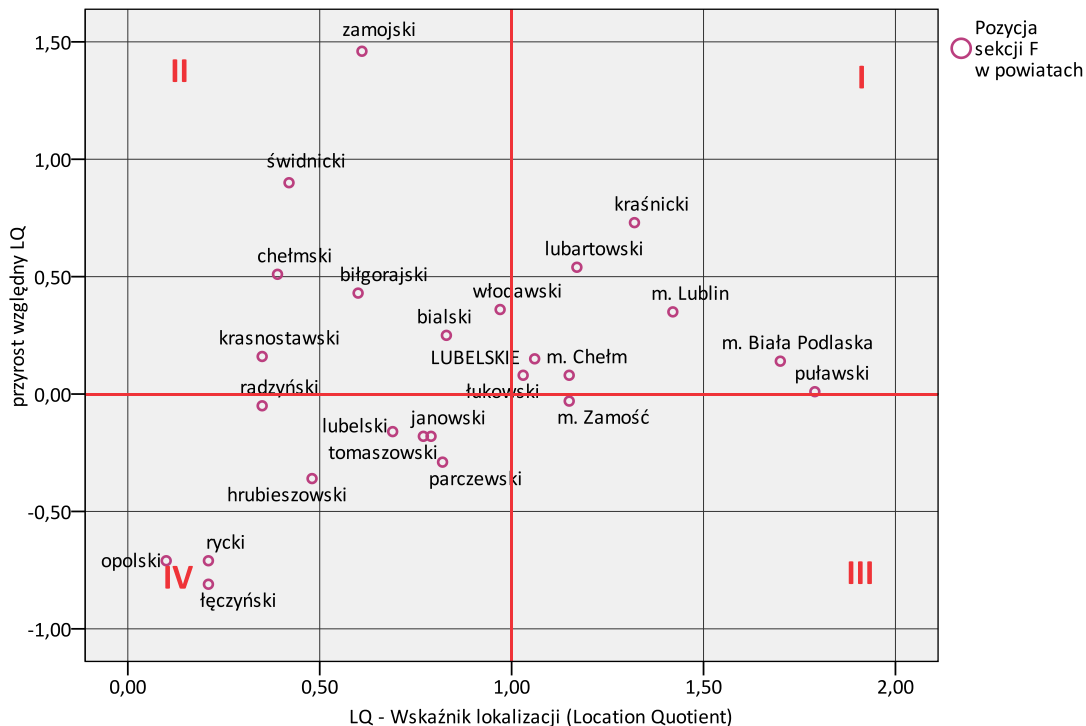
Dla budownictwa dominowała klasa IV, a udział klasy I i II był tylko niewiele mniejszy – ogólnie korzystna koniunktura w budownictwie doprowadziła większego rozwoju na terenie większych miast oraz powiatów kraśnickiego i lubartowskiego, a dodatkowo uruchomiła niewykorzystywany potencjał w tej dziedzinie – zazwyczaj dzięki relatywnie taniej sile roboczej (zarówno jeśli chodzi o niskokwalifikowanych pracowników fizycznych, jak i kadrę inżynierską), dostępnej w województwie.

Rysunek 4.29. Pozycja sektora przemysłowego w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.30. Pozycja sekcji F – budownictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

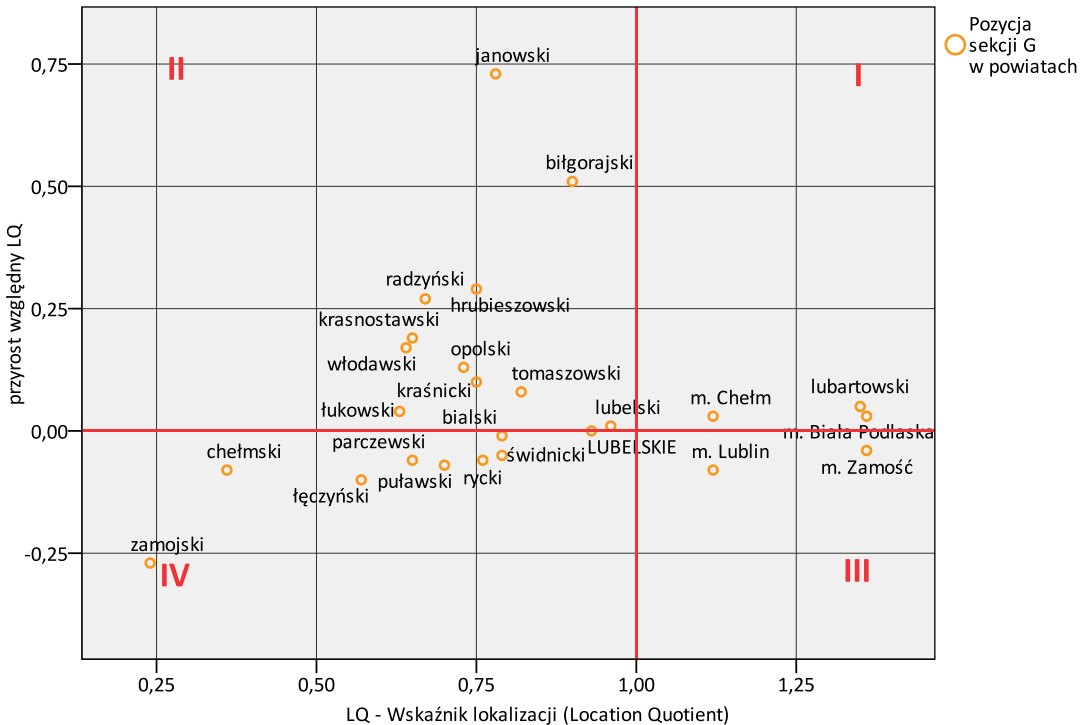

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei sekcja handel i naprawy w około połowie powiatów została sklasyfikowana w klasie II – charakteryzującej się wysoką dynamiką rozwoju (najwyższą w powiatach janowskim i biłgorajskim) i w około 30% jednostek terytorialnych w klasie IV – o zmniejszającym się poziomie zatrudnienia (głównie w powiatach sąsiadujących z większymi miastami i aglomeracją lubelską). W klasie I sklasyfikowano powiaty grodzkie miast Chełma i Białej Podlaskiej oraz powiat lubartowski (rys. 4.11.), a w III miasta Lublin (co jest niepokojące) i Zamość. Wiąże się to z ogólnokrajową tendencją do wzrostu konsumpcji spowodowaną wzrostem dochodów realnych w omawianym okresie oraz łatwiejszym dostępem do kredytów konsumpcyjnych. Dodatkowo dla podmiotów zajmujących się naprawami, np. w motoryzacji, duży napływ używanych pojazdów zwiększył zapotrzebowanie na usługi serwisowe.

Jedynie w powiecie zamojskim odnotowano bardzo niską wartość współczynnika lokalizacji dla tej sekcji (mniej niż 0,25 w 2008 roku) i niewielki jego spadek.

Rysunek 4.31. Pozycja sekcji G – handel i naprawy w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

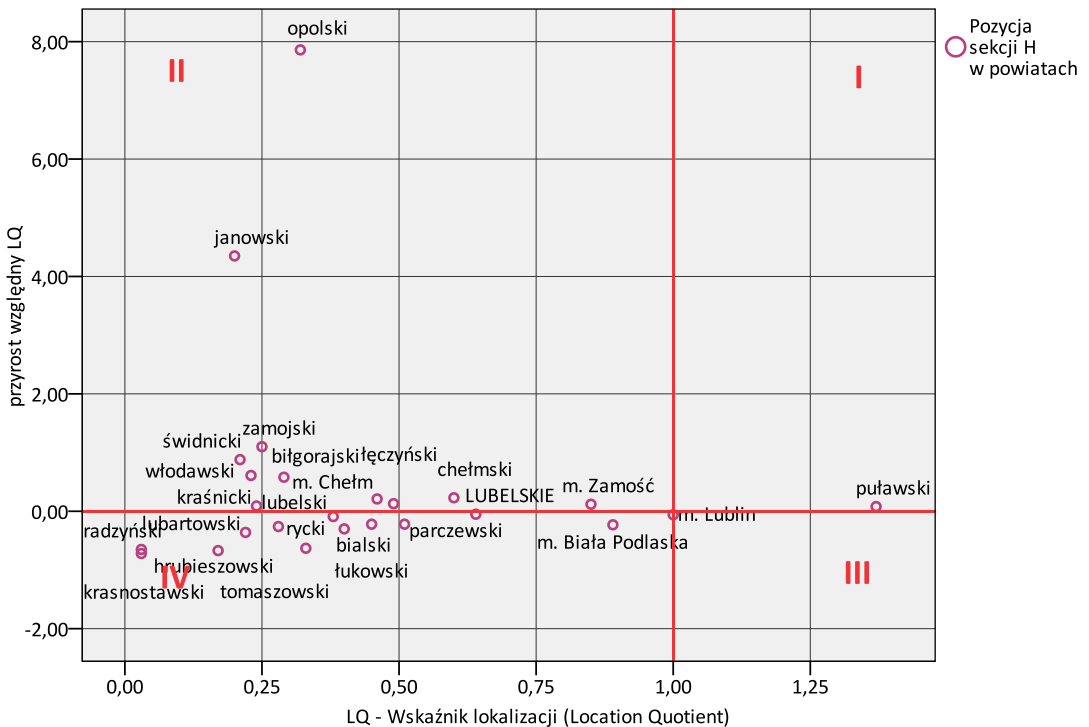
Źródło: opracowanie własne.

W przypadku sekcji hotele i restauracje należy pamiętać, że ze względu na ujęcie w danych jedynie przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 9 osób prezentowane wyniki dotyczą w większości usług hotelarskich, w tym działalności ośrodków wypoczynkowych, a pomijają część drobnych usług gastronomicznych.

Działalność hotelarska i gastronomiczna najwyższe współczynniki lokalizacji uzyskiwała w powiecie puławskim oraz mieście Lublin (w obu przypadkach klasa I – por. rys. 4.32.). Najwyższa dynamika rozwoju tej sekcji wystąpiła w powiecie opolskim oraz janowskim (w obu przypadkach jest to związane z nielicznymi inwestycjami w tą branżę, przy niskim poziomie wyjściowym).

Zdecydowaną większość powiatów dla tej sekcji zaklasyfikowano w klasie II i IV, rozwój następował dzięki wykorzystaniu dobrej koniunktury w tej sekcji w omawianym okresie.

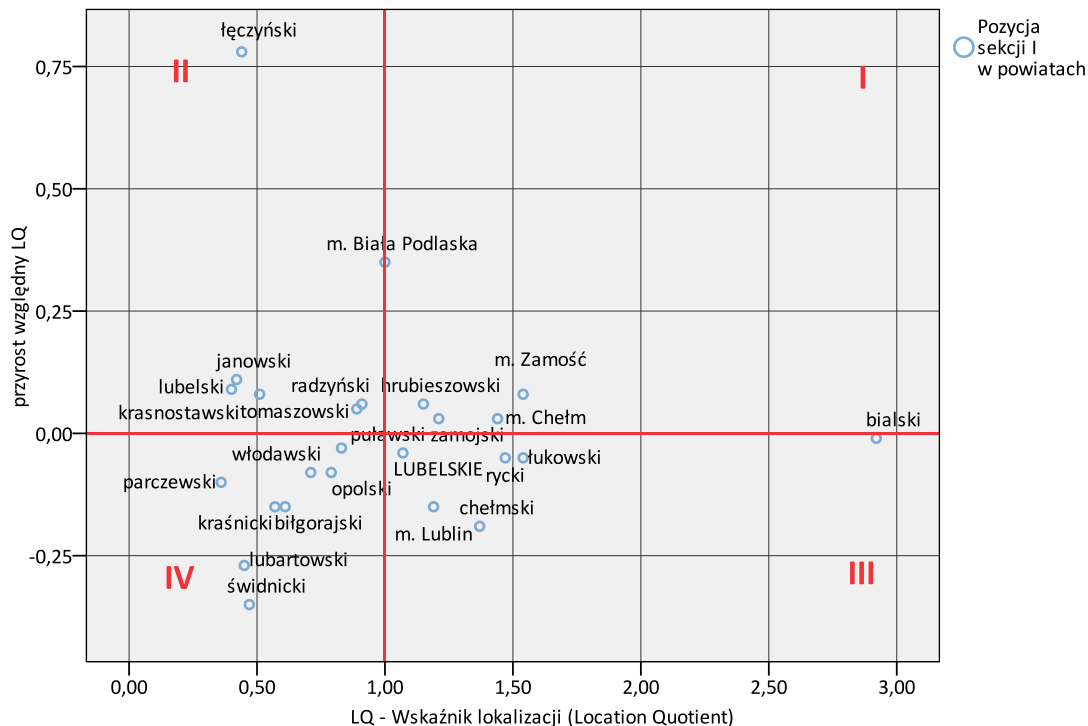
Rysunek 4.32. Pozycja sekcji H – hotele i restauracje w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Transport, magazynowanie i łączność to sekcja o zróżnicowanej pozycji konkurencyjnej w powiatach województwa lubelskiego z niewielką dominacją klasy IV, co może być wynikiem słabej infrastruktury regionu niesprzyjającej rozwojowi przedsiębiorstw zajmujących się transportem i logistyką, które lokalizowane są zazwyczaj w miejscach o dogodnej infrastrukturze komunikacyjnej i/lub w pobliżu siedzib masowych odbiorców takich usług – stąd wyraźnie wyższa dynamika zmiany współczynnika lokalizacji dla tej sekcji w powiecie łęczyńskim i lepsza pozycja konkurencyjna powiatów grodzkich leżących bliżej granicy Państwa. Graficznie pozycje powiatów dla tej sekcji przedstawiono na rysunku 4.33.

Rysunek 4.33. Pozycja sekcji I – transport, magazynowanie i łączność w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

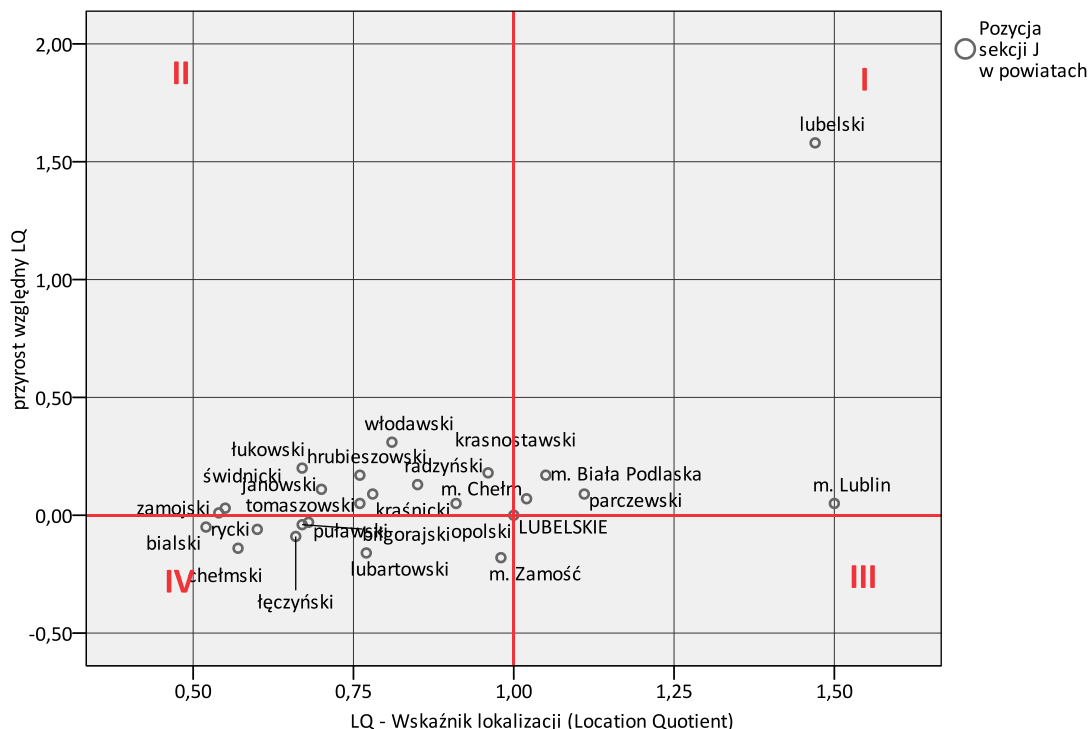

Źródło: opracowanie własne.

Dla sekcji I zauważalna jest też zazwyczaj lepsza pozycja miast na prawach powiatów oraz otaczających je powiatów ziemskich, szczególnie przylegających do granicy wschodniej państwa (duże przejście graniczne w Terespolu sprzyja istnieniu klastra firm tej sekcji, ale ani w powiecie chełmskim, ani hrubieszowskim, a tym bardziej tomaszowskim bliskość granicy nie zwiększa znacząco wartości współczynników lokalizacji).

W sekcji J – pośrednictwo finansowe – większość powiatów województwa nie posiada silnej pozycji konkurencyjnej (przy pomiarze współczynników lokalizacji za pomocą zatrudnienia – rys. 4.34.) – klasyfikowane są najczęściej w klasie II, wskazując na wzrost znaczenia tej sekcji gospodarce województwa, a nieco rzadziej – IV. Względnie dobrą pozycję posiadają powiat lubelski, miasto Lublin, miasto Biała Podlaska oraz powiat parczewski. Ogólnie rozwojowi tej sekcji sprzyjają większe ośrodki miejskie i miejsca o wyższym poziomie dochodów.

Rysunek 4.34. Pozycja sekcji J – pośrednictwo finansowe w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Dla sektora usług nierynkowych w analizowanych sekcjach M i N (edukacja oraz ochrona zdrowia i opieka społeczna) zdecydowanie dominowała klasa I (w 68% powiatów w przypadku pierwszym i 76% – w drugim), co wskazuje na występujący w okresie analizy wzrost konkurencyjności tych sekcji w powiatach województwa lubelskiego na tle kraju. Graficznie poziom konkurencyjności tych sekcji w powiatach przedstawiono na rysunkach 4.35.-4.36.

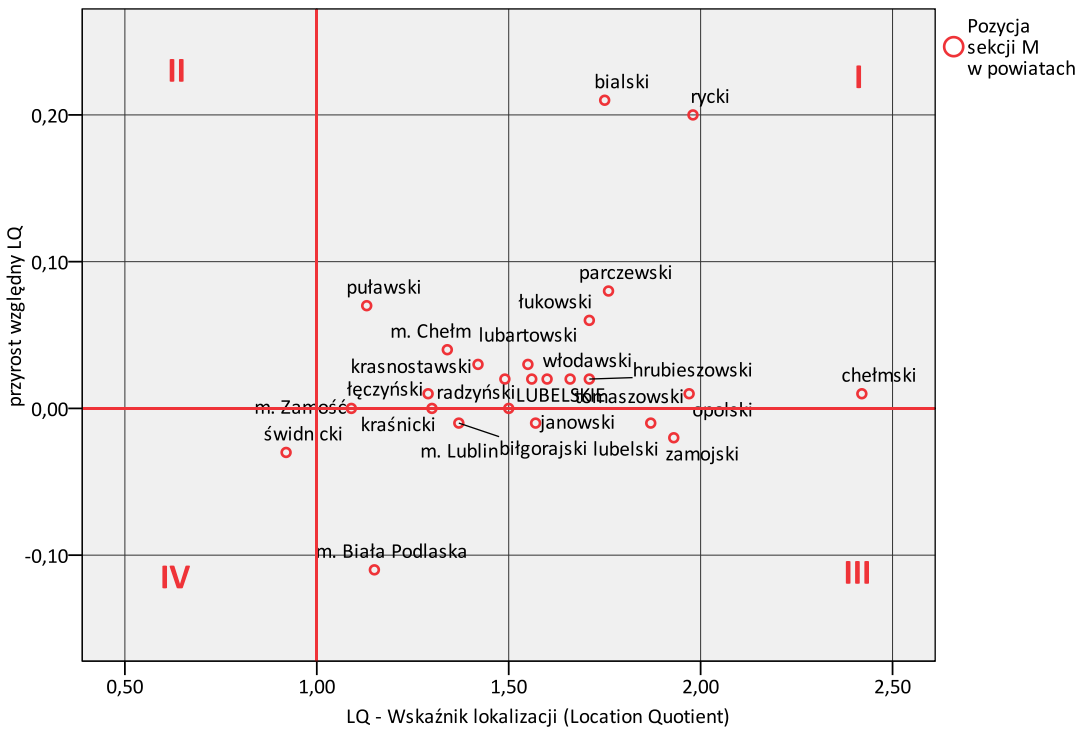
W sekcji M – edukacja (rys. 4.35.) – pozycja powiatów jest korzystna w sensie wartości współczynników lokalizacji, natomiast dla większości powiatów mają one tendencję niewielkiego wzrostu lub delikatnego spadku. Najszybciej rosnący poziom współczynników lokalizacji zanotowano w powiatach białskim i ryckim, a spadający w mieście Biela Podlaska.

W dziedzinie ochrony zdrowia i opieki społecznej (sekcja N – rys. 4.36.) korzystne wartości współczynników lokalizacji uzyskały praktycznie wszystkie powiaty (klasa I), tylko dla trzech jednostek terytorialnych posiadała spadające współczynniki lokalizacji, ale dość wysokie ($LQ > 1$) – były to miasto Chełm, miasto

Biała Podlaska oraz powiat biłgorajski. Należy podkreślić dynamiczny wzrost wskaźników lokalizacji w powiatach ryckim i białskim.

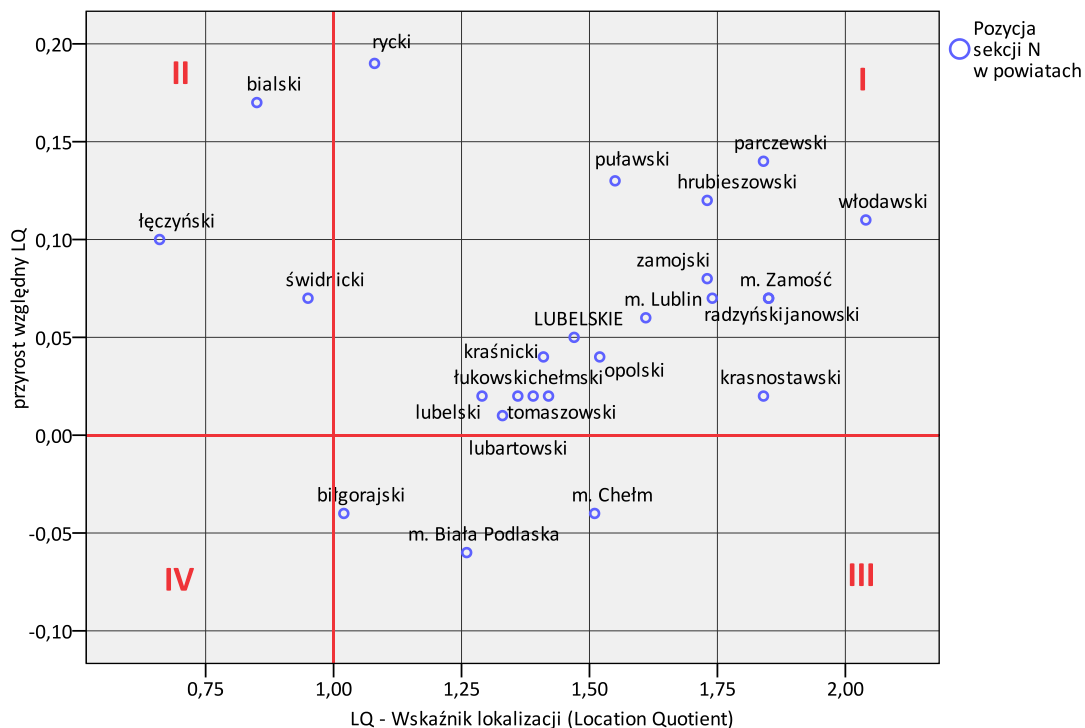
Obie sekcje wyraźnie kształtują odmienny profil województwa, wskazując na jego silne przewagi konkurencyjne we wspomnianych sekcjach.

Rysunek 4.35. Pozycja sekcji M – edukacja w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.36. Pozycja sekcji N – ochrona zdrowia i opieka społeczna w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w latach 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne.

4.2.2.3. Typologia powiatów ze względu na przewagi konkurencyjne w sekcjach

Uwzględniając udziały wyodrębnionych klas według sekcji w poszczególnych powiatach (uwidocznione w tab. 4.21.), można wskazać dominujące klasy i dokonać klasyfikacji powiatów według ich „syntetycznej” konkurencyjności na tle kraju. W ten sposób uzyskano pięć grup powiatów (cztery grupy z dominacją konkretnej klasy oraz grupę piątą o zróżnicowanym udziale klas bez wyraźnej dominanty). Przynależność do wyróżnionych grup wskazano odpowiednio w tabeli 4.21. oraz zaprezentowano na rysunku 4.37.

W pierwszej grupie powiatów z dominacją klasy I (najbardziej konkurencyjnych) sklasyfikowano powiaty: lubartowski, puławski, kraśnicki, radzyński, hrubieszowski, zamojski, lubelski, łukowski oraz miasto Chełm. Z kolei w grupie drugiej – z dominacją klasy II (o największym potencjale rozwoju wynikającym ze wzrostu liczby pracujących w sekcjach) – znalazły się powiaty radzyński, włodawski, krasnostawski, łęczyński i janowski.

Mniej liczna grupa z dominacją klasy III składa się z miasta Lublin oraz powiatu łukowskiego – obszary te tracą swoją konkurencyjność. W grupie rozwojowej z dominacją klasy II znalazły się natomiast powiaty włodawski, łużyński, janowski, opolski. Z kolei obszary z dominacją klasy IV – powiat bialski i niespodziewanie miasto Lublin – należy uznać za najmniej konkurencyjne w województwie.

W grupie powiatów, w której wystąpiło duże zróżnicowanie klas (łącznie dziewięć powiatów – rys. 4.37.), korzystnie wyróżniają się: powiat krasnostawski i tomaszowski (z dużym łącznym udziałem klas I i II), powiat rycki (z dużym udziałem klas I i IV – co wskazuje na intensywne procesy restrukturyzacyjne), z kolei powiat świdnicki w tej grupie najsilniej przyspiesza swój rozwój, restrukturyzując gospodarkę (duże udziały klas II i IV). Kilka powiatów z tej grupy posiada podobne udziały wszystkich z klas, np. powiat chełmski i miasto Zamość.

Dokładniejszą klasyfikację powiatów w oparciu o wyróżnione klasy dla poszczególnych sekcji według PKD 2004 i ich grup uzyskano, wykonując analizę skupień w oparciu o tzw. metodę Warda, bazując na kwadracie odległości euklidesowych i wybierając na podstawie dendrogramu (rys. 4.39.) jako optymalną liczbę czterech skupień. Przynależność powiatów do skupień zaznaczono również w tabeli 4.21. (analizę skupień wykonano na danych tej tabeli).

Otrzymane skupienia posiadają liczebność obserwacji pomiędzy 3 a 12, czyli liczebność obiektów w nich jest dość zróżnicowana. Układ 4 skupień wyraźnie grupuje podobne obszary, natomiast wybór tej liczby skupień podyktowany był kompromisem pomiędzy względnie dużą trwałością rozwiązania z 3 skupieniami w miarę wzrostu tzw. odległości wiązania, a przekraczającą połowę liczebności jednostek terytorialnych liczebnością największego skupienia w tym układzie (por. dendrogram przedstawiony na rys. 4.38.).

Przynależność do skupień zaznaczono również na mapie (rys. 4.39.), a dla opisu skupień wyznaczono przeciętne odsetki sekcji PKD należącej do każdej z czterech wyróżnianych klas (tab. 4.22.).

Tabela 4.21. Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008 w powiatach województwa lubelskiego dla sekcji według PKD 2004

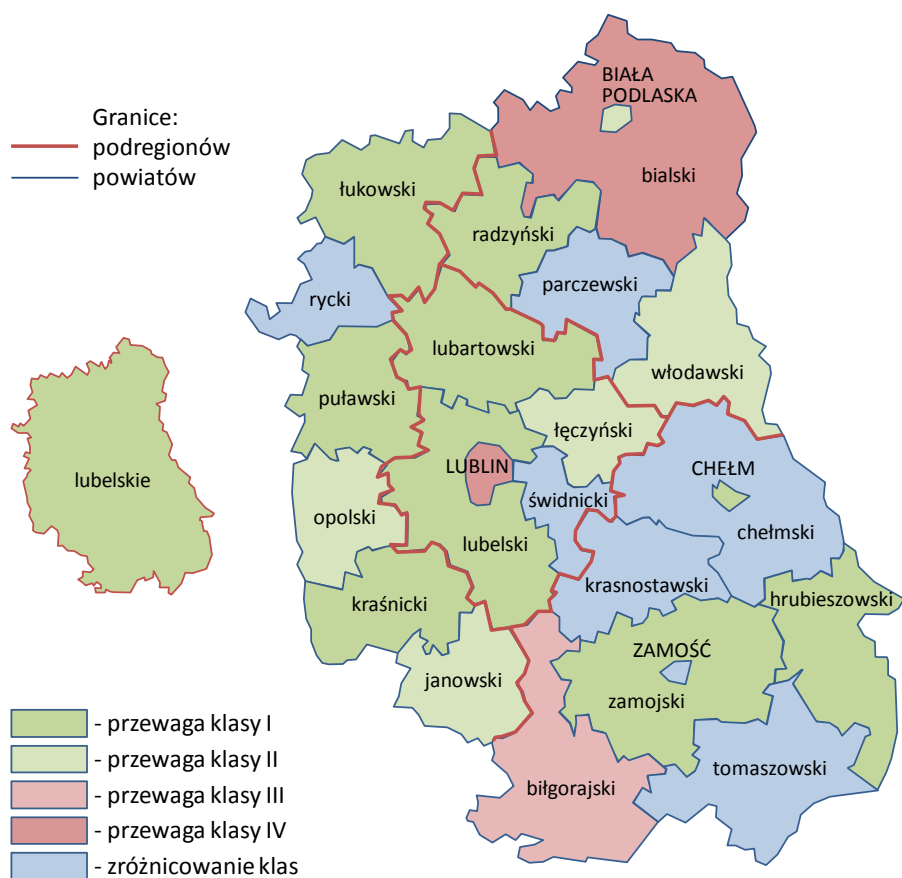
Jednostki terytorialne	% z analizowanych sekcji według PKD 2004					Dominanta (klasa dla powiatu)	Przynależność do skupienia obserwacji
	Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Ogółem		
woj. lubelskie	50,0	10,0	20,0	20,0	100,0	I	x
bialski	20,0	20,0	20,0	40,0	100,0	IV	1
parczewski	40,0	10,0	10,0	40,0	100,0	x	2
radzyński	40,0	30,0	0,0	30,0	100,0	I	3
włodawski	30,0	40,0	10,0	20,0	100,0	II	4
m. Biała Podlaska	30,0	40,0	20,0	10,0	100,0	II	4
biłgorajski	10,0	30,0	40,0	20,0	100,0	III	1
chełmski	30,0	30,0	20,0	20,0	100,0	x	4
hrubieszowski	50,0	20,0	0,0	30,0	100,0	I	4
krasnostawski	40,0	40,0	10,0	10,0	100,0	x	4
tomaszowski	40,0	40,0	0,0	20,0	100,0	x	4
zamojski	50,0	30,0	10,0	10,0	100,0	I	4
m. Chełm	40,0	30,0	10,0	20,0	100,0	I	4
m. Zamość	30,0	30,0	10,0	30,0	100,0	x	3
lubartowski	60,0	0,0	0,0	40,0	100,0	I	2
lubelski	40,0	30,0	10,0	20,0	100,0	I	4
łęczyński	30,0	40,0	0,0	30,0	100,0	II	3
świdnicki	10,0	40,0	10,0	40,0	100,0	x	1
m. Lublin	30,0	10,0	20,0	40,0	100,0	IV	2
janowski	30,0	40,0	20,0	10,0	100,0	II	4
kraśnicki	50,0	30,0	10,0	10,0	100,0	I	4

łukowski	40,0	30,0	20,0	10,0	100,0	I	4
opolski	30,0	40,0	0,0	30,0	100,0	II	3
puławski	50,0	0,0	0,0	50,0	100,0	I	2
rycki	40,0	0,0	20,0	40,0	100,0	x	2

Uwaga: znak „x” oznacza, że wypełnienie danej pozycji było niemożliwe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4.37. Grupy powiatów w województwie lubelskim ze względu na dominującą klasę według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008

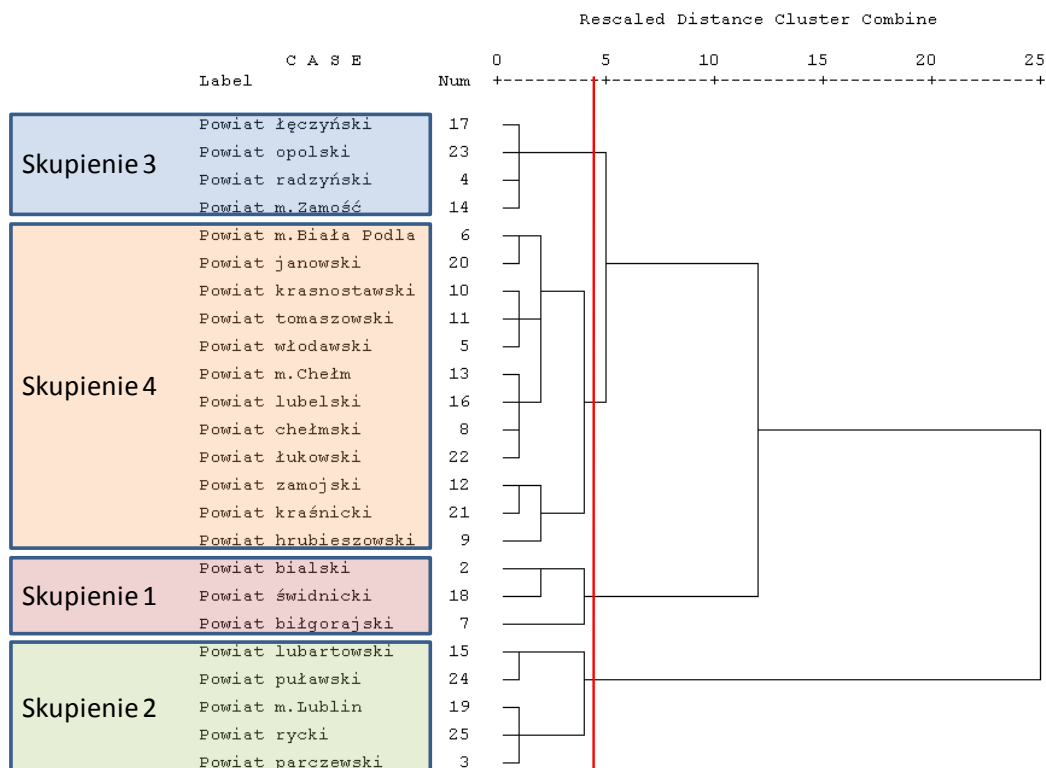
Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.22. Opis skupień – średnie odsetki klas w skupieniach

Skupienia	Liczebność skupienia [powiatów]	Przeciętny odsetek analizowanych sekcji według PKD w danej klasie			
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV
Skupienie 1	3	13,3	30,0	23,3	33,3
Skupienie 2	5	44,0	4,0	10,0	42,0
Skupienie 3	4	32,5	35,0	2,5	30,0
Skupienie 4	12	39,2	33,3	11,7	15,8
Ogółem	x	35,8	27,1	11,3	25,8

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.38. Dendrogram z analizy skupień metodą Warda w oparciu o kwadrat odległości euklidesowej – dane z tabeli 4.22.

Uwaga: czerwoną linią oznaczono przyjętą za podstawę wyznaczenia liczby skupień odległość wiązania równą 4.

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyczną cechą skupienia 1 jest dominacja klasy IV przy dużym udziale klasy II dla sekcji według PKD, a bardzo niskim udziale klasy I. W związku z tym powiaty zaliczone do tego skupienia mogą być oceniane jako restrukturyzujące swoją strukturę według klas, powiaty, w których rozwijają się branże konkurencyjne, a wygaszana jest działalność, dla której brakuje specjalizacji. Do skupienia tego zaliczono powiaty: bialski, świdnicki i biłgorajski.

Skupienie 2 charakteryzuje podobny wysoki udział klas I i IV przy niskim udziale klasy II – w grupie tej lokalnie procesy restrukturyzacyjne przebiegają wolniej niż w poprzedniej, będąc „zogniskowane” na sekcjach, w których istnieje przewaga konkurencyjna. W tej grupie znalazły się miasto Lublin oraz powiaty: puławski, parczewski, rycki i lubartowski.

W skupieniu 3 duże i podobne udziały mają klasy II, I i IV dla sekcji PKD – pozycja konkurencyjna obecnie poprawia się, co dobrze wróży na przyszłość. Spory udział sekcji IV równoważony jest to wzrostem konkurencyjności sekcji zaliczonych do klasy II. Do skupienia tego należą cztery powiaty, tj.: ęczyński, opolski, radzyński i miasto Zamość.

Rysunek 4.39. Przynależność powiatów w województwie lubelskim do skupień według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w sekcjach PKD 2004 w latach 2006-2008

Źródło: opracowanie własne.

W skupieniu 4 – najliczniejszym – znalazły się pozostałe powiaty województwa lubelskiego w liczbie 12. Skupienie to charakteryzuje podobny udział sekcji z przewagami konkurencyjnymi (klasa I) i rozwojowych sekcji sklasyfikowanych w klasie II, przy niskim udziale klas III i IV. Są to obszary o stosunkowo dobrej i poprawiającej się konkurencyjności – rysunek 4.39.

Podsumowując, analizy w przekroju sekcji PKD i powiatów oparte na liczbie pracujących w poszczególnych sekcjach i jej zmianach potwierdzają duże zróżnicowanie jednostek przestrzennych w województwie co do przewag konkurencyjnych i specjalizacji, wskazując na niecelowość ich jednolitego traktowania na poziomie województwa, co – jak już podkreślono – powinno być uwzględnione w polityce regionalnej.

V. Analiza przesunięć udziałów (shift-share)

5.1. Metodyka analizy przesunięć udziałów

Analiza przesunięć udziałów (*shift-share analysis*) jest stosunkowo prostą metodą oceny zmian regionalnych lub lokalnych na tle obszaru referencyjnego (np. kraju, województwa) w czasie. Pozwala ona na ocenę ogólnej pozycji regionu oraz relatywnej ważności sektorów gospodarki na podstawie zmian wielkości zatrudnienia lub produkcji/wartości dodanej przez określone sektory lub sekcje gospodarki. Do analizy wykorzystywane są zwykle dane wtórne gromadzone przez instytucje statystyki publicznej lub administrację rządową i samorządową. W szczególności analiza przesunięć udziałów jest użyteczna do „wskazania, jak struktura branżowa gospodarki wpływa na gospodarki regionalne i lokalne, do przeglądu regionalnych trendów zmian gospodarczych oraz do dostarczania decydom wskazówek dla programowania rozwoju”²⁷.

W niniejszym opracowaniu posłużono się klasyczną wersją metody analizy przesunięć udziałów²⁸, w której całkowita zmiana (TS – *total shift*) jest dekomponowana na trzy składniki, tj:

- ✓ potencjał rozwoju (NS – *national share*) – część całkowitej zmiany, która może być przypisana ogólnym tendencjom zmian całej gospodarki (komponent ten mierzy oczekiwaną zmianę analizowanej zmiennej przy założeniu, że obszar badany rozwija się w tym samym tempie co obszar odniesienia, przy ogólnym wzroście gospodarczym oczekiwana jest dodatnia wartość tego wskaźnika);
- ✓ struktura gospodarki (IM – *industry mix*) – część całkowitej zmiany, która może być przypisana określonej strukturze branżowej gospodarki i tendencjom w każdej z branż (komponent ten przedstawia wielkość zmian w obszarze badanym dla każdego sektora/sekcji gospodarki w odniesieniu do tendencji rozwojowej tego sektora/sekcji w obszarze odniesienia, przy czym dodatnia wartość wskaźnika oznacza, że obszar badany rozwija się

²⁷ Markusen A., Hall P., Campbell S., Deitrick S., *The Rise of the Sunbelt: The Military Remapping of Industrial America*, Oxford University Press, New York 1991, s. 16.

²⁸ Szczegółowy opis metody zawierają m.in. prace: Stimson R. J., Stough R., Roberts B.H., *Regional economic development: analysis and planning strategy*, Springer, 2006, s. 114-115; *Ekonometria przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, red. B. Suchecki, C.H. Beck, Warszawa 2010, s.163-167.

szybciej niż obszar odniesienia, a jego ujemna wartość świadczy o słabszym poziomie rozwoju obszaru badanego);

- ✓ konkurencyjność regionu (RS – *regional shift*) – część całkowitej zmiany, przypisywana pozycji konkurencyjnej regionu (komponent ten odzwierciedla różnice pomiędzy tempem zmian na obszarze badanym w stosunku do obszaru odniesienia, spowodowane pozycją konkurencyjną każdego sektora/sekcji na obszarze badanym).

Formuły obliczeniowe stosowane w tej wersji analizy przesunięć udziałów są następujące:²⁹

$$TS_i = e_{i,t} - e_{i,t-1} = NS_i + IM_i + RS_i$$

oraz:

$$NS_i = e_{i,t-1} \left(\frac{E_t}{E_{t-1}} - 1 \right)$$

$$IM_i = e_{i,t-1} \left(\frac{E_{i,t}}{E_{i,t-1}} - \frac{E_t}{E_{t-1}} \right)$$

$$RS_i = e_{i,t-1} \left(\frac{e_{i,t}}{e_{i,t-1}} - \frac{E_t}{E_{t-1}} \right)$$

$$e_{i,t} = e_{i,t-1} + (NS_i + IM_i + RS_i)$$

gdzie:

TS_i – zmiana całkowita w sektorze/sekcji i

NS_i – zmiana wywołana potencjałem rozwoju całej gospodarki odniesiona do sektora/sekcji i

IM_i – zmiana wywołana strukturą branżową gospodarki dla sektora/sekcji i

RS_i – zmiana wywołana konkurencyjnością regionu dla sektora/sekcji i

$e_{i,t}$ – analizowana zmienna w obszarze badanym, sektorze i w okresie końcowym

$e_{i,t-1}$ – analizowana zmienna w obszarze badanym w sektorze i w okresie początkowym

$E_{i,t}$ – analizowana zmienna w obszarze odniesienia, sektorze i w okresie końcowym

$E_{i,t-1}$ – analizowana zmienna w obszarze odniesienia w sektorze i w okresie początkowym

E_t – analizowana zmienna w obszarze odniesienia (ogółem) w okresie końcowym

E_{t-1} – analizowana zmienna w obszarze badanym (ogółem) w okresie początkowym

²⁹ Stimson i inni, *Regional...*, s. 114.

5.2. Analiza przesunięć udziałów dla liczby pracujących w województwie lubelskim

5.2.1. Analiza przesunięć udziałów – poziom województwa

Analizując obszary specjalizacji i konkurencyjności województwa lubelskiego, posłużono się analizą przesunięć udziałów wykonaną w oparciu o dane GUS dotyczące liczby pracujących ogółem (łącznie z rolnictwem indywidualnym) w głównych sekcjach podmiotów według PKD dla Polski i województwa lubelskiego w latach 2006 i 2008³⁰ (por. tab. 5.1.).

Tabela 5.1. Liczba pracujących ogółem w Polsce i województwie lubelskim według sekcji PKD 2004 w latach 2006 i 2008

Sekcje i grupy sekcji	Polska				Województwo lubelskie			
	2008 [osób]	2006 [osób]	Zmiana [osób]	Stopa zmiany	2008 [osób]	2006 [osób]	Zmiana [osób]	Stopa zmiany
Ogółem	14 037 221	13 219 964	817 257	0,062	769 300	741 423	27 877	0,038
AB. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo ^a	2 142 216	2 145 152	-2 936	-0,001	278 599	278 919	-320	-0,001
CDE. przemysł	3 103 287	2 714 310	388 977	0,143	106 558	107 225	-667	-0,006
<i>w tym: D. przetwórstwo przemysłowe</i>	2 705 097	2 605 519	99 578	0,038	92 802	93 791	-989	-0,011
F. budownictwo	839 864	690 919	148 945	0,216	35 981	27 538	8 443	0,307
G. handel i naprawy	2 268 818	2 082 862	185 956	0,089	97 365	90 366	6 999	0,077
H. hotele i restauracje	275 881	228 722	47 159	0,206	8 976	7 570	1 406	0,186

³⁰ Wybór poziomu analizy (województwo jako całość) oraz analizowanego okresu czasu podyktowany był dostępnością danych, a także chęcią uzyskania porównywalnych wniosków z ogólną częścią analizy wskaźników lokalizacji na poziomie województwa w oparciu o zatrudnienie w sekcjach PKD 2004.

I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	809 126	738 666	70 460	0,095	36 421	34 536	1 885	0,055
J. pośrednictwo finansowe	346 055	308 504	37 551	0,122	15 027	12 761	2 266	0,178
K. obsługa nieruchomości i usługi dla firm	1 132 649	1 004 121	128 528	0,128	30 147	27 205	2 942	0,108
L. administracja publiczna i obrona narodowa; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	919 381	880 995	38 386	0,044	31 897	30 966	931	0,030
M. edukacja	1 038 501	1 026 698	11 803	0,011	64 866	64 856	10	0,000
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	747 610	715 386	32 224	0,045	45 343	42 570	2 773	0,065
O. działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna pozostała	413 833	394 509	19 324	0,049	18 120	16 911	1 209	0,071

^a łącznie z osobami pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przeglądając dane zawarte w tabeli 5.1., należy zauważyć, że w analizowanym okresie zatrudnienie w województwie lubelskim rosło wolniej niż przeciętnie w Polsce (wzrost o 3,8% w porównaniu z 6,2% na przestrzeni lat 2006-2008), wzrastając ogółem o ok. 27,9 tys. osób, głównie w sekcjach F i G według PKD 2004 (tj. w budownictwie oraz handlu i naprawach), gdzie osiągnięto 55,4% całego wzrostu zatrudnienia. W tym czasie zatrudnienie spadło nieznacznie w przetwórstwie przemysłowym (sekcja D), ogółem w przemyśle (sekcje C, D i E) oraz rolnictwie, leśnictwie i rybactwie (sekcje A i B).

Szybciej niż przeciętnie w kraju rosło zatrudnienie w budownictwie (sekcja D), hotelarstwie i gastronomii (sekcja H) oraz ochronie zdrowia i opiece społecznej (sekcja N) i działalności usługowej komunalnej, społecznej i indywidualnej, pozostałej (sekcja O).

W oparciu o dane i obliczenia zawarte w tabeli 5.1. wykonano zgodnie z przedstawionymi wcześniej formułami obliczenia dla klasycznej analizy przesunięć udziałów na poziomie województwa – końcowe wyniki obliczeń zawiera tabela 5.2. (uzyskane rezultaty przedstawiono także graficznie na rys. 5.1.).

Ogólnym wnioskiem z wykonanej analizy jest konieczność uznania osiągniętego w okresie 2006-2008 wzrostu zatrudnienia jako wywołanego w zdecydowanej części ogólnym rozwojem gospodarki Polski, przejawiającym się wzrostem liczby pracujących – jedynie komponent potencjału rozwoju (NS) ma wartość dodatnią ogółem dla województwa i dla poszczególnych sekcji PKD (zwiększenie liczby pracujących), podczas gdy konkurencyjność regionu oraz struktura gospodarki wpływają na zatrudnienie negatywnie na poziomie zagregowanym.

Tabela 5.2. Wyniki analizy przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących ogółem w latach 2006 i 2008

Sekcje i grupy sekcji	Komponenty zmiany całkowitej (TS) [osób]			Zmiana całkowita (TS) [osób]
	Potencjał rozwoju (NS)	Struktura gospodarki (IM)	Konkurencyjność regionu (RS)	
Ogółem	45 835,0	-2 115,0	-15 843,0	27 877,0
AB. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo ^a	17 242,7	-17 624,5	61,7	-320,0
CDE. przemysł	6 628,6	8 737,3	-16 033,0	-667,0
<i>w tym: D. przetwórstwo przemysłowe</i>	5 798,2	-2 213,6	-4 573,5	-989,0
F. budownictwo	1 702,4	4 234,1	2 506,5	8 443,0
G. handel i naprawy	5 586,4	2 481,4	-1 068,8	6 999,0
H. hotele i restauracje	468,0	1 092,8	-1 54,8	1 406,0

I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	2 135,0	1 159,3	-1 409,3	1 885,0
J. pośrednictwo finansowe	788,9	764,4	712,7	2 266,0
K. obsługa nieruchomości, wynajem i usługi dla firm	1 681,8	1 800,4	-540,3	2 942,0
L. administracja publiczna i obrona narodowa; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	1 914,3	-565,1	-418,2	931,0
M. edukacja	4 009,4	-3 263,8	-735,6	10,0
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	2 631,7	-714,1	855,5	2 773,0
O. działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	1 045,4	-217,1	380,7	1 209,0

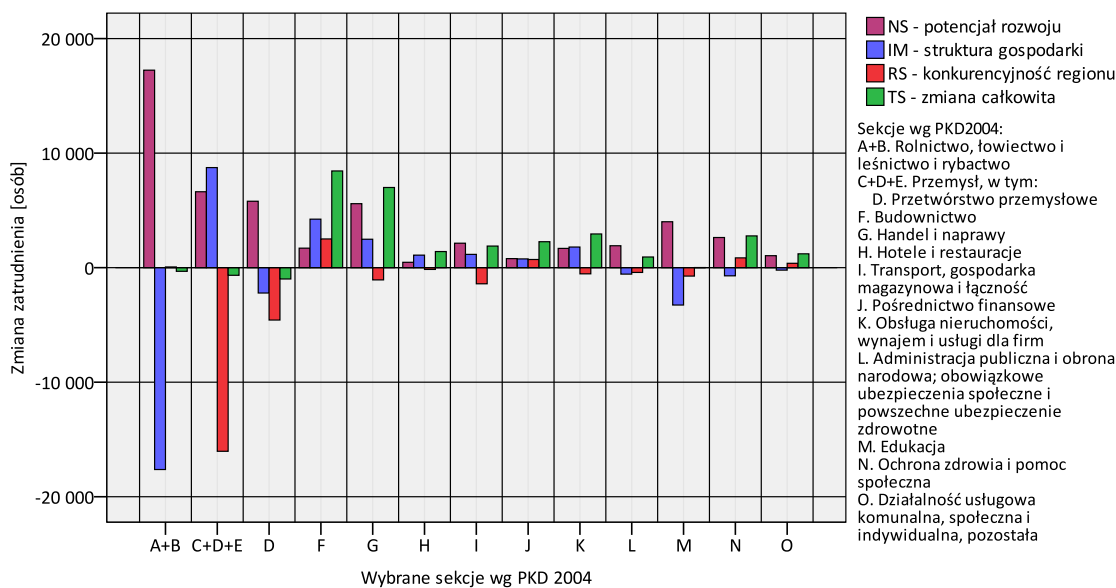
^a łącznie z osobami pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Źródło: opracowanie własne.

Relatywnie niska konkurencyjność regionu jedynie dla pięciu sekcji PKD wywołała w badanym okresie wzrost liczby pracujących (największy w budownictwie – sekcja F, niższy w ochronie zdrowia i opiece społecznej – sekcja N, pośrednictwie finansowym – sekcja J oraz znikomy w dwóch pozostałych przypadkach – sekcje: O i A+B).

Niepokojący jest fakt skrajnie negatywnego wpływu konkurencyjności regionu na zatrudnienie w sektorach przemysłu – sekcje C+D+E (w tym przetwórstwie przemysłowym – sekcja D) – szacunek ubytku miejsc pracy z powodu niskiej konkurencyjności regionu jest większy niż dodatnie wpływy potencjału rozwoju oraz struktury gospodarki – por. tabela 5.2. i rysunek 5.1.

Rysunek 5.1. Analiza przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących ogółem w latach 2006 i 2008 – przedstawienie graficzne

Źródło: opracowanie własne.

Słabszy – lecz znaczący – wpływ ma także słaba konkurencyjność regionu na wielkość zatrudnienia w transporcie i logistyce (sekcja I) oraz handlu i naprawach (sekcja G), a także edukacji (sekcja M). W przypadku wymienionych sekcji przyczyn takiego stanu należy upatrywać odpowiednio w słabej infrastrukturze komunikacyjnej regionu i niskiej jego dostępności, niskich dochodach ludności oraz ubytkiem ludności i częstym kształceniem się młodzieży poza regionem (głównie na poziomie akademickim).

Analizując dodatkowo wpływ struktury gospodarki na poszczególne sekcje PKD, warto zauważyć, że zmiany koniunktury w poszczególnych sekcjach silnie wpłynęły na poziom zatrudnienia w budownictwie oraz handlu i naprawach oraz hotelarstwie i gastronomii (dodatkowo), a także negatywnie w rolnictwie i edukacji.

Podsumowując, w świetle analizy przesunięć udziałów na poziomie województwa lubelskiego, opartej na zmianach zatrudnienia w okresie 2006-2008, należy uznać za posiadające regionalne przewagi konkurencyjne na tle kraju następujące sekcje według PKD 2004:

- ✓ przewagi silniejsze: budownictwo (sekcja F), ochrona zdrowia i opieka społeczna (sekcja N), pośrednictwo finansowe (sekcja J),

- ✓ przewagi umiarkowane: działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała (sekcja O) oraz sektor rolniczy (sekcje A i B łącznie).

Z kolei silniejszy brak przewag regionalnych występuje w:

- ✓ przemyśle (sekcje C, D, E), w tym w przetwórstwie przemysłowym (sekcja D),
- ✓ transporcie i logistyce (sekcja I),
- ✓ handlu i naprawach (sekcja G),
- ✓ edukacji (sekcja M).

Przedstawione powyżej wyniki analizy i wnioski dotyczące udziałów poszczególnych komponentów w całkowitej zmianie, jeśli analizujemy ogół pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym, są w dużej części tożsame z analogiczną analizą przeprowadzoną dla liczby pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób.

Ogólnemu wzrostowi liczby pracujących w tej grupie podmiotów w Polsce o ok. 7,3%, towarzyszył ok. 4,3% wzrost w województwie lubelskim. Tendencja ta w powiązaniu ze wzrostem liczby pracujących ogółem w Polsce i w województwie lubelskim w omawianym okresie (odpowiednio 6,2% i 3,8%) wskazuje na tendencje koncentracji zatrudnienia pomimo dynamicznego rozwoju mikroprzedsiębiorstw w skali kraju.

W województwie lubelskim dla podmiotów o zatrudnieniu powyżej 9 osób spadek pracujących nastąpił jedynie w sektorze rolniczym (o 4,7% w porównaniu do wzrostu o ok. 0,4% w skali kraju), przemyśle (o 1,1% przy wzroście o 4,3% dla Polski) oraz w edukacji (0,6% w porównaniu do wzrostu o 0,4%) – we wszystkich tych przypadkach spadek następował tam, gdzie w skali kraju notowano tendencje do stabilizacji liczby pracujących lub jej wzrostu.

Biorąc pod uwagę dane zawarte w tabeli 5.3., należy zauważyć, że w analizowanym okresie zatrudnienie w województwie lubelskim wzrosło w prezentowanym układzie ogółem o ok. 15,2 tys. osób, głównie w sekcjach F, J, G i H według PKD 2004 (tj. w budownictwie – wzrost o 30% oraz pośrednictwie finansowym – wzrost o 16,1%, handlu i naprawach, a także hotelach i restauracjach – wzrosty ponad 10%), przy czym w sekcjach F i G osiągnięto po ok. jedną trzecią całego wzrostu zatrudnienia.

Tylko w budownictwie i pośrednictwie finansowym liczba pracujących w podmiotach o zatrudnieniu powyżej 9 osób rosła szybciej niż w skali kraju (odpowiednio o 30% w porównaniu do 16,5% oraz o 16,1% wobec 11,8%). Z kolei

w sekcjach hotele i restauracje oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność wzrosły liczby pracujących w województwie były znacząco niższe niż przeciętnie w kraju – w pierwszym przypadku o ok. 10% w porównaniu z 20%, a w drugim o 1,8% w porównaniu z 9,6%.

Tabela 5.3. Liczba pracujących w Polsce i województwie lubelskim według sekcji PKD 2004 w latach 2006 i 2008 (w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób, bez rolnictwa indywidualnego)

Sekcje i grupy sekcji	Polska				Województwo lubelskie			
	2008 [osób]	2006 [osób]	Zmiana [osób]	Stopa zmiany	2008 [osób]	2006 [osób]	Zmiana [osób]	Stopa zmiany
Ogółem	8 624 189	8 038 145	586 044	0,073	366 403	351 236	15 167	0,043
AB. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	114 928	114 521	407	0,004	5 066	5 316	-250	-0,047
CDE. przemysł	2 706 312	2 593 655	112 657	0,043	92 718	93 773	-1055	-0,011
F. budownictwo	457 046	392 178	64 868	0,165	20 571	15 819	4 752	0,300
G. handel i naprawy	1 175 065	1 016 002	159 063	0,157	46 627	41 263	5 364	0,130
H. hotele i restauracje	136 984	114 023	22 961	0,201	3 700	3 350	350	0,104
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	576 296	525 882	50 414	0,096	25 020	24 569	451	0,018
J. pośrednictwo finansowe	276 333	247 169	29 164	0,118	11 923	10 273	1 650	0,161
M. edukacja	1 001 523	997 121	4 402	0,004	63 257	63 617	-360	-0,006
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	6 29 188	616 150	13 038	0,021	39 254	37 496	1 758	0,047
pozostałe sekcje	1 550 514	1 421 444	129 070	0,091	58 267	55 760	2 507	0,045

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

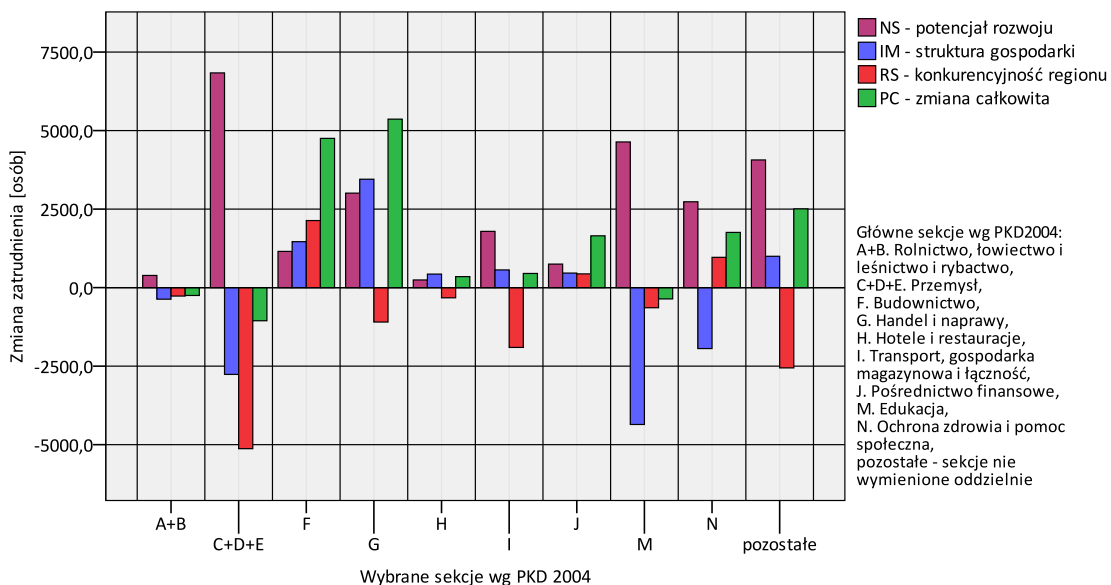
W oparciu o dane i obliczenia zawarte w tabeli 5.3. wykonano zgodnie z przedstawionymi wcześniej formułami obliczenia dla klasycznej analizy przesunięć udziałów na poziomie województwa – końcowe wyniki obliczeń zawiera tabela 5.4. (uzyskane rezultaty przedstawiono także graficznie na rys. 5.2.).

Tabela 5.4. Wyniki analizy przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób (bez rolnictwa indywidualnego) w latach 2006 i 2008

Sekcje i grupy sekcji	Komponenty zmiany całkowitej (TS) [osób]			Zmiana całkowita (TS) [osób]
	Potencjał rozwoju (NS)	Struktura gospodarki (IM)	Konkurencyjność regionu (RS)	
Ogółem	25 607,9	-2 059,9	-8 381,0	15 167,0
AB. rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	387,6	-368,7	-268,9	-250,0
CDE. przemysł	6 836,8	-2 763,7	-5 128,1	-1 055,0
F. budownictwo	1 153,3	1 463,2	2 135,5	4 752,0
G. handel i naprawy	3 008,4	3 451,6	-1 096,0	5 364,0
H. hotele i restauracje	244,2	430,4	-324,6	350,0
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	1 791,3	564,0	-1 904,3	451,0
J. pośrednictwo finansowe	749,0	463,2	437,9	1 650,0
M. edukacja	4 638,2	-4 357,3	-640,9	-360,0
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	2 733,8	-1 940,3	964,6	1 758,0
pozostałe sekcje	4 065,3	997,8	-2 556,1	2 507,0

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5.2. Analiza przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach o zatrudnieniu powyżej 9 osób w latach 2006 i 2008 – przedstawienie graficzne

Źródło: opracowanie własne.

Ogólnym wnioskiem z wykonanej analizy opartej na zmianach zatrudnienia w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób bez rolnictwa indywidualnego jest konieczność uznania osiągniętego w okresie 2006-2008 wzrostu liczby pracujących jako wywołanego w zdecydowanej części ogólnym rozwojem gospodarki Polski – komponent potencjału rozwoju (NS). Gdyby gospodarka województwa rozwijała się w takim samym tempie jak cały kraj, doprowadzić to powinno w świetle analizy przesunięć udziałów do wzrostu liczby pracujących w grupie podmiotów co najmniej małych o ponad 25,6 tys. osób.

Jednak osiągnięty wzrost liczby pracujących jest znacząco mniejszy (o ok. 40%) ze względu na ogólnie negatywny wpływ struktury gospodarki (komponent IM – spadek liczby pracujących spowodowany strukturą branżową gospodarki w regionie szacowany na nieco ponad 2 tys. osób) oraz – co niepokojące – również negatywny wpływ konkurencyjności regionu (komponent RS – szacunek spadku liczby pracujących z tego powodu ok. 8,4 tys. osób). Oznacza to, że podmioty (w tym publiczne) o zatrudnieniu ponad 9 osób funkcjonujące w województwie są istotnie mniej konkurencyjne na tle ich odpowiedników przeciętnie w kraju (poza budownictwem i pośrednictwem finansowym, a także ochroną zdrowia i opieką społeczną – por. tab. 5.2. i 5.4.).

5.2.2. Analiza przesunięć udziałów – poziom powiatów

Analizę przesunięć udziałów na poziomie powiatów wykonano ze względu na dostępność danych dla wybranych sekcji według PKD 2004 i ich grup (uwzględniając niewymienione odrębnie sekcje w grupie „pozostałe”) w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób.

Ponieważ głównym celem tego etapu analizy była ocena zróżnicowania wpływu komponentów wyróżnianych w analizie przesunięć udziałów dla określenia konkurencyjności powiatów i ich zróżnicowania, nie prezentowano sytuacji dla każdego z powiatów w odrębnych tabelach zawierających typowy układ analizy *shift-share*, ale sporządzono tabele zbiorcze na poziomie zmiany całkowitej oraz jej komponentów – zob. tabele 5.5.-5.8.

Tabela 5.5. Przesunięcia udziałów - wartości całkowitej zmiany (TS) liczby pracujących w latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)

Jednostki terytorialne	Zmiana liczby pracujących w sekcjach (dla podmiotów o zatrudnieniu większym niż 9 osób, bez rolnictwa indywidualnego)										
	Ogółem	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N	Pozostałe sekcje
woj. lubelskie	15 167	-250	-1 055	4 752	5 364	350	451	1 650	-360	1 758	2 507
bialski	-403	-50	-911	141	50	-26	-56	-9	239	58	161
parczewski	-85	-31	-12	-62	-3	-6	-10	15	-10	33	1
radzyński	119	-97	75	7	197	-6	45	34	-44	29	-121
włodawski	-6	-21	-162	83	89	8	-14	35	-45	38	-17
m. Biała Podlaska	1 014	40	120	332	283	-17	437	118	-223	-52	-24
biłgorajski	1 224	3	-155	203	836	35	-32	28	2	-5	309
chełmski	309	-61	205	49	14	17	-62	-6	7	13	133
hrubieszowski	-188	-16	-357	-88	201	-8	33	29	-104	37	85
krasnostawski	80	-13	-81	36	182	-11	33	55	-42	-29	-50
tomaszowski	307	-21	106	-41	210	-48	67	30	-36	-1	41
zamojski	262	45	107	179	-64	20	56	12	-104	61	-50
m. Chełm	793	-1	-136	178	335	34	153	60	54	-61	177
m. Zamość	1 319	4	16	138	561	65	327	-56	10	230	24
lubartowski	215	27	-218	268	266	-13	-70	-32	-35	-15	37
lubelski	804	7	281	-13	229	6	58	393	-30	38	-165
łęczyński	205	-2	313	-402	-7	17	237	-7	-49	29	76
świdnicki	936	-26	508	151	123	23	-98	30	-29	79	175
m. Lublin	6 988	-27	121	3 080	973	195	-584	766	-87	918	1 633
janowski	330	3	-145	-14	316	16	32	25	-17	60	54
kraśnicki	416	8	-300	473	259	11	-58	52	-70	32	9
lukowski	407	-3	-36	132	168	-11	1	67	62	6	21
opolski	50	6	-24	-65	109	27	-17	9	-66	-4	75
puławski	-124	-18	-473	185	4	82	-21	1	-5	172	-51
rycki	195	-6	103	-198	33	-60	-6	1	262	92	-26

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości ujemne – spadki liczby pracujących.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ogólny wzrost liczby pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób w Polsce, w połączeniu ze wzrostem tej liczby dla większości sekcji w województwie lubelskim daje w efekcie dużą ilość wzrostów w powiatach (poza sektorami rolniczym i przemysłem oraz edukacją). Z punktu widzenia wzrostu liczby zatrudnionych najbardziej atrakcyjnym obszarem jest miasto Lublin, a najmniej atrakcyjne powiaty o spadku ogólnej liczby pracujących (bialski, puławski, hrubieszowski i parczewski).

Uwzględniając ogólny rozwój kraju, na tym poziomie analizy wpływ ogólnego tempa zmian był dodatni dla wszystkich sekcji i jednostek terytorialnych (tab. 5.6.). Prezentowane liczby powinny być interpretowane jako hipotetyczne zwiększenie liczby pracujących dla danej sekcji w określonej jednostce terytorialnej, gdyby rozwijały się one w tempie zgodnym z przeciętnym dla kraju. Uzyskiwany na poziomie ogólnym wzrost liczby pracujących w województwie w tej grupie podmiotów jest więc silnie uwarunkowany wpływem zmian ogólnokrajowych.

Tabela 5.6. Przesunięcia udziałów – komponent potencjału rozwoju (NS) – dla liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)

Jednostki terytorialne	Zmiana liczby pracujących w sekcjach wywołana potencjałem rozwoju regionu – komponent NS (wpływ ogólnego tempa rozwoju dla kraju)										
	Ogółem	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N	Pozostałe sekcje
woj. lubelskie	25 607,9	387,6	6 836,8	1 153,3	3 008,4	244,2	1791,3	749,0	4 638,2	2 733,8	4 065,3
bialski	987,5	33,1	253,3	32,0	100,0	8,0	189,0	16,6	177,5	55,5	122,6
parczewski	319,2	12,2	84,0	18,2	27,8	3,0	7,5	10,1	64,7	39,7	52,1
radzyński	548,4	14,3	182,7	9,9	36,7	0,7	32,7	12,8	104,3	68,7	85,7
włodawski	365,5	20,6	81,9	12,8	25,4	0,7	17,0	6,9	73,9	51,6	74,7
m. Biała Podlaska	1 004,6	5,2	174,6	73,1	178,9	16,4	65,7	27,7	160,1	103,3	199,5
biłgorajski	1 052,0	23,8	452,7	21,4	79,3	2,8	39,2	22,5	181,7	85,7	142,9
chełmski	391,7	19,0	77,6	4,9	19,5	2,7	35,0	8,0	116,1	41,9	67,1
hrubieszowski	552,9	27,6	132,9	20,2	40,8	3,0	41,7	11,0	114,6	65,4	95,7
krasnostawski	658,3	17,5	254,2	9,6	45,6	1,2	21,9	16,4	112,7	91,1	88,1
tomaszowski	807,1	41,6	229,7	36,7	76,8	5,7	47,0	17,9	157,0	82,6	111,8
zamojski	613,4	14,8	215,1	7,4	25,2	1,0	48,5	10,1	149,6	75,2	66,6
m. Chełm	1 070,8	3,6	227,5	55,9	148,1	5,8	101,2	28,4	171,1	128,7	200,5
m. Zamość	1 285,4	6,1	196,6	74,0	214,9	13,9	129,8	47,5	174,2	170,2	258,4
lubartowski	747,5	11,7	220,7	27,6	120,9	3,6	21,8	21,1	140,0	75,3	104,8
lubelski	872,5	35,0	258,2	34,8	105,5	5,2	23,1	15,3	204,1	85,2	105,9
łęczyński	692,3	5,3	345,4	37,3	55,1	4,2	20,0	15,5	109,4	31,7	68,2
świdnicki	837,0	13,3	472,7	9,0	88,1	1,3	25,8	13,6	99,1	57,2	56,9
m. Lublin	7 708,1	24,2	1 198,9	395,6	1 181,8	1 16,1	601,2	340,1	1 442,3	899,3	1 508,5
janowski	416,3	8,2	151,7	19,5	23,7	0,2	11,5	8,0	81,7	55,2	56,5
kraśnicki	988,6	14,7	425,1	36,6	84,9	3,1	39,6	21,6	159,2	102,3	101,4
lukowski	1 006,9	10,7	340,0	46,7	77,4	8,2	101,6	17,2	201,7	104,8	98,4
opolski	427,3	3,0	122,8	7,0	35,0	0,2	22,1	13,1	103,2	48,2	72,8
puławski	1 644,1	13,1	530,2	141,4	155,0	29,5	89,6	35,4	215,4	172,5	262,0
rycki	610,5	9,0	208,3	21,4	62,2	7,7	58,7	12,0	124,5	42,5	64,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Komponent struktury gospodarki według sekcji (por. tab. 5.7.) w większości przypadków oddziaływał negatywnie na liczbę pracujących, wyjątki to: budownictwo, handel i usługi, hotele i restauracje oraz pośrednictwo finansowe. Dla powiatów miasta Lublin, puławskiego, kraśnickiego, a w mniejszym stopniu łużyńskiego, miasta Chełm oraz hrubieszowskiego wpływ tego komponentu był pozytywny – wywoływał wzrost liczby pracujących. Prezentowane liczby powinny być interpretowane jako hipotetyczna zmiana liczby pracujących dla danej sekcji w określonej jednostce terytorialnej, gdyby jednostka terytorialna rozwijała się dla danej sekcji w tempie zgodnym z przeciętnym dla kraju w tej sekcji.

**Tabela 5.7. Przesunięcia udziałów – komponent struktury branżowej gospodarki (IM)
– dla liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego
(w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)**

Jednostki terytorialne	Zmiana liczby pracujących w sekcjach wywołana strukturą branżową gospodarki – komponent IM (wpływ struktury branżowej gospodarki)										
	Ogółem	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N	Pozostałe sekcje
woj. lubelskie	-2 059,9	-368,7	-2 763,7	1 463,2	3 451,6	430,4	564,0	463,2	-4 357,3	-1 940,3	997,8
bialski	-70,7	-31,5	-102,4	40,6	1 14,7	14,1	59,5	10,3	-166,7	-39,4	30,1
parczewski	-366,1	-30,6	-386,1	61,8	-13,9	-12,7	-9,7	-15,5	22,5	1,8	16,3
radzyński	-632,0	-50,7	-208,8	-43,8	-40,6	-2,2	-76,2	6,3	-120,4	-11,5	-84,0
włodawski	-405,7	-160,7	-48,3	-3,8	110,9	-6,7	6,4	11,5	-105,0	-29,8	-180,3
m. Biała Podlaska	-53,1	-10,6	-520,1	402,6	448,7	163,6	-119,8	112,3	-257,7	-27,3	-244,9
biłgorajski	-295,9	157,8	-141,6	75,9	46,1	-5,6	221,7	73,4	-434,7	-128,8	-160,1
chełmski	-5,0	-16,6	-104,2	41,4	185,9	31,4	-63,5	1,9	-114,8	-44,4	78,0
hrubieszowski	94,7	-116,6	218,0	182,4	-11,4	15,8	-115,6	-19,2	-107,7	-45,1	94,1
krasnostawski	-1 083,3	-27,6	-937,1	-51,6	179,5	-4,3	-4,6	26,8	-215,0	-39,5	-9,9
tomaszowski	-538,2	-72,6	-302,9	100,7	229,6	-59,3	23,9	42,2	-215,6	-108,9	-175,3
zamojski	-394,7	-22,3	-115,8	-15,7	43,6	-9,6	20,6	6,8	-183,9	-76,2	-42,2
m. Chełm	122,1	7,3	-114,3	1 290,1	-525,1	108,5	15,7	5,5	-290,1	-24,4	-351,1
m. Zamość	-103,2	-7,7	-314,1	161,6	271,0	66,9	66,5	53,0	-119,2	-250,8	-30,3
lubartowski	-188,4	-4,0	-202,7	23,9	194,7	13,2	33,1	-46,1	-131,9	26,5	-95,1
lubelski	-623,5	46,0	-513,3	303,2	126,7	-24,4	-97,3	-38,5	-255,2	-102,1	-68,5
łęczyński	135,9	-4,3	30,4	-51,3	64,5	0,6	30,3	383,1	-125,4	-17,6	-174,5
świdnicki	-145,8	-18,3	-44,3	-105,5	-99,3	4,0	279,3	-19,8	-143,5	-4,9	6,5
m. Lublin	7 805,7	-71,6	89,4	6 265,6	468,7	1 918,2	-2 884,0	408,3	-1 864,5	342,0	3 133,7
janowski	-118,7	-17,3	-136,4	132,6	-4,2	0,1	-22,7	10,0	-86,7	1,1	4,7
kraśnicki	298,7	-9,3	-831,3	-62,8	1 047,8	226,2	70,4	45,7	-192,4	8,9	-4,5
lukowski	-527,1	-4,9	-580,0	557,2	158,5	20,5	-250,5	24,3	-290,4	-72,0	-89,7
opolski	-244,4	-3,8	-135,8	12,8	41,0	-0,5	-21,9	38,0	-71,5	-45,4	-57,2
puławski	1 166,0	13,1	-633,8	-1 455,0	327,8	3 615,5	-158,6	-11,1	-353,2	-186,8	8,1
rycki	-744,3	-21,5	-394,1	6,6	-60,6	13,6	-72,4	-11,6	-127,4	-0,1	-76,6

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości ujemne – spadki liczby pracujących.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Również komponent konkurencyjności regionu (por. tab. 5.8.) w większości przypadków oddziaływał negatywnie na liczbę pracujących, wyjątki to: budownictwo, pośrednictwo finansowe oraz ochrona zdrowia i opieka społeczna w skali województwa.

**Tabela 5.8. Przesunięcia udziałów – komponent konkurencyjności regionu (RS)
– dla liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego
(w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób)**

Jednostki terytorialne	Zmiana liczby pracujących w sekcjach wywołana konkurencyjnością regionu – komponent RS (wpływ konkurencyjności regionu)										
	Ogółem	AB	CDE	F	G	H	I	J	M	N	Pozostałe sekcje
woj. lubelskie	-8 381,0	-268,9	-5 128,1	2 135,5	-1 096,0	-324,6	-1 904,3	437,9	-640,9	964,6	-2 556,1
bialski	-1 319,9	-51,6	-1 061,9	68,4	-164,6	-48,2	-304,5	-35,9	228,3	41,9	8,3
parczewski	-38,1	-12,6	290,1	-142,0	-16,9	3,7	-7,8	20,4	-97,2	-8,5	-67,4
radzyński	202,6	-60,6	101,1	40,9	201,0	-4,5	88,5	15,0	-27,9	-28,1	-122,6
włodawski	34,2	119,1	-195,6	74,0	-47,3	14,0	-37,4	16,5	-13,9	16,2	88,6
m. Biała Podlaska	62,5	45,3	465,5	-143,7	-344,6	-197,0	491,1	-22,0	-125,4	-128,1	21,4
biłgorajski	467,9	-178,7	-466,1	105,7	710,6	37,9	-292,9	-68,0	255,1	38,1	326,2
chełmski	-77,8	-63,4	231,6	2,7	-191,3	-17,1	-33,4	-16,0	5,7	15,4	-12,0
hrubieszowski	-835,6	72,9	-707,9	-290,6	171,7	-26,8	106,9	37,2	-110,9	16,7	-104,8
krasnostawski	505,0	-2,9	601,9	77,9	-43,1	-7,9	15,7	11,8	60,3	-80,5	-128,2
tomaszowski	38,1	9,9	179,2	-178,5	-96,4	5,6	-4,0	-30,1	22,5	25,3	104,5
zamojski	43,3	52,5	7,8	187,3	-132,7	28,6	-13,1	-4,8	-69,7	61,9	-74,4
m. Chełm	-399,9	-11,9	-249,2	-1168,0	712,0	-80,3	36,1	26,2	173,0	-165,3	327,6
m. Zamość	136,8	5,7	133,5	-97,6	75,2	-15,8	130,7	-156,6	-45,0	310,7	-204,1
lubartowski	-344,1	19,3	-236,0	216,5	-49,6	-29,8	-124,9	-7,1	-43,0	-116,8	27,3
lubelski	555,0	-74,0	536,1	-351,0	-3,1	25,1	132,2	416,2	21,0	55,0	-202,4
łęczyński	-623,1	-3,1	-62,8	-388,1	-126,6	12,2	186,7	-405,6	-32,9	14,8	182,3
świdnicki	244,8	-21,0	79,6	247,6	134,2	17,7	-403,1	36,1	15,4	26,7	111,7
m. Lublin	-8 525,9	20,4	-1 167,3	-3 581,2	-677,5	-1 839,2	1 698,8	17,6	335,2	-323,4	-3 009,2
janowski	32,3	12,1	-160,3	-166,1	296,5	15,6	43,2	6,9	-12,1	3,7	-7,2
kraśnicki	-871,3	2,6	106,2	499,2	-873,7	-218,3	-168,0	-15,3	-36,9	-79,2	-87,9
lukowski	-72,7	-8,8	204,0	-472,0	-67,9	-39,7	149,9	25,5	150,7	-26,8	12,3
opolski	-133,0	6,8	-11,0	-84,8	33,0	27,3	-17,2	-42,1	-97,7	-6,8	59,5
puławski	-2 934,1	-44,2	-369,4	1 498,5	-478,8	-3 563,0	48,0	-23,3	132,8	186,3	-321,0
rycki	328,8	6,5	288,8	-226,0	31,4	-81,3	7,8	0,7	264,9	49,6	-13,5

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono wartości ujemne – spadki liczby pracujących.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według powiatów najbardziej pozytywny wpływ częściowy konkurencyjności regionu zanotowano w powiatach: lubelskim, krasnostawskim i świdnickim – głównie ze względu na sytuację w sektorze przemysłu oraz biłgorajskim – dzięki rozwojowi w sekcji handlu i napraw.

Z kolei najbardziej negatywnie konkurencyjność regionu wpływa na liczbę pracujących w powiecie miasta Lublin (w budownictwie, hotelach i restauracjach, oraz pozostałych sekcjach traktowanych łącznie), puławskim (hotele i restauracje oraz handel i naprawy), bialskim i hrubieszowskim (przemysł) i krańickim (handel i naprawy).

Podsumowując, w obecnych warunkach potrzebne są działania mające na celu poprawę konkurencyjności regionu i podregionów, szczególnie dla sekcji i obszarów, gdzie jest ona najniższa.

VI. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Przedstawioną w niniejszym opracowaniu analizę specjalizacji sektorowej województwa lubelskiego na poziomie ogólnym można podsumować w następujący sposób:

- ✓ Województwo lubelskie należy do grupy regionów Polski, które charakteryzują się niższymi niż przeciętne w kraju wartościami wskaźników rozwoju gospodarczego. Pod względem PKB na 1 mieszkańca województwo lubelskie plasuje się na przedostatnim miejscu w rankingu województw (za 2007 rok) – wartość tego wskaźnika była o około 30% niższa niż przeciętnie w kraju. Niewielki jest także udział województwa w tworzeniu krajowej wartości dodanej brutto, czemu towarzyszy niekorzystna sektorowa struktura wartości dodanej w regionie, charakteryzująca się zbyt dużym udziałem sektora rolnego oraz zbyt małym udziałem przemysłu i usług w jej tworzeniu (co szczegółowo omówiono w głównej części opracowania).
- ✓ Struktura gospodarki regionu w układzie czterech głównych sektorów: rolniczego, przemysłowego oraz usług rynkowych i nierynkowych jest od dłuższego czasu ustabilizowana (mierzona wartością dodaną brutto i zatrudnieniem) i odmienna od większości pozostałych województw w Polsce (poza niektórymi województwami Polski Wschodniej).
- ✓ Rosnąca liczba podmiotów gospodarczych nie przekłada się na wysoki wzrost gospodarczy regionu – podejmowanie działalności gospodarczej jest często ucieczką przed bezrobociem albo próbą powrotu do aktywności zawodowej (szczególnie kobiet), innowacyjność przedsiębiorstw jest niska, chociaż w porównaniu do przeciętnej w Polsce więcej przedsiębiorstw jest rentownych – co może być wynikiem stosowania bardziej zachowawczych strategii i modeli biznesu, w tym strategii naśladowczych.
- ✓ Niekorzystna sytuacja gospodarcza regionu widoczna jest także na rynku pracy – niski udział osób aktywnych zawodowo oraz nie najniższe bezrobocie (także ukryte w sektorze rolniczym) w połączeniu z dużą liczbą pracujących w rolnictwie (z uwzględnieniem rolnictwa indywidualnego – jest to prawie połowa pracujących), a mała w przemyśle, której towarzyszy relatywnie wysoki poziom wykształcenia i kwalifikacji pracowników, sprzyja migracjom zarobkowym i drenuje region z wartościowych kadr.

- ✓ Najlepsza sytuacja gospodarcza występuje w większych ośrodkach miejskich regionu, a także w powiatach puławskim, łęczyńskim i biłgorajskim (obszarach o silnych, dużych przedsiębiorstwach sektora przemysłu, działających w rozwijających się mimo spowolnienia gospodarczego branżach).
- ✓ Województwo lubelskie posiada wysoki poziom specjalizacji i duży potencjał w zakresie produkcji rolniczej, głównie roślinnej – zbóż i innych podstawowych upraw, przy czym lokalnie istnieje duże natężenie produkcji owoców miękkich i sadowniczej, a także warzywniczej. Pomimo tego efektywność produkcji rolnej często jest w regionie zbyt niska, a szanse rozwoju produkcji ekologicznej żywności są słabo wykorzystywane pomimo sprzyjających warunków środowiskowych (przede wszystkim ze względu na słabą integrację producentów tego sektora i brak siły przetargowej w kontaktach z potencjalnymi odbiorcami hurtowymi).
- ✓ W większości sekcji gospodarki na terenie województwa lubelskiego występuje silne zróżnicowanie przestrzenne poziomu specjalizacji, co powoduje konieczność analizy tej specjalizacji na poziomie zdezagregowanym obok analiz dotyczących całego województwa.

Przeprowadzona analiza oparta na współczynnikach lokalizacji oraz ocenie przesunięć udziałów pozwala wskazać listę sekcji według PKD 2004, które uznane mogą zostać za kluczowe dla rozwoju województwa oraz jego poszczególnych powiatów w sensie posiadania wysokiej specjalizacji, wysokiej dynamiki rozwoju lub pilnej restrukturyzacji. W sposób syntetyczny zestawiono te informacje w tabeli 6.1.

Na podstawie danych tabeli 6.1. można stwierdzić, że w układzie sekcji według PKD 2004 oraz ich grup:

- ✓ Budownictwo, handel i naprawy, ochrona zdrowia i opieka społeczna (odpowiednio sekcje: F, G i N) są to obecnie najbardziej rozwojowe branże w województwie lubelskim, przy czym prawdopodobnie ogólne zmiany gospodarcze w Polsce i Europie powodują, iż korzystna sytuacja w tych sekcjach w niewielkim stopniu wynika z przewag konkurencyjnych regionu, a bardziej jest efektem zmian w skali makro.
- ✓ Pośrednictwo finansowe (sekcja J) oraz hotele i restauracje (sekcja H), jak również sektor rolniczy (sekcje A i B łącznie) i edukacja (sekcja M), a także górnictwo (sekcja C) mają względnie dobrą pozycję konkurencyjną, która

w porównaniu z wcześniejszą grupą jest w większej części efektem specyfiki regionu.

- ✓ Relatywnie najsłabsza pozycja konkurencyjna w województwie dotyczy sektora przemysłu (sekcje C+D+E łącznie), szczególnie przetwórstwa przemysłowego, a także sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność) – sekcje te są zapóźnione rozwojowo na tle kraju.

Porównując wyniki uzyskane różnymi metodami, można z kolei zwrócić uwagę na procesy restrukturyzacyjne zachodzące w sekcji przetwórstwo przemysłowe – wzrostowi liczby podmiotów towarzyszy spadek zatrudnienia w sekcji, co oznacza rozwój małych przedsiębiorstw w tej branży. Widoczne jest odchodzenie części pracujących z rolnictwa – być może jest to efekt działań z zakresu wspierania przedsiębiorczości na terenach wiejskich oraz zmian demograficznych na wsi. Podobnie zauważalna jest koncentracja działalności firm z sekcji I – transport, gospodarka magazynowa i łączność – w analizach opartych na zatrudnieniu pozycja konkurencyjna dużych przedsiębiorstw w regionie jest dość wysoka.

**Tabela 6.1. Znaczenie sektorów i sekcji według PKD dla rozwoju województwa
– synteza analiz**

Wybrane sekcje i grupy sekcji według PKD 2004	Analiza wskaźników lokalizacji (LQ) i ich przyrostów względnych					Analiza przesunięć udziałów według zatrudnienia – konkurencyjność regionu		
	Według liczby podmiotów 2009 vs. 2005		Według zatrudnienia 2008 vs. 2006			Województwo ogółem (pracujący ogółem) ^a	Województwo ogółem (pracujący w podmiotach 9+ os.)	Dominanta w powiatach (pracujący w podmiotach 9+ os.)
	Województwo ogółem	Dominanta w powiatach	Województwo ogółem (pracujący ogółem) ^a	Województwo ogółem (pracujący w podmiotach 9+ os.)	Dominanta w powiatach (pracujący w podmiotach 9+ os.)			
A+B (sektor rolniczy)	x	x	++	-	++	+	-	-
A. rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	-	-	bd	bd	bd	bd	bd	bd
B. rybactwo	+	—	bd	bd	bd	bd	bd	bd
C+D+E (sektor przemysłowy)	x	x	—	—	—	—	—	—
C. górnictwo	++	++	bd	bd	bd	bd	bd	bd
D. przetwórstwo przemysłowe	+	+	—	—	bd	—	bd	bd
E. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	-	-	bd	bd	bd	bd	bd	bd
F. budownictwo	+	++	+	++	—	++	++	++
G. handel i naprawy	++	++	+	+	+	-	-	++
H. hotele i restauracje	+	+	+	—	—	-	-	+
I. transport, gospodarka magazynowa i łączność	++	—	—	++	—	—	—	-
J. pośrednictwo finansowe	++	+	+	-	+	+	+	+
K. obsługa nieruchomości i firm	—	—	+	—	bd	-	bd	bd

L. administracja publiczna i obrona narodowa; ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	-	-	+	-	bd	-	bd	bd
M. edukacja	-	-	++	-	++	-	-	—
N. ochrona zdrowia i pomoc społeczna	-	+	++	++	++	+	+	—
O. działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	++	++	+	—	bd	+	bd	bd
pozostałe sekcje	x	x	x	x	x	x	—	-

^a z rolnictwem indywidualnym

bd – brak danych

x – wypełnienie pozycji było niemożliwe lub bezcelowe

Źródło: opracowanie własne.

Należy również zauważyć, iż o ile analizy oparte na współczynnikach lokalizacji i ich względnych zmianach nie precyzują przyczyn specjalizacji, a jedynie jej poziom i jego zmiany, to analiza przesunięć udziałów pozwala na – dość nieprecyzyjne co prawda – rozdzielenie zmian strukturalnych według ich przyczyn. W przypadku województwa lubelskiego pozytywny wpływ dla większości sekcji ma ogólny rozwój kraju i związany z nim potencjał rozwojowy, negatywny wpływ struktura gospodarki i lokalna jej konkurencyjność – co wyraźnie widać na szczeblu powiatowym (por. tab. 5.6.-5.8.).

Ponieważ w przekroju terytorialnym główne wnioski zawarto w zasadniczej części opracowania, nie będą one w tym miejscu powtarzane, istotny jest fakt bardzo dużego zróżnicowania przestrzennego specjalizacji w obrębie województwa, który w dużej części jest efektem dostępności określonych zasobów produkcyjnych i decyzjami lokalizacyjnymi, głównie przemysłu z przeszłości. Brak znaczących inwestycji w ostatnim okresie w części obszarów to zróżnicowanie pogłębia.

Do najważniejszych rekomendacji dla polityki gospodarczej wynikających z przeprowadzonej analizy należą:

- ✓ Konieczność uwzględnienia dużego zróżnicowania przestrzennego województwa i lokalnych przewag konkurencyjnych, np. poprzez ułatwienia dla tworzenia klastrów o lokalnym charakterze, nie tylko w rolnictwie.
- ✓ Konieczność wykorzystania istniejących lokalnie zasobów dla rozwoju dziedzin, w których istnieje dystans rozwojowy w stosunku do reszty kraju, np. turystyki i jej infrastruktury, przetwórstwa żywności i lokalnych surowców.
- ✓ Potrzeba wspierania tworzenia i rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw – jako istotnego czynnika rozwoju zatrudnienia i tworzenia wartości dodanej – szczególnie przy braku „sztandarowych” inwestycji o dużej wartości.
- ✓ Potrzeba intensyfikacji działań proinnowacyjnych, projakościowych i proeksportowych, skierowanych do przedsiębiorstw mniejszych, głównie poprzez pomoc finansową, ale także i szkolenia.
- ✓ Konieczność wspierania rozwoju branż wskazanych jako bardziej konkurencyjne i rozwojowe, bez ograniczania wsparcia dla branż pozostałych, by nie tłumić lokalnych pomysłów i inicjatyw oraz ułatwić wykorzystanie istniejących zasobów.
- ✓ Konieczność lokalnego wspierania procesów restrukturyzacyjnych w taki sposób, by zmiany strukturalne nie powodowały zanikania pewnych rodzajów działalności lub pogorszenia konkurencyjności w restrukturyzowanych branżach.
- ✓ Potrzeba wspierania inicjatyw mających na celu uzyskanie wyższego stopnia przetworzenia produkowanych na terenie województwa produktów rolnych i niskoprotworzonych, by zwiększyć wytwarzaną lokalnie wartość dodaną, a jednocześnie stworzyć popyt na pracę np. w przetwórstwie spożywczym.
- ✓ Konieczność zwiększenia dostępności komunikacyjnej obszaru województwa i inwestycji infrastrukturalnych o publicznym charakterze, by w efekcie ułatwić funkcjonowanie lokalnych przedsiębiorstw i poprawić warunki życia ludności.

- ✓ Możliwość tworzenia i upowszechniania wśród – szczególnie potencjalnych przedsiębiorców – zestawów informacji o rozwojowych obszarach i branżach.
- ✓ Możliwość wykorzystania przeprowadzonych analiz dla kształtowania działań prorozwojowych na poziomie powiatowym.
- ✓ Potrzeba prowadzenia dalszych analiz w zakresie lokalnej specjalizacji gospodarki województwa, w tym również w zakresie ewaluacji projektów publicznych.

Podsumowując, przedstawiona analiza, nie pretendując do wyczerpania tematu, zwraca uwagę na nieco inne kwestie niż raporty dotychczasowe. Nie dostarczając szczegółowych informacji o konkretnych produktach i wąskich specjalizacjach, zwraca jednak przede wszystkim uwagę na elementy, które przy analizach na poziomie zagregowanym są uśredniane i nie są wyraźnie widoczne. Zdaniem autora większy nacisk na lokalne uwarunkowania rozwoju jest przydatny w tworzeniu również wojewódzkiej strategii prorozwojowej, przy czym ze względu na uwarunkowania makroekonomiczne, nie można zakładać, że tendencje przedstawione w niniejszym opracowaniu będą we wszystkich sektorach i sekcjach nadal obecne, a zmiany zachodziły w zgodnym z danymi historycznymi kierunku.

Literatura

1. Adamowicz E., *Rekomendacje dla regionalnej polityki gospodarczej*, Lubelski Barometr Gospodarczy. Raporty, nr 5/2010, s. 116, dostępne online: <http://lbg.wszia.edu.pl/wp-content/uploads/raport-nr-5.pdf> [dostęp: 12-08-2010].
2. American Planning Association, *Planning and urban design standards*, John Wiley&Sons, 2006, s. 507.
3. *Analiza aktualnej sytuacji trendów rozwojowych i prognoza zmian społeczno-gospodarczych w województwie lubelskim*, Instytut Badań i Analiz Grupy Olsztyńskiej Szkoły Biznesu, Lublin, styczeń 2009, dostępne online: <http://www.trendygospodarcze.lubelskie.pl/> [dostęp: 21-06-2010].
4. Bank Danych Regionalnych, baza dostępna: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks).
5. Baza danych Systemu Informatyczny Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK 07-13), dostępne online: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx.
6. *Ceny w gospodarce narodowej w 2008 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2009, s. 56, dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_CH_ceny_w_gospodarce_narodowej_2008.pdf [dostęp: 14-05-2010].
7. *Ekonometria przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, red. B. Suchecki, C.H. Beck, Warszawa 2010, s.163-167.
8. Gajdos A., *Prognozy profilu gospodarczego województwa lubelskiego*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, marzec 2010, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Raport_Prognozy.pdf [dostęp: 20-06-2010].
9. Józwick B., Sagan M., Zalewa P., Gorbaniuk O., *Ocena instrumentów zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego*, Lublin 2009, dostępne online: http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/1_084.pdf [dostęp: 20-06-2010].

10. Khan N., *Quantitative methods in geographical research*, Concept Publishing Company, 1998, s. 80.
11. *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego*, Urząd Statystyczny w Lublinie, nr 4/2010, kwiecień 2010, s. 13 (uzupełniono o % zmianę 2010/2009), dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_komunikat_kwiecien_2010.pdf [dostęp: 20-05-2010].
12. Markusen A., Hall P., Campbell S., Deitrick S., *The Rise of the Sunbelt: The Military Remapping of Industrial America*, Oxford University Press, New York 1991, s. 16.
13. Miszczuk A., Ponikowski H., *Województwo lubelskie w przestrzeni europejskiej*, Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin, styczeń 2009, dostępne online: <http://www.fim.lublin.pl/euro2012/01-000.php> [dostęp: 21-06-2010].
14. *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski w latach 2000-2009*, notatka informacyjna, GUS, styczeń 2010, s. 1-2, dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_lu_podsta_info_o_rozwoju_demograf_polski_2000-2009.pdf [dostęp: 20-04-2010].
15. *Poziom i struktura innowacji w województwie lubelskim i ich wpływ na zmiany profilu specjalizacyjnego regionu (raport końcowy)*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, listopad 2009, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Poziom_i_struktura_innowacji_w_województwie_lubelskim_raport_koncowy.pdf [dostęp: 20-06-2010].
16. Raporty projektu Lubelski Barometr Gospodarczy, dostępne online: <http://lbg.wszia.edu.pl/> [dostęp: 20-06-2010].
17. *Stan, ruch naturalny i wędrownikowy ludności w województwie lubelskim w 2009*, opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Lublinie, czerwiec 2010, s. 1-7; dostępne online: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_ludnosc_2009_rok.pdf [dostęp: 10-06-2010].
18. Stimson R. J., Stough R., Roberts B.H., *Regional economic development: analysis and planning strategy*, Springer, 2006, s. 114-115.
19. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 30 grudnia 2008 r., dostępne

online: http://www.polskawschodnia.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/93/Strategia_PW_po_RM.pdf [dostęp: 20-06-2010].

20. *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020*, Tom II, Cele i Priorytety Strategii oraz System Wdrażania, Zarząd Województwa Lubelskiego, kwiecień 2009, s. 12, dostępne online: http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/teksty/StrategiaRozwoju_TomII.doc [dostęp: 20-06-2010].
21. Świczewska I., *Aktualny profil gospodarczy województwa lubelskiego (raport z badań)*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, październik 2009, dostępne online: http://www.analizygospodarcze.org.pl/lubelskie/dokumenty/Aktualny_profil_gospodarczy_wojewodztwa_lubelskiego_raport.pdf [dostęp: 20-06-2010].

Spis rysunków

Rys. 2.1.	Docelowa sieć dróg krajowych i autostrad w województwie lubelskim..	16
Rys. 2.2.	Gęstość zaludnienia w województwie lubelskim według powiatów (stan na koniec 2009 roku).....	17
Rys. 2.3.	Rozmieszczenie zasobów wybranych surowców mineralnych na terenie województwa lubelskiego.....	18
Rys. 2.4.	Obszary produkcyjne rolnictwa w województwie lubelskim.....	20
Rys. 2.5.	Produkt krajowy brutto (PKB) na 1 mieszkańca [w zł] w podregionach województwa lubelskiego na tle województwa i kraju (ceny stałe roku 2007) ^a	21
Rys. 2.6.	Produkt krajowy brutto (PKB) na 1 mieszkańca [w % średniej] w podregionach województwa lubelskiego na tle województwa i kraju (ceny stałe roku 2007) ^a	22
Rys. 2.7.	Struktura wewnętrzna wartości dodanej wytworzonej w podregionach województwa lubelskiego (2007 rok, ceny bieżące).....	26
Rys. 2.8.	Podmioty gospodarki narodowej w województwie lubelskim zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych form prawnych (stan w dniu 30 IV).....	28
Rys. 2.9.	Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w województwie lubelskim – stan na koniec 2009 roku.....	30
Rys. 2.10.	Struktura podmiotów gospodarczych według powiatów w województwie lubelskim – stan na koniec 2009 roku.....	31
Rys. 2.11.	Liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 10 tys. mieszkańców (stan na koniec 2009 roku).....	32
Rys. 2.12.	Stopa bezrobocia rejestrowanego w kwietniu (lata 2009-2010).....	33
Rys. 2.13.	Wartość podpisanych umów w ramach Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności dla perspektywy finansowej lat 2007-2013 w przeliczeniu na 1 mieszkańca (stan na koniec maja 2010).....	35
Rys. 3.1.	Obecna i prognozowana struktura sektorowa województwa lubelskiego.....	41

Rys. 4.1.	Schemat klasyfikacji sektorów/sekcji w oparciu o macierz uwzględniającą wartości LQ i ΔLQ	45
Rys. 4.2.	Wartości współczynników lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – województwo lubelskie 2009 rok na tle roku 2005.....	48
Rys. 4.3.	Wartości współczynników lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – województwo lubelskie 2005 rok na tle roku 2001.....	49
Rys. 4.4.	Wartości współczynników lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – województwo lubelskie – porównanie podokresów analizy.....	50
Rys. 4.5.	Pozycja sekcji A – rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	66
Rys. 4.6.	Pozycja sekcji B – rybactwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	67
Rys. 4.7.	Pozycja sekcji C – górnictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	68
Rys. 4.8.	Pozycja sekcji D – przetwórstwo przemysłowe w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	69
Rys. 4.9.	Pozycja sekcji E – wytwarzanie i dostarczanie energii, wody i gaz w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	70
Rys. 4.10.	Pozycja sekcji F – budownictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	71
Rys. 4.11.	Pozycja sekcji G – handel i naprawy w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	72

Rys. 4.12. Pozycja sekcji H – hotele i restauracje w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	73
Rys. 4.13. Pozycja sekcji I – transport, magazynowanie i łączność w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	74
Rys. 4.14. Pozycja sekcji K – obsługa nieruchomości i firm w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	75
Rys. 4.15. Pozycja sekcji J – pośrednictwo finansowe w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	76
Rys. 4.16. Pozycja sekcji L – administracja publiczna i obrona narodowa, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	77
Rys. 4.17. Pozycja sekcji M – edukacja w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	78
Rys. 4.18. Pozycja sekcji N – ochrona zdrowia i opieka społeczna w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	79
Rys. 4.19. Pozycja sekcji O – pozostała działalność usługowa w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego.....	80
Rys. 4.20. Grupy powiatów w województwie lubelskim ze względu na dominującą klasę według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009.....	83
Rys. 4.21. Dendrogram z analizy skupień metodą Warda w oparciu o kwadrat odległości euklidesowej – dane z tabeli 4.10.....	84
Rys. 4.22. Przynależność powiatów w województwie lubelskim do skupień według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w sekcjach PKD 2004 w latach 2005-2009.....	86

Rys. 4.23.	Współczynniki lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – pracujący ogółem łącznie z rolnictwem indywidualnym – województwo lubelskie 2008 rok na tle roku 2006.....	90
Rys. 4.24.	Współczynniki lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – pracujący w podmiotach o zatrudnieniu 9+ – województwo lubelskie 2008 rok na tle roku 2006.....	91
Rys. 4.25.	Współczynniki lokalizacji dla głównych sekcji według PKD 2004 i ich przyrosty względne – porównanie wyników analizy dla obu podstaw liczenia LQ.....	92
Rys. 4.26.	Pozycja sektora rolniczego w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego (łącznie z rolnictwem indywidualnym).....	105
Rys. 4.27.	Pozycja sektora rolniczego w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego (bez rolnictwa indywidualnego).....	106
Rys. 4.28.	Pozycja sektora rolniczego w oparciu o współczynnik lokalizacji i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego – porównanie uwzględnienia lub nie rolnictwa indywidualnego w analizie.....	107
Rys. 4.29.	Pozycja sektora przemysłowego w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	108
Rys. 4.30.	Pozycja sekcji F – budownictwo w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	109
Rys. 4.31.	Pozycja sekcji G – handel i naprawy w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	110
Rys. 4.32.	Pozycja sekcji H – hotele i restauracje w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	111

Rys. 4.33.	Pozycja sekcji I – transport, magazynowanie i łączność w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	112
Rys. 4.34.	Pozycja sekcji J – pośrednictwo finansowe w oparciu o współczynnik lokalizacji oparty na liczbie pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	113
Rys. 4.35.	Pozycja sekcji M – edukacja w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w okresie 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego.....	114
Rys. 4.36.	Pozycja sekcji N – ochrona zdrowia i pomoc społeczna w oparciu o współczynnik lokalizacji według liczby pracujących i jego względną zmianę w latach 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego...	115
Rys. 4.37.	Grupy powiatów w województwie lubelskim ze względu na dominującą klasę według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008.....	118
Rys. 4.38.	Dendrogram z analizy skupień metodą Warda w oparciu o kwadrat odległości euklidesowej – dane z tabeli 4.22.....	119
Rys. 4.39.	Przynależność powiatów w województwie lubelskim do skupień według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w sekcjach PKD 2004 w latach 2006-2008.....	121
Rys. 5.1.	Analiza przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących ogółem w latach 2006 i 2008 – przedstawienie graficzne.....	128
Rys. 5.2.	Analiza przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach o zatrudnieniu powyżej 9 osób w latach 2006 i 2008 – przedstawienie graficzne.....	132

Spis tabel

Tab. 2.1.	Wartość dodana brutto w 2007 roku (ceny bieżące) – województwo lubelskie na tle kraju.....	24
Tab. 2.2.	Liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON według sekcji PKD 2004, na koniec 2009 roku dla powiatów województwa lubelskiego.....	29
Tab. 4.1.	Wartości współczynników lokalizacji dla sekcji według PKD 2004 oraz ich przyrosty względne dla lat 2009, 2005 i 2001.....	47
Tab. 4.2.	Zestawienie klas dla współczynników lokalizacji i ich względnych zmian w obu podokresach czasowych analizy – województwo lubelskie.....	51
Tab. 4.3.	Wartości współczynników lokalizacji w 2009 roku dla powiatów województwa lubelskiego.....	53
Tab. 4.4.	Wartości współczynników lokalizacji w 2005 roku dla powiatów województwa lubelskiego.....	55
Tab. 4.5.	Wartości współczynników lokalizacji w 2001 roku dla powiatów województwa lubelskiego.....	57
Tab. 4.6.	Współczynniki zmienności dla współczynników lokalizacji według sekcji PKD 2004 w latach 2001-2009.....	59
Tab. 4.7.	Wartości względnej zmiany współczynników lokalizacji w latach 2009 i 2005 dla powiatów województwa lubelskiego.....	60
Tab. 4.8.	Wartości względnej zmiany współczynników lokalizacji w latach 2005 i 2001 dla powiatów województwa lubelskiego.....	62
Tab. 4.9.	Klasy według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009 dla powiatów województwa lubelskiego w sekcjach według PKD 2004.....	64
Tab. 4.10.	Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009 w sekcjach według PKD 2004 dla powiatów województwa lubelskiego.....	65
Tab. 4.11.	Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji oraz ich względnej zmiany w latach 2005-2009 w powiatach województwa lubelskiego dla sekcji według PKD 2004....	81

Tab. 4.12.	Opis skupień – średnie odsetki klas.....	85
Tab. 4.13.	Wartości współczynników lokalizacji dla sekcji według PKD 2004 oraz ich przyrosty względne dla lat 2008 i 2006 – w oparciu o liczbę pracujących.....	89
Tab. 4.14.	Zestawienie klas dla współczynników lokalizacji i ich względnych zmian – województwo lubelskie.....	93
Tab. 4.15.	Wartości współczynników lokalizacji w 2008 roku dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	95
Tab. 4.16.	Wartości współczynników lokalizacji w 2006 roku dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	97
Tab. 4.17.	Wartości współczynników zmienności dla wskaźników lokalizacji dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	99
Tab. 4.18.	Wartości względnej zmiany współczynników lokalizacji w latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	100
Tab. 4.19.	Klasy według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008 dla powiatów województwa lubelskiego w sekcjach według PKD 2004.....	102
Tab. 4.20.	Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008 w sekcjach według PKD 2004 dla powiatów województwa lubelskiego.....	103
Tab. 4.21.	Udziały klas według wartości współczynników lokalizacji opartych na liczbie pracujących oraz ich względnej zmiany w latach 2006-2008 w powiatach województwa lubelskiego dla sekcji według PKD 2004...117	
Tab. 4.22.	Opis skupień – średnie odsetki klas w skupieniach.....	119
Tab. 5.1.	Liczba pracujących ogółem w Polsce i województwie lubelskim według sekcji PKD 2004 w latach 2006 i 2008.....	124

Tab. 5.2.	Wyniki analizy przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących ogółem w latach 2006 i 2008.....	126
Tab. 5.3.	Liczba pracujących w Polsce i województwie lubelskim według sekcji PKD 2004 w latach 2006 i 2008 (w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób, bez rolnictwa indywidualnego).....	130
Tab. 5.4.	Wyniki analizy przesunięć udziałów dla województwa lubelskiego w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób (bez rolnictwa indywidualnego) w latach 2006 i 2008.....	131
Tab. 5.5.	Przesunięcia udziałów – wartości całkowitej zmiany (TS) liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	134
Tab. 5.6.	Przesunięcia udziałów – komponent potencjału rozwoju (NS) – dla liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	136
Tab. 5.7.	Przesunięcia udziałów – komponent struktury branżowej gospodarki (IM) – dla liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	138
Tab. 5.8.	Przesunięcia udziałów – komponent konkurencyjności regionu (RS) – dla liczby pracujących latach 2008 i 2006 dla powiatów województwa lubelskiego (w oparciu o liczbę pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób).....	140
Tab. 6.1.	Znaczenie sektorów i sekcji według PKD dla rozwoju województwa – synteza analiz.....	145

Konrad Konefał

**Analiza zwolnień grupowych
w województwie lubelskim
w latach 2006-2010**

I. DEFINICJA

Termin „zwolnienie grupowe”, który jest kluczowy dla niniejszej analizy, został określony w ustawie z dnia 13 marca 2003 roku o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz.u. 2003, nr 90, poz. 844 z późn. zm.). Art. 1 tej ustawy mówi, iż ze zwolnieniem grupowym mamy do czynienia wówczas, gdy zachodzi konieczność rozwiązania przez pracodawcę zatrudniającego co najmniej 20 pracowników stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, w drodze wypowiedzenia dokonanego przez pracodawcę, a także na mocy porozumienia stron, jeżeli w okresie nieprzekraczającym 30 dni zwolnienie obejmuje co najmniej:

- 1) 10 pracowników, gdy pracodawca zatrudnia mniej niż 100 pracowników,
- 2) 10% pracowników, gdy pracodawca zatrudnia co najmniej 100, jednakże mniej niż 300 pracowników,
- 3) 30 pracowników, gdy pracodawca zatrudnia co najmniej 300 lub więcej pracowników.

Z kolei w myśl art. 2, ust. 6 w związku z ust. 3 ustawy pracodawca zamierzający dokonać zwolnienia grupowego zobowiązany jest przekazać na piśmie właściwemu powiatowemu urzędowi pracy informacje o:

- ✓ przyczynach zamierzonego grupowego zwolnienia,
- ✓ liczbie zatrudnionych pracowników i grupach zawodowych, do których oni należą,
- ✓ grupach zawodowych pracowników objętych zamiarem grupowego zwolnienia,
- ✓ okresie, w ciągu którego nastąpi takie zwolnienie,
- ✓ proponowanych kryteriach doboru pracowników do grupowego zwolnienia,
- ✓ kolejności dokonywania zwolnień pracowników,
- ✓ propozycjach rozstrzygnięcia spraw pracowniczych związanych z zamierzonym grupowym zwolnieniem.

Należy zaznaczyć, że właściwym urzędem pracy jest urząd w powiecie, w którym siedzibę ma zakład pracy pracownika objętego planowanym zwolnieniem grupowym. Zakładu pracy nie należy utożsamiać z pracodawcą. Możliwa i rzeczywiście w województwie lubelskim występująca jest sytuacja, w której dany

pracodawca ma wiele zakładów pracy w różnych powiatach, gdyż jest pracodawcą o zasięgu regionalnym lub krajowym. Przed wykonaniem zwolnienia grupowego zobowiązany jest on zgłosić takowy zamiar powiatowemu urzędowi pracy nawet wtedy, gdy w danym powiecie dotyczy to tylko jednego pracownika. Możemy mieć zatem do czynienia przykładowo z sytuacją, w której lokalny pracodawca zatrudniający 25 pracowników zwalnia 8 osób i nie ma obowiązku zgłoszenia tego faktu w urzędzie pracy, a pracodawca regionalny zatrudniający w zakładzie pracy zlokalizowanym na terenie danego powiatu i zatrudniający w nim 15 pracowników zwalnia tylko jednego z nich i podlega obowiązkowi zgłoszenia zamiaru tego zwolnienia w urzędzie pracy, gdyż suma wszystkich jego zwolnień spełnia warunki wymienione w art. 1 ustawy.

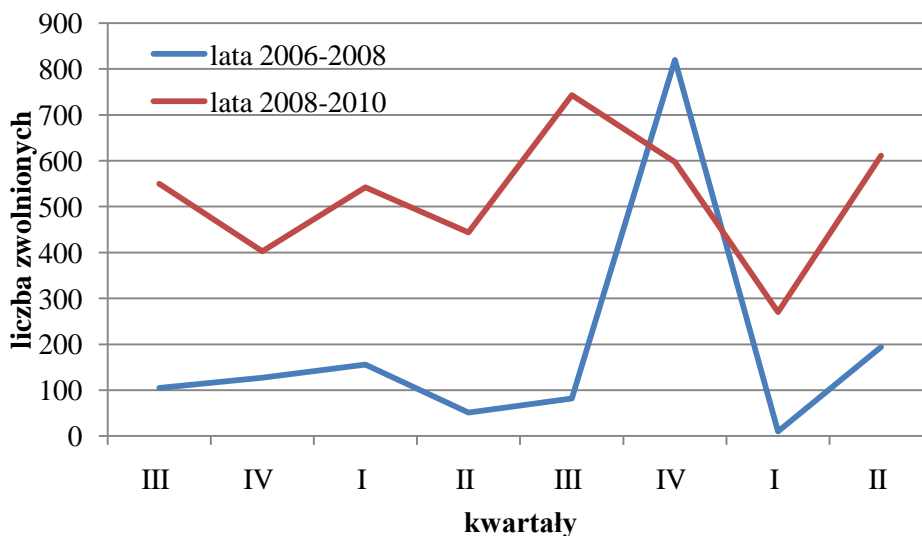
Powoduje to dużą trudność interpretacyjną w zakresie dotyczącym jednego powiatu. Analiza zwolnień grupowych zbliża się do rzetelności w zakresie województwa, choć i w tym przypadku niewykluczona jest opisana powyżej sytuacja, z tym że analogicznie z udziałem pracodawcy regionalnego i krajowego. W związku z powyższym przedstawione w niniejszym opracowaniu dane w podziale na powiaty należy traktować tylko i wyłącznie w charakterze informacyjnym, nie wyciągając wniosków dotyczących sytuacji na rynku pracy w danym powiecie.

II. CHARAKTERYSTYKA ZE WZGLĘDU NA RODZAJ PRACODAWCÓW I CZAS WYSTĄPIENIA ZWOLNIENIA

Analiza dotyczy okresu od początku III kwartału 2008 roku do końca II kwartału 2010 roku (kwartał poprzedni wobec czasu powstania niniejszej analizy). Początek analizowanego okresu wybrano nieprzypadkowo. Datę 15 września 2008 roku uznaje się za symboliczny początek światowego kryzysu gospodarczego. Jest to dzień, w którym w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej ogłoszono bankructwo banku Lehmann Brothers. Od tego wydarzenia wszystkie indeksy giełdowe na świecie pikowały ostro w dół, a negatywne skutki gospodarcze tych wydarzeń odczuwamy do tej pory, czyli niespełna dwa lata później.

W Polsce i województwie lubelskim światowy kryzys gospodarczy nie zebrał tak wielkiego żniwa jak w innych krajach „starej” Unii Europejskiej. Wydaje się, że jest to paradoksalnie „zasługa” słabego eksportu. To właśnie eksporterzy, na skutek szybkiej i dość dużej deprecjacji złotego, jaką notowaliśmy na przełomie roku 2008 i 2009 oraz załamania popytu na rynkach zewnętrznych, stali się pierwszymi „ofiarami” kryzysu w naszym kraju. W województwie lubelskim liczba eksporterów jest stosunkowo niewielka, stąd też skala negatywnych skutków kryzysu okazała się nie aż tak duża. Miały one jednak swój wyraz w niemal trzykrotnie wyższej liczbie zwolnień grupowych w okresie III kwartał 2008 – II kwartał 2010 niż w analogicznym okresie (8 kwartałów) w latach 2006-2008 (zob. wyk. 1 i tab. 1).

Wykres 1. Liczba pracowników, z którymi rozwiązano umowy o pracę w ramach zwolnień grupowych po światowym kryzysie gospodarczym (2008-2010) i w poprzedzającym go analogicznym okresie (2006-2008)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie³¹.

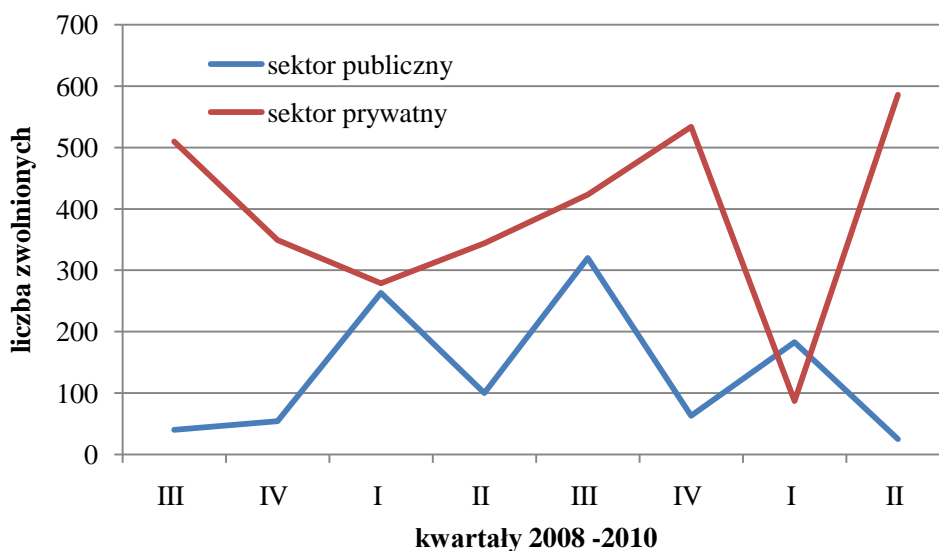
Tabela 1. Liczba zwolnionych w przeciągu ośmiu analogicznych kwartałów w okresach III kwartał 2006 – II kwartał 2008 oraz III kwartał 2008 – II kwartał 2010 według sektorów własności

	Lata 2006-2008	Lata 2008-2010
Sektor prywatny	1 004	3 112
Sektor publiczny	541	1 048
Razem	1 545	4 160

³¹ Kwartalnik „Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim” (opracowanie własne WUP) oraz zwolnienia zgłoszone/dokonane (statystyka wojewódzka) zamieszczone na www.wup.lublin.pl. Pozostałe dane zaprezentowane w niniejszym opracowaniu również pochodzą z tych źródeł, chyba że zaznaczono inaczej.

Dwukrotny wzrost liczby zwolnionych zaobserwować można w przypadku pracodawców należących do publicznego sektora własności. W sektorze prywatnym wzrost ten, po upadku Lehman Brothers, był nawet trzykrotny. Dynamikę zmian liczby zwolnionych w poszczególnych kwartałach omawianych okresów przedstawiono na wykresie 1 i 2. Zobrazowane dane wskazują na to, że okresem kulminacyjnym był III i IV kwartał 2009 roku, głównie za sprawą pracodawców z sektora prywatnego. W czwartym kwartale wysoki wynik jest „zasługą” niemal w całości jednej firmy – Fabryki Łóżysk Toczyńskich w Kraśniku, będącej jednocześnie pracodawcą, który w liczbach bezwzględnych pozbył się największej ilości pracowników spośród firm w całym województwie lubelskim.

Wykres 2. Liczba pracowników, z którymi rozwiązano umowy o pracę w ramach zwolnień grupowych po światowym kryzysie gospodarczym (2008-2010) według sektorów własności

Najdotkliwsze „straty” związane z kryzysem gospodarczym wyrażające się w konieczności dokonania zwolnień grupowych ponieśli pracodawcy, których zakłady pracy zajmowały się przetwórstwem przemysłowym (sekcja D według PKD³² 2004) oraz transportem, gospodarką magazynową i łącznością (sekcja I). Odsetek takich firm wśród wszystkich, które dokonały zwolnień, wyniósł odpowiednio 60,41% i 26,72%, podczas gdy w całej populacji podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 odsetki te są znacznie mniejsze

³² Polska Klasyfikacja Działalności – wersja z roku 2004.

i wynoszą odpowiednio 17,14% i 3,30% (zob. tab. 2). Wprawdzie zwolnienia grupowe dotyczą firm zatrudniających powyżej 20 pracowników, a dane GUS pozwalają na porównanie wspomnianych odsetków do populacji obejmującej podmioty już od 10 pracujących, to jednak bardzo wyraźne różnice w proporcjach każą przypuszczać, że w przypadku porównań firm o tej samej liczbie zatrudnionych również one by wystąpiły.

**Tabela 2. Odsetki firm w grupie stosujących
w okresie III kwartał 2006 – II kwartał 2008 zwolnienia grupowe
w porównaniu do odsetków firm w całej populacji podmiotów gospodarczych
w województwie lubelskim**

Sekcja	Nazwa sekcji PKD 2004	Odsetek wśród firm zwalniających	Odsetek w populacji³³
D	przetwórstwo przemysłowe	60,41%	17,14%
F	budownictwo	2,05%	7,03%
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	2,07%	17,53%
I	transport, gospodarka magazynowa i łączność	26,72%	3,30%
J	pośrednictwo finansowe	2,69%	1,20%
K	obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	0,60%	4,63%
L	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	0,28%	5,63%
M	edukacja	3,50%	27,05%
N	ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1,35%	6,48%
O	działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	0,34%	4,57%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie i Głównego Urzędu Statystycznego.

³³ Według danych z rejestru REGON na podstawie bazy podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób zakupionej w Urzędzie Statystycznym w Lublinie, będącej w posiadaniu firmy Europerspektywa i aktualnej na koniec marca 2009 roku.

W gronie dziesięciu pracodawców, którzy w województwie lubelskim w omawianym okresie 2008-2010 roku zwolnili najwięcej osób (w liczbach bezwzględnych), aż siedmiu prowadzi działalność zakwalifikowaną do sekcji D (przetwórstwo przemysłowe). Zdecydowanie więcej zwolnień od innych zakładów dokonano w Fabryce Łożysk Tocznych w Kraśniku (733 osoby) i w Polskich Kolejach Państwowych Cargo w kilku oddziałach na terenie województwa (652 osoby). Pełną listę pracodawców, którzy dokonali w omawianym okresie zwolnień grupowych wraz z informacją o liczbie zwolnionych i przynależnością pracodawcy do sekcji PKD 2004, przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Pracodawcy, którzy w okresie III kwartał 2006 – II kwartał 2008 dokonali zwolnień grupowych w województwie lubelskim

Lp.	Nazwa pracodawcy	Liczba zwolnionych	Sekcja PKD 2004
1	Fabryka Łożysk Tocznych – Kraśnik	733	D
2	PKP Cargo S.A.	652	I
3	Augusta Westland Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „PZL – Świdnik”	230	D
4	Komas sp. z o.o. – Janów Lubelski	150	D
5	Poczta Polska	147	I
6	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej – Lublin	135	M
7	Zakład Włókienniczy BIAWENA – Biała Podlaska	121	D
8	Krajowa Spółka Cukrowa S.A.	117	D
9	FRUCTO-MAJ Sp. z o.o. w upadłości – Milejów	110	D
10	Lubelskie Zakłady Przemysłu Skórzanego PROTEKTOR S.A.	104	D
11	Caterpillar Poland Spółka z o.o. – Janów Lubelski	78	D
12	PKS „Wschód” S.A.	72	I
13	PPKS Kraśnik	71	I
14	PPHU Jan Miłosz – Ryki	68	D
15	PKO Bank Polski S.A.	67	J
16	TSUBAKI HOOVER Sp. z o.o. – Kraśnik	67	D
17	Ball Packaging Europe Lublin Sp. z o.o.	54	D
18	INDYKPOL S.A.	48	D
19	SUNGBOO Spółka z o.o. – Chełm	48	D
20	CTL AUTOZAP Sp. z o.o. – Puławy	43	I
21	TYTAL – ZREMB spółka z o.o. – Łuków	41	D

22	Zakład Produkcji Cywilnej w Świdniku Sp. z o.o.	41	D
23	Euro Commerz Dom Handlowy Sp. Z o.o. – Puławy	40	I
24	Spółdzielnia Inwalidów „SPIN” – Puławy	40	D
25	GAMMA STELL Spółka z o.o.	38	F
26	Bank BPH S.A.	37	J
27	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Stefana Wyszyńskiego	37	N
28	CEMEX Spółka z o.o., Zakład Cementownia Chełm	36	D
29	H+H Polska Sp. z o.o. – Puławy	34	D
30	Chmiel Polski S.A. – Lublin	36	D
31	Wojskowe Zakłady Inżynieryjne S.A. – Dęblin	33	G
32	FS Holding S.A. w Lublinie Zakłady Przemysłu Drzewnego w Puławach	31	F
33	PPHU Gracja – Kraśnik	31	D
34	VIN KON-NIELEDEW Spółka z o.o. – Trzeszczany	27	D
35	DYS-PAK – Dys	26	D
36	SIPMOT – Zamość	25	D
37	RUCH S.A	24	G
38	Kerimiks Spółka z o.o. w Jastkowie	19	K
39	TRANS GALLOP Sp. z o.o. – Opole Lubelskie	19	D
40	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Rykach	15	N
41	Fabryka Mebli Poznańscy – Adamów	14	D
42	Awans Centrum – Wschód sp z o.o.	12	G
43	Rejonowy Zakład Usługowy przy jednostce wojskowej Nr 4219 – Dęblin	12	O
44	EQUUS Polska z o.o. – Chłodnia w Milejowie	11	D
45	Urząd Gminy Lubycza Królewska	11	L
46	Zakłady Mięsne Końskowola	11	D
47	DE MEDICI&CO Sp. z o.o. – Kurów	9	D
48	PPHU GIMAR Sp. z o.o. – Puławy	6	G
49	Telekomunikacja Polska S.A.	6	F
50	OCM Logistic Spółka z.o.o – Chełm	5	I
51	FS HOLDING, Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Firleju	4	F
52	Spółdzielnia Pracy Usług Fotograficznych „ZORZA” – Lublin	4	K

53	HUTENES ALBERTUS Polska Sp. z o.o.	3	G
54	Przedsiębiorstwo Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracyjnych – Międzyrzec Podlaski	3	D
55	CTL Południe Sp. z o.o. oddział Małaszewicze	2	I
56	Tradis Sp. z o.o. – Lublin	2	G
57	FERNO Lubartowska Fabryka Okien Spółka z o.o. – Lubartów	1	D
58	Hrubieszowski Dom Kultury – Hrubieszów	1	O

III. DYNAMIKA ZWOLNIEŃ GRUPOWYCH W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH

Jak już wcześniej wspomniano, nie jest uprawnione wyciąganie wniosków na temat sytuacji na powiatowym rynku pracy na podstawie niniejszej analizy ze względu na istnienie pracodawców regionalnych i krajowych, którzy niejednokrotnie nawet w przypadku zwalniania jednego pracownika w danym powiecie zobowiązani są do stosowania ustawy. W województwie lubelskim sytuacja taka w omawianym okresie 2008-2010 wystąpiła m.in. w przypadku następujących pracodawców:

- ✓ PKO Bank Polski,
- ✓ Telekomunikacja Polska,
- ✓ Bank BPH,
- ✓ Poczta Polska,
- ✓ PKP Cargo,
- ✓ Krajowa Spółka Cukrowa.

W tabeli 4 pokazano liczbę zwolnionych pracowników w kolejnych miesiącach omawianego okresu według urzędów pracy, do których wpłynęło zgłoszenie o wykonanym zwolnieniu oraz według pracodawców, którzy zwolnienia dokonali. Warto zwrócić uwagę na wielokrotne występowanie w różnych powiatach pracodawców wymienionych powyżej i w niektórych przypadkach niewielką liczbę osób przez nich zwolnionych.

Do powiatów, w których w omawianym okresie światowego kryzysu gospodarczego wystąpiły najliczniejsze zwolnienia grupowe, należą:

- ✓ Kraśnicki – 902 osoby – głównie za sprawą Fabryki Łożysk Toczyńskich,
- ✓ Miasto Lublin – 643 osoby – bez wyraźnie dominującego pracodawcy, choć z dość dużym udziałem Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej,
- ✓ Miasto Zamość – 487 – głównie za sprawą PKP Cargo.

W tym samym okresie zwolnień nie odnotowano w powiecie włodawskim, a pojedyncze przypadki w parczewskim i radzyńskim.

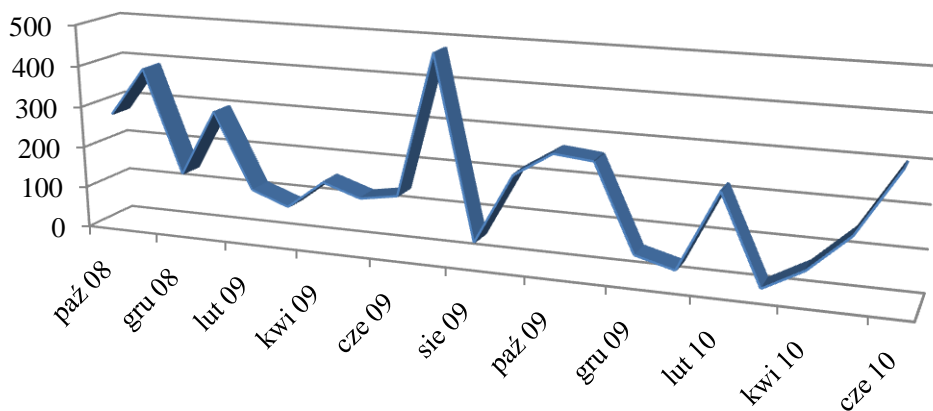
Urząd pracy	Nazwa zakładu pracy	Liczba osób zwolnionych w ramach zwolnień grupowych od X 2008 roku do VI 2010 roku																				
		paź 08	lis 08	gru 08	sty 09	lut 09	mar 09	kwi 09	maj 09	cze 09	lip 09	sie 09	wrz 09	paź 09	lis 09	gru 09	sty 10	lut 10	mar 10	kwi 10	maj 10	cze 10
Biała Podlaska	CTL Południe Sp. z o.o. oddział Małaszewicze	2																				
	Przedsiębiorstwo Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracyjnych – Międzyrzec Podlaski	2		1																		
	PKO Bank Polski S.A.		1	5			1		1	1			1	1		3						1
	Telekomunikacja Polska S.A.		1						1													
	Bank BPH S.A.							5	2	12												
	Zakład Włókienniczy BIAWENA – Biała Podlaska							112	9													
	Poczta Polska								2		1				1		2	1				
	PKP Cargo S.A. – Małaszewicze													95								
Biłgoraj	PKO Bank Polski S.A.			3						4	1		1		1	5	1					1
	Telekomunikacja Polska S.A.			1																		
	Poczta Polska																		1			

Urząd pracy	Nazwa zakładu pracy	Liczba osób zwolnionych w ramach zwolnień grupowych od X 2008 roku do VI 2010 roku																				
		paź 08	lis 08	gru 08	sty 09	lut 09	mar 09	kwi 09	maj 09	cze 09	lip 09	sie 09	wrz 09	paź 09	lis 09	gru 09	sty 10	lut 10	mar 10	kwi 10	maj 10	cze 10
Chełm	PKO Bank Polski S.A.	4						1					2						2		2	
	CEMEX Spółka z o.o., Zakład Cementownia Chełm		18	12	3	2	1															
	Telekomunikacja Polska S.A.				3																	
	SUNGBOO Spółka z o.o. – Chełm					24											2				21	1
	Bank BPH S.A.							5		2												
	Poczta Polska								3	1	2						1			2		2
	PKP Cargo S.A. – Chełm										26											
	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. – Rejowiec												8									
	OCM Logistic Spółka z.o.o – Chełm																	5				
Hrubieszów	VIN KON-NIELEDEW Spółka z o.o. – Trzeszczany											27										
	Hrubieszowski Dom Kultury – Hrubieszów															1						
Janów Lubelski	Caterpillar Poland Spółka z o.o. – Janów Lubelski				62		16															
	Bank BPH S.A.								1													
	Komas sp. z o.o. – Janów Lubelski										150											
	Poczta Polska															1			1			1

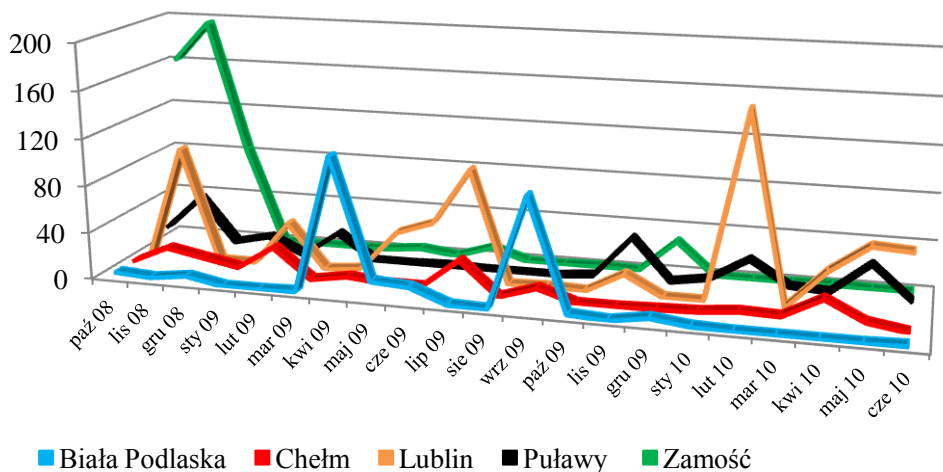
Urząd pracy	Nazwa zakładu pracy	Liczba osób zwolnionych w ramach zwolnień grupowych od X 2008 roku do VI 2010 roku																				
		paź 08	lis 08	gru 08	sty 09	lut 09	mar 09	kwi 09	maj 09	cze 09	lip 09	sie 09	wrz 09	paź 09	lis 09	gru 09	sty 10	lut 10	mar 10	kwi 10	maj 10	cze 10
Krasnystaw	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. – Krasnystaw											29										
	Poczta Polska														1	19				2		
	„Chmiel Polski” S.A. – Fajslawice																			3		
Kraśnik	Fabryka Łożysk Toczyńskich – Kraśnik			12	182	54	26	22						259	178							
	TSUBAKI HOOVER Sp. z o.o. – Kraśnik								23	38		6										
	PPKS Kraśnik										57	14										
	PPHU Gracja – Kraśnik																	31				
Lubartów	„FS HOLDING”, Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Firleju	4																				
	PKO Bank Polski S.A.			2												3						
	FERNO Lubartowska Fabryka Okien Spółka z o.o. – Lubartów				1																	
	Bank BPH S.A.							1			3											
	Poczta Polska										4				1							
	Ruch S.A.														5	1						

Rysunki od 3 do 8 przedstawiają dynamikę zwolnień grupowych w czasie światowego kryzysu gospodarczego w poszczególnych powiatach i w całym województwie razem. Ze względu na czytelność wykresów dane dotyczące powiatów pogrupowano według czterech subregionów wyróżnionych przez Główny Urząd Statystyczny. Warto zauważyć, że III i IV kwartał 2009 roku był okresem wyróżniającym się na tle innych pod względem liczby dokonanych zwolnień. Wystąpiły one niemal w każdym powiecie w ilościach stosunkowo dużych, co widać wyraźnie na wykresie 3 przedstawiającym dane zagregowane dla całego województwa.

Wykres 3. Liczba zwolnionych pracowników w ramach zwolnień grupowych w województwie lubelskim od X 2008 roku do VI 2010 roku

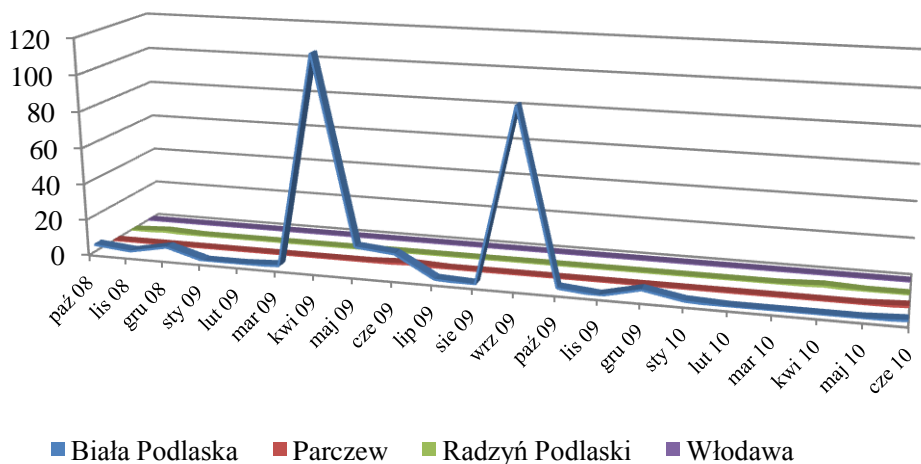

Wykres 4. Liczba zwolnionych pracowników w ramach zwolnień grupowych w największych miastach województwa*

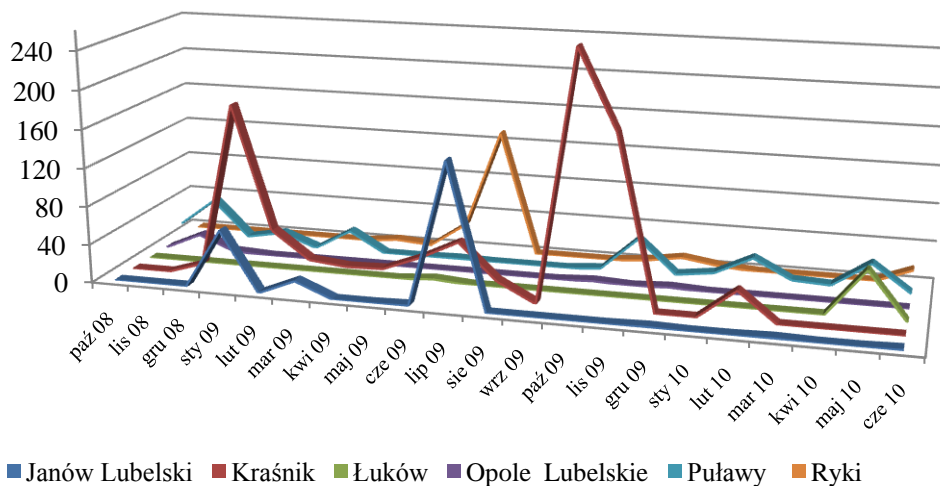

*oprócz Lublina łącznie z okalającymi powiatami ziemskimi

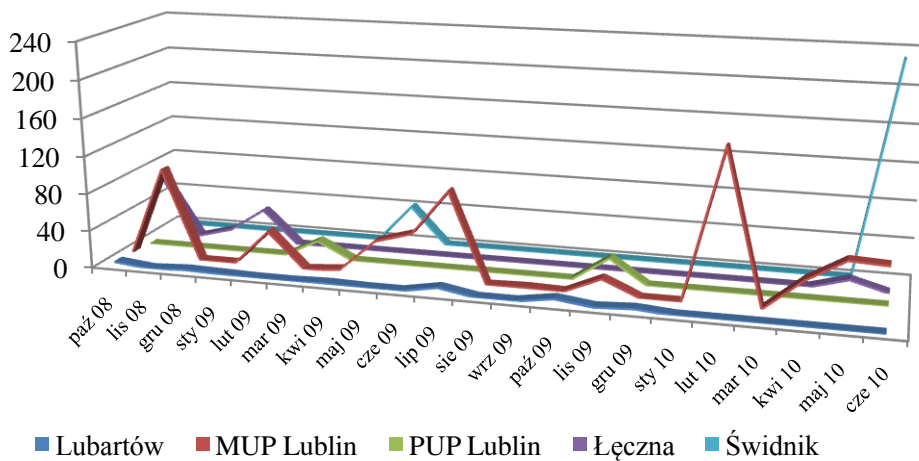
Wykres 5. Liczba zwolnionych pracowników w ramach zwolnień grupowych w subregionie białkopodlaskim według urzędów pracy

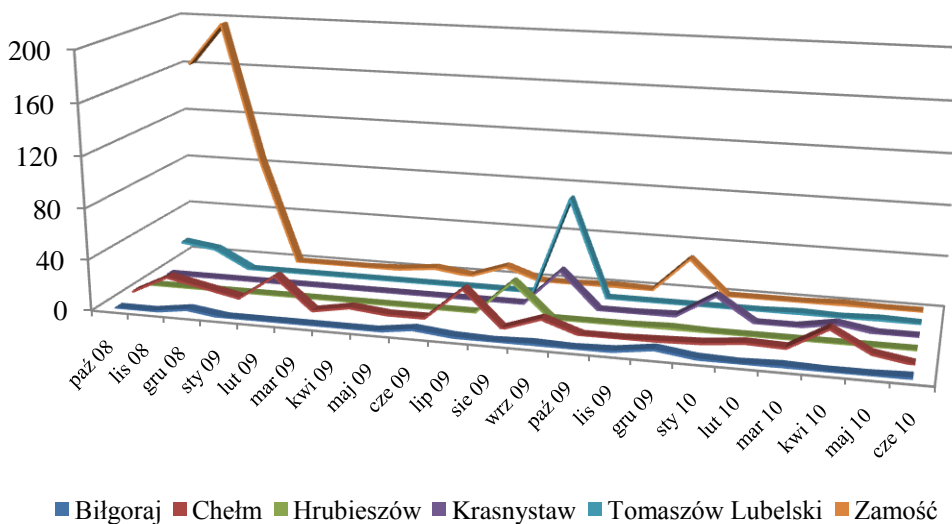
Wykres 6. Liczba zwolnionych pracowników w ramach zwolnień grupowych w subregionie puławskim według urzędów pracy

Wykres 7. Liczba zwolnionych pracowników w ramach zwolnień grupowych w subregionie lubelskim według urzędów pracy

Wykres 8. Liczba zwolnionych pracowników w ramach zwolnień grupowych w subregionie chełmsko-zamojskim według urzędów pracy

IV. PODSUMOWANIE

Podsumowując niniejsze opracowanie, warto podkreślić, iż światowy kryzys gospodarczy ujawnił się na Lubelszczyźnie m.in. znaczącym wzrostem liczby pracowników, z którymi rozwiązano umowy o pracę z zastosowaniem procedury zwolnień grupowych. Liczby te w przypadku sektora publicznego były dwukrotnie, a przypadku prywatnego trzykrotnie wyższe niż w analogicznym okresie poprzedzającym kryzys. Szczególne trudności dotknęły społeczność powiatu kraśnickiego, w którym największy pracodawca zwolnił ponad 700 osób. Duże zwolnienia odnotowano również w Lublinie (UMCS), Zamościu (PKP Cargo) i Świdniku (PZL).

Najwyższą aktywnością w zakresie dokonywania zwolnień grupowych pracodawcy wykazali w III i IV kwartale 2009 roku, czyli około dwanaście miesięcy po wybuchu światowego kryzysu gospodarczego, choć w trakcie tego okresu również miały miejsce dość duże zwolnienia.

Kryzys gospodarczy najbardziej negatywnie wpłynął na konieczność dokonania zwolnień grupowych w firmach sklasyfikowanych w PKD 2004 w sekcji D – przetwórstwo przemysłowe oraz sekcji I – transport, gospodarka magazynowa i łączność.

Beata Romejko

**Prognoza tworzenia i likwidacji
miejsc pracy
w województwie lubelskim
na podstawie danych statystycznych**

WSTĘP

Celem niniejszej analizy jest określenie kierunków (sekcji PKD i zawodów), w jakich będzie następował wzrost zatrudnienia oraz takich, w których wystąpi likwidacja miejsc pracy w województwie lubelskim.

W analizie uwzględniono dane statystyczne z Urzędu Statystycznego i z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie oraz wyniki badań pracodawców realizowanych przez Europerspektywę.

Opracowanie składa się z pięciu części. W pierwszej zawarto analizę dotyczącą zatrudnienia oraz podmiotów gospodarczych. Wszystkie dane wykorzystane w tej części pochodzą z Urzędu Statystycznego. Opracowania, z których zaczerpnięto dane, to głównie: *Biuletyn statystyczny województwa lubelskiego* z lutego 2010 roku oraz *Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2009*. Skoncentrowano się na wielkości i strukturze sekcji następujących zagadnień: zatrudnienie, zwolnienia, pracujący oraz podmioty gospodarcze.

Część druga dotyczy *Badań Aktywności Zawodowej Ludności*. Parametry uwzględnione w analizie to: współczynnik aktywności zawodowej ludności, wskaźnik zatrudnienia, stopa bezrobocia, liczba pracujących, liczba bezrobotnych oraz liczba biernych zawodowo. Zastosowano tu analizę czasową oraz porównawczą (kraj i województwo lubelskie).

W części trzeciej skoncentrowano się na wynikach dwóch edycji badań pracodawców zrealizowanych przez Europerspektywę (I edycja – połowa 2009 roku, II edycja – I kwartał 2010 roku). Zagadnienia będące elementami tej części analizy to kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw oraz plany zatrudnienia w poszczególnych zawodach.

Z kolei część czwarta dotyczy monitoringu zawodów nadwyżkowych i deficytowych. Opracowana ona została na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie. Analiza koncentruje się na zawodach osób bezrobotnych oraz na ofertach pracy według zawodów.

W piątej części przeanalizowano skuteczność szkoleń organizowanych dla bezrobotnych przez powiatowe urzędy pracy. Dane pochodzą z opracowania Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie pt. *Efektywność szkoleń dla bezrobotnych w 2008 roku* z sierpnia 2009 roku.

Na koniec analizy przedstawiono wnioski uwzględniające wszystkie części opracowania, koncentrując się na sekcjach i zawodach rozwojowych oraz progresywnych.

Analiza została opracowana w ramach projektu „Lubelskie obserwatorium gospodarcze” realizowanego przez Europerspektywę, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, poddziałanie 8.2.1.

I. PODMIOTY GOSPODARCZE I ZATRUDNIENIE

Liczba podmiotów gospodarczych w województwie lubelskim w roku 2009 w porównaniu z rokiem poprzednim nieznacznie wzrosła – o 1585 (1,0%). Największy wzrost liczby podmiotów wystąpił w sekcjach: budownictwo – o 638 (3,8%) oraz ochrona zdrowia i pomoc społeczna – o 462 (5,4%). Natomiast spadek liczby podmiotów wystąpił głównie w przypadku następujących sekcji: handel i naprawy – o 788 (1,5%), pośrednictwo finansowe – o 346 (5,8%).

Tabela 1. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD w latach 2007-2009

Sekcja	2008	2009
Ogółem	154 595	156 180
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	4 405	4 397
rybactwo	38	38
przemysł	13 030	13 379
w tym: przetwórstwo przemysłowe	12 655	12 937
budownictwo	16 573	17 211
handel i naprawy	51 563	50 775
hotele i restauracje	4 063	4 273
transport, gospodarka magazynowa i łączność	11 489	11 647
pośrednictwo finansowe	6 014	5 668
obsługa nieruchomości i firm	19 101	19 357
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	2 438	2 449
edukacja	5 094	5 217
ochrona zdrowia i pomoc społeczna	8 576	9 038
działalność usługowa, komunalna, społeczna, indywidualna, pozostała	12 208	12 727

Zródło: *Biuletyn statystyczny województwa lubelskiego*, luty 2010.

Od roku 2005 do 2008 liczba pracujących w województwie lubelskim wzrosła o 39745 (5,4%). Sekcje, w których odnotowano największy wzrost liczby pracujących, to: budownictwo – o 11459 (46,7%), handel i naprawy – o 8936 (10,1%), obsługa nieruchomości i firm – o 3953 (15,1%), transport, gospodarka magazynowa i łączność – o 3705 (11,3%), pośrednictwo finansowe – o 2321 (18,35%), hotele i restauracje – o 1875 (26,4%).

Tabela 2. Pracujący w województwie lubelskim

Sekcja PKD	Stan na koniec roku			
	2000	2005	2007	2008
Ogółem	979 053	729 555	758 017	769 300
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo	508 520	278 618	279 166	278 599
przemysł	117 923	106 179	109 666	106 558
w tym: przetwórstwo przemysłowe	103 715	92 946	95 991	92 802
budownictwo	30 317	24 522	31 212	35 981
handel i naprawy	86 601	88 429	94 135	97 365
hotele i restauracje	7 016	7 101	7 807	8 976
transport, gospodarka magazynowa i łączność	38 178	32 716	34 459	36 421
pośrednictwo finansowe	13 231	12 706	14 267	15 027
obsługa nieruchomości i firm	23 764	26 194	29 359	30 147
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	28 353	30 345	31 039	31 897
edukacja	58 093	64 781	65 121	64 866
ochrona zdrowia i pomoc społeczna	53 090	41 536	44 457	45 343
działalność usługowa, komunalna, społeczna, indywidualna, pozostała	13 736	16 428	17 329	18 120

Źródło: *Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2009*. Pracujący według faktycznego miejsca pracy. Od 2004 roku według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Dla gospodarstw indywidualnych w rolnictwie dane szacunkowe. W 2000 roku bez rybactwa.

Od roku 2005 do 2008 liczba przeciętnie zatrudnionych w województwie lubelskim wzrosła o 24764 (8,1%). Największy wzrost odnotowano w przypadku następujących sekcji: handel i naprawy – o 6811 (22,0%), budownictwo – o 6279 (50,2%), obsługa nieruchomości i firm – o 2669 (24,7%), ochrona zdrowia i pomoc społeczna – o 2272 (6,3%), hotele i restauracje – o 350 (13,3%).

Tabela 3. Przeciętne zatrudnienie w województwie lubelskim

Sekcja PKD	Stan na koniec roku			
	2000	2005	2007	2008
Ogółem	327 134	305 562	316 735	330 326
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	4 883	3 193	3 177	2 924
rybactwo	227	151	154	128
przemysł	98 836	83 051	84 171	86 462
w tym: przetwórstwo przemysłowe	85 456	70 499	71 755	73 471
budownictwo	20 712	12 515	16 178	18 794
handel i naprawy	29 575	30 997	33 580	37 808
hotele i restauracje	2 245	2 629	2 761	2 979
transport, gospodarka magazynowa i łączność	9 316	16 117	15 663	16 691
pośrednictwo finansowe	10 484	10 323	10 960	10 981
obsługa nieruchomości i firm	10 775	10 821	12 039	13 490
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	27 361	29 086	30 001	30 995
edukacja	55 964	62 661	62 450	62 051
ochrona zdrowia i pomoc społeczna	50 268	36 097	37 358	38 369
działalność usługowa, komunalna, społeczna, indywidualna, pozostała	6 488	7 921	8 243	8 654

Źródło: *Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2009*. Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez zatrudnionych poza granicami kraju.

Od roku 2000 do 2008 liczba osób przyjmowanych do pracy w ciągu roku wzrosła o 7493 (13,3%). Natomiast w tym samym okresie współczynnik przyjęć do pracy wzrósł o 4,2 pkt. procentowego. Jednak w ostatnim roku analizowanego okresu nastąpił spadek zarówno liczby przyjęć do pracy – o 3669 (5,4%), jak i współczynnika przyjęć – o 2,2 pkt. procentowe.

Jeśli chodzi o zwolnienia z pracy, to liczba osób zwolnionych z pracy w ciągu roku w okresie 2000-2008 spadła o 6160 (9,1%). Natomiast współczynnik zwolnień uległ minimalnej zmianie – wzrósł o 0,1 pkt. procentowego.

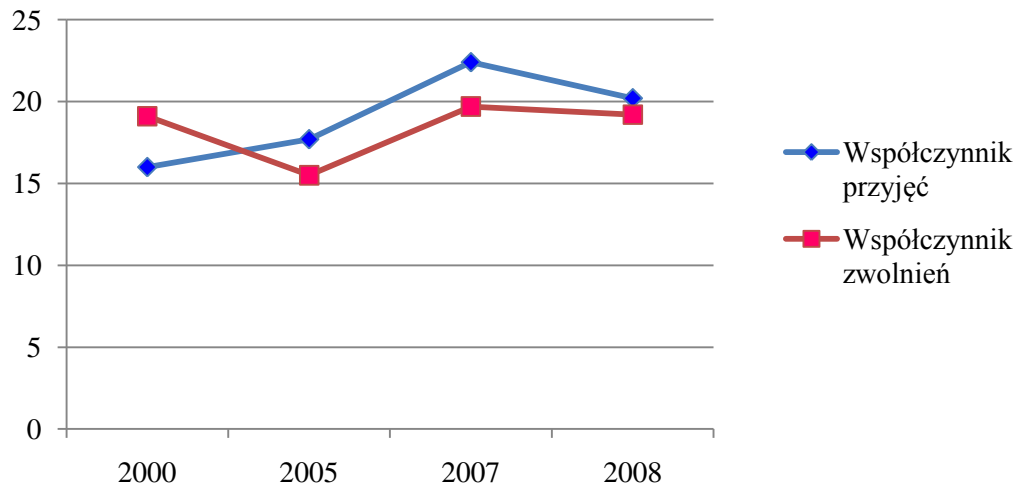
Zatem zmiany ostatniego roku (pomiędzy 2007 i 2008) mają charakter negatywny: mniej przyjęć i więcej zwolnień. Ale biorąc pod uwagę okres dłuższy (2000-2008), to zmiany mają charakter pozytywny: wzrost zatrudnień i spadek liczby zwolnień.

Tabela 4. Przyjęcia do pracy i zwolnienia z pracy w województwie lubelskim

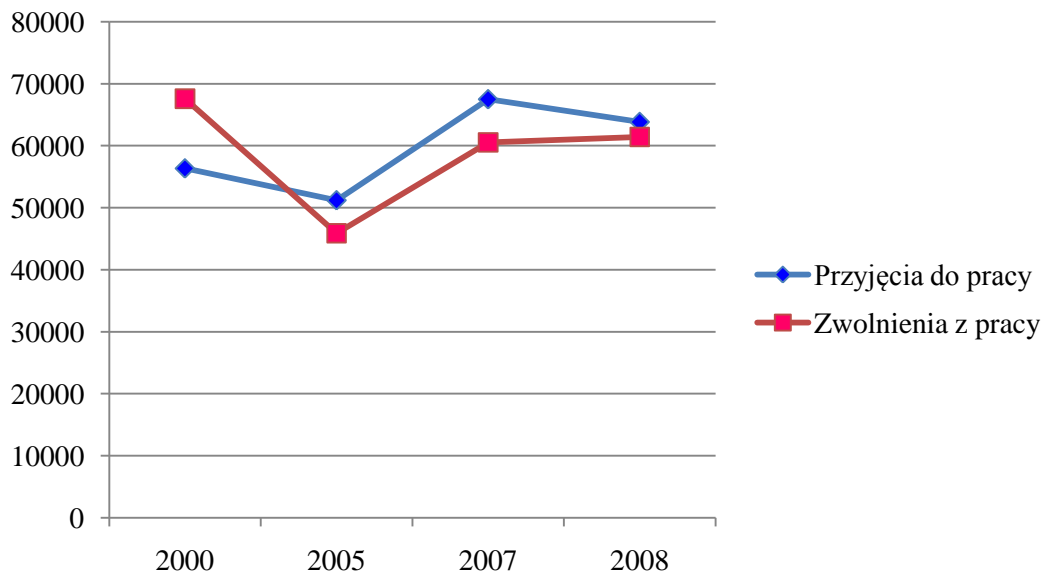
Rok	Przyjęcia do pracy	Współczynnik przyjęć	Zwolnienia z pracy	Współczynnik zwolnień
2000	56 350	16,0	67 572	19,1
2005	51 209	17,7	45 871	15,5
2007	67 512	22,4	60 538	19,7
2008	63 843	20,2	61 412	19,2

Źródło: *Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2009.*

Współczynnik przyjęć i współczynnik zwolnień (%)

Przyjęcia do pracy i zwolnienia z pracy - w liczbach

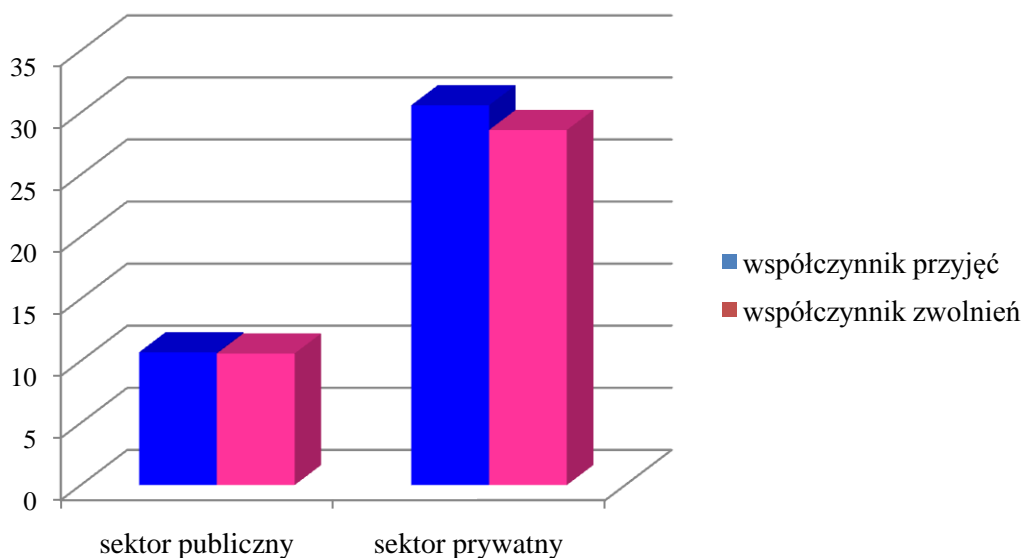
W skali roku 2008 ogólna liczba przyjęć do pracy była większa niż liczba zwolnień. W sektorze prywatnym wystąpiła ta sama tendencja, natomiast w sektorze publicznym liczby te są na prawie tym samym poziomie. Współczynnik przyjęć do pracy przewyższa współczynnik zwolnień – o 1,1 pkt. procentowego. Sektor prywatny generuje zarówno więcej zwolnień, jak i więcej zatrudnień. Widoczne to jest zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i we wskaźnikach procentowych. Zatem sektor prywatny jest bardziej dynamiczny.

Tabela 5. Przyjęcia do pracy i zwolnienia z pracy w sektorach publicznym i prywatnym

Sektor	Przyjęcia do pracy	Współczynnik przyjęć	Zwolnienia z pracy	Współczynnik zwolnień
Ogółem	63 843	20,2	61 412	19,1
sektor publiczny	17 919	10,7	17 984	10,6
sektor prywatny	45 924	30,6	43 428	28,6

Źródło: Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2009.

Współczynnik przyjęć i zwolnień w sektorach

Generalna tendencja większej liczby przyjęć do pracy niż zwolnień ma odzwierciedlenie w następujących sekcjach: budownictwo, handel i naprawy, hotele i restauracje, transport, gospodarka magazynowa i łączność, pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm, administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, ochrona zdrowia i pomoc społeczna. Natomiast tendencje odwrotne do ogólnych, czyli przewagi zwolnień nad przyjęciami, występują w przypadku następujących sekcji: rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, przemysł, w tym przetwórstwo przemysłowe oraz edukacja.

Najwięcej przyjęć do pracy w liczbach bezwzględnych odnotowano w przypadku przemysłu (17299), w tym przetwórstwa przemysłowego (16074) oraz handlu i napraw (13892). Najwyższe współczynniki przyjęć występują w takich sekcjach, jak budownictwo (41,9%) oraz handel i naprawy (38,9%).

Zwolnień najwięcej w liczbach bezwzględnych odnotowano w tych samych sekcjach co najwięcej zatrudnień: przemysł (18620), w tym przetwórstwo przemysłowe (17391) oraz handel i naprawy (11671). Najwyższe współczynniki zwolnień dotyczą tych samych sekcji co najwyższe współczynniki przyjęć: budownictwo (41,7%) oraz handel i naprawy (32,2%).

Zatem te dwie sekcje charakteryzują się największą dynamiką zmian zatrudnienia – wzrostu zatrudnienia i wzrostu zwolnień.

Sekcja, która generuje najbardziej pozytywne zmiany, to obsługa nieruchomości i firm. W przypadku tej sekcji odnotowano największą przewagę zarówno współczynnika przyjęć nad współczynnikiem zwolnień (odpowiednio 30,3 oraz 22,7), jak i przewagę liczby osób przyjętych do pracy nad zwolnionymi (odpowiednio 3689 i 2834).

**Tabela 6. Przyjęcia do pracy i zwolnienia z pracy w poszczególnych sekcjach
w województwie lubelskim**

Sekcja PKD	Przyjęcia do pracy	Współczynnik przyjęć	Zwolnienia z pracy	Współczynnik zwolnień
Ogółem	63 843	20,2	61 412	19,2
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	406	14,1	472	16,7
przemysł	17 299	20,0	18 620	21,4
w tym: przetwórstwo przemysłowe	16 074	21,8	17 391	23,5
budownictwo	7 840	41,9	7 775	41,7
handel i naprawy	13 892	38,9	11 671	32,2
hotele i restauracje	825	31,1	752	27,3
transport, gospodarka magazynowa i łączność	2 897	18,2	2 722	16,9
pośrednictwo finansowe	2 061	19,9	1 725	16,3
obsługa nieruchomości i firm	3 689	30,3	2 834	22,7
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	4 723	15,6	4 185	13,6
edukacja	5 121	9,2	5 983	10,6
ochrona zdrowia i pomoc społeczna	3 990	10,2	3 576	8,9
działalność usługowa, komunalna, społeczna, indywidualna, pozostała	1 093	13,3	1 087	13,2

Źródło: Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2009.

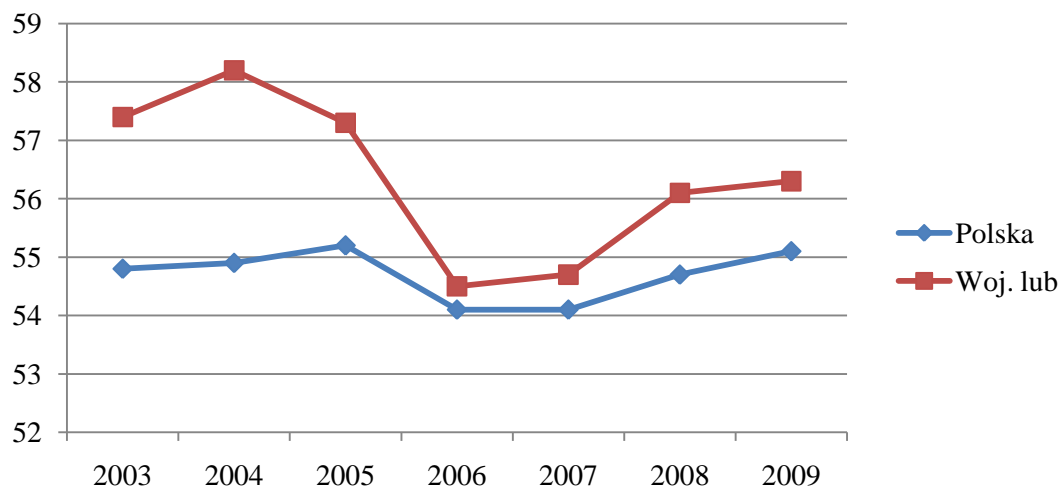
II. BADANIA AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Według danych krajowych współczynnik aktywności zawodowej krajowy w latach 2003-2009 kształtuje się na podobnym poziomie, z minimalną tendencją wzrostową o 0,3 punktu procentowego. Natomiast w województwie lubelskim w analizowanym okresie w poszczególnych latach następowały większe różnicowania wartości tego wskaźnika i generalnie nastąpił spadek w ciągu 6 lat o 1,1 punktu procentowego. Zatem współczynnik aktywności zawodowej wskazuje nam na nieco gorszą sytuację w województwie lubelskim niż generalnie w skali kraju. Ostatnie trzy lata to powolny wzrost wskaźnika.

Tabela 7. Współczynnik aktywności zawodowej

Stan na koniec roku		
Rok	Polska	Województwo lubelskie
2003	54,8	57,4
2004	54,9	58,2
2005	55,2	57,3
2006	54,1	54,5
2007	54,1	54,7
2008	54,7	56,1
2009	55,1	56,3

Współczynnik aktywności zawodowej

Według danych BAEL liczba osób pracujących zarówno w województwie lubelskim, jak i w skali kraju uległa wzrostowi w okresie 2003-2009. W skali kraju wzrost ten wynosi 13,6%, natomiast w skali województwa lubelskiego jest nieco niższy i wynosi 10,5%.

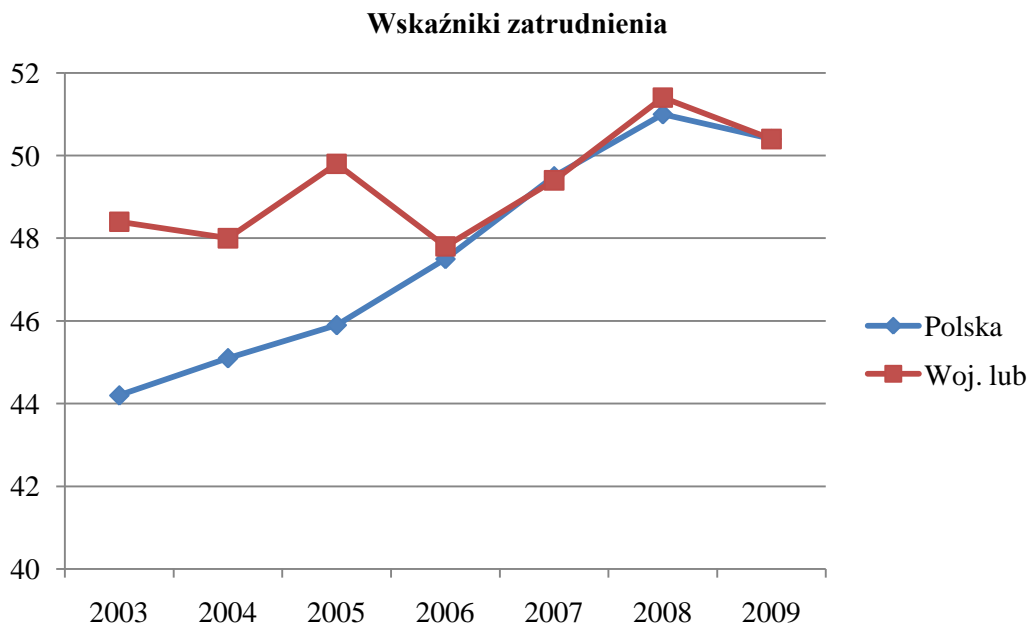
Tabela 8. Pracujący (w tysiącach)

Stan na koniec roku		
Rok	Polska	Województwo lubelskie
2003	13 718	889
2004	14 058	913
2005	14 390	951
2006	14 911	880
2007	15 538	964
2008	16 005	999
2009	15 885	993

Wskaźniki zatrudnienia w województwie lubelskim w ostatnich 3 latach są dokładnie na tym samym poziomie co wskaźniki ogólnopolskie. Analizując jednak okres ostatnich 6 lat, wzrost wartości wskaźnika w skali kraju był wyższy niż w skali województwa lubelskiego. W kraju nastąpił wzrost wskaźnika zatrudnienia o 6,2 punktu procentowego, natomiast w województwie o 2 punkty procentowe.

Tabela 9. Wskaźniki zatrudnienia

Stan na koniec roku		
Rok	Polska	Województwo lubelskie
2003	44,2	48,4
2004	45,1	48,0
2005	45,9	49,8
2006	47,5	47,8
2007	49,5	49,4
2008	51,0	51,4
2009	50,4	50,4

Według Badań Aktywności Zawodowej Ludności liczba bezrobotnych na koniec 2009 roku w Polsce wynosi 1471 tysięcy, natomiast w województwie lubelskim – 116 tysięcy. W latach 2003-2009 zarówno w Polsce, jak i na terenie województwa lubelskiego odnotowujemy spadek liczby bezrobotnych.

Tabela 10. Bezrobotni (w tysiącach)

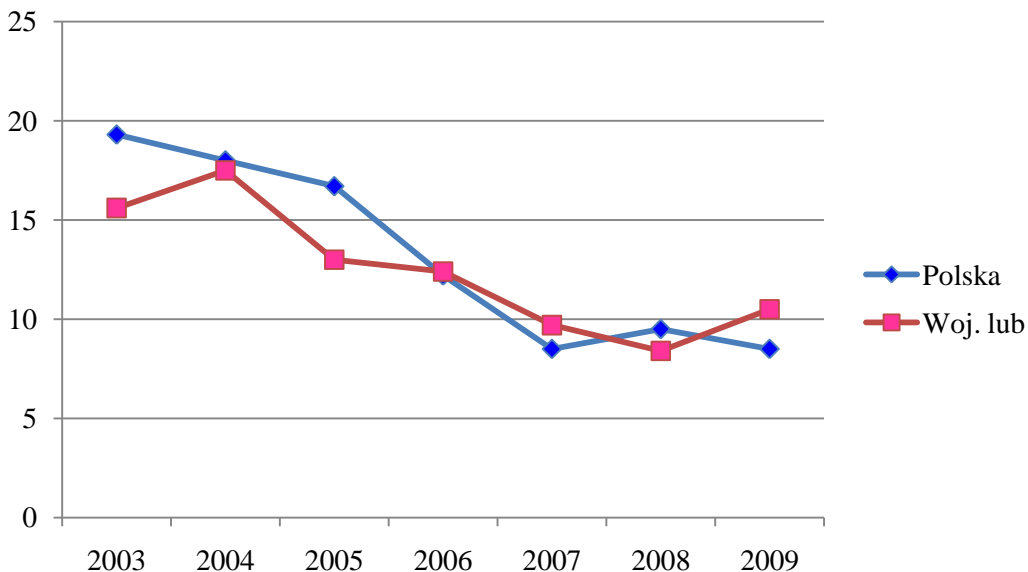
Stan na koniec roku		
Rok	Polska	Województwo lubelskie
2003	3 273	164
2004	3 081	194
2005	2 893	142
2006	2 076	124
2007	1 148	104
2008	1 474	92
2009	1 471	116

Jeśli chodzi o stopę bezrobocia, to wskaźnik ten również uległ zmniejszeniu zarówno w kraju, jak i w województwie w analizowanym okresie. W Polsce na koniec roku 2009 stopa bezrobocia według BAEL wynosi 8,5%, natomiast w województwie lubelskim – 10,5%.

Tabela 11. Stopa bezrobocia

Stan na koniec roku		
Rok	Polska	Województwo lubelskie
2003	19,3	15,6
2004	18,0	17,5
2005	16,7	13,0
2006	12,2	12,4
2007	8,5	9,7
2008	9,5	8,4
2009	8,5	10,5

Stopa bezrobocia

Liczba biernych zawodowo uległa zwiększeniu zarówno w skali kraju, jak i w województwie lubelskim w analizowanym okresie. Wzrost w Polsce tej liczby wynosi 0,9 punktu procentowego, natomiast w województwie – 8,6 punktu procentowego.

Tabela 12. Bierni zawodowo (w tysiącach)

Stan na koniec roku		
Rok	Polska	Województwo lubelskie
2003	14 016	783
2004	14 057	796
2005	14 051	817
2006	14 394	837
2007	14 416	884
2008	14 224	854
2009	14 149	860

III. BADANIA PRACODAWCÓW

Przy ocenie popytu rynku pracy należy wziąć pod uwagę prowadzone w województwie lubelskim badania pracodawców.

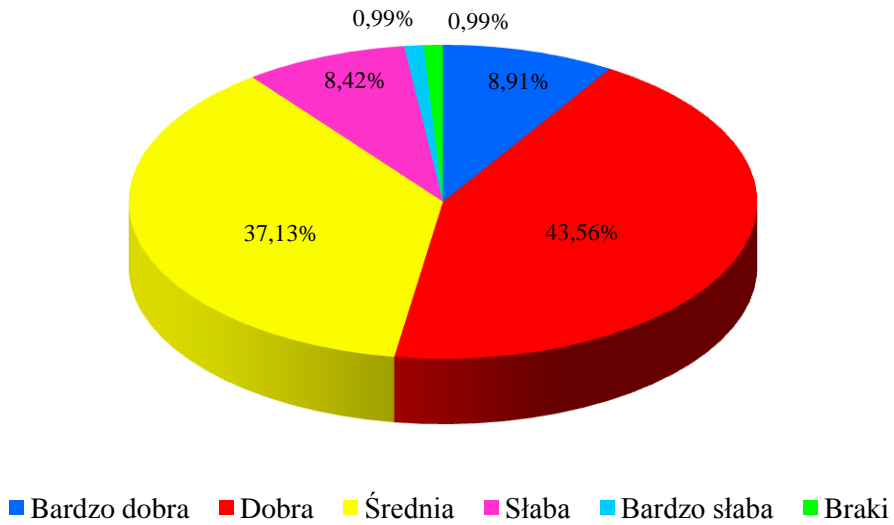
W pierwszym kwartale 2010 roku firma Euoperspektywa przeprowadziła badania pracodawców w ramach projektu „Obserwatorium lubelskiego rynku pracy” współfinansowanego z EFS. Była to druga edycja badań. Poprzednia edycja została przeprowadzona w połowie 2009 roku. W niniejszej części opracowania przedstawione zostaną wyniki II edycji badań, a przy niektórych zagadnieniach również odwołanie do wyników I edycji badań. Autorem raportu z I edycji badań jest dr Dariusz Wadowski, natomiast autorem raportu z II edycji – dr Krzysztof Markowski.

3.1. Kondycja ekonomiczna badanych przedsiębiorstw

Ankietowani pracodawcy oceniając kondycję ekonomiczną swoich przedsiębiorstw, najczęściej określali ją jako dobrą (43,56%) oraz średnią (37,13%). Natomiast prawie co dziesiąty respondent oceniał kondycję swojej firmy jako bardzo dobrą (8,91%), podobnie też prawie co dziesiąty respondent (8,42%) uważa, iż kondycja ekonomiczna firmy jest słaba.

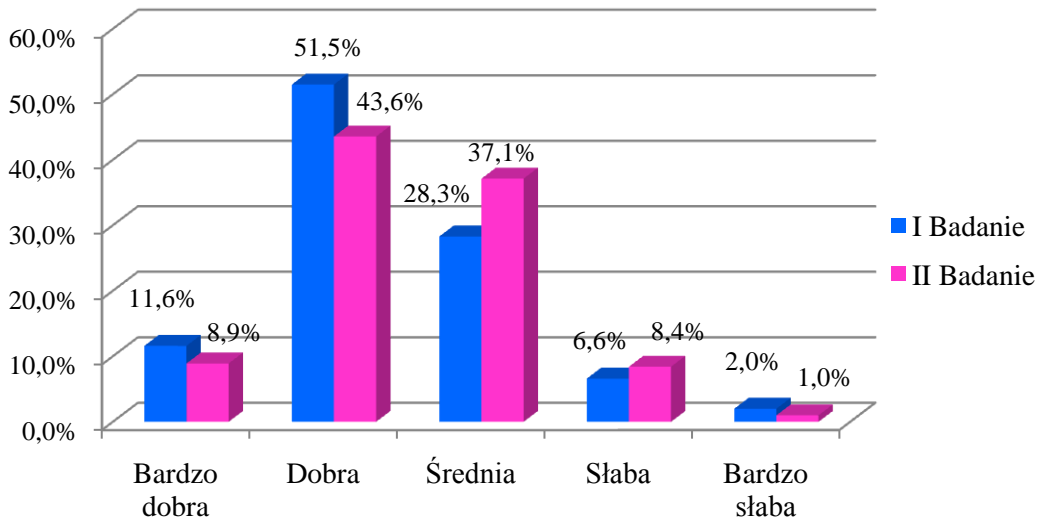
Zatem ponad połowa badanych przedsiębiorców (52,47%) ocenia własne firmy pod względem ekonomicznym bardzo dobrze i dobrze, zaś ponad jedna trzecia uznaje kondycję swoich firm jako średnią. Jest to bardzo pozytywna ocena.

Ocena kondycji ekonomicznej przedsiębiorstw

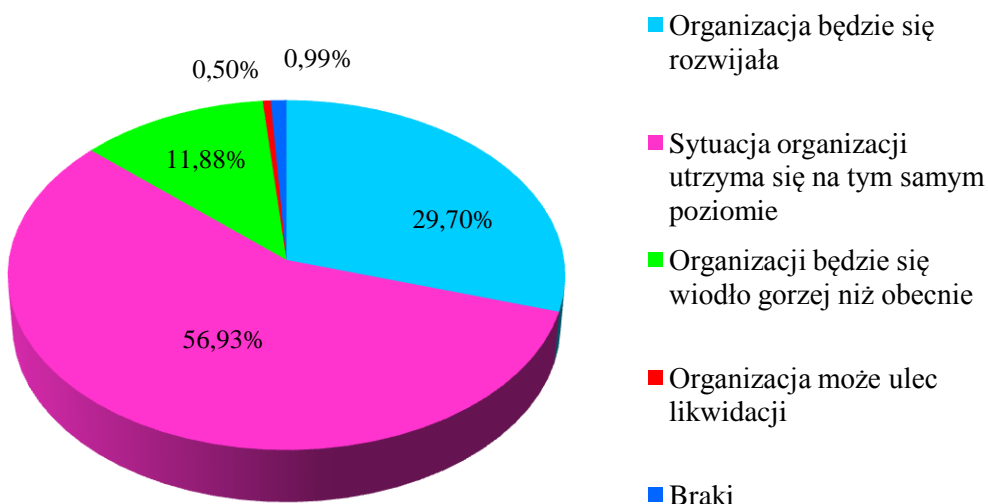
Porównując ocenę stanu kondycji ekonomicznej podmiotów badanych w I i II edycji badań, okazuje się, że ocena sytuacji w przedsiębiorstwach pogorszyła się w ciągu pół roku.

Ocena kondycji ekonomicznej firm w I i II edycji badań

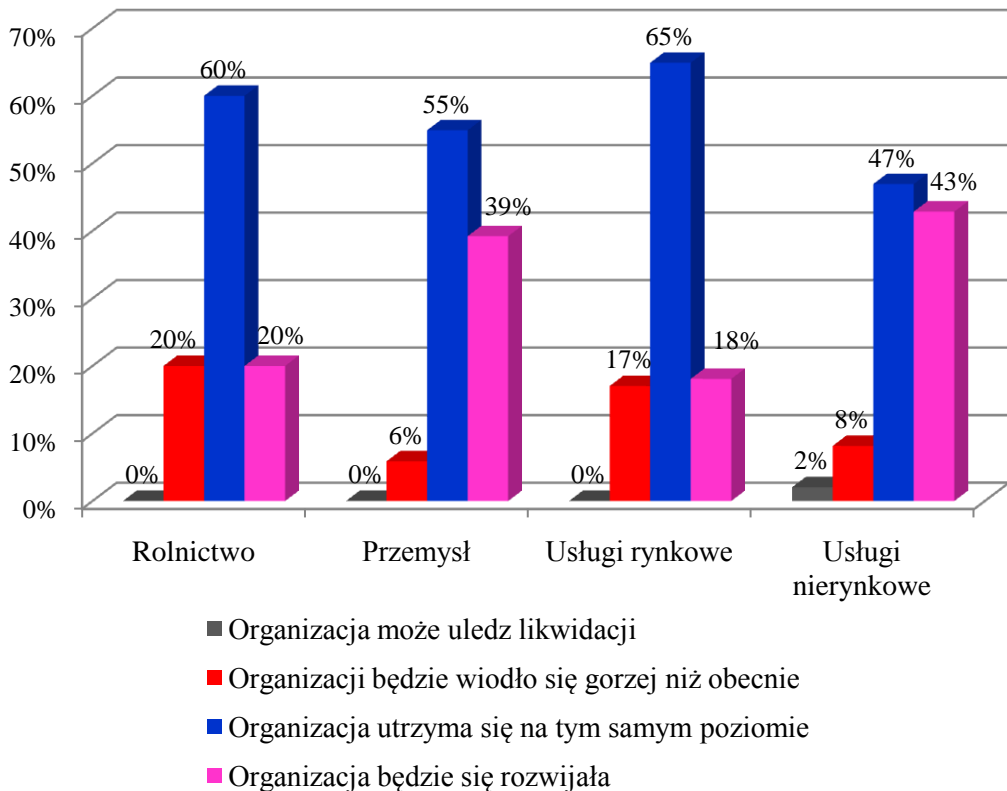
Jeśli chodzi o prognozę sytuacji ekonomicznej badanych firm za dwanaście miesięcy, to jest ona generalnie pozytywna. Ponad połowa badanych przedsiębiorców (56,93%) uważa, że sytuacja ich przedsiębiorstw, bez względu na sytuację gospodarczą (kryzys w Europie i na świecie), pozostanie na takim samym poziomie, a prawie co trzeci ankietowany wskazuje na poprawę i rozwój firm. Co dziesiąty ankietowany pracodawca bierze pod uwagę możliwość osłabienia pozycji organizacji w perspektywie roku. Jeden respondent wyraził przypuszczenie, że jego zakład pracy może ulec likwidacji.

Prognoza sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw

Na ocenę kondycji ekonomicznej badanych firm w przyszłości ma wpływ ich sektor działalności.

Prognoza sytuacji firmy za 12 miesięcy w poszczególnych sektorach działalności

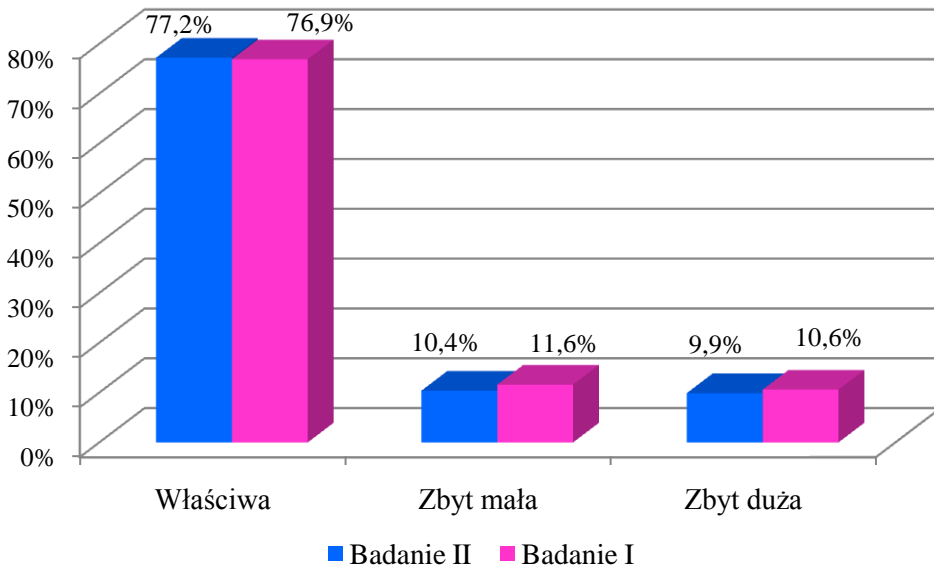

Najbardziej pozytywnie przyszłość oceniają przedsiębiorcy z sektora usług nierynkowych. Badani, którzy wskazują na rozwój organizacji w przyszłości, stanowią prawie połowę (43%) respondentów z sektora usług nierynkowych. Natomiast odpowiedzi najbardziej pesymistyczne charakterystyczne są dla badanych z sektora rolnictwa. W tym sektorze 20% respondentów przewiduje pogorszenie kondycji ekonomicznej w przyszłości.

3.2. Ocena wielkości zatrudnienia

Badanych zapytano o to, jak oceniają wielkość zatrudnienia w swoich firmach. Większość ankietowanych pracodawców ocenia wielkość zatrudnienia w swoim zakładzie pracy jako właściwą (77,23%). W co dziesiątym zakładzie (10,4%) została ona uznana za zbyt małą oraz również w co dziesiątym – za zbyt dużą (9,9%). Opinie te są podobne do tych, które pracodawcy wyrażali podczas I edycji badania.

Ocena wielkości zatrudnienia dokonana przez pracodawców w I i II edycji badań

3.3. Plany dotyczące zatrudnienia

Prawie jedna trzecia objętych badaniami pracodawców (29,9%) planuje w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy zatrudnienie nowych pracowników. Natomiast ponad połowa ankietowanych (53,2%) nie bierze takiej możliwości pod uwagę. W prawie co szóstej z badanych firm (16,9%) nie skonkretyzowano planów związanych z zatrudnianiem w perspektywie jednego roku. Zawody, w jakich najczęściej ankietowani przedstawiciele firm planują zatrudnienia, to:

Tabela 13. Zawody/stanowiska, w jakich pracodawcy planują zatrudnienia

Grupa zawodowa (kod KZiS)	Zawody i specjalności wymieniane przez badanych pracodawców	Liczba osób ogółem planowanych do zatrudnienia	W tym: liczba osób w ramach nowych miejsc pracy	W tym: liczba osób w ramach wymiany pracowników
kierownicy pozostałych wewnętrznych jednostek organizacyjnych (123)	kierownik	2	0	2
Ogółem: kierownicy		2		
inżynierowie i pokrewni (214)	inżynier urządzeń sanitarnych, specjalista (inżynier) ds. sprzedaży, konstruktor	6	5	1
specjaliści nauk biologicznych (221)	specjalista ds. mikrobiologii	1	0	1
specjaliści ochrony zdrowia (223)	lekarz, lekarz psychiatra	8	8	0
pielęgniarki i położne (224)	pielęgniarka	3	2	1
nauczyciele szkół wyższych (231)	nauczyciel akademicki	10	0	10
nauczyciele gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół podstawowych i przedszkoli (232, 233)	nauczyciel	5	0	5
specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania (241)	specjalista ds. nadzoru produkcji	1	1	0
specjaliści nauk społecznych i pokrewnych (244)	pracownik pedagogiczny	2	2	0
Ogółem: specjaliści		36		

technicy (311)	technik	5	5	0
inspektorzy bezpieczeństwa i jakości (315)	diagnosta	1	1	0
średni personel ochrony zdrowia (322)	technik, elektroradiolog	1	1	0
pracownicy ds. finansowych i handlowych (341)	handlowiec, przedstawiciel handlowy	23	23	2
policjanci, funkcjonariusze Służby Więziennej i ochrony państwa (345)	funkcjonariusz służby więziennej	2	0	2
pracownicy pomocy społecznej i pracy socjalnej (346)	opiekun	1	0	1
Ogółem: technicy i inny średni personel		33		
pracownicy ds. ewidencji materiałowej, transportu i produkcji (413)	magazynier	4	4	0
pracownicy obsługi biurowej (419)	pracownik biurowy	5	3	2
Ogółem: pracownicy biurowi		9		
pracownicy opieki osobistej i pokrewni (513)	opiekunka dziecięca	3	0	3
pozostali pracownicy usług osobistych (514)	kosmetyczka	1	1	0
pracownicy usług ochrony (515)	strażak	12	0	12
sprzedawcy i demonstratorzy (522)	sprzedawca, pracownik stacji paliw	13	10	3
Ogółem: pracownicy usług osobistych i sprzedawcy		29		
górnicy i robotnicy obróbki kamienia (711)	górnik	50	50	0

robotnicy budowlani robót stanu surowego i pokrewni (712)	pracownik budowlany, brukarz-asfalcjarz, konserwator, murarz, cieśla	391	366	25
robotnicy budowlani robót wykończeniowych i pokrewni (713)	tynkarz, technolog robót	5	5	0
malarze, pracownicy czyszczący konstrukcje budowlane i pokrewni (714)	malarz	2	2	0
formierze, odlewnicy, spawacze, blacharze, monterzy konstrukcji metalowych i pokrewni (721)	spawacz	6	3	3
kowale, ślusarze i pokrewni (722)	ślusarz, frezer	4	4	0
mechanicy maszyn i urządzeń (723)	mechanik	56	56	0
monterzy elektronicy i pokrewni (725)	serwisant	2	1	1
robotnicy w przetwórstwie spożywczym (741)	wykrywacz (klasyfikator) drobiu	6	6	0
robotnicy obróbki drewna, stolarze meblowi i pokrewni (742)	stolarz	6	6	0
robotnicy produkcji wyrobów włókienniczych, odzieży i pokrewni (743)	szwaczka	15	15	0
Ogółem: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy		543		
operatorzy maszyn i urządzeń (81)	operator urządzeń	7	7	0
monterzy (828)	monter	10	0	10

kierowcy pojazdów (832)	kierowca	14	4	10
operatorzy pojazdów wolnobieżnych i pokrewni (833)	wózkowy	15	0	15
Ogółem: operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń		46		
pomoce domowe, sprzątaczkę i praczkę (913)	sprzątaczkę, sprzątacza – palacza, pokojową	9	8	1
gospodarze budynków, zmywacze szymb i pokrewni (914)	pracownik gospodarczy	4	1	3
gońcy, bagażowcy, portierzy i pokrewni (915)	Woźna, oddziałowa	2	-	2
Ładowacze nieczystości i pokrewni (916)	sortowacz surowców wtórnych	2	2	0
pracownicy przy pracach prostych i zawody trudne do identyfikacji (92)	pracownik produkcyjny, pracownik fizyczny	678	71	607
Ogółem: pracownicy przy pracach prostych		695		

Źródło: Raport z badań pracodawców, Europerspektywa, II edycja.

Z badań wynika, że 18% przedsiębiorców planuje utworzenie 611 nowych miejsc pracy. Gdy doliczy się pracowników sezonowych, to wówczas respondenci deklarowali, że zatrudnią w ciągu najbliższego roku 1396 osób. Ankietowani deklarowali zatrudnić pracowników z następujących grup zawodowych: pracownicy przy pracach prostych – 678, robotnicy budowlani robót stanu surowego i pokrewni – 391, pracownicy ds. finansowych i handlowych – 23, górnicy i robotnicy obróbki kamienia – 50, mechanicy maszyn i urządzeń – 56, pracownicy usług ochrony – 12, sprzedawcy i demonstratorzy – 13, robotnicy produkcji wyrobów włókienniczych, odzieży i pokrewni, kierowcy pojazdów – 14, operatorzy pojazdów wolnobieżnych i pokrewnych – 15. Pracownicy z tych grup zawodowych stanowią 90% wszystkich planowanych do zatrudnienia.

Biorąc pod uwagę wielkie grupy zawodowe, okazuje się, że na 1396 planowanych zatrudnień prawie połowę (49,8%) stanowią stanowiska przy pracach

prostych, 38,9% – stanowiska dla robotników przemysłowych i rzemieślników, 3,3% – stanowiska operatorów i monterów maszyn i urządzeń, 2,6% – stanowiska dla specjalistów, 2,4 % – stanowiska dla techników i innego średniego personelu, 2,1% – stanowiska dla pracowników usług osobistych i sprzedawców, 0,6% – stanowiska dla pracowników biurowych, natomiast 0,1% – stanowiska dla kierowników.

W badaniach dokonano ekstrapolacji wyników z próby na całą populację pracodawców zatrudniających 9 i więcej pracowników. Oszacowano w ten sposób na podstawie próby badawczej plany zatrudnieniowe ogółu pracodawców z terenu województwa lubelskiego.

Tabela 14. Szacowane zapotrzebowanie na pracowników w województwie lubelskim według poszczególnych grup zawodowych w świetle deklaracji pracodawców zatrudniających powyżej 9 osób

Wielkie grupy zawodowe (kod KZiS)	Liczba osób planowanych do zatrudnienia		Szacowane zapotrzebowanie na pracowników		
	Ogółem	W ramach nowych miejsc pracy	Szacunki wynikające ze struktury próby względem powiatów	Szacunki wynikające ze struktury próby względem sekcji PKD	Średni szacunek
kierownicy (1)	2	0	8	12	10
specjaliści (2)	36	18	440	582	511
technicy i inny średni personel (3)	33	30	733	853	793
pracownicy biurowi (4)	9	7	171	271	221
pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (5)	29	11	269	427	348
robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (7)	543	514	12 557	7 678	10 117
operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (8)	46	11	269	194	231
pracownicy przy pracach prostych (9)	695	82	2 003	9 345	5 674
Razem	1 393	673	16 449	19 361	17 905

Źródło: Raport z badań pracodawców, Europerspektywa, II edycja.

Według przeprowadzonych szacunków określono ogólne zapotrzebowanie na pracowników w województwie lubelskim w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy na poziomie prawie 18 tysięcy. Największe szacowane zapotrzebowanie dotyczy: robotników przemysłowych i rzemieślników (10117) i pracowników przy pracach prostych (5674).

IV. BEZROBOTNI ORAZ MONITORING ZAWODÓW NADWYŻKOWYCH I DEFICYTOWYCH

4.1. Bezrobotni według zawodów

W niniejszej części analizy bazowano na opracowaniu Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie zatytułowanym *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie lubelskim w 2009 roku* z marca 2010 roku oraz na sprawozdaniach MPiPS-01 i załącznikach do nich.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy województwa lubelskiego, poczynając od roku 2001, z roku na rok sukcesywnie maleje. Jedynym wyjątkiem jest jej wzrost w roku 2009 (o 13,37% w porównaniu z rokiem poprzednim). Wyłączenia bezrobotnych z ewidencji urzędów pracy analogicznie podlegają tej samej korzystnej tendencji. Od 2001 roku liczba ta sukcesywnie z roku na rok wzrasta, z wyjątkiem dwóch ostatnich lat: 2008 i 2009. Natomiast liczba napływających bezrobotnych do ewidencji utrzymuje się na podobnym poziomie: 138044 w roku 2001 oraz 141814 w roku 2008. Wyjątkiem jest tu wzrost w ostatnim analizowanym roku – 2009, kiedy liczba ta wzrosła do 167312 (o 15,24% w ciągu jednego roku).

Liczba ofert pracy znajdujących się w ewidencji urzędów pracy również sukcesywnie z roku na rok wzrasta. Od roku 2001 do 2008 liczba ta wzrosła dwukrotnie. Urzędy pracy w roku 2001 posiadały w swojej dyspozycji 26901 ofert, natomiast w 2008 roku już 52164. Jest to bardzo duży przyrost. Jednak w roku 2009 nastąpiła tendencja spadkowa – o 9,59% w stosunku do roku poprzedniego. W 2001 roku stosunek liczby bezrobotnych do liczby ofert pracy wynosił 6,65, natomiast w 2008 był bardziej korzystny i wynosił już 1,95 (co oznacza, że co drugi bezrobotny miał szansę na uzyskanie oferty pracy w ciągu roku). Z kolei w roku 2009 wskaźnik ten jest już mniej korzystny – wynosi bowiem 2,49.

Tabela 15. Bilans bezrobocia w latach 2001-2009

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych		Napływ do ewidencji bezrobotnych	Wyłączeni z ewidencji		Oferty pracy
	Ogółem	Kobiety		Ogółem	W tym: z powodu podjęcia pracy	
2001	178 980	88 977	138 044	118 781	51 775	26 901
2002	178 879	86 879	133 961	134 062	58 777	28 316
2003	174 529	85 500	137 055	141 405	59 553	37 175
2004	164 752	81 375	141 856	151 633	61 947	38 089
2005	156 832	78 358	148 277	156 197	59 042	44 174
2006	141 763	73 324	141 691	156 760	64 146	49 923
2007	118 146	62 774	137 629	161 246	61 400	55 112
2008	101 561	53 968	141 814	158 399	55 512	52 164
2009	117 237	57 459	167 312	151 636	51 548	47 160

Źródło: opracowanie na podstawie sprawozdań MPiPS-01 z poszczególnych lat.

Porównując dane z ostatnich sześciu lat (od 2004 do 2009 roku) dotyczące struktury zawodowej bezrobotnych według tzw. wielkich grup zawodowych, należałoby się spodziewać w związku z ogólnym spadkiem liczby bezrobotnych w tym okresie, że dla poszczególnych grup zawodowych również nastąpi ten spadek. Jednak istnieją trzy grupy zawodowe, w których nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Dotyczy to „specjalistów” (wzrost o 9,9%), „parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników” (wzrost o 5,6%) oraz „sił zbrojnych” (wzrost o 29,1%). Dwie ostatnie grupy są małe pod względem liczebności, zatem trudno tu wyciągać uprawnione wnioski. Jednak wzrost liczby bezrobotnych specjalistów jest niepokojący, bowiem można by się spodziewać, że osoby z wyższym wykształceniem na rynku pracy powinny właśnie w dużym stopniu odchodzić z ewidencji bezrobotnych. Należy zatem w sposób bardziej szczegółowy przyrzeć się strukturze tej grupy.

Biorąc pod uwagę różnicę pomiędzy rokiem 2008 i 2009, to największy przyrost w liczbach bezwzględnych odnotowano dla robotników przemysłowych i rzemieślników (o 3667 osób) oraz bezrobotnych bez zawodu (o 3142). W przypadku jednej grupy nastąpił spadek liczby zarejestrowanych. Są to: rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy (spadek o 25 osób).

Tabela 16. Bezrobotni według tzw. wielkich grup zawodowych

Grupy zawodów	Bezrobotni zarejestrowani w województwie						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	wzrost/ spadek 2008/ 2009
Ogółem	164 752	156 832	141 763	118 146	101 561	117 237	+15 676
parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	592	562	584	523	475	627	+152
specjaliści	11 010	11 871	11 542	10 175	9 922	12 220	+2 298
technicy i inny średni personel	26 056	25 097	23 278	19 026	16 051	18 325	+2 274
pracownicy biurowi	6 892	6 219	5 117	4 058	3 482	3 983	+501
pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	20 380	18 946	16 754	13 494	11 213	12 731	+1 518
rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	4 818	4 420	3 969	3 269	2 537	2 512	-25
robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	45 685	41 109	34 426	27.154	22.111	25 778	+3 667
operatorzy oraz monterzy maszyn i urządzeń	6 858	6 419	5 321	4 288	3 769	4 290	+521
pracownicy przy pracach prostych	17 023	16 034	14 117	11 486	9 862	11 449	+1 587
siły zbrojne	56	95	61	43	38	79	+41
bez zawodu	25 382	26 060	26 594	24 630	22 101	25 243	+3 142

Źródło: opracowanie na podstawie załącznika nr 3 do sprawozdania MPiPS-01 *Bezrobotni oraz oferty pracy według zawodów i specjalności.*

Porównując procentowo zmiany w wielkości liczby zarejestrowanych bezrobotnych w roku 2009 z rokiem poprzednim, największy wzrost dotyczy grupy zawodów nielicznie tylko reprezentowanych. W związku z małą liczebnością trudno tu wyciągać wnioski (siły zbrojne). Inne grupy, w których nastąpił największy

przyrost liczby bezrobotnych, to: parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy (wzrost o 24,2%), specjaliści (o 18,8%), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (o 14,2%) i pracownicy przy pracach prostych (o 13,9%).

Jeśli chodzi o udział poszczególnych grup zawodowych w liczbie bezrobotnych ogółem, to w latach 2004-2009 struktura ta nie uległa dużym zmianom. Wyjątkiem są dwie grupy: specjaliści (wzrost udziału od 6,7% do 10,4%) oraz bezrobotni bez zawodu (wzrost z 15,4% do 21,5%).

Tabela 17. Procentowy udział bezrobotnych według tzw. wielkich grup zawodowych do ogółu bezrobotnych

Grupy zawodów	Bezrobotni zarejestrowani w województwie – stosunek procentowy poszczególnych grup zawodowych do ogółu bezrobotnych					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	100%	100%	100%	100%	100%	100%
parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
specjaliści	6,7	7,6	8,1	8,6	9,8	10,4
technicy i inny średni personel	15,8	16,0	16,4	16,1	15,8	15,6
pracownicy biurowi	4,2	4,0	3,6	3,4	3,4	3,4
pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	12,4	12,1	11,8	11,4	11,0	10,9
rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	2,9	2,8	2,8	2,8	2,5	2,1
robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	27,7	26,2	24,3	23,0	21,8	22,0
operatorzy oraz monterzy maszyn i urządzeń	4,2	4,1	3,7	3,6	3,7	3,7
pracownicy przy pracach prostych	10,3	10,2	10,0	9,7	9,7	9,8
siły zbrojne	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
bez zawodu	15,4	16,6	18,8	20,8	21,8	21,5

Źródło: opracowanie na podstawie załącznika nr 3 do sprawozdania MPiPS-01 *Bezrobotni oraz oferty pracy według zawodów i specjalności.*

4.2. Bezrobotni według rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy i oferty pracy według sekcji

Analizując dane dotyczące bezrobotnych według sekcji PKD w latach 2007-2008, należy stwierdzić, że we wszystkich sekcjach nastąpił spadek, jednak w liczbach bezwzględnych największy w przetwórstwie przemysłowym (o 2742) oraz w handlu hurtowym i detalicznym, naprawach pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego (o 2230).

Liczba nowo zarejestrowanych we wszystkich sekcjach PKD uległa zwiększeniu w roku 2008 w porównaniu z rokiem 2007.

Jeśli chodzi o oferty pracy, to pomimo generalnego ich spadku w roku 2008, w porównaniu z rokiem 2007 występują sekcje PKD, w których nastąpił wzrost liczby ofert pracy. Są to przede wszystkim: administracja publiczna i obrona narodowa (747 w skali roku), edukacja (o 247), obsługa nieruchomości (o 173), ochrona zdrowia i opieka socjalna (163), a także pośrednictwo finansowe (61).

Tabela 18. Bezrobotni i oferty pracy według sekcji gospodarczych w latach 2007-2008

SEKCJE PKD (Polskiej Klasyfikacji Działalności)		Zarejestrowani bezrobotni na koniec		Nowo zarejestrowani w ciągu roku		Oferty pracy	
		2007	2008	2007	2008	2007	2008
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	01	2 612	2 109	1 721	1 852	832	759
rybołówstwo i rybactwo	02	36	30	20	26	13	9
górnictwo i kopalnictwo	03	143	112	110	105	55	48
przetwórstwo przemysłowe	04	17 595	14 853	16 973	17 515	10 167	7 542
zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	05	420	353	403	425	322	312
budownictwo	06	7 291	6 151	7 656	8 062	5 547	4 961

handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego	07	13 051	10 821	12 936	13 544	10 232	9 958
hotele i restauracje	08	1 417	1 296	1 537	1 749	1 613	1 618
transport, gospodarka magazynowa i łączność	09	2 085	1 713	1 846	2 006	2 052	1 756
pośrednictwo finansowe	10	608	528	641	666	1 286	1 347
obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów	11	2 072	1 912	2 534	2 665	1 879	2 052
administracja publiczna i obrona narodowa; gwarantowana prawnie opieka socjalna	12	4 723	4 104	4 386	5 099	8 020	8 767
edukacja	13	2 119	1 920	2 552	2 764	4 315	4 562
ochrona zdrowia i opieka socjalna	14	2 818	2 222	2 579	2 547	3 503	3 666
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	15	3 319	3 156	4 185	4 903	5 179	4 662
gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	16	199	163	90	108	9	16
organizacje i zespoły eksterytorialne	17	4	2	4	4	88	129
działalność niezidentyfikowana	18	16 487	15 752	21 392	22 663	x	x
Razem (w. 01 do 18)	19	76 999	67 197	81 565	86 703	55 112	52 164
dotychczas niepracujący	20	41 147	34 364	56 064	55 111	x	x
Ogółem (w. 19+20)	21	118 146	101 561	137 629	141 814	55 112	52 164

Zródło: opracowanie na podstawie załącznika nr 2 do sprawozdania MPIPS-01 *Bezrobotni według rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy oraz oferty pracy.*

Według stanu z końca roku 2009 sekcje najliczniej reprezentowane przez bezrobotnych to: przetwórstwo przemysłowe (16472), handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle (11643), oraz budownictwo (7909). Największy przyrost liczby nowo zarejestrowanych dotyczył tych samych sekcji. Oferty pracy występowały w największych liczebnościach, również w tych samych sekcjach.

Tabela 19. Bezrobotni zarejestrowani według sekcji gospodarczych w roku 2009

SEKCJE PKD (Polskiej Klasyfikacji Działalności)		Zarejestrowani bezrobotni w 2009 roku		Nowo zarejestrowani		Oferty pracy	
		Koniec I półrocza	Koniec II półrocza	W I półroczu	W II półroczu	Zgłoszone w ciągu I półrocza	Zgłoszone w ciągu II półrocza
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	01	1 886	2 080	857	1 212	502	821
górnictwo i wydobywanie	02	121	119	79	75	109	39
przetwórstwo przemysłowe	03	15 178	16 472	9 647	10 569	2 391	2 396
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	04	138	148	82	85	95	89
dostarczanie wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	05	564	694	320	427	276	172
budownictwo	06	6 357	7 909	4 925	5 378	1 848	1 721
handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle	07	10 551	11 643	7 133	8 112	4 291	4 050

działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	08	1 600	1 807	1 059	1 264	942	790
transport, gospodarka magazynowa	09	1 880	1 901	1 331	1 393	695	923
informacja i komunikacja	10	379	509	221	377	199	215
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	11	601	677	405	537	736	558
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	12	531	564	285	334	226	170
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	13	1 095	1 184	816	943	626	455
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	14	677	749	517	558	311	442
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	15	3 601	4 679	2 373	3 438	5 648	2 927
edukacja	16	2 130	2 191	1 430	1 922	2 249	2 459
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	17	2 017	2 236	1 229	1 489	2 081	1 474
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	18	643	708	399	512	994	675
pozostała działalność usługowa	19	2 359	2 718	2 429	2 805	1 298	1 291

gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	20	120	138	25	67	12	4
organizacje i zespoły eksterytorialne	21	1	3	0	1	40	17
działalność niezidentyfikowana	22	18 505	20 045	14 491	15 225	x	x
Razem (w. 01 do 18)	23	70 934	79 174	50 053	56 723	25 569	21 688
dotychczas niepracujący	24	33 327	38 063	25 715	34 821	x	x
Ogółem (w. 19+20)	25	104 261	117 237	75 768	91 544	25 569	21 688

Zródło: opracowanie na podstawie załącznika nr 2 do sprawozdania MPIPS-01 *Bezrobotni według rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy oraz oferty pracy.*

4.3. Oferty pracy według zawodów

Oferty pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach (czyli z wielkich grup zawodów pierwszej i drugiej) w ciągu 2009 roku stanowiły 9,2% ogółu zgłoszonych do urzędów pracy wolnych miejsc pracy. Najczęściej były one skierowane do bezrobotnych posiadających następujące zawody:

Tabela 20. Oferty pracy dla pierwszej i drugiej wielkich grup zawodów w roku 2009

Oferty pracy: wielkie grupy zawodów 1 i 2	Liczba ofert
wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych	351
nauczyciel przedszkola	314
fizjoterapeuta	251
specjalista do spraw marketingu i handlu	224
archiwista	219
psycholog	128

specjalista administracji publicznej	112
nauczyciel języka obcego	102
pedagog	100
pielęgniarka	96
nauczyciel nauczania początkowego	70

Natomiast oferty pracy dla osób, które reprezentują zawody z trzeciej wielkiej grupy, tj. techników i innego średniego personelu, stanowiły w 2009 roku 15,9% wszystkich wolnych miejsc pracy zgłoszonych w tym okresie do urzędów pracy. Pracodawcy poszukiwali głównie:

Tabela 21. Oferty pracy dla trzeciej wielkiej grupy zawodów w 2009 roku

Oferty pracy: wielka grupa zawodów 3	Liczba ofert
pracownik administracyjny	1 929
przedstawiciel handlowy (przedstawiciel regionalny)	535
handlowiec	460
księgowy (samodzielny)	365
bibliotekarz	358
technik informatyk	171
terapeuta zajęciowy	171
telemarketer	151
asystent bankowości	127
opiekun w domu pomocy społecznej	127
masażysta	120
technik mechanik	117
opiekunka środowiskowa	99
agent ubezpieczeniowy	95
urzędnik podatkowy	95
technik elektryk	88

W ogólnej liczbie ofert pracy zgłoszonych w 2009 roku do powiatowych urzędów pracy oferty dla czwartej wielkiej grupy zawodów, czyli pracowników biurowych, stanowiły 17,2%. Najwięcej ofert pracy przypadło dla bezrobotnych posiadających następujące zawody:

Tabela. 22 Oferty pracy dla czwartej wielkiej grupy zawodów w roku 2009

Oferty pracy: wielka grupa zawodów 4	Liczba ofert
pracownik biurowy	5 642
magazynier	582
sekretarka	448
pracownik kancelaryjny	175
kasjer handlowy	127
operator wprowadzania danych	125
recepcjonista	124
fakturzystka	118
asystent rachunkowości	106
asystent usług pocztowych	100
rejestratorka medyczna	84

Dla piątej wielkiej grupy zawodów, czyli pracowników usług osobistych i sprzedawców, w roku 2009 oferty pracy stanowiły 17,7% wszystkich zgłoszonych do urzędów pracy w województwie lubelskim ofert pracy. Najwięcej wolnych miejsc pracy przeznaczonych było dla:

Tabela 23. Oferty pracy dla piątej wielkiej grupy zawodów w roku 2009

Oferty pracy: wielka grupa zawodów 5	Liczba ofert
sprzedawca	4 533
kucharz	736
opiekunka dziecięca	581
kelner	450
fryzjer	446
pracownik ochrony	333
bufetowy (barman)	254

kosmetyczka (zawód szkolny: technik usług kosmetycznych)	209
opiekunka domowa	193
sprzedawca w stacji paliw	107

W województwie lubelskim odnotowano niewiele ofert w zawodach z szóstej wielkiej grupy zawodów (rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy). Stanowiły one 0,6% ogółu ofert, które wpłynęły do urzędów pracy. Najwięcej ofert odnotowano w zawodach:

Tabela 24. Oferty pracy dla szóstej wielkiej grupy zawodów w roku 2009

Oferty pracy: wielka grupa zawodów 6	Liczba ofert
ogrodnik terenów zieleni	106
robotnik leśny	28
rolnik produkcji roślinnej i zwierzęcej	23
ogrodnik uprawy pod osłonami	19

Dla robotników przemysłowych i rzemieślników, czyli siódmej wielkiej grupy zawodów, oferty pracy stanowiły 11,7% ogólnej liczby ofert pracy zgłoszonych w 2009 roku. Najczęściej pracodawcy poszukiwali kandydatów do pracy w zawodach:

Tabela 25. Oferty pracy dla siódmej wielkiej grupy zawodów w roku 2009

Oferty pracy: wielka grupa zawodów 7	Liczba ofert
murarz	427
szwaczka	312
mechanik pojazdów samochodowych	289
piekarz	271
ślusarz	231
stolarz	227
brukarz	209
mechanik samochodów osobowych	187
konserwator budynków	145

cieśla	122
krawiec	122
stolarz meblowy	116
obuwnik przemysłowy	107
spawacz ręczny gazowy	105
cukiernik	102
tynkarz	100
technologzy robót wykończeniowych w budownictwie	100
glazurnicy	98
elektromonterzy/elektrycy zakładowi	94
elektromonterzy instalacji elektrycznych	93

Oferty dla operatorów i monterów maszyn i urządzeń – ósmej wielkiej grupy – stanowiły 4,5% w ogólnej liczbie ofert pracy zgłoszonych do urzędów pracy w 2009 roku. Najwięcej wolnych miejsc pracy zgłoszono w następujących zawodach:

Tabela 26. Oferty pracy dla ósmej wielkiej grupy zawodów w roku 2009

Oferty pracy: wielka grupa zawodów 8	Liczba ofert
kierowca samochodu ciężarowego	618
kierowca samochodu osobowego	384
operator koparek i zwałowarek	139
kierowca autobusu	98
kierowca wózków jezdniowych	76

Dla bezrobotnych zaliczanych do pracowników przy pracach prostych oferty pracy zgłoszone do urzędów pracy w 2009 roku stanowiły 23,1% wszystkich ofert pracy będących w dyspozycji urzędów w tym okresie. Oferty odnotowano głównie w zawodach:

Tabela 27. Oferty pracy dla pracowników przy pracach prostych w roku 2009

Oferty pracy: pracownicy przy pracach prostych	Liczba ofert
robotnik gospodarczy	4 136
robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	1 076
pomoc kuchenna	990
robotnik budowlany	940
sprzątaczką	840
robotnik placowy	631
robotnik drogowy	408
pakowacz	222
salowa	194
pozostali robotnicy pomocniczy w rolnictwie i pokrewni	139
woźny	135
pokojowa (w hotelu)	119
dozorca	110
robotnik magazynowy	73

Zwróćmy uwagę na te zawody, w których było najwięcej ofert pracy w liczbach bezwzględnych:

- ✓ pracownik biurowy – 5642,
- ✓ sprzedawca – 4533,
- ✓ robotnik gospodarczy – 4136,
- ✓ pracownik administracyjny – 1929,
- ✓ robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym – 1076,
- ✓ pomoc kuchenna – 990,
- ✓ robotnik budowlany – 940,
- ✓ sprzątaczką – 840,
- ✓ kucharz – 736,
- ✓ robotnik placowy – 631,
- ✓ kierowca samochodu ciężarowego – 618,
- ✓ magazynier – 582,
- ✓ opiekunka dziecięca – 581,
- ✓ przedstawiciele handlowych (przedstawiciel regionalny) – 535.

Generalizując, mamy tu do czynienia albo z ofertami do prac prostych, albo z ofertami związanymi z pracą biurową, handlem, budownictwem. Możemy zatem powiedzieć o tych kierunkach, że w liczbach bezwzględnych będzie na nie największe zapotrzebowanie również w latach kolejnych.

4.4. Oferty pracy według sekcji PKD

Pomimo że w roku 2008 nastąpił generalnie spadek liczby ofert pracy w porównaniu z rokiem 2007, to jednak pojawiają się sekcje, w których odnotowano wzrost liczby ofert. Są to: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne (o 747), edukacja (o 247), obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (o 173), ochrona zdrowia i opieka społeczna (163), pośrednictwo finansowe (o 61). Kierunki te można także uznać za najlepiej rokujące, jeśli chodzi o zapotrzebowanie na rynku pracy w najbliższych latach.

Tabela 28. Oferty pracy według sekcji PKD w latach 2007-2008

Sekcja PKD	Zgłoszone w:	
	2007	2008
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	832	759
rybactwo	13	9
górnictwo	55	48
przetwórstwo przemysłowe	10 167	7 542
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	322	312
budownictwo	5 547	4 961
handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	10 232	9 958
hotele i restauracje	1 613	1 618
transport, gospodarka magazynowa i łączność	2 052	1 756
pośrednictwo finansowe	1 286	1 347
obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	1 879	2 052

administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	8 020	8 767
edukacja	4 315	4 562
ochrona zdrowia i opieka społeczna	3 503	3 666
działalność usługowa, komunalna, społeczna, indywidualna, pozostała	5 179	4 662
gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	9	16
organizacje i zespoły eksterytorialne	88	129
działalność niezidentyfikowana	x	x
Ogółem	55 112	52 164

Źródło: opracowanie na podstawie załącznika nr 2 do sprawozdania MPiPS *Bezrobotni według rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy oraz oferty pracy*.

Cztery sekcje, w których w liczbach bezwzględnych wystąpiło najwięcej ofert pracy w roku 2009, to: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (8575), handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle (8341), przetwórstwo przemysłowe (4787), edukacja (4708).

Są to te same sekcje, w których najwięcej ofert wystąpiło w latach 2007-2008. Zatem można przypuszczać, że w najbliższych latach w tych sekcjach w liczbach bezwzględnych nadal będzie wysokie zapotrzebowanie.

Tabela 29. Oferty pracy według sekcji PKD w 2009 roku

SEKCJE PKD (Polskiej Klasyfikacji Działalności)		Oferty pracy	
		Zgłoszone w ciągu I półrocza	Zgłoszone w ciągu II półrocza
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	01	502	821
górnictwo i wydobywanie	02	109	39
przetwórstwo przemysłowe	03	2 391	2 396
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	04	95	89
dostarczanie wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	05	276	172
budownictwo	06	1 848	1 721

handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle	07	4 291	4 050
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	08	942	790
transport, gospodarka magazynowa	09	695	923
informacja i komunikacja	10	199	215
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	11	736	558
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	12	226	170
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	13	626	455
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	14	311	442
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	15	5 648	2 927
edukacja	16	2 249	2 459
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	17	2 081	1 474
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	18	994	675
pozostała działalność usługowa	19	1 298	1 291
gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	20	12	4
organizacje i zespoły eksterytorialne	21	40	17
działalność niezidentyfikowana	22	x	x
Razem (w. 01 do 18)	23	25 569	21 688
dotychczas niepracujący	24	x	x
Ogółem (w. 19+20)	25	25 569	21 688

Zródło: opracowanie na podstawie załącznika nr 2 do sprawozdania MPiPS *Bezrobotni według rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy oraz oferty pracy* (obliczenia własne).

V. SKUTECZNOŚĆ SZKOLEŃ UKOŃCZONYCH PRZEZ BEZROBOTNYCH

Uzupełnieniem dotychczasowej analizy jest zagadnienie skuteczności szkoleń dla bezrobotnych. Istotne jest, w jakich kierunkach bezrobotni po podniesieniu kwalifikacji znajdują pracę, a w jakich nie.

Powiatowe urzędy pracy organizują szkolenia finansowane z różnych źródeł, w tym z Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz z Europejskiego Funduszu Społecznego. W 2008 roku w województwie lubelskim 5156 osób ukończyło szkolenia sfinansowane z Funduszu Pracy, 2896 osobom szkolenia sfinansowano z EFS. Natomiast z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeszkolono 139 osób, 311 osobom koszty szkoleń opłacono z EFS/FP, a 15 z programu Leonardo da Vinci. Ogółem szkolenia ukończyło 8517 osób.

Efektywność szkoleń w województwie lubelskim w roku 2008 wyniosła 32,9%. W porównaniu z rokiem 2007 (42,8%) wskaźnik zmniejszył się o 9,9 pkt. procentowych.

Tabela 30. Efektywność poszczególnych rodzajów kursów zakończonych w 2008 roku – stan na 31 marca 2009 roku

Nazwa kursu	Liczba osób przeszkolonych	Liczba osób, które podjęły pracę po ukończeniu kursu	Efektywność szkoleń (%)
rozwój kompetencji społecznych	20	20	100
palacz centralnego ogrzewania	18	18	100
konserwator zieleni miejskiej; konserwacja i pielęgnacja drzew i krzewów z uprawnieniem na obsługę pił mechanicznych	10	10	100
szkolenie podstawowe strażaka jednostki przeciwpożarowej	10	10	100
kurs nauczania kwalifikacyjnego szeregowych Państwowej Straży Pożarnej	10	9	90,0
księgowość w zakresie rozliczania programów unijnych	11	9	81,8

zasady wypełniania wniosków o przyznanie płatności na 2008 rok	15	12	80,0
tankowanie pojazdów samochodowych zasilanych gazem LPG	29	23	79,3
montaż rusztowań budowlanych	18	14	77,8
organizacja i prowadzenie własnego przedsiębiorstwa	451	342	75,8
ochrona zabytków	21	15	71,4
kurs dla instruktorów nauki jazdy	42	25	59,5
transport drogowy TAXI	42	24	57,1
monter instalacji i urządzeń sanitarnych	39	20	51,3
drwal – operator pił do ścinki drzew	48	24	50,0
uprawnienia energetyczne SEP (urządzenia elektryczne do 1 kV i powyżej)	46	23	50,0
pracownik ochrony fizycznej	74	35	47,3
operator maszyn budowlanych i drogowych	552	260	47,1
kurs kwalifikacyjny dla kierowców przewożących osoby i rzeczy	235	109	46,4
prawo jazdy	1368	563	41,2
barman – kelner z podstawami języka angielskiego	62	25	40,3
warsztaty z zakresu pisania i realizacji programów w ramach POKL UE 2007-2013	30	12	40,0
kurs dla kandydatów na głównych księgowych	20	8	40,0
profesjonalne sprzątanie z obsługą maszyn sprzątających	20	8	40,0
dekarz – blacharz	13	5	38,5
diagnosta samochodowy	13	5	38,5
kurs komputerowy Auto Cad	11	4	36,4
przewóz materiałów niebezpiecznych	77	27	35,1
operator obrabiarek sterowanych numerycznie CNC	70	24	34,3
kurs języka angielskiego	103	35	34,0

recepjonista z językiem angielskim	15	5	33,3
pracownik magazynowy z obsługą komputera i kas fiskalnych	106	35	33,0
specjalista ds. opracowywania, zarządzania o rozliczania projektów	89	29	32,6
glazurnik – posadzkarz	40	13	32,5
brukarz	91	29	31,9
księgowość komputerowa	107	34	31,8
kierowca wózków jezdniowych	219	66	30,1
kurs spawania	337	101	30,0
księgowość z obsługą komputera	80	24	30,0
profesjonalna organizacja imprez okolicznościowych z modułem cateringu i przedsiębiorczości	28	8	28,6
obsługa maszyn szwalniczych	7	2	28,6
pracownik działu kadr i płac	127	36	28,3
Hydraulik, monter, konserwator instalacji wodno-kanalizacyjnej	11	3	27,3
kurs języka niemieckiego	26	7	26,9
monter stolarki budowlanej	45	12	26,7
magazynier z obsługą wózka jezdniowego, komputera i kasy fiskalnej	205	53	25,9
warsztaty z zakresu promocji i sprzedaży	35	9	25,7
pracownik działu marketingu	9	2	22,2
gastromon – garmażer z elementami przedsiębiorczości	14	3	21,4
pomoc kuchenna	19	4	21,1
grafika komputerowa z umiejętnością tworzenia stron www	139	29	20,9
kurs kosmetyczny z elementami wizażu i zdobienia paznokci	210	42	20,0
kasjer handlowy	40	8	20,0
fakturowanie z obsługą kasy fiskalnej	35	7	20,0
przedstawiciel handlowy	30	6	20,0
gospodarka magazynowa z księgowością	15	3	20,0

projektowanie własnej firmy	10	2	20,0
stolarz meblowy	10	2	20,0
szkolenie z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy	583	113	19,4
technolog robót wykończeniowych w budownictwie	170	33	19,4
tynkarz – murarz z modułem dociepleń	31	6	19,4
kurs florystyczny	177	33	18,6
pracownik administracyjno-biurowy z obsługą komputerowych programów użytkowych	233	43	18,5
konserwacja oraz naprawa sprzętu komputerowego i sieci	11	2	18,2
opiekun osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci z elementami przedsiębiorczości	133	24	18,0
profesjonalny handlowiec z obsługą komputera i kas fiskalnych	373	64	17,2
obsługa kasy fiskalnej i komputera	95	16	16,8
obsługa informatyczna firmy	18	3	16,7
pracownik działu sprzedaży z obsługą komputerowych programów użytkowych i kas fiskalnych	50	8	16,0
kurs komputerowy	294	46	15,6
obsługa kasy fiskalnej	93	14	15,1
specjalista ds. pozyskiwania funduszy	82	12	14,6
projektowanie stron internetowych	28	4	14,3
kurs fryzjerski	115	16	13,9
sekretarka – asystentka szefa	29	4	13,8
nowoczesna obsługa biura i sekretariatu z elementami zamówień publicznych	45	6	13,3
kurs języka włoskiego	30	4	13,3
kucharz	89	11	12,4
obsługa klienta w gastronomii	18	2	11,1
system suchej zabudowy wnętrza z kartongipsu	10	1	10,0
obsługa naziemna lotnisk	10	1	10,0

pracownik małej gastronomii	54	4	7,4
cukiernik	53	3	5,7
monter instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody	14	0	0,0
lakiernik samochodowy	12	0	0,0
mechanik samochodów osobowych	12	0	0,0
monter podzespołów lotniczych	12	0	0,0
cieśla budowlany	7	0	0,0
ogrodnik terenów zieleni – kurs dla osób niepełnosprawnych	6	0	0,0
pozostałe kierunki, które ukończyło mniej niż 5 osób	53	41	77,4
Ogółem	8 517	2 806	32,9

Zródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Efektywność szkoleń dla bezrobotnych w 2008 roku*, sierpień 2009.

W analizie skuteczności szkoleń wzięto pod uwagę wyłącznie te szkolenia, które ukończyło co najmniej 5 bezrobotnych.

Wskaźnik skuteczności zatrudnienia wahał się od 0,0% (monter instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody, lakiernik samochodowy, mechanik samochodów osobowych, monter podzespołów lotniczych, cieśla budowlany oraz ogrodnik terenów zieleni) do 100% (rozwój kompetencji społecznych, palacz centralnego ogrzewania, konserwator zieleni miejskiej, konserwacja i pielęgnacja drzew i krzewów z uprawnieniem na obsługę pił mechanicznych oraz szkolenie podstawowe strażaka jednostki przeciwpożarowej). Wskaźniki wyższe od średniego wskaźnika wojewódzkiego (32,9%) odnotowano dla 32 kierunków szkoleń.

Biorąc pod uwagę kursy, na które skierowano największe liczby osób bezrobotnych, to wskaźniki zatrudnienia najczęściej są wysokie w przypadku:

- ✓ prawo jazdy – 1368 skierowanych – 41,2%,
- ✓ operator maszyn budowlanych i drogowych – 552 skierowanych – 47,1%,
- ✓ organizacja i prowadzenie własnego przedsiębiorstwa – 451 – 75,7%,
- ✓ kurs kwalifikacyjny dla kierowców przewożących osoby i rzeczy – 235 – 46,4%.

Kursem, w którym udział wzięła duża liczba bezrobotnych, a mimo to wskaźnik zatrudnienia zanotowano na niskim poziomie, było szkolenie z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Na skierowanych 583 bezrobotnych

tylko 19,4% znalazło zatrudnienie. Oznacza to, że sama umiejętność poszukiwania pracy, niepoparta kwalifikacjami zawodowymi, nie jest wystarczająca do uzyskania pracy.

Kursy najbardziej „nietrafione”, czyli takie, na które skierowano dosyć duże grupy osób, a wskaźnik zatrudnienia po ich ukończeniu jest niższy od średniego wojewódzkiego, to:

- ✓ profesjonalny handlowiec z obsługą komputera i kas fiskalnych – 373 – 17,2%
- ✓ kurs komputerowy – 294 – 15,6%,
- ✓ pracownik administracyjno-biurowy z obsługą komputerowych programów użytkowych – 233 – 18,5%,
- ✓ kurs kosmetyczny z elementami wizażu i zdobienia paznokci – 210 – 20%,
- ✓ kurs florystyczny – 177 – 18,6%,
- ✓ grafika komputerowa z umiejętnością tworzenia stron www – 139 – 20,9%,
- ✓ kurs fryzjerski – 115 – 13,9%.

Część z rodzajów szkoleń wymienionych powyżej nie zapewnia doskonałej umiejętności wykonywania zawodu (np. grafik komputerowy, kurs fryzjerski). Natomiast sam kurs obsługi komputera już z założenia nie wyposaża w umiejętności zawodowe, tylko podnosi umiejętności dziś na rynku pracy uznawane za elementarne.

Zatem bardziej zasadne wydaje się wyciąganie wniosków o zapotrzebowaniu na rynku pracy na tych fachowców, którzy w dużych liczebnie grupach ukończyli kursy i z wysokimi wskaźnikami uzyskali zatrudnienie, niż o tych grupach, dla których odnotowano niskie wskaźniki. Te niskie wartości wskaźników mogą mieć bowiem szerszy kontekst i nie w każdym przypadku oznacza to, że szkolenie było niezasadne. Przykładem może być kurs komputerowy oraz szkolenie z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Pomimo niskich wskaźników zatrudnienia, nie należy wyciągać wniosków, że te dziedziny nie są potrzebne na rynku pracy.

Reasumując, po przeanalizowaniu kierunków, w których szkolenia ukończyły duże grupy osób i dla których odnotowano równocześnie wysokie wskaźniki skuteczności, można stwierdzić że na rynku pracy istnieje największe zapotrzebowanie na: kierowców, operatorów maszyn budowlanych i drogowych.

Poza tym istnieje szeroka gama, kursów które charakteryzują się wskaźnikami zatrudnienia na poziomie średnim i którymi objęto również znaczne grupy osób:

- ✓ kurs języka angielskiego – 103 skierowanych – 34%,
- ✓ pracownik magazynowy z obsługą komputera i kas fiskalnych – 106 – 33%,
- ✓ księgowość komputerowa – 107 – 31,8%,
- ✓ kierowca wózków jezdniowych – 219 – 30,1%,
- ✓ kurs spawania – 337 – 30%,
- ✓ pracownik działu kadr i płac – 127 – 28,3%,
- ✓ magazynier z obsługą wózka jezdniowego, komputera i kasy fiskalnej – 205 – 25,9%.

Zatem do grupy, na które jest zapotrzebowanie na rynku, można dołączyć również magazynierów, kierowców wózków jezdniowych oraz spawaczy, księgowość komputerową i specjalistów ds. kadr i płac.

Istnieje oczywiście zasada, że przy organizowaniu szkoleń należy kierować się dużą różnorodnością. Kursy powinny być organizowane dla małych liczebnie grup, ponieważ na rynku pracy poza tendencjami ogólnymi występuje też bardzo rozdrobnione, zróżnicowane zapotrzebowanie na zawody i specjalności. Jednak celem niniejszej analizy jest szukanie tendencji.

VI. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Jeśli chodzi o wnioski wyciągnięte z analizy dotyczącej zmian w liczbie i strukturze podmiotów gospodarczych oraz zatrudnienia, to zdecydowanie możemy wyróżnić najlepiej rokujące sekcje:

- ✓ budownictwo,
- ✓ ochrona zdrowia i pomoc społeczna,
- ✓ handel i naprawy,
- ✓ obsługa nieruchomości i firm,
- ✓ transport, gospodarka magazynowa i łączność,
- ✓ pośrednictwo finansowe,
- ✓ hotele i restauracje.

Natomiast sekcje, w których można prognozować tendencje zniżkowe, to:

- ✓ rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo,
- ✓ przemysł, w tym przetwórstwo przemysłowe,
- ✓ edukacja.

W ciekawej sytuacji jest sekcja przemysłu. Z jednej strony sekcja ta generuje największą liczbę osób przyjętych do pracy w 2008 roku, lecz równocześnie współczynnik przyjęć w przemyśle jest niższy od średniego współczynnika wojewódzkiego. Jednocześnie liczba zwolnionych w tej sekcji jest największa w województwie spośród wszystkich sekcji, podczas gdy wskaźnik zwolnień jest podobny do średniego wskaźnika wojewódzkiego. Oznacza to, że przemysł generuje bardzo dużą liczbę pracujących, zatrudnianych, zwalnianych. Ale tylko w liczbach bezwzględnych. Nie należy jednak do najbardziej rozwojowych sekcji w województwie.

Sekcja, która generuje najbardziej pozytywne zmiany, to obsługa nieruchomości i firm. W przypadku tej sekcji odnotowano największą przewagę zarówno współczynnika przyjęć nad współczynnikiem zwolnień (odpowiednio 30,3 oraz 22,7), jak i przewagę liczby osób przyjętych do pracy nad zwolnionymi (odpowiednio 3689 i 2834). Natomiast budownictwo oraz handel i naprawy to dwie sekcje, które charakteryzują się największą dynamiką zmian zatrudnienia: wzrostem zatrudnienia i wzrostem zwolnień.

Biorąc pod uwagę wyniki BAEL, należy stwierdzić, że w okresie 2003-2009 w województwie lubelskim mamy do czynienia zarówno z pozytywnymi zmianami,

jak i negatywnymi. Do pozytywnych należą: wzrost liczby pracujących, wzrost wskaźnika zatrudnienia, spadek liczby bezrobotnych, spadek stopy bezrobocia. Natomiast do negatywnych zmian zaliczymy: spadek współczynnika aktywności zawodowej oraz wzrost liczby biernych zawodowo.

Z badań pracodawców przeprowadzonych przez Europerspektywę wynika, że ankietowani pracodawcy planują zatrudnić 1396 osób. Planowane zatrudnienia dotyczą głównie stanowisk przy pracach prostych (49,8%) oraz stanowisk dla robotników przemysłowych i rzemieślników (38,9%). Z przeprowadzonych ekstrapolacji wyników z próby na całą populację powstały szacunki określające ogólne zapotrzebowanie na pracowników na poziomie prawie 18 tysięcy. Największe szacowane zapotrzebowanie dotyczy: robotników przemysłowych i rzemieślników (10117) i pracowników przy pracach prostych (5674).

Na podstawie analizy monitoringu zawodów nadwyżkowych i deficytowych stwierdzono, że pomimo ogólnego spadku liczby bezrobotnych w latach 2004-2009 istnieje grupa zawodowa, wśród której nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Tą grupą są „specjaliści” (wzrost o 9,9%). Ten wzrost jest niepokojący, bowiem można by się spodziewać, że osoby z wyższym wykształceniem na rynku pracy powinny właśnie w dużym stopniu odchodzić z ewidencji bezrobotnych. Jest to zjawisko negatywne, ponieważ potencjał tych osób pozostaje niewykorzystany dla rozwoju regionu.

Biorąc natomiast pod uwagę różnicę pomiędzy rokiem 2008 i 2009, to największy przyrost bezrobotnych w liczbach bezwzględnych odnotowano dla robotników przemysłowych i rzemieślników (o 3667 osób) oraz bezrobotnych bez zawodu (o 3142).

Porównując procentowo zmiany w wielkości liczby zarejestrowanych bezrobotnych w roku 2009 z rokiem poprzednim, najważniejszą zmianą jest przyrost następujących grup zawodowych: specjaliści (o 18,8%), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (o 14,2%) i pracownicy przy pracach prostych (o 13,9%). Jeśli chodzi o udział poszczególnych grup zawodowych w liczbie bezrobotnych ogółem, to w latach 2004-2009 nastąpił wzrost wskaźnika dla specjalistów (z 6,7% do 10,4%) oraz bezrobotnych bez zawodu (z 15,4% do 21,5%). Sekcje PKD, w których w latach 2007-2008 nastąpił w liczbach bezwzględnych największy spadek liczby bezrobotnych, to: przetwórstwo przemysłowe (o 2742) oraz handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego (o 2230).

Sekcje, w których nastąpił wzrost liczby oferty pracy w roku 2008 w porównaniu z rokiem 2007, pomimo generalnego spadku ich liczby, to:

administracja publiczna i obrona narodowa (747 w skali roku), edukacja (o 247), obsługa nieruchomości (o 173), ochrona zdrowia i opieka socjalna (163), pośrednictwo finansowe (61).

W 2009 roku odnotowano cztery sekcje PKD charakteryzujące się największą dynamiką: zarówno wyróżniające się największymi liczbami bezrobotnych, największym przyrostem liczby nowo zarejestrowanych, jak i największą liczbą ofert pracy. Są to: przetwórstwo przemysłowe (z liczbą bezrobotnych 16472), handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle (11643) oraz budownictwo (7909).

Zawody, w których w 2009 roku było najwięcej ofert pracy w liczbach bezwzględnych, to: pracownik biurowy – 5642, sprzedawca – 4533, robotnik gospodarczy – 4136, pracownik administracyjny – 1929, robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym – 1076, pomoc kuchenna – 990, robotnik budowlany – 940, sprzątaczką – 840, kucharz – 736, robotnik placowy – 631, kierowca samochodu ciężarowego – 618, magazynier – 582, opiekunka dziecięca – 581, przedstawiciel handlowy (przedstawiciel regionalny) – 535.

Generalizując, mamy tu do czynienia albo z ofertami do prac prostych, albo z ofertami związanymi z pracą biurową, handlem, budownictwem. Zatem możemy przypuszczać, że w tych kierunkach w liczbach bezwzględnych będzie duże zapotrzebowanie również w latach kolejnych.

Pod względem największego wzrostu liczby ofert pracy w 2008 roku w porównaniu z 2007 wyłoniono najbardziej dynamiczne i przyszłościowe kierunki: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne (wzrost ofert o 747), edukacja (o 247), obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (o 173), ochrona zdrowia i opieka społeczna (163), pośrednictwo finansowe (o 61). Te kierunki również rokują najbardziej, jeśli chodzi o zapotrzebowanie na rynku pracy w najbliższych latach.

Pod względem największych liczb ofert pracy w 2009 roku wyłoniono również cztery sekcje: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (8575), handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle (8341), przetwórstwo przemysłowe (4787), edukacja (4708). Są to również kierunki przyszłościowe.

Są to te same sekcje, w których najwięcej ofert wystąpiło w latach 2007-2008. Zatem możemy przypuszczać, że w najbliższych latach będą to również sekcje, w których w liczbach bezwzględnych wystąpi dużo ofert pracy w województwie lubelskim.

Z analizy skuteczności szkoleń organizowanych przez powiatowe urzędy pracy dla osób bezrobotnych wynika, że na rynku pracy istnieje największe zapotrzebowanie na następujące specjalności/kierunki: kierowcy, operatorzy maszyn budowlanych i drogowych, magazynierzy, kierowcy wózków jezdniowych, spawacze, księgowość komputerowa i specjaliści ds. kadr i płac. Jest to istotna wskazówka dla instytucji rynku pracy organizujących szkolenia dla osób bezrobotnych.

Reasumując, na podstawie wszystkich przedstawionych w różnych przekrojach analiz, jeśli chodzi o sekcje PKD, możemy za najbardziej rozwijające się sekcje uznać następujące z nich:

- ✓ budownictwo,
- ✓ ochrona zdrowia i pomoc społeczna,
- ✓ handel i naprawy,
- ✓ obsługa nieruchomości i firm,
- ✓ administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne,
- ✓ pośrednictwo zawodowe,

Poza tym istnieją dwie sekcje – edukacja i przetwórstwo przemysłowe – co do których na podstawie różnych danych statystycznych można wyciągać wnioski świadczące bądź o rozwojowym charakterze, bądź o regresji. Przetwórstwo przemysłowe charakteryzuje się dużą dynamiką zmian: największą liczbą zwolnień i największą liczbą przyjęć do pracy. Podobne tendencje występują w sekcji edukacja – dużo zwolnień i dużo przyjęć do pracy. Sekcje te przechodzą procesy restrukturyzacji.

Jedyną sekcją z tendencjami wyłącznie zniżkowymi jest sektor rolnictwa (malejąca liczba podmiotów gospodarczych, spadek liczby pracujących, więcej zwolnień niż przyjęć do pracy).

Podsumowując, na podstawie wszystkich przedstawionych w różnych przekrojach analiz, jeśli chodzi o zawody, możemy wyróżnić dwie najbardziej dynamiczne grupy: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz robotnicy przy pracach prostych. W tych dwu grupach jest najwięcej zatrudnień. Ale jeśli zejdziemy na poziom bardziej szczegółowy i uwzględnimy zawody według bardziej szczegółowego rozbicia, to kolejnymi grupami, dla których jest dużo ofert pracy są pracownicy biurowi, sprzedawcy oraz pracownicy administracyjni.

Beata Romejko

Raport z badań przedsiębiorstw
z terenu województwa lubelskiego

WSTĘP

Badania przedsiębiorstw zostały przeprowadzone przez Europerspektywę w ramach projektu „Lubelskie obserwatorium gospodarcze” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Poddziałanie 8.1.2 „Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie” w okresie luty – kwiecień 2010 roku.

Celem badania było wskazanie branż w województwie lubelskim przechodzących procesy modernizacyjne i adaptacyjne oraz tych, które powinny je przejść oraz poznanie sytuacji tych branż w kontekście możliwości wspierania procesów modernizacyjnych. Celem badania było również określenie popytu w modernizowanych branżach na pracowników o określonych kwalifikacjach zawodowych. Cel badań to również określenie trendów rozwojowych w poszczególnych branżach, potrzeb pracodawców w zakresie zatrudniania pracowników w poszczególnych zawodach, określenie najbardziej pożądaných zawodów, dodatkowych kwalifikacji niezbędnych do zatrudniania – dla modernizowanych branż. Przedmiotem badań był też sposób przeciwdziałania dyskryminacji w zatrudnieniu, w szczególności ze względu na płeć.

Badaniem objęto 300 przedsiębiorstw z terenu województwa lubelskiego zatrudniających ponad 9 pracowników. W celu dokonania doboru próby posłużono się bazą danych REGON, z której wybrano próbę 300 podmiotów, co stanowiło 3,97% populacji przedsiębiorstw z tej bazy. Przedsiębiorstwa zostały tak dobrane, aby próba była ściśle proporcjonalna pod względem sekcji PKD, form własności i lokalizacji w powiatach. Zatem próba jest reprezentatywna pod względem tych trzech kryteriów.

Narzędziem badawczym był kwestionariusz, a wywiady były prowadzone przez ankietatorów. Do wybranych do badania przedsiębiorstw zostały wysłane listy zapowiadające badania z prośbą o udzielenie wywiadu. Dobór próby zapewnił również adresy zapasowe, wykorzystywane w przypadku odmowy udzielenia wywiadu przez część przedsiębiorstw.

Ankieta składa się z sześciu części: pierwszej uwzględniającej ogólne informacje o firmie, drugiej dotyczącej zmian w zatrudnieniu, trzeciej dotyczącej rekrutacji, czwartej koncentrującej się na sytuacji ekonomicznej firm, piątej związanej z problematyką funduszy unijnych oraz szóstej skupiającej się na zagadnieniach związanych z zatrudnianiem kobiet.

Sześć części ankiety wyznacza równocześnie części raportu badawczego, który składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów oraz zakończenia.

I. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW OBJĘTYCH BADANIEM

W próbie badawczej znalazło się najwięcej podmiotów z największych miast województwa, a zatem z miejsc, gdzie swoje siedziby ma najwięcej podmiotów gospodarczych (Lublin, Puławy, Zamość, Biłgoraj, Tomaszów, Chełm, Biała Podlaska). Dobór próby jest reprezentatywny dla województwa lubelskiego, ale nie dla poszczególnych powiatów. Nie było to jednak celem badania.

Tabela 1. Powiaty, w których usytuowane są przedsiębiorstwa objęte badaniem

Powiat	Liczba	Procent
świdnicki	7	2,3
lubartowski	9	3,0
radzyński	5	1,7
łukowski	13	4,3
opolski	5	1,7
rycki	6	2,0
puławski	20	6,7
Biała Podlaska	13	4,3
białski	14	4,7
włodawski	5	1,7
parczewski	3	1,0
hrubieszowski	9	3,0
tomaszowski	14	4,7
zamojski	10	3,3
Zamość	16	5,3
kraśnicki	12	4,0
lubelski	15	5,0
Lublin	71	23,7
Chełm	13	4,3
chełmski	7	2,3
janowski	5	1,7

biłgorajski	15	5,0
łęczyński	5	1,7
krasnostawski	8	2,7
RAZEM	300	100

Struktura próby pod względem form własności przedstawia się dokładnie tak samo, jak struktura populacji przedsiębiorstw zatrudniających ponad 9 pracowników w województwie lubelskim. Przewagę liczebną posiadają podmioty prywatne (56%) nad publicznymi (44%).

Tabela 2. Forma własności firm objętych badaniem

Forma własności	Liczba	Procent
publiczna lub z przewagą własności publicznej	132	44,0
prywatna lub z przewagą własności prywatnej	168	56,0

Struktura sekcji PKD w próbie jest taka sama, jak struktura sekcji PKD w populacji. Najwięcej wystąpiło podmiotów z sekcji edukacja, handel i naprawy, przemysł, w tym przetwórstwo przemysłowe.

Tabela 3. Sekcja PKD przedsiębiorstw objętych badaniem

Sekcja PKD	Liczba	Procent
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	11	3,7
przemysł (w tym przetwórstwo przemysłowe)	41	13,8
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	3	1,0
budownictwo	21	7,0
handel i naprawy	49	16,4
hotele i restauracje	10	3,4
transport, gospodarka magazynowa i łączność	9	3,0
pośrednictwo finansowe	4	1,3
obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	6	2,0

administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	15	5,0
edukacja	92	30,9
ochrona zdrowia i opieka społeczna	22	7,4
działalność usługowa komunalna, społeczna, indywidualna, pozostała	15	5,0

Większość badanych podmiotów gospodarczych usytuowana jest w średnich i małych miastach województwa. Ponad jedna trzecia firm objętych badaniem ma swoje siedziby w miastach od 25 tysięcy do 100 tysięcy mieszkańców (34%). Jedna czwarta ankietowanych firm zlokalizowana jest w miastach najmniejszych – do 25 tysięcy mieszkańców (25,7%). Niewiele mniejsza grupa podmiotów ma siedzibę w mieście wojewódzkim (23%). Natomiast na terenach wiejskich funkcjonuje co szósty badany podmiot (17%).

Tabela 4. Lokalizacja podmiotów objętych badaniem

Siedziba przedsiębiorstwa	Liczba	Procent
wieś	51	17,0
miasto do 25 000 mieszkańców	77	25,7
miasto od 25 001 do 100 000 mieszkańców	102	34,0
miasto od 100 001 do 300 000 mieszkańców	1	0,3
miasto powyżej 300 000 mieszkańców	69	23,0

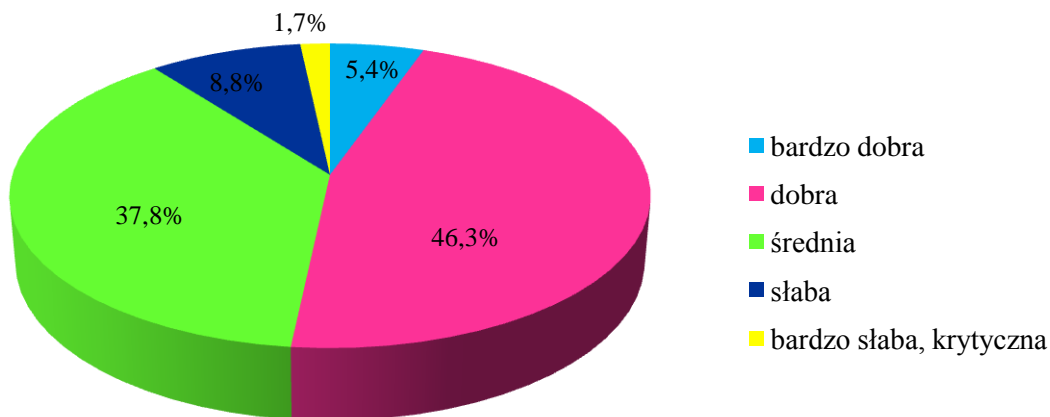
Jeśli chodzi o okres funkcjonowania badanych firm, to zdecydowanie dominują podmioty istniejące powyżej 5 lat (95,3%).

Tabela 5. Okres istnienia ankietowanych firm

Okres istnienia firm	Liczba	Procent
do 1 roku	1	0,3
od 1 do 2 lat	4	1,3
od 2 do 5 lat	9	3,0
powyżej 5 lat	286	95,3

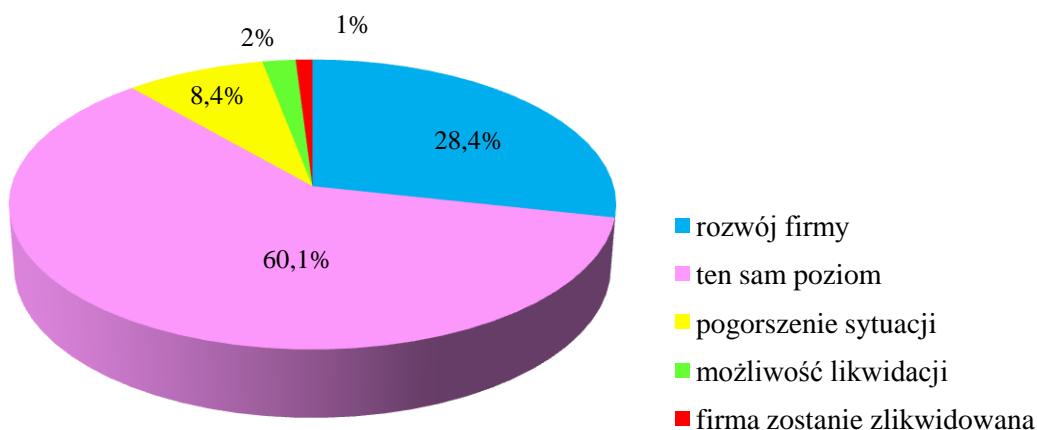
Kondycja ekonomiczna badanych firm generalnie została oceniona pozytywnie przez ich przedstawicieli. Łącznie wszystkie pozytywne odpowiedzi, a więc ocena bardzo dobra, dobra i średnia stanowią 89,5% ogółu badanych. Pozostali respondenci (10,5%) wskazują na sytuację słabą lub bardzo słabą swoich firm.

Kondycja ekonomiczna firmy

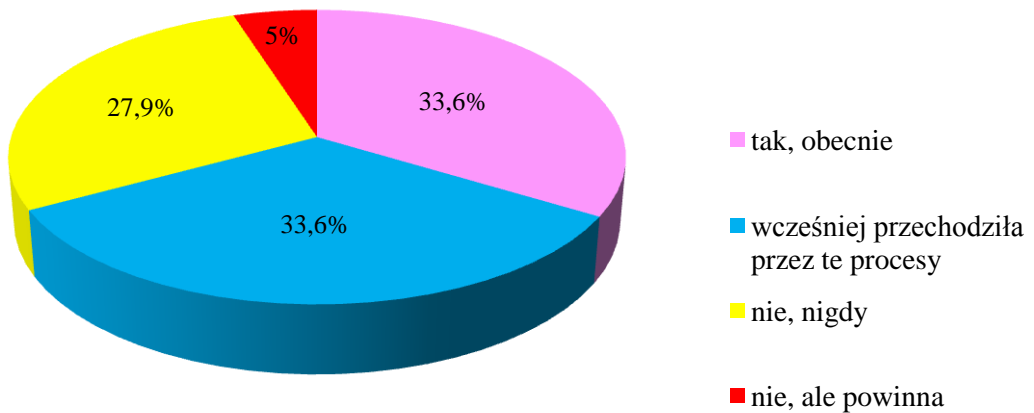
Jeśli chodzi o przewidywania stanu kondycji ekonomicznej firm za rok, to generalnie również są one pozytywne. Zdecydowana większość respondentów jest przekonana, że za rok firma będzie się rozwijała lub utrzyma się na tym samym poziomie (88,5%). Na możliwość negatywnej przyszłości firmy wskazuje 11,4% badanych przedstawicieli przedsiębiorstw.

Przewidywana sytuacja ekonomiczna firmy za rok

Przedstawiciele firm objętych badaniem zapytano o to, czy ich firma przechodzi lub przechodziła procesy modernizacji/restrukturyzacji. Ponad dwie trzecie z badanych firm bądź przechodziła te procesy, bądź obecnie im podlega. Dodatkowo, co dwudziesty badany przedstawiciel przedsiębiorstw uważa, że jego firma powinna przejść taki proces.

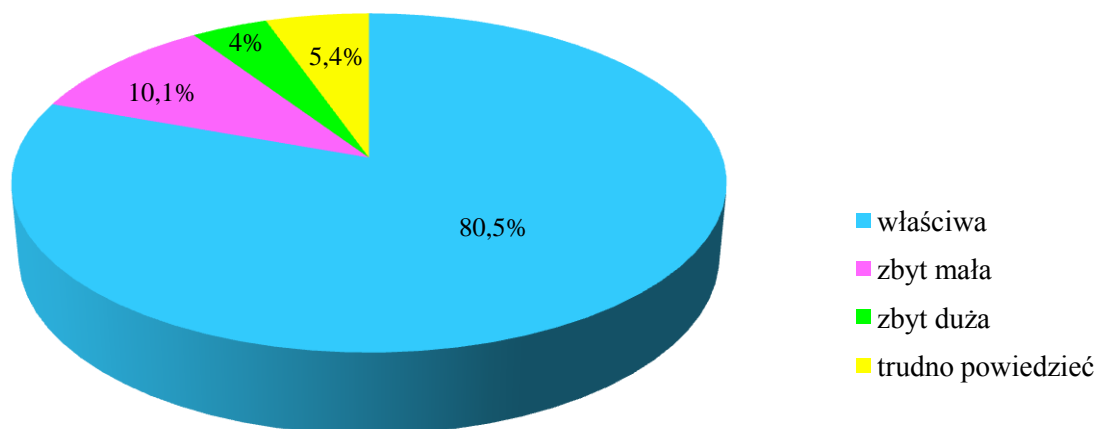
Procesy modernizacji/restrukturyzacji w badanych firmach

II. ZMIANY W ZATRUDNIENIU

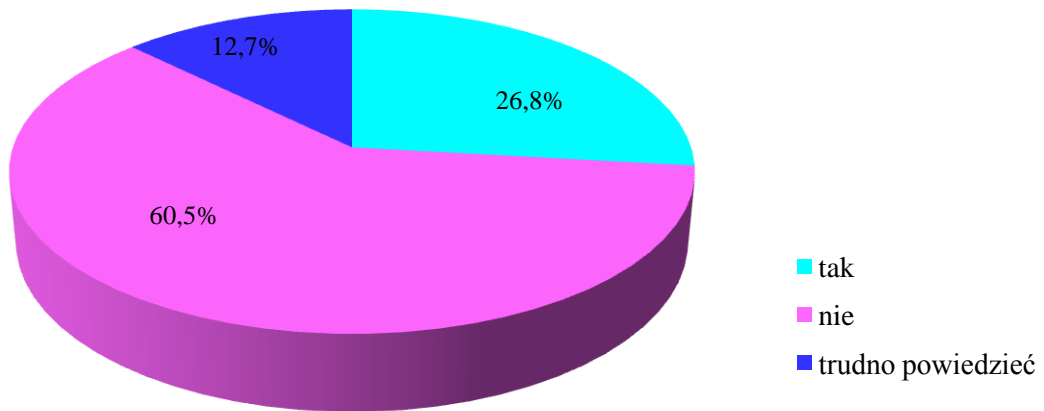
Łącznie w podmiotach objętych badaniem zatrudnionych według stanu z końca roku 2009 było 37987 osób. Zdecydowana większość przedstawicieli badanych firm stwierdziła, że wielkość zatrudnienia w ich firmach jest właściwa (80,5%). Pozytywny jest fakt, że więcej badanych wskazuje na zbyt małą wielkość zatrudnienia w swoich firmach (10,1%) niż na zbyt dużą (4,0%).

Ocena wielkości zatrudnienia

Częściej niż co czwarty badany stwierdził, że w ich firmie planowane są zatrudnienia nowych pracowników w ciągu najbliższego roku (dwanaście miesięcy) – 26,8%. Jednak największa grupa respondentów stwierdziła, że w ich przedsiębiorstwach nie ma takich planów (60,5%). Pozostali ankietowani nie są w stanie odpowiedzieć na to pytanie jednoznacznie (12,7%).

Plany zatrudnienia w badanych firmach w najbliższym roku

Ponad połowa badanych przedstawicieli firm (54,3%) wskazała, w jakich zawodach planują zatrudnić pracowników. Liczba wskazanych planowanych osób do zatrudnienia to ogółem 1490, w tym na nowe stanowiska pracy 1187,5, natomiast w ramach wymiany pracowników – 302,5.

Zawody, w jakich planowanych jest najwięcej zatrudnień, to: pracownik fizyczny (225,5), pracownik obsługi linii przerobu, murarz, sprzedawca. Ogółem badani wymienili 104 zawody, w jakich planują zatrudnienia. Poniżej przedstawiono dane dotyczące większej grupy zawodów, w których planowane są większe zatrudnienia.

Tabela 6. Planowane zatrudnienia w firmach objętych badaniem w najbliższym roku

Zawód	Liczba pracodawców	Liczba pracowników
pracownik fizyczny	9	225,5
pracownik obsługi linii przerobu	1	100
murarz	1	70
sprzedawca	7	68,5
pracownik produkcyjny	3	50
monter	3	40
pracownik administracyjny	2	33
kierowca	10	31
nauczyciel	19	31
magazynier	4	27
mechanik	4	19
nauczyciel akademicki	3	17
szwaczka	3	16
spawacz	3	15
nauczyciel zawodu	2	14
lekarz	2	13

Ankietowanym przedstawicielom przedsiębiorstw zadano pytania szczegółowe o to, jakimi kwalifikacjami, umiejętnościami i cechami musieliby charakteryzować się kandydaci do pracy w poszczególnych zawodach, aby mieli jak największe szanse na uzyskanie zatrudnienia.

Poniżej przedstawione zostaną tabele z charakterystyką pożądaných cech kandydatów w zawodach, w których występuje największe zapotrzebowanie w firmach objętych badaniem.

Jeśli chodzi o pracowników fizycznych, to 9 zakładów pracy zgłosiło zapotrzebowanie na 225,5 etatu. Pracodawcy podkreślili potrzebę ukończenia dodatkowych kursów przez kandydatów do pracy oraz potrzebę posiadania doświadczenia. Najbardziej pożądaną cechą przez pracodawców w przypadku pracowników fizycznych jest chęć podnoszenia kwalifikacji.

Tabela 7. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia pracowników fizycznych w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2 – mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy: - <i>uprawnienia do kotłów ciepłowniczych,</i> <i>prawo jazdy</i> - <i>wózek widłowy</i>	3 4
znajomość języków obcych	1,5
umiejętność obsługi komputera	1,5
prawo jazdy	1,8
specjalistyczne uprawnienia	-
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy: - <i>doświadczenie</i>	3
inne: - <i>obsługa młota udarowego, pilarki</i>	3
Cechy	
dyspozycyjność	1,7
samodzielność	1,7
obowiązkowość	1,2
uczciwość	1,2
lojalność	1,3
inwencja	2,0
operatywność	1,5
pracowitość	1,0
chęć podnoszenia kwalifikacji	2,4

W przypadku pracowników obsługi linii przerobu jeden zakład pracy zgłosił zapotrzebowanie na 100 pracowników. Pracodawcy podkreślili potrzebę posiadania następujących cech przez kandydatów: dyspozycyjność, obowiązkowość, uczciwość oraz pracowitość.

Tabela 8. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia pracowników obsługi linii przerobu w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2 – mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy	-
znajomość języków obcych	1
umiejętność obsługi komputera	1
prawo jazdy	1
specjalistyczne uprawnienia	
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy:	-
inne	-
Cechy	
dyspozycyjność	4
samodzielność	3
obowiązkowość	4
uczciwość	4
lojalność	3
inwencja	2
operatywność	2
pracowitość	4
chęć podnoszenia kwalifikacji	1

W przypadku murarzy jeden zakład pracy zgłosił zapotrzebowanie na 70 pracowników. Jeśli chodzi o specjalistyczne uprawnienia, to wskazano operatora koparki. Pracodawcy podkreślili potrzebę posiadania następujących cech przez kandydatów: obowiązkowość, uczciwość oraz pracowitość.

Tabela 9. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia murarzy w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2 – mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy	-
znajomość języków obcych	1,5
umiejętność obsługi komputera	1,5
prawo jazdy	2,5
specjalistyczne uprawnienia: - <i>operator koparki</i>	3
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy:	-
inne	-
Cechy	
dyspozycyjność	3
samodzielność	3
obowiązkowość	3,5
uczciwość	3,5
lojalność	3
inwencja	2,5
operatywność	3
pracowitość	3,5
chęć podnoszenia kwalifikacji	2,5

W przypadku sprzedawców jeden zakład pracy zgłosił zapotrzebowanie na 68,5 etatu. Jeśli chodzi o dodatkowe kursy, to wskazano: techniki sprzedaży, obsługa kasy fiskalnej. Pracodawcy podkreślili potrzebę posiadania następujących cech przez kandydatów: obowiązkowość i uczciwość.

Tabela 10. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia sprzedawców w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2- mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy: - <i>techniki sprzedaży</i> , - <i>obsługa kasy fiskalnej</i>	4 4
znajomość języków obcych	1,25
umiejętność obsługi komputera	3,5
prawo jazdy	2
specjalistyczne uprawnienia	-
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy: - <i>znajomość branży</i>	3
inne	-
Cechy	
dyspozycyjność	3,25
samodzielność	3,25
obowiązkowość	4
uczciwość	4
lojalność	3,75
inwencja	3,25
operatywność	3,75
pracowitość	3,75
chęć podnoszenia kwalifikacji	3,5

Na pracowników produkcyjnych trzy zakłady pracy zgłosiły zapotrzebowanie na 50 etatów. Pracodawcy podkreślili potrzebę posiadania następujących cech przez kandydatów: obowiązkowość, uczciwość i pracowitość.

Tabela 11. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia pracowników produkcyjnych w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2- mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy	-
znajomość języków obcych	1
umiejętność obsługi komputera	1,5
prawo jazdy	1
specjalistyczne uprawnienia:	-
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy	-
inne	-
Cechy	
dyspozycyjność	3
samodzielność	2
obowiązkowość	3,5
uczciwość	3,5
lojalność	3
inwencja	3
operatywność	2
pracowitość	3,5
chęć podnoszenia kwalifikacji	1,5

Trzy zakłady pracy objęte badaniem zgłosiły zapotrzebowanie na 40 monterów. Pracodawcy podkreślili potrzebę ukończenia przez kandydatów kursu obsługi maszyn oraz posiadania następujących cech: obowiązkowość, uczciwość, lojalność, inwencja i pracowitość.

Tabela 12. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia monterów w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2 – mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy: - <i>obsługa maszyn</i>	4
znajomość języków obcych	1,5
umiejętność obsługi komputera	1,5
prawo jazdy	1,5
specjalistyczne uprawnienia: - <i>obsługa wózków widłowych, suwnicy</i>	3
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy	-
inne	-
Cechy	
dyspozycyjność	3,5
samodzielność	3,5
obowiązkowość	4
uczciwość	4
lojalność	4
inwencja	4
operatywność	3,5
pracowitość	4
chęć podnoszenia kwalifikacji	3,5

Dwa zakłady pracy objęte badaniem zgłosiły zapotrzebowanie na 33 pracowników administracyjnych. Pracodawcy podkreślili potrzebę posiadania następujących cech: obowiązkowość, uczciwość, lojalność i pracowitość.

Tabela 13. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia pracowników administracyjnych w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2 – mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy	-
znajomość języków obcych	2
umiejętność obsługi komputera	3
prawo jazdy	3
specjalistyczne uprawnienia:	-
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy	-
inne	-
Cechy	
dyspozycyjność	3
samodzielność	3
obowiązkowość	4
uczciwość	4
lojalność	4
inwencja	3
operatywność	3
pracowitość	4
chęć podnoszenia kwalifikacji	3

Dziesięć zakładów pracy objętych badaniem zgłosiło zapotrzebowanie na 31 kierowców. Pracodawcy podkreślili potrzebę ukończenia następujących kursów przez kandydatów: kurs kierowcy przewozu rzeczy, kurs przewozu osób, prawo jazdy, przewóz rzeczy, badania psychotechniczne. Badani przedsiębiorcy wskazali też na potrzebę posiadania następujących cech: dyspozycyjność, uczciwość i pracowitość.

Tabela 14. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia kierowców w firmach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2 – mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy: - kurs kierowcy przewozu rzeczy - kurs przewozu osób - prawo jazdy - przewóz rzeczy - badania psychotechniczne, kat. C	4 3 4 4 3
znajomość języków obcych	1,5
umiejętność obsługi komputera	1,7
prawo jazdy	4
specjalistyczne uprawnienia: - do przewozu żywności - badania specjalistyczne - kurs przewozu rzeczy - konwojent - przewóz rzeczy	4 4 4 4 3
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy: - praktyczne umiejętności - znajomość tras, spostrzegawczość, doświadczenie	3 3
inne - oświadczenie o niekaralności - konwojent - umiejętność obsługi kasy fiskalnej, program sprzedażowy	4 4 4

Cechy	
dyspozycyjność	3,9
samodzielność	3,6
obowiązkowość	3,7
uczciwość	3,8
lojalność	3,6
inwencja	3,2
operatywność	3,7
pracowitość	3,8
chęć podnoszenia kwalifikacji	2,8

Dziewiętnaście jednostek objętych badaniem zgłosiło zapotrzebowanie na 31 nauczycieli. Pracodawcy podkreślili potrzebę ukończenia następujących kursów przez kandydatów: blok pedagogiczny, egzaminatorów maturalnych i gimnazjalnych. Badani pracodawcy wskazali też na potrzebę posiadania następujących cech: obowiązkowość i uczciwość.

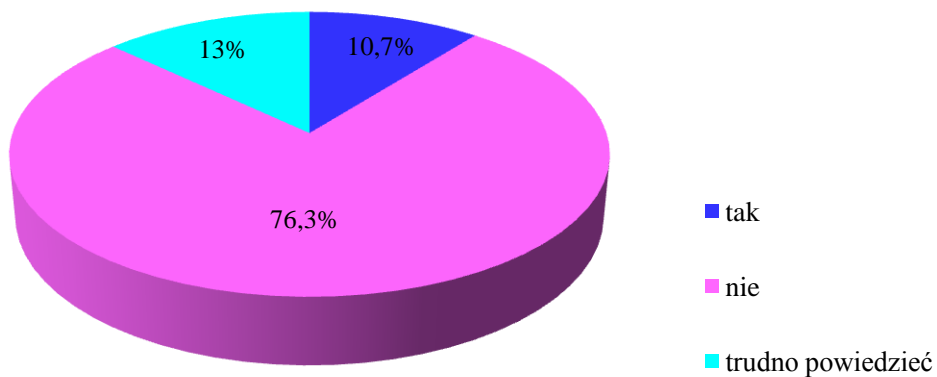
Tabela 15. Przydatne kwalifikacje, umiejętności i cechy do zatrudnienia nauczycieli w jednostkach objętych badaniem

Dodatkowe kwalifikacje i umiejętności	Waga (od 1 do 4, gdzie 1 oznacza bez znaczenia, 2- mało ważne, 3 – ważne, 4 – bardzo ważne)
dodatkowe kursy: - <i>kilkuprzedmiotowość – nauczanie</i> - <i>blok pedagogiczny</i> - <i>egzaminatorów maturalnych i gimnazjalnych</i>	3 4 3
znajomość języków obcych	2,8
umiejętność obsługi komputera	3,2
prawo jazdy	1,5
specjalistyczne uprawnienia: - <i>studia muzyczne</i> - <i>uprawnienia pedagogiczne</i>	4 4
dodatkowe umiejętności praktyczne niepotwierdzone dyplomem, związane z wykonywaniem pracy: - <i>komunikatywność, łatwość przekazywania wiedzy</i> - <i>prowadzenie zajęć technicznych z nowej strony w gimnazjach</i> - <i>umiejętności pedagogiczne</i>	3 3 4
Inne: - <i>umiejętność nawiązywania relacji, współpracy w zespole</i>	4
Cechy	
dyspozycyjność	3,3
samodzielność	3,7
obowiązkowość	4
uczciwość	4
lojalność	3,5
inwencja	3,8

operatywność	3,4
pracowitość	3,6
chęć podnoszenia kwalifikacji	3,5

Większość ankietowanych przedstawicieli firm nie planuje zwolnień pracowników w najbliższym roku (76,3%). Na plany takie wskazuje jednak 10,7% respondentów.

Planowane zwolnienia pracowników w firmach objętych badaniem

Łącznie 73 pracodawców (24,3%) wskazało zamiar zwolnienia 577,5 osób z obecnych etatów. Zawody, których najczęściej dotyczą planowane zwolnienia, to: cieśla, zbrojarz, pracownik obsługi linii przerobu. Poniżej przedstawiono dane dotyczące większej grupy zawodów, w których planowane są większe zwolnienia.

Tabela 16. Planowane zwolnienia w firmach objętych badaniem w najbliższym roku

Zawód	Liczba pracodawców	Liczba pracowników
cieśla	1	103
zbrojarz	1	103
pracownik obsługi linii przerobu	1	100
stolarz	2	45
pracownik fizyczny	4	41
nauczyciel	11	27,5
pracownik produkcyjny	2	27
sprzedawca	4	12

III. REKRUTACJA

Zdecydowana większość ankietowanych stwierdza, że nie posiadają oni problemów z rekrutacją nowych pracowników (81,0%). Natomiast na takie problemy wskazuje 19% badanych przedstawicieli firm. Wskazania zawodów, których dotyczy ten problem, są bardzo zróżnicowane.

Tabela 17. Zawody, w których w badanych firmach występują największe problemy z rekrutacją

Zawód	Liczba
nauczyciel	12
inżynier	4
kierowca	4
przedstawiciel handlowy	4
spawacz	3
lekarz	3
sprzedawca	3

Powody trudności związanych z rekrutacją nowych pracowników najczęściej wymieniane przez ankietowanych to: brak odpowiednich kwalifikacji kandydatów do pracy, brak doświadczenia zawodowego kandydatów do pracy oraz zbyt wysokie oczekiwania płacowe kandydatów.

Tabela 18. Powody trudności związanych z rekrutacją nowych pracowników

Powody	Liczba	Procent
brak doświadczenia zawodowego kandydatów do pracy	21	36,8
brak odpowiednich kwalifikacji kandydatów do pracy	42	73,7
zbyt wysokie oczekiwania płacowe kandydatów do pracy	20	35,1
zbyt wysokie koszty pozapłacowe dla pracodawcy (ZUS, US)	9	15,8

nieefektywne działania urzędów pracy, biur pośrednictwa pracy	4	7,0
niechęć kandydatów do zbyt dalekich dojazdów do miejsca pracy	9	15,8
brak dyspozycyjności kandydatów do pracy	8	14,0
inne	14	24,6

Kursy podnoszące kwalifikacje, jakie najbardziej są potrzebne, aby osoby ubiegające się o pracę w badanych firmach miały większe szanse na zatrudnienie, to zdaniem respondentów: nauka języków obcych, obsługa wózków widłowych oraz obsługa komputera. Badani przedstawiciele firm wskazując potrzebne kandydatom kursy wykazali się bardzo dużą różnorodnością. Większość wymienionych kursów są to odpowiedzi pojedyncze lub maksymalnie wskazywane dwukrotnie.

Tabela 19. Kursy potrzebne kandydatom do pracy

Kursy	Liczba
nauka języków obcych	15
obsługa wózków widłowych	15
obsługa komputera	12
prawo jazdy	7
spawanie	5
kurs pedagogiczny	4
obsługa klienta	3
obsługa kasy fiskalnej	3
lekarz	3
sprzedawca	3

IV. SYTUACJA EKONOMICZNA

Badanych przedsiębiorców zapytano o wpływ obecnego kryzysu w gospodarce na kondycję ekonomiczną ich firm. Najwięcej ankietowanych wskazuje na wpływ negatywny (34,0%) oraz na minimalnie negatywny (34,0%). Dla prawie co czwartego badanego kryzys gospodarczy nie ma znaczenia dla prosperowania jednostki (24,3%). Odpowiedzi skrajne wystąpiły najrzadziej: na bardzo negatywny wpływ kryzysu wskazało 6,3% ankietowanych oraz na bardzo pozytywny i pozytywny – po jednym respondencie (zatem po 0,3%).

Tabela 20. Wpływ obecnego kryzysu gospodarczego na kondycję ekonomiczną badanych firm

Rodzaj wpływu	Liczba	Procent
bardzo negatywny	19	6,3
negatywny	102	34,0
minimalnie negatywny	102	34,0
nie ma wpływu	73	24,3
minimalnie pozytywny	2	0,7
pozytywny	1	0,3
bardzo pozytywny	1	0,3

Jednym z zagadnień badawczych był również wpływ organizacji EURO 2012 przez Polskę na kondycję ekonomiczną ankietowanych firm. Trzy czwarte przedstawicieli firm objętych badaniem (77,3%) stwierdziło, że nie ma takiego wpływu. Pozostali badani najczęściej wskazywali bądź na minimalnie pozytywny wpływ (12,3%), bądź na pozytywny (8%). Odpowiedzi skrajne wystąpiły najrzadziej: na wpływ negatywny wskazało 1% respondentów i na minimalnie negatywny 0,7%, natomiast na wpływ bardzo pozytywny 0,7% ankietowanych.

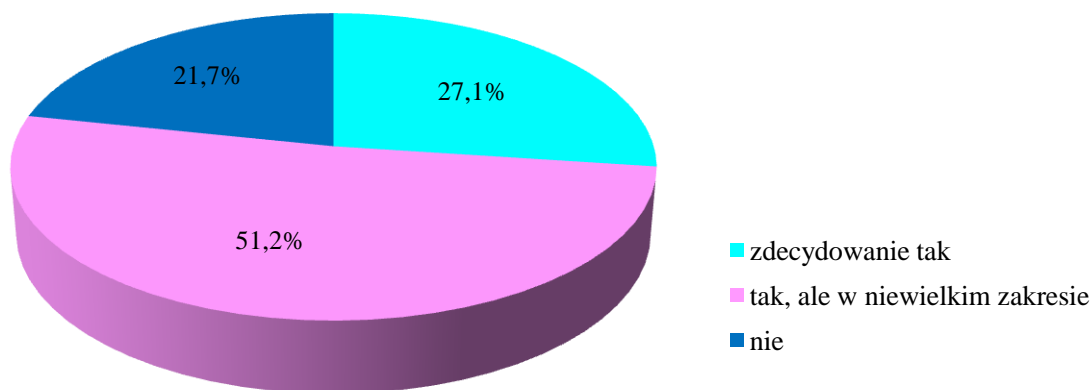
Tabela 21. Wpływ organizacji EURO 2012 organizowanych przez Polskę na kondycję ekonomiczną badanych firm

Klasa	Liczba	Procent
bardzo pozytywny	2	0,7
pozytywny	24	8,0
minimalnie pozytywny	37	12,3
nie ma wpływu	232	77,3
minimalnie negatywny	2	0,7
negatywny	3	1,0

Badani przedstawiciele przedsiębiorstw generalnie nie planują zatrudniać nowych pracowników w związku z organizacją EURO 2012. Na taki zamiar wskazuje 2 ankietowanych (0,7%).

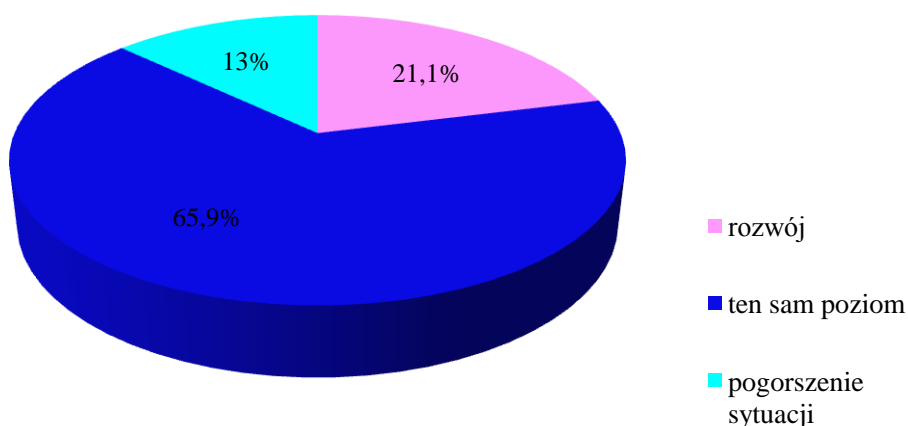
Respondentów zapytano również o to, czy ich zdaniem inne firmy w województwie lubelskim odniosą korzyści z tego, że w Polsce organizowane jest EURO 2012. Ponad połowa badanych (51,2%) uważa, że tak, ale tylko w niewielkim stopniu. Na zdecydowany wpływ EURO 2012 wskazuje 27,1% respondentów i co piąty badany przedstawiciel firm wskazuje na brak takiego wpływu (21,7%).

Korzyści innych firm wynikające z EURO 2012

Jeśli chodzi o przewidywania respondentów dotyczące rozwoju innych firm w województwie lubelskim w najbliższym roku, to generalnie więcej jest optymistycznych opinii niż negatywnych. Dwie trzecie ankietowanych uważa, że sytuacja w innych firmach w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy utrzyma się na tym samym poziomie (65,9%). Natomiast na rozwój większości firm wskazuje 21,1% badanych, podczas gdy na pogorszenie sytuacji prawie dwukrotnie mniej respondentów (13,0%).

Opinie badanych dotyczące rozwoju innych firm w województwie w najbliższym roku

Badani przedstawiciele firm zostali poproszeni o wskazanie mechanizmów zaradczych, które ich zdaniem byłyby najlepsze w przypadku wystąpienia niespodziewanej zmiany gospodarczej. Mogli wskazać oni na więcej niż jedną odpowiedź, stąd suma odpowiedzi jest większa niż liczba respondentów. Formą najczęściej wskazywaną przez badanych przedsiębiorców jest: objęcie szkoleniami pracowników zagrożonych zwolnieniami grupowymi w celu ich przekwalifikowania (76,1%). Inne mechanizmy wymieniane przez respondentów to: odprawy dla zwalnianych pracowników oraz wkroczenie urzędu pracy na teren zakładu pracy zagrożonego zwolnieniami grupowymi.

Tabela 22. Mechanizmy zaradcze wskazane przez respondentów w przypadku wystąpienia niespodziewanej zmiany gospodarczej

Mechanizmy	Liczba	Procent
objęcie szkoleniami pracowników zagrożonych zwolnieniami grupowymi w celu ich przekwalifikowania	226	76,1
odprawy dla zwalnianych pracowników	67	22,6
wkroczenie urzędu pracy na teren zakładu pracy zagrożonego zwolnieniami grupowymi	25	8,4
inne	46	15,5
Ogół	364	122,6

Przedsiębiorcy wymienili wiele innych mechanizmów zaradczych, ale jest tu bardzo duża różnorodność odpowiedzi:

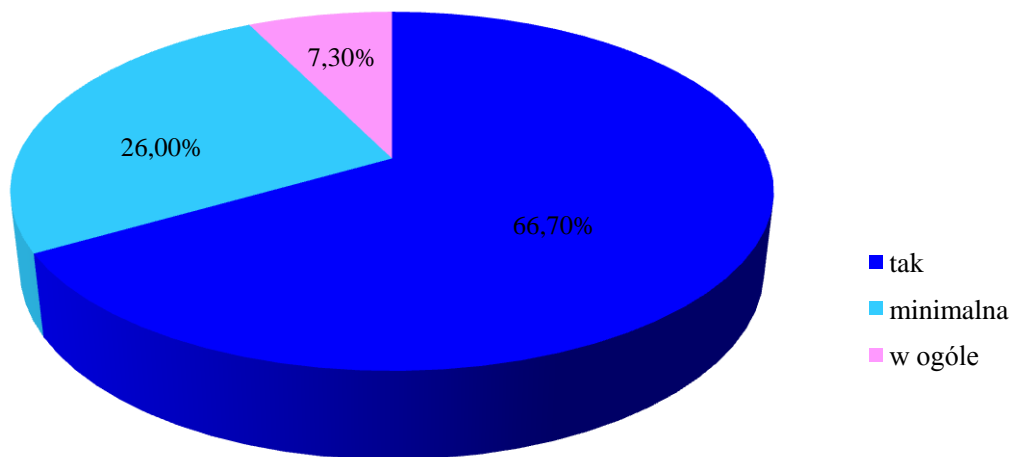
- ✓ organizowanie nowych miejsc pracy – 4
- ✓ tworzenie nowych miejsc pracy poprzez działania odgórne – 2
- ✓ otwieranie działalności gospodarczej – 2
- ✓ rozszerzyć prace interwencyjne – 1
- ✓ zabezpieczenie rynku pracy – 1
- ✓ zmiana przepisów prawa gospodarczego – 1
- ✓ łatwość rozwiązywania umów o pracę (zmiana kodeksu pracy) – 1
- ✓ zmniejszenie kosztów pracy/zatrudnienia – 1
- ✓ większa operatywność władz lokalnych – 1
- ✓ otwieranie własnej działalności gospodarczej, ale przy ulgach podatkowych – 1
- ✓ otwarcie rynków zbytu na wyroby budowlane – 1
- ✓ zmniejszanie podatków i obciążeń, zmniejszanie obciążeń ZUS – 1
- ✓ stymulacja konsumpcji krajowej – 1
- ✓ zatrudnianie pracowników o wielu specjalnościach, elastycznych – 1
- ✓ w zakresie edukacji i ochrony zdrowia niepełnosprawnych: interwencja państwa – 1
- ✓ rozwój bazy usługowo-produkcyjnej – 1
- ✓ zwolnienia pracowników – cięcie etatów – 1
- ✓ eksport siły roboczej do państw, które potrzebują pracowników – 1
- ✓ powrót do zasad emerytalnych – 1
- ✓ kredyty niskoprocentowe na własną działalność – 1

- ✓ ukierunkować tak mechanizmy gospodarcze, aby utrzymać firmę i zatrudnionego w niej pracownika, np. przesunąć terminy płatności ZUS – 1
- ✓ mechanizmy pozwalające na podjęcie działalności gospodarczej – 1
- ✓ cięcie kosztów – 1
- ✓ pomoc państwa dla zakładów pracy, obniżenie stóp procentowych kredytów – 1
- ✓ doszkalanie – 1
- ✓ wprowadzenie nowych kierunków kształcenia – 1
- ✓ zabezpieczenie w produkcji – 1
- ✓ zmniejszenie podatków – 1
- ✓ bieżąca analiza i kontrola przebiegu tych zdarzeń i bieżąca reakcja – 1
- ✓ zmniejszenie różnic pomiędzy płacami brutto/netto, czyli zmniejszenie także kosztów pracodawców – 1
- ✓ ulgi dla zakładów – 1

V. FUNDUSZE UNIJNE

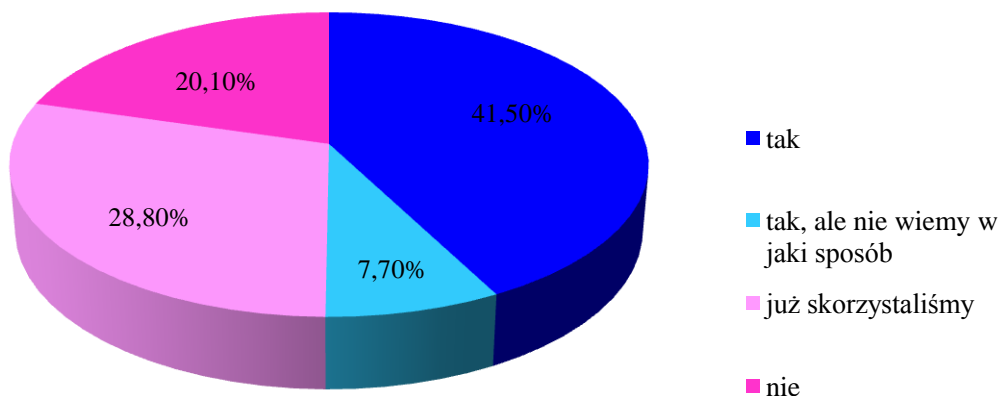
Większość badanych przedsiębiorców deklaruje posiadanie wiedzy w ramach firmy o możliwościach wykorzystania środków unijnych na rozwój firmy (66,7%). Co czwarty ankietowany stwierdza, że w jego przedsiębiorstwie jest tylko minimalna wiedza na ten temat (26,0%). Natomiast najmniejsza grupa respondentów (7,3%) twierdzi, że w ich zakładach pracy występuje brak wiedzy o możliwości korzystania ze środków unijnych.

Posiadanie wiedzy w przedsiębiorstwach na temat możliwości korzystania ze środków UE

Częściej niż co czwarty badany przedstawiciel przedsiębiorstw deklaruje, że jego firma już skorzystała ze wsparcia środków UE lub jest w jego trakcie (28,8%). Prawie połowa respondentów deklaruje plany skorzystania ze wsparcia środków UE (49,2%). Część respondentów jednak wskazuje na to, że nie wiedzą, w jaki sposób można aplikować o środki UE (7,7% ogółu badanych firm). Co piąty badany przedstawiciel firm twierdzi, że jego firma nie jest zainteresowana tego rodzaju pomocą (20,1%).

Plany skorzystania ze środków UE

VI. ZATRUDNIANIE KOBIET

W badanych firmach kobiety stanowią około 53% zatrudnionych osób. Badanych zapytano o to, czy w ich firmach chętniej zatrudniani są mężczyźni czy kobiety. Prawie dwie trzecie ankietowanych przedstawicieli przedsiębiorstw stwierdziło, że płeć nie ma znaczenia, ważne są kwalifikacje (61,7%). Częściej niż co czwarty respondent stwierdził, że chętniej zatrudniani są mężczyźni, ale wyłącznie ze względu na specyfikę pracy w firmie (27,0%). Tego samego typu odpowiedź, z tym że podkreślająca chętniejsze zatrudnianie kobiet, ale wyłącznie ze względu na specyfikę pracy w firmie, pada znacznie rzadziej – w przypadku 7,3% badanych przedsiębiorstw. Niewielki odsetek ankietowanych pracodawców wskazuje bezpośrednio na preferencje płci przy zatrudnianiu: 2,3% na chętniejsze zatrudnianie mężczyzn i 1,7% na chętniejsze zatrudnianie kobiet.

Tabela 23. Wpływ płci na zatrudnianie w badanych firmach

Preferencje płci przy zatrudnieniu	Liczba	Procent
chętniej zatrudniani są mężczyźni	7	2,3
chętniej zatrudniani są mężczyźni, ale wyłącznie ze względu na specyfikę pracy w naszej firmie	81	27,0
płeć nie ma znaczenia, ważne są kwalifikacje	185	61,7
chętniej zatrudniane są kobiety	5	1,7
chętniej zatrudniane są kobiety, ale wyłącznie ze względu na specyfikę pracy w naszej firmie	22	7,3

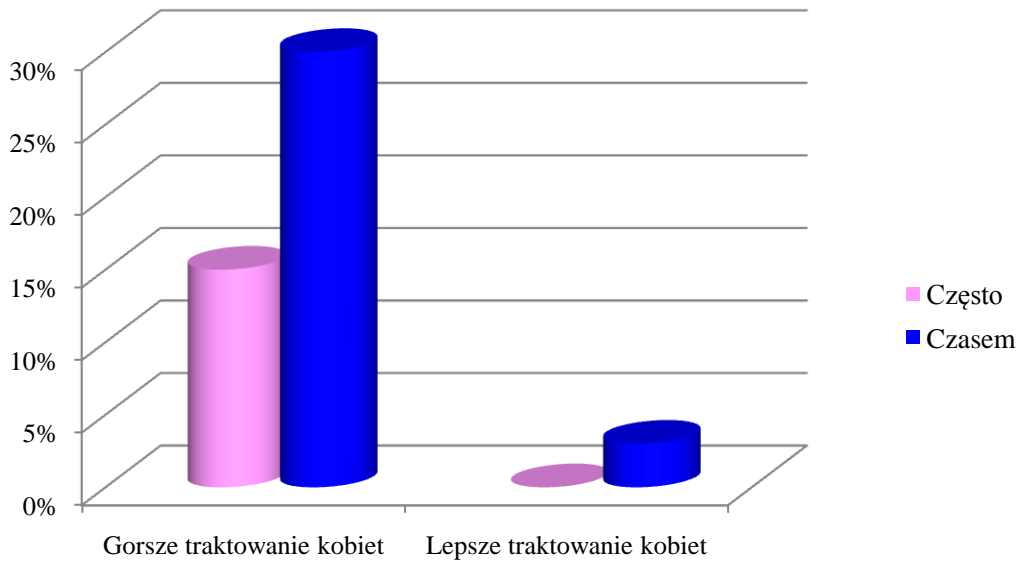
Chcąc pogłębić temat, badanym zadano pytanie dotyczące równego traktowania kobiet i mężczyzn w innych firmach województwa lubelskiego, związanego z gorszym lub lepszym traktowaniem kobiet od mężczyzn przy przyjmowaniu do pracy oraz w trakcie trwania zatrudnienia. Respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi, stąd suma odpowiedzi jest większa niż 100%. W przypadku tego pytania występują znaczące różnice w odpowiedziach w porównaniu z poprzednim pytaniem dotyczącym oceny stanu równości płci we własnej firmie. Prawie połowa ankietowanych (45,3%) wskazuje, że w innych firmach kobiety bądź często bądź czasem są gorzej traktowane od mężczyzn. Prawie tej samej wielkości grupa badanych (47%) uważa, że nie zna przypadków gorszego traktowania kobiet na rynku pracy. Co dziesiąty badany przedstawiciel firm (9,7%) stwierdził, że kobiety są traktowane tak samo jak mężczyźni na rynku pracy. Najmniejsza grupa respondentów (3,3%) wskazała na to, że kobiety czasem są traktowane lepiej niż mężczyźni na rynku pracy. Ale nikt nie stwierdził, że często są one lepiej traktowane od mężczyzn.

Tabela 24. Wpływ płci na przyjęcia do pracy i w okresie zatrudnienia w innych firmach województwa lubelskiego w opinii respondentów

Porównanie traktowania kobiet i mężczyzn przez innych pracodawców	Liczba	Procent
czasem są przypadki gorszego traktowania kobiet na rynku pracy	91	30,3
kobiety często są gorzej traktowane od mężczyzn na rynku pracy	45	15,0
nie znam takich przypadków	141	47,0
kobiety są traktowane tak samo jak mężczyźni na rynku pracy	29	9,7
kobiety czasem są traktowane lepiej niż mężczyźni na rynku pracy	10	3,3
Ogół	316	105,3

Jeśli weźmiemy pod uwagę tylko odpowiedzi skrajne, wskazujące na nierówności płci na rynku pracy, to otrzymujemy zestawienie danych zilustrowane na poniższym wykresie. Widzimy, że kobiety – łącznie w dwóch kategoriach odpowiedzi – traktowane są gorzej na rynku pracy: czasem lub często – zdaniem 45% ankietowanych. Natomiast traktowane są one lepiej zdaniem 3% respondentów. Różnica wynosi zatem 42%. Oznacza to, że prawie co drugi badany dostrzega nierówne traktowanie kobiet na rynku pracy w innych firmach województwa lubelskiego.

Porównanie traktowania kobiet w innych firmach województwa lubelskiego

Badanym zadano również pytanie dotyczące tego, jak należy przeciwdziałać nierównemu traktowaniu kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi, stąd suma odpowiedzi jest większa niż 100%. Najczęściej ankietowani przedsiębiorcy wskazywali na: zapewnienie kobietom możliwości korzystania z elastycznych godzin pracy tak, aby mogły godzić macierzyństwo z pracą (64,9%) oraz na podobne rozwiązanie – upowszechnienie rozwiązań umożliwiających kobietom godzenie macierzyństwa z pracą (np. telepraca, praca przez Internet) – 56,5%. Inne rozwiązania wskazywane przez badanych to: organizacja kampanii społecznych uświadamiających społeczeństwu problematykę nierówności płci na rynku pracy (22,1%), informowanie społeczeństwa o zjawisku mobbingu w pracy i możliwościach przeciwdziałania mu (22,1%) oraz wprowadzenie przepisów prawnych zapewniających kobietom równość na rynku pracy (21,1%).

Tabela 25. Przeciwdziałanie nierównemu traktowaniu kobiet i mężczyzn na rynku pracy

Formy przeciwdziałania	Liczba	Procent
należy wprowadzić przepisy prawne zapewniające kobietom równość na rynku pracy	63	21,1
należy upowszechnić rozwiązania umożliwiające kobietom godzenie macierzyństwa z pracą (np. telepraca, praca przez Internet)	169	56,5
należy organizować kampanie społeczne uświadamiające społeczeństwu problematykę nierówności płci na rynku pracy	66	22,1
należy zapewnić kobietom możliwość korzystania z elastycznych godzin pracy tak, aby mogły godzić macierzyństwo z pracą	194	64,9
należy informować społeczeństwo o zjawisku lobbingu w pracy i możliwościach przeciwdziałania mu	66	22,1
inne rozwiązania	28	9,4
Ogół	586	196,0

Ponadto ankietowani wskazali również na inne pomysły rozwiązań mających na celu usuwanie różnic pomiędzy traktowaniem kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Są to jednak głównie odpowiedzi pojedyncze.

Tabela 26. Inne pomysły wskazywane przez respondentów służące przeciwdziałaniu nierównemu traktowaniu kobiet i mężczyzn na rynku pracy

Inne formy przeciwdziałania	Liczba
kierować się kwalifikacjami przy zatrudnianiu	3
zasilek przy wychowywaniu dzieci, mechanizmy możliwości pracy w okresie macierzyńskim, pomoc państwa przy wychowywaniu dzieci, np. zasilek pokrywający opłacenie opiekunki dla dziecka	1
zmiana podejścia osób zarządzających	1
należy kształcić kobiety w takich kierunkach, po których mogą pracować	1
zrównanie wynagrodzeń	1
tworzenie stanowisk pracy odpowiednich do cech psychomotorycznych pracy	1
przedszkola umożliwiające godzenie pracy	1
finansowanie kosztów zastępstwa w czasie macierzyństwa	1
państwo powinno zapewnić żłobki, przedszkola, godziwe zarobki dla rodziców	1

ZAKOŃCZENIE

Pozytywny jest fakt, że więcej badanych wskazuje na zbyt małą wielkość zatrudnienia w swoich firmach (10,1%) niż na zbyt dużą (4,0%). I równocześnie częściej niż co czwarty badany stwierdził, że w ich firmie planowane są zatrudnienia nowych pracowników w ciągu najbliższego roku (12 miesięcy) – 26,8%. Liczba wskazanych planowanych osób do zatrudnienia w badanych firmach to ogółem 1490, w tym na nowe stanowiska pracy – 1187,5, natomiast w ramach wymiany pracowników – 302,5. Zawody, w jakich planowanych jest najwięcej zatrudnień, to: pracownik fizyczny, pracownik obsługi linii przerobu, murarz, sprzedawca.

Badani pracodawcy wskazali zamiar zwolnienia 577,5 osób z obecnych etatów. Zawody, których najczęściej dotyczą planowane zwolnienia, to: cieśla, zbrojarz, pracownik obsługi linii przerobu. Zatem planowane zatrudnienia trzykrotnie przewyższają liczbę planowanych zwolnień.

Co piąty ankietowany stwierdza, że w jego firmie występują problemy z rekrutacją nowych pracowników. Powody tych trudności to: brak odpowiednich kwalifikacji kandydatów do pracy, brak doświadczenia zawodowego kandydatów do pracy oraz zbyt wysokie oczekiwania płacowe.

Kursy podnoszące kwalifikacje, jakie najbardziej są potrzebne, aby osoby ubiegające się o pracę w badanych firmach miały większe szanse na zatrudnienie, to zdaniem respondentów: nauka języków obcych, obsługa wózków widłowych, obsługa komputera, prawo jazdy, spawanie.

Zdaniem respondentów (74,3%) obecny kryzys w gospodarce negatywnie wpływa na kondycje ekonomiczną firm.

Trzy czwarte przedstawicieli firm objętych badaniem stwierdziło, że organizacja EURO 2012 przez Polskę nie ma wpływu na kondycję ekonomiczną ich firm. Na pozytywny wpływ wskazał co piąty badany. Ankietowani przedstawiciele przedsiębiorstw generalnie nie planują zatrudniać nowych pracowników w związku z organizacją EURO 2012. Na taki zamiar wskazuje 2 respondentów (0,7%).

Jeśli chodzi o przewidywania respondentów dotyczące rozwoju innych firm w województwie lubelskim w najbliższym roku, to generalnie więcej jest optymistycznych opinii niż negatywnych. Dwie trzecie ankietowanych uważa, że sytuacja w innych firmach w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy utrzyma się na tym samym poziomie, a na rozwój większości firm wskazuje co piąty badany.

Badani przedstawiciele firm wskazali mechanizmy zaradcze, które ich zdaniem byłyby najlepsze w przypadku wystąpienia niespodziewanej zmiany gospodarczej: objęcie szkoleniami pracowników zagrożonych zwolnieniami grupowymi w celu ich przekwalifikowania, odprawy dla zwalnianych pracowników oraz wkroczenie urzędu pracy na teren zakładu pracy zagrożonego zwolnieniami grupowymi.

Dwie trzecie badanych przedsiębiorców deklaruje posiadanie wiedzy w ramach firmy o możliwościach wykorzystania środków unijnych na rozwój firmy. Dodatkowo co czwarty ankietowany stwierdza, że w jego przedsiębiorstwie jest minimalna wiedza na ten temat. Natomiast najmniejsza grupa respondentów (7,3%) twierdzi, że w ich zakładach pracy występuje brak wiedzy o możliwości korzystania ze środków unijnych.

Częściej niż co czwarty badany przedstawiciel przedsiębiorstw deklaruje, że jego firma już skorzystała ze wsparcia środków UE lub jest w jego trakcie. Prawie połowa respondentów deklaruje plany skorzystania ze wsparcia środków UE. Część respondentów jednak wskazuje na to, że nie wiedzą, w jaki sposób można aplikować o środki UE (7,7% ogółu badanych firm). Co piąty badany przedstawiciel firm twierdzi, że jego firma nie jest zainteresowana tego rodzaju pomocą.

Prawie dwie trzecie ankietowanych przedstawicieli przedsiębiorstw stwierdziło, że w ich firmie płeć nie ma znaczenia w kwestiach zatrudnienia, ważne są kwalifikacje. Częściej niż co czwarty respondent stwierdził, że chętniej zatrudniani są mężczyźni, ale wyłącznie ze względu na specyfikę pracy w firmie. Inaczej przedstawiają się odpowiedzi dotyczące tego samego tematu, ale w kontekście opinii respondentów o sprawach równości płci w innych zakładach pracy. Tutaj już prawie połowa badanych pracodawców wskazuje, że w innych firmach kobiety często bądź czasem są gorzej traktowane od mężczyzn.

Ankietowani przedsiębiorcy wypowiedzieli się na temat przeciwdziałania nierównemu traktowaniu kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Jako środki zaradcze wskazali: zapewnienie kobietom możliwości korzystania z elastycznych godzin pracy oraz upowszechnienie takich rozwiązań, jak telepraca czy praca przez Internet, organizacja kampanii społecznych uświadamiających społeczeństwu problematykę nierówności płci na rynku pracy, informowanie społeczeństwa o zjawisku mobbingu w pracy i możliwościach przeciwdziałania mu oraz wprowadzenie przepisów prawnych zapewniających kobietom równość na rynku pracy.

Projekty realizowane przez firmę Europerspektywa:

**OBUDŹ W SOBIE
OLBRZYMA**

Innowacyjne metody wydłużenia aktywności zawodowej

**BADANIA RODZIN
Z NIEPEŁNOSPRAWNYMI
DZIEĆMI**

Innowacyjny program
przygotowania do wykonywania pracy
zawodowej uczniów z niepełnosprawnością

*Lubelskie obserwatorium
problemów społecznych*

LUBELSKIE
OBSERWATORIUM GOSPODARSTWA

OBSERWATORIUM
LUBELSKIEGO RYNKU PRACY

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ
na lubelskich uczelniach

Europerspektywa prowadzi profesjonalną działalność badawczą, ewaluatorską, szkoleniową, ekspercką oraz doradczą w zakresie pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej. Pracę Europerspektywy cechuje wysoka jakość, dążenie do innowacyjności oraz inspirowanie do rozwoju. Firma współpracuje z najlepszymi ekspertami i wieloma instytucjami: organizacjami pozarządowymi, uczelniami, szkołami, jednostkami badawczymi oraz administracją publiczną. Europerspektywa jest ponadto współzałożycielem Wschodniego Klastra Doradczo-Usługowego.

dr Radosław Mącik, adiunkt w Katedrze Marketingu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, zajmuje się badaniami rynkowymi i marketingowymi, analizą danych oraz badaniem zachowań konsumenckich w kontekście wpływu technologii informacyjnych na zachowania zakupowe nabywców, konsultant i trener w dziedzinie badań marketingowych, także internetowych, marketingu oraz e-biznesu.

Beata Romejko, prezes firmy Europerspektywa, socjolog, badacz, specjalizuje się w problematyce rynku pracy, autorka ponad 100 raportów z badań w tym zakresie, współautorka Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, ekspert Ministerstwa Rozwoju Regionalnego ds. projektów EFS.

Konrad Konefał, absolwent psychologii oraz zarządzania i marketingu w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie, właściciel firmy Laboris, badacz i manager projektów badawczych, specjalizuje się w problematyce rynku pracy ze szczególnym uwzględnieniem psychospołecznych aspektów funkcjonowania jego uczestników, autor bądź współautor wielu raportów i publikacji z badań, w tym „Postawy i zachowania uczestników lokalnego rynku pracy”.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja jest współfinansowana przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie

ISBN 978-83-930312-2-1